

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

***Щорічна доповідь
про стан навколишнього природного середовища
Одеської області у 2022 році***

Одеса-2023

ЗМІСТ

	Вступне слово	5
1.	Загальні відомості	6
1.1.	Географічне розташування та кліматичні особливості території	6
1.2.	Соціальний та економічний розвиток області	8
2.	Атмосферне повітря	16
2.1.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	16
2.1.1.	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	17
2.1.2.	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	19
2.2.	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	20
2.3.	Якість атмосферного повітря в населених пунктів	20
2.4.	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	21
2.5.	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	21
2.6.	Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	22
3.	Зміна клімату	23
3.1.	Тенденції зміни клімату	23
3.2.	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	23
3.3.	Політика та заходи у сфері охорони озонного шару	23
4.	Водні ресурси	23
4.1.	Водні ресурси та їх використання	23
4.1.1.	Загальна характеристика	23
4.1.2.	Водокористування та водовідведення	23
4.2.	Забруднення поверхневих вод	27
4.2.1.	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	27
4.2.2.	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	27
4.2.3.	Транскордонне забруднення поверхневих вод	27
4.3.	Стан поверхневих вод	27
4.3.1.	Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	27
4.3.2.	Хімічний стан масивів поверхневих вод	57
4.3.3.	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	59
4.3.4.	Радіаційний стан поверхневих вод	60
4.4.	Екологічний стан Чорного моря в межах Одеської області у 2022 році	60
4.5.	Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	64
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	65
5.1.1.	Загальна характеристика	65
5.1.2.	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	66
5.1.3.	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	67
5.1.4.	Формування національної екомережі	73
5.1.5.	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	77
5.2.	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	77
5.2.1.	Загальна характеристика рослинного світу	77
5.2.2.	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	82
5.2.3.	Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	83
5.2.4.	Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	85
5.2.5.	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	85
5.2.6.	Інвазійні чужорідні види рослин	86
5.3.	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	87
5.3.1.	Загальна характеристика тваринного світу	87
5.3.2.	Стан і ведення мисливського господарства	87
5.3.3.	Стан і ведення рибного господарства	88
5.3.4.	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	93
5.3.5.	Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів	94
5.3.6.	Інвазійні чужорідні види тварин	94
5.4.	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	95
5.4.1.	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	95
5.4.2.	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	106
5.4.3.	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	108
5.4.4.	Формування Смарагдової мережі	108

5.5.	Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природо-заповідного фонду	108
5.6.	Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	115
6.	Земельні ресурси та ґрунти	115
6.1.	Структура та стан земель	115
6.1.1.	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	116
6.1.2.	Стан ґрунтів	116
6.1.3.	Деградація земель	117
6.2.	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	118
6.3.	Державна політика та заходи у сфері охорони земель	118
6.3.1.	Практичні заходи	118
6.3.2.	Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	118
7.	Надра	119
7.1.	Мінерально-сировинна база	119
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	119
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	120
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	120
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	120
7.3.	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	125
7.4.	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	125
7.5.	Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	125
8.	Відходи	126
8.1.	Структура утворення та накопичення відходів	126
8.2.	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	126
8.3.	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	130
8.4.	Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами	130
9.	Екологічна безпека	131
9.1.	Екологічна безпека як складова національної безпеки	131
9.2.	Об'єкти підвищеної небезпеки	137
9.3.	Радіаційна безпека	137
9.3.1.	Стан радіоактивного забруднення території Одеської області	137
9.3.2.	Поводження з радіоактивними відходами	137
9.4.	Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	137
9.4.1.	Шкода, завдана земельним ресурсам	137
9.4.2.	Втрати надр	138
9.4.3.	Збитки, завданні водним ресурсам	139
9.4.4.	Шкода, завдана атмосферному повітрю	139
9.4.5.	Втрати лісового фонду	139
9.4.6.	Збитки, завданні природно-заповідного фонду	139
9.5.	Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки	139
10.	Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	140
10.1.	Структура та обсяги промислового виробництва	140
10.2.	Вплив на навколишнє природне середовище	141
10.2.1.	Гірничодобувна промисловість	141
10.2.2.	Металургійна промисловість	141
10.2.3.	Хімічна та нафтохімічна промисловість	141
10.2.4.	Харчова промисловість	141
10.3.	Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	142
11.	Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище	142
11.1.	Тенденції розвитку сільського господарства	142
11.2.	Вплив на навколишнє середовище	143
11.2.1.	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	143
11.2.2.	Використання пестицидів	143
11.2.3.	Зрошення та осушення земель	143
11.2.4.	Тенденції в тваринництві	143
11.3.	Органічне сільське господарство	144
11.4.	Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	144
12.	Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище	144
12.1.	Структура виробництва та використання енергії	144
12.2.	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	145
12.3.	Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	147
12.4.	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	147
12.5.	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	148

13.	Транспорт та його вплив на навколишнє середовище	148
13.1.	Транспортна мережа Одеської області	148
13.1.1.	Структура та обсяги транспортних перевезень	148
13.1.2.	Склад парку та середній вік транспортних засобів	148
13.2.	Вплив транспорту на навколишнє середовище	149
13.3.	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище	149
14.	Стале споживання та виробництво	149
14.1.	Тенденції та характеристика споживання	149
14.2.	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	151
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	158
15.1.	Національна та регіональна екологічна політика	158
15.2.	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	160
15.3.	Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог у сфері охорони навколишнього природного середовища	160
15.4.	Виконання державних цільових екологічних програм	161
15.5.	Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	162
15.6.	Оцінка впливу на довкілля	183
15.7.	Економічні засади природокористування	186
15.7.1.	Економічні механізми природоохоронної діяльності	187
15.7.2.	Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища	187
15.8.	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	188
15.9.	Державне регулювання природокористування	190
15.10.	Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища	191
15.11.	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	193
15.12.	Екологічна освіта та інформування	194
15.13.	Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	196
	Висновки	199
	Додатки	203

ВСТУПНЕ СЛОВО

Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів - невід'ємна частина процесу суспільного розвитку України. Адже природні ресурси є основою життєдіяльності населення та економіки держави, тому забезпечення їх збереження, відтворення та невиснажливе використання є однією з основних передумов сталого соціально-економічного розвитку країни.

Стан навколишнього природного середовища сьогодні є однією з найгостріших соціально-економічних проблем, що прямо чи опосередковано стосується кожної людини. Екологічна інформація у сучасному світі стала предметом особливої уваги органів влади, політичних кіл, громадських організацій, засобів масової інформації.

Основна мета підготовлених матеріалів – це висвітлення та ознайомлення широкого загалу державних та громадських органів, підприємств, установ, організацій і громадськості про стан природного середовища в області, його проблеми та перспективи подальшого розвитку та раціонального природокористування.

«Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища Одеської області у 2022 році» підготовлена Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. В доповіді узагальнена та систематизована статистична, науково-дослідницька, моніторингова інформація про стан довкілля нашого регіону, про заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм тощо. Підведені підсумки минулого року та визначені основні пріоритети реалізації державної екологічної політики в Одеській області у 2023 році.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Одеська область утворена 27 лютого 1932 року. До її складу входять 7 адміністративних районів, 19 міст, 33 селища, 1122 сільських населених пункта, 91 територіальна громада,. Населення області становить 2 351,4 тис. осіб. Адміністративний центр регіону – м. Одеса - одне з найбільших міст України, важливий транспортний, індустріальний, науковий, культурний і курортний центр з населенням 1 010,5 тис. осіб (на 01.01.2023).

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману і тягнеться від моря на північ, в глиб суші до 250 км. На півночі Одеська область межує з Вінницькою та Кіровоградською, на сході - з Миколаївською областями, на заході - з Республікою Молдова, на південному заході - частина державного кордону України з Румунією. Усього в межах області пролягають 1362 кілометри державного кордону. Площа Одеської області складає 5,5 % території України (33,3 тис. кв км). Північна частина області розташована в лісостеповій, а південна - в степовій зоні. Клімат вологий, помірно-континентальний, поєднує риси континентального і морського. Середньорічна температура коливається від 8,2°C на півночі до 10,8°C на півдні області. Загальна сума опадів 340-470 мм на рік. Взимку переважають північні і південно-західні вітри, влітку - північно-західні і північні. Південна половина області схильна до посух та суховіїв.

Розвідані попередньо чи оцінені прогнозно понад 160 родовищ корисних копалин (піски, суглинки, гравій, галька, граніти, вапняк, нафта, природний газ, залізна руда, фосфорити, кольорові метали, золото, кам'яне та буре вугілля, лікувальні грязі та ін.), але основна частина розвіданих родовищ знаходиться на орних землях.

До місцевих корисних копалин, які використовуються в промисловості, відносяться і мінеральні підземні води. Найбільш відома лікувальна хлоридно-натрієва мінеральна вода «Куяльник», видобуток якої ведеться в межах Одеського промвузла. Забір води здійснюється на трьох свердловинах № 19, 20, 21 родовища мінеральної води «Куяльник» в м. Одеса, глибина свердловин 75 метрів. Столові слабомінералізовані води видобуваються в містах Ізмаїл, Балта, Білгород-Дністровський, селищі Окни та інших.

Чорне море та лікувальні грязі Куяльницького лиману створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно звичайними та південними чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону. Природні

умови сприятливі для вирощування озимої пшениці, кукурудзи, ячменю, проса, соняшнику.

Довжина морської берегової лінії Одеської області сягає 300 км. У межах області розташовані 1134 малих річок і струмків, 15 прісноводних та морських лиманів, 68 водосховищ, 45 озер.

Річкова мережа області належить басейнам Чорного моря, Дністра, Дунаю, Південного Бугу. На території області налічують близько 200 річок довжиною понад 10 км. Головні річки: Дунай (з Кілійським гирлом), Дністер (з притокою Кучурган), Кодима і Савранка (притока Південного Бугу).

На узбережжі знаходиться велика кількість лиманів, найбільші - Дністровський, Хаджибейський, Тилігульський, Куяльницький, Будацький, Тузлівські лимани. У приморській смузі багато прісноводних озер (у тому числі 8 Придунайських озер: Ялпуг, Кугурлуй, Катлабуг, Китай, Сасик, Кагул, Картал, Саф'яни) і солоних озер (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас).

Водопостачання Одеської області здійснюється як з поверхневих джерел, так і за рахунок підземних джерел.

До водних об'єктів області, які мають категорію лікувальних, відносяться, зокрема, такі відомі родовища пелоїдів лиманів Сасик, Бурнас, Алібей, Шагани, Будацького, Тилігульського, Куяльницького і Хаджибейського, а також родовища мінеральних вод Одеське, Куяльницьке, Чорноморське.

Одеська область - малолісна, лісодефіцитна, тому створення лісових насаджень є основною задачею державних лісогосподарських підприємств. Для доведення лісистості Одеської області до оптимальної науково-обґрунтованої – 12 %, при якій ліси найефективніше впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси та протидіють ерозійним процесам, необхідно створити 100 тис. га нових лісових насаджень. Збільшення лісистості області від 6 % до 12 % планується здійснювати за рахунок еродованих земель та схилів. Основна мета заліснення - припинення інтенсивних процесів вітрової та водної ерозії.

Особливості географічного розташування Одеської області зумовили унікальну різноманітність її природних комплексів і систем – від лісових, лісостепових і степових до водно-болотних і приморських, які й представлені в системі природно-заповідного фонду. Станом на 1 січня 2023 року природно-заповідний фонд Одеської області (далі – ПЗФ) має в своєму складі 128 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 166 343,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 4,9 %.

Одеська область є частиною морського фасаду України. Вона розташована на перетині найважливіших міжнародних водних шляхів: Дунайський водний шлях після завершення будівництва в 1992 році каналу Дунай-Майн-Рейн є найкоротшим виходом із країн Європи в Чорне море, далі - у Закавказзя, Середню Азію, на Близький Схід, ріка Дністер зв'язує регіон з Молдовою, а Дніпро - з Центральною Україною, а після завершення реконструкції Дніпровсько-Бузького і Дніпровсько-Неманського каналів - з Польщею і країнами Балтії. Волго-Донська система зв'язує Азово-Чорноморський басейн, з Казахстаном, Туркменістаном, Азербайджаном, Іраном, забезпечуючи виходи до Каспійського, Балтійського і Білого морів.

Геополітичне положення Одещини обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням, так і зростаючою активізацією її участі у великих європейських міжрегіональних організаціях - Асамблеї Європейських Регіонів і Робітничої Співдружності Придунайських країн. Одеська область значною мірою сприяє активній участі України в роботі країн-членів Чорноморського Економічного Співробітництва.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Для досягнення основної мети – зростання добробуту мешканців Одеської області - спільні дії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування протягом 2022 року були направлені на вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону, забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці, підвищенні її конкурентоспроможності як основи для покращення якості і рівня життя населення.

Згідно з пунктом 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність.

Зважаючи на відсутність звітів у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення органи державної статистики призупинили поширення статистичної інформації, за винятком індексу споживчих цін, експорту-імпорту товарів, попередньої оцінки ВВП, окремої інформації за періоди 2022-2023 років, а також за 2021 рік і попередні періоди.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Одеська область - високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки регіону.

Одещина - це більше 30% виробництва сокової продукції України, 25% олійних виробничих потужностей країни, 18% виробництва нерафінованої олії та понад 70% виноробного потенціалу країни. У 2020 році в області здійснювали діяльність 210 великих та середніх промислових підприємств.

В умовах війни бізнес зосереджується на необхідності збереження життя та здоров'я працівників підприємств і виробничих потужностей, а також виробництві та реалізації продукції для забезпечення економічної спроможності нашої країни протистояти викликам війни. Попри військові дії, компанії Одещини за 2022 рік експортували товарів на 2 400,4 млн дол. США, що на 41,4 % більше у порівнянні з 2021 роком. Незважаючи на значні фінансові втрати в умовах війни низка компаній з іноземним капіталом та підприємств - експортерів активно інтегрують соціальні проблеми у діяльність компаній та взаємодіють з зацікавленими сторонами, зокрема надають допомогу місцевим територіальним громадам та військовим формуванням ЗСУ.

З початку повномасштабної війни в Україні деякі підприємства Одеської області перепрофілювалися повністю або частково: з пошиву звичайного одягу перейшли на виробництво форми і її елементів для військових формувань, почали

додатково виготовляти різного виду консерви, товари першої необхідності, фортифікаційні споруди. Це значна допомога країні вистояти та забезпечити населення та військових усім необхідним.

Низка машинобудівних і металургійних підприємств регіону допомагають військовим формуванням: ремонтують техніку, виготовляють фортифікаційні споруди («їжаки» тощо).

Додатковими факторами підтримки промислового виробництва стало розширення споживчого попиту на внутрішньому ринку за рахунок програм підтримки підприємців та населення з боку держави.

Так, в рамках реалізації Державної програми «Доступні кредити: 5-7-9%» в Одеській області укладено понад 3,3 тис. кредитних договорів з підприємцями області на суму понад 11,4 млрд грн. Це 3 місце серед регіонів країни за сумою виданих кредитів. (на 01.01.2023).

Обласною державною адміністрацією відстежуються показники промислового виробництва та в межах компетенції вживаються заходи щодо забезпечення функціонування промислових підприємств регіону в умовах воєнного стану.

БУДІВНИЦТВО ТА ЖИТЛОВА ПОЛІТИКА

У 2021 році виконано будівельних робіт на суму 35693,3 млн грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2020 роком становив 103,9 % (по Україні – 106,8 %).

Серед регіонів України у зазначеному періоді Одеська область за обсягами будівельних робіт, виконаних власними силами, посіла 2 місце після м. Київ. Частка обсягу будівельних робіт Одеської області у загальному обсязі становила 13,8 %.

У 2022 році у порівнянні з 2021 роком обсяги виконаних будівельних робіт в умовах воєнного стану суттєво скоротились.

У 2022 році в регіоні введено в експлуатацію 694,3 тис м² загальної площі житла, що на 33,2% менше в порівнянні з 2021 роком.

Серед регіонів України у зазначеному періоді Одеська область за обсягами введеного в експлуатацію житла посіла 4 місце, за темпами зростання введеного в експлуатацію житла – 10 місце. Частка Одеської області в загальному обсязі введеного в експлуатацію житла – 9,8%.

СПОЖИВЧІ ЦІНИ

За 2022 рік індекс споживчих цін (індекс інфляції) по Одеській області становив 125,2%, по Україні – 126,6% (4 місце серед регіонів країни).

Ціни на транспорт зросли найбільше – на 41,1%, в основному за рахунок підвищення цін на паливо та мастила (в 1,7 раза) та експлуатацію власних транспортних засобів (в 1,6 раза).

Ціни на продукти харчування та безалкогольні напої зросли на 32,0%. Серед продуктів харчування найбільше подорожчали баклажани (у 3,0 раза), цибуля ріпчаста (у 2,5 раза), морква (у 2,4 раза), лимони та ягоди (у 2,2 раза), банани (у 2,1 раза), рис (у 1,9 раза), сало, яйця, помідори та апельсини (у 1,8 раза). Разом з тим, подешевшали яблука – на 50,6% та виноград – на 28,8%.

Приріст цін на алкогольні напої, тютюнові вироби становив 26,6%, у тому числі на алкогольні напої – на 29,6%, тютюнові вироби – на 23,2%.

Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла зросли на 25,5%. Серед них найбільше подорожчали килими й інші види покриттів для підлоги – на 53,1%, холодильники, морозильники та морозильні камери – на 43,4%, меблі для кухні – на 40,7%, велика побутова техніка електрична та неелектрична – на 39,1%.

Послуги ресторанів та готелів зросли на 20,9%, зокрема харчування поза домом зросло на 23,8%, послуги, пов'язані з тимчасовим проживанням подешевшали на 2,5%.

У сфері охорони здоров'я ціни підвищились на 19,7%, в основному за рахунок здорожчання послуг лікарень на 25,2% та фармацевтичної продукції на 22,6%.

На 15,5% підвищились ціни на зв'язок, що пов'язано з підвищенням тарифів на місцевий телефонний зв'язок на 39,7%. Також подорожчали поштові послуги на 23,4%, телефонне й телефаксове обладнання – на 25,7%, Інтернет – на 18,6%.

Товари та послуги в сфері відпочинку і культури подорожчали на 16,9%. Послуги освіти стали дорожче на 9,2%. Плата за утримання та виховання дітей у дошкільних закладах та початкова освіта підвищились на 19,4%, за отримання вищої освіти на 10,4%, середньої – на 1,7%.

Загальний рівень цін (тарифів) за групою «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» зросли на 3,1%. Серед них зросли: прибирання та вивезення сміття – на 54,6%, плата за власне житло – на 40,4%, водопостачання – на 9,0%, газ – на 2,2%. Електроенергія, послуги постачання природного газу та опалення залишилися незмінними.

Одяг і взуття подешевшали на 1,0%, зокрема ціни на взуття знизилися на 8,7% на одяг підвищилися на 6,9%.

Розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 15.03.2022 № 102/А-2022 утворено робочу групу з контролю за ціновою ситуацією в Одеській області (зі змінами). Для забезпечення одночасного обстеження усіх районів області утворено 8 робочих підгруп (по одній у 6 районах та дві в Одеському районі)

Загалом, з урахуванням повторних візитів, робочими групами здійснено понад 800 перевірок суб'єктів господарювання.

На виконання доручення Прем'єр-міністра України від 08.05.2022 № 11381/0/1-22 10 травня 2022 року було проведено робочу нараду з питань проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) дотримання суб'єктами господарювання на роздрібному ринку пального вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін під головуванням заступника голови облдержадміністрації.

За результатами наради представниками Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області спільно з Головним управлінням Державної податкової служби в Одеській області (далі - ГУ ДПС) проведені спільні позапланові перевірки суб'єктів господарювання, які здійснюють роздрібну торгівлю паливом.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА

На 1 січня 2023 року на обліку в органах ГУ ДПС області перебувало 235,9 тис. платників, у т.ч. юридичних осіб – 100,4 тис., фізичних осіб-підприємців (далі - ФОП) – 135,5 тис.

З початку року абсолютний приріст зареєстрованих підприємств (юридичних осіб) становив + 1 036, абсолютний приріст ФОП -- 2 282.

В Одеській області здійснювали діяльність (сплачували податки) 136,1 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва:

- фізичних осіб-підприємців – 105,4 тис. (77,5%),
- малих підприємств – 29,8 тис. (21,9%),
- середніх підприємств – 843 (0,6%).

Найбільше суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснювали діяльність у сфері оптової та роздрібної торгівлі (40,9%), інформації та телекомунікацій (8,7%), операцій з нерухомим майном (7,0%), професійної, наукової та технічної діяльності (5,8%), транспорту (5,5%), сільського господарства (4,9%), промисловості (4,5%), готельно-ресторанного господарства (4,5%), адміністративного, допоміжного обслуговування (3,2%), будівництва (3,0%).

За січень-грудень 2022 року від суб'єктів малого та середнього підприємництва у вигляді податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів надійшло 16 053,3 млн грн (-13,0% до відповідного періоду попереднього року), що становить 33,0% загальної суми бюджетних надходжень (без урахування митних платежів):

- державний бюджет – 7 935,5 млн грн (-13,4% до відповідного періоду попереднього року)

- місцевий бюджет – 8 117,8 млн грн (-12,6% до відповідного періоду попереднього року та складає 32,8% загальної суми надходжень до місцевого бюджету).

Найбільше надходжень до бюджету генерували підприємства оптової та роздрібної торгівлі (21,5%), промисловості (16,6%), сільського господарства (14,7%), транспортної галузі (13,8%).

За інформацією Головного управління статистики в Одеській області у 2020 році на середніх та малих підприємствах (юридичних особах) працювало 88,8% (2019 – 88,5%, 2018 – 90,2%, 2017 – 90,5%) від загальної кількості зайнятих працівників.

Обсяг реалізованої продукції середніми та малими підприємствами області у 2020 році склав 69,3% (2019 – 72,1%, 2018 – 74,0%, 2017 – 73,2%) від загального обсягу реалізації.

Рішенням обласної ради від 19.02.2021 №64-VIII затверджена Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2021-2023 роки. У 2022 році на реалізацію Програми в обласному бюджеті коштів не передбачалось. Отже, компенсації по відсотковим ставкам за кредитами суб'єктам господарювання не надавалися.

В умовах дії воєнного стану держава для підприємців створила велику кількість можливостей для комфортного ведення бізнесу:

✓ запроваджено низку податкових новацій (скасування мита і ПДВ на імпорт, запроваджено мораторій на проведення податкових перевірок, бізнес сплачує тільки 2% від свого обороту, при цьому ПДВ, податок на прибуток – скасовується);

✓ доступні кредити:

- будь-який бізнес в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» може взяти кредит під 0%. Підприємці Одеської області активно користуються цією програмою. На початок 2023 року кількість укладених кредитних договорів досягла 3,3 тис. на загальну суму 11,5 млрд грн. – 3 місце серед регіонів (6,8% у загальному портфелі). За весь час реалізації програми Одещина вперше увійшла в трійку лідерів серед регіонів країни;

- держава компенсує відсотки за кредитами на покриття витрат, пов'язаних зі здійсненням сільськогосподарської діяльності підприємствам з земельним банком до 10 тисяч га - 126 сільськогосподарським товаровиробникам області надається кредитна підтримка на загальну суму 461 млн грн.

- кредитування інвестицій для енергозабезпечення малого бізнесу альтернативними джерелами енергії в рамках компоненту з підтримки підприємців в період дії воєнного стану.

Додатковими факторами підтримки підприємців та населення з боку держави стали грантові програми для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання - «єРобота». В рамках програми підприємці Одеської області брали участь у трьох із шести програм

З метою дотримання принципу прозорості та врахування громадської думки на офіційному сайті обласної державної адміністрації ведеться окремий розділ «Регуляторна діяльність», де чітко сформована інформація з планування регуляторної діяльності, реєстр діючих регуляторних актів, проекти регуляторних актів та аналізи регуляторного впливу до них.

На реалізацію одного з принципів державної регуляторної політики – принципу передбачуваності, який полягає в послідовності регуляторної діяльності виконавчих органів та на виконання статті 7 Закону, обласна державна адміністрація розробила та затвердила 14 грудня 2021 року план діяльності з підготовки проєктів регуляторних актів на 2022 рік, також, 10 та 21 лютого 2022 року було затверджено відповідні доповнення до Плану. Також, направлено звернення до районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо затвердження та оприлюднення відповідних планів на офіційних сайтах у встановлений Законом строк.

З метою забезпечення прозорості дій у здійсненні регуляторної діяльності новоутвореним районним державним адміністраціям доручено на власних офіційних вебсторінках створити та наповнити відповідно до вимог Закону окремий розділ, присвячений регуляторній діяльності, постійно актуалізувати і систематизувати інформацію. Також, доручено у межах повноважень сприяти цьому на офіційних вебсторінках територіальних громад.

Протягом року забезпечувалося ведення реєстру регуляторних актів, який містить електронні тексти нормативно-правових актів. На 01.01.2023 реєстр містить 8 регуляторних актів.

У результаті реалізації районними державними адміністраціями державної регуляторної політики у 2022 році проведено 11 відстежень результативності діючих регуляторних актів.

З метою перевірки здійснення виконавчими комітетами селищних та сільських рад делегованих повноважень у сфері державної регуляторної політики обласна державна адміністрація провела у II півріччі 2022 року 3 комплексних перевірки (Кубейська сільська рада Болградського району; Фонтанська сільська рада Одеського району та Сергіївська селищна рада Білгород-Дністровського району), за результатами яких надані відповідні рекомендації.

ТРАНСПОРТ

Транспортно-дорожній комплекс в області представлений усіма видами транспорту і включає у себе найкрупніші морські експедиторські торговельні порти, судноплавні компанії, розвинене залізничне та автодорожнє господарство, широку мережу автотранспортних підприємств, аеропортові та аеродромні комплекси, авіакомпанії. В області у широких масштабах забезпечується передача вантажів між різними видами транспорту, діють міжнародні залізнично-морські та автомобільно- морські переправи.

Через територію Одеської області проходять 5 міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор TRASECA (Європа-Кавказ-Азія), коридори «Балтійське море-Чорне море» та «Чорноморське транспортне кільце» - транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС).

Протяжність транспортних коридорів по території області становить 706,4 км.

Морегосподарський комплекс

На узбережжі Чорного та Азовського морів знаходиться 13 морських портів, 7 із яких розташовані в Одеській області.

В морських портах України оброблялося близько 40% загального обсягу міжнародної торгівлі України з різними країнами світу, в тому числі 60% вітчизняного експорту. В портах України є можливість перевалки лише зернових вантажів спеціалізованими терміналами близько 65–70 млн т зерна на рік, з них понад 70% потужностей (50 млн т/рік) знаходяться в портах Одеської області. З

ТОП-20 морських зернових терміналів України, більше половини (12 терміналів) розташовані в регіоні. З порти області (Одеса, Південний, Чорноморськ) забезпечували 70% загальних обсягів обробки вантажів України.

Майже 100-відсоткове обслуговування контейнерних ліній України морським шляхом забезпечувалося контейнерними терміналами в морських портах Одеса, Чорноморськ та Південний, сукупною потужністю більш 3 млн. TEU на рік.

Поточний стан

За 12 місяців 2022 року вантажопереробка в морських портах Одеської області склала 51,24 млн т, що становить 47,8% від показників січня-грудня 2021 року.

Вантажопереробка експортних вантажів в морських портах області склала 43,87 млн т (53,5%), імпортних – 5,39 млн т (32,9%). Перевалка транзитних вантажів склала 1,81 млн т (21,4 %). Каботаж – 168,16 тис. т (47,9 %).

Беручи до уваги блокування портів України було забезпечено стабільну роботу логістичних маршрутів відправлення вантажів, у тому числі зернових, через порти Дунаю.

Переробка вантажів через дунайські порти у 2022 році склала 16,5 млн т - збільшена у 3 рази, у тому числі експорт, який збільшився у 4,3 рази, становить 13,5 млн т. За 2022 рік портами Дунаю перевалено 6,62 млн т зернових.

Порти, які розташовані в Дунайському регіоні, працюють у штатному режимі, нарощують вантажну базу, збільшують обробку суден біля причалів.

Завдяки поверненню контролю над островом Зміїний, з початку липня відкрито рух каналом гирла Бистре суднового ходу з р. Дунай до Чорного моря, що дозволило розвантажити рейд каналу Суліна та прискорити експорт зернових. З липня станом на 16.01.2023 627 торговельних суден з українською аграрною продукцією пройшли каналом гирла Бистре (1071 разом із Сулінським каналом).

22 липня 2022 року представники України, Туреччини та ООН підписали у Стамбулі Ініціативу щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів, яка розблокувала українські морські порти «Одеса», «Чорноморськ» і «Південний» для експорту зерна та добрив.

У рамках ініціативи станом на 01 січня 2023 року із українських портів прямують до країн Азії, Європи та Африки 617 суден, з 16,3 млн тонн агропродукції, а саме: кукурудза – 7,51 млн т, пшениця – 4,63 млн т, соняшникова олія – 960 тис. т, ячмінь – 652 тис. т, ріпак – 1 млн т, шрот – 880 тис. т, соняшник – 225 тис. т. Порти «Великої Одеси» поступово нарощують вантажопереробку.

11.08.2022 вперше за останні 20 років розпочато виконання пасажирських перевезень через Дністровський лиман між смт Овідіополь та м. Білгород-Дністровський у зв'язку з пошкодженням автомобільно-залізничного мосту через Дністровський лиман. За час курсування (до 30.10.2022) перевезено 8,3 тис пасажирів.

Залізниця

Експлуатаційна довжина Одеської залізниці становить 4001,8 км (у т.ч. Одеська область - 1043,6 км). На території Одеської області знаходяться 72 залізничні станції.

В умовах тимчасової неможливості переміщення товарів морським сполученням внаслідок блокування морських портів та мінування акваторії Чорного моря російською федерацією, очевидним стає зростання потенціалу залізничного та автомобільного транспорту в логістиці експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції.

Вантажопереробка регіональної філії «Одеська залізниця» АТ «Укрзалізниця» у 2022 році склала 77,08 млн т, що становить 50,5% від показників січня-грудня 2021 року.

Вантажопереробка експортних вантажів в морських портах області склала 45,75 млн т (46,2 %), імпортних – 5,8 млн т (60,0 %). Перевалка транзитних вантажів склала 1,42 млн т (28,2 %).

22.08.2022 відновлено залізничне сполучення з Республікою Молдова, а саме відкрито оновлену залізничну ділянку Березине (Україна) – Басарабська (Молдова) протяжністю 20,9 км (яка не працювала понад 20 років).

Наразі це головний залізничний маршрут для сполучення Одеси та Дунайських портів – «Рені» та «Ізмаїл».

Також продовжується робота щодо збільшення обсягів транзитних перевезень залізничним транспортом, підвищення рівня контейнеризації вантажної системи АТ «Укрзалізниця».

Паралельно триває розвиток інших логістичних проєктів, які сприятимуть експорту української продукції на зовнішні ринки. У червні 2022 після ремонту було відкрито ширококоліїну залізницю до дунайського річкового порту Галац із молдавського річного порту Джурджулешти. Ця колія з'єднана з українським портом Рені. Від тоді вантажні потяги, що йдуть з України через Республіку Молдова, можуть вивантажувати зерно безпосередньо в порту Галац, без необхідності перевантаження на кордоні.

Завдяки реалізації цих проєктів Україна налагодить залізничне сполучення з Молдовою в обхід Придністров'я та отримає додаткові логістичні можливості для експорту/імпорту продукції через порти Румунії.

Також з метою розбудови логістичної інфраструктури Придунав'я та забезпечення продовольчої безпеки країни сьогодні вкрай необхідно відновлення залізничного сполучення від м. Ізмаїл до Ренійського морського порту.

Авіаційний транспорт

Міжнародний аеропорт «Одеса» відноситься до групи найбільших аеропортів України. За 2021 рік послугами Міжнародного аеропорту «Одеса» скористались понад 1,3 млн пасажирів (більше 1,1 на міжнародних рейсах та понад 200 тис. на внутрішніх), що на 90 % більше показників 2020 року.

У 2021 році Міжнародний аеропорт «Одеса» став першим серед регіональних аеропортів України.

Наразі, у зв'язку із з військовою агресією російської федерації проти України та запровадженням воєнного стану роботу призупинено.

Зовнішня торгівля товарами Одеської області за 2022 рік

Попри військові дії у 2022 році Одеська область залишалась ключовим транспортно-логістичним хабом з експорту української продукції. Так, у 2022 році експорт товарів становив 2400,4 млн дол. США, що на 41,4 % (702,6 млн дол США) більше порівняно з 2021 роком, а імпорт товарів – 2 121,5 млн дол. США та збільшився на 8,2 % (189,6 млн дол. США).

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 278,9 млн дол. США (у 2021 році сальдо було негативне – 613,3 млн дол. США).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,13 (у 2021 році – 0,73).

Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 156 країн світу.

У товарній структурі експортних надходжень товарів переважали:

- продукти рослинного походження – 1410,8 млн дол. США (58,8% від загального обсягу експорту);

- жири та олії тваринного та рослинного походження – 512,6 млн дол. США (21,4%);

- готові харчові продукти – 112,5 млн дол. США (4,6%);
- недорогоцінні метали та вироби з них – 105,9 млн дол. США (4,4 %);
- машини, обладнання та механізми; електричне обладнання – 69,1 млн дол. США (2,9 %);
- мінеральні продукти – 39,9 млн дол. США (1,7 %);
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 31,2 млн дол. США (1,3 %).

У товарній структурі імпортованих надходжень товарів переважали:

- мінеральні продукти – 740,8 млн дол. США (34,9% від загального обсягу імпорту товарів);
- машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання – 214,3 млн дол. США (10,1 %);
- продукти рослинного походження – 210,2 млн дол. США (9,9 %);
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 139,8 млн дол. США (6,6 %);
- засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 115,8 млн дол. США (5,5 %);
- жири та олії тваринного або рослинного походження – 108,5 млн дол. США; - готові харчові продукти – 97,4 млн дол. США (4,6 %).

Зовнішня торгівля послугами Одеської області за 2022 рік

У 2022 році експорт послуг становив 561,6 млн дол США, що на 40,6 % (394,1 млн дол. США) менше порівняно з 2021 роком, а імпорт послуг – 385,6 млн дол. США менше на 28,0 % (160,0 млн дол. США).

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами склало 176,0 млн дол. США (у 2021 році сальдо було позитивне – 410,1 млн дол. США).

Щодо стану географічної структури зовнішньої торгівлі товарами Одеської області та прямих іноземних інвестицій у 2022 році, то відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» органами статистики та Національним банком України інформацію буде оприлюднено після завершення військових дій.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища.

Одеська область – регіон, що виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом. Загальна кількість підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря складає понад 3 000 суб'єктів господарювання.

Майже три чверті усіх викидів забруднюючих речовин нашого регіону (70,4%) здійснено підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 15,9% – підприємствами переробної промисловості.

Основними токсичними інгредієнтами, якими забруднювалось повітря від стаціонарних джерел були - метан (72 % від сумарних обсягів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (8,1%), оксид вуглецю (9,1%), діоксид азоту (4,3%), діоксид сірки (2,3%), неметанові леткі органічні сполуки (1,9%), аміак (1,8%).

Більше половини усіх викидів забруднюючих речовин області припадало на м.Одеса – 21,72 тис. т.

Негативний вплив на довкілля мають викиди діоксиду вуглецю. Це парниковий газ, який затримує інфрачервоне випромінювання земної поверхні, що призводить до глобального потепління на планеті. Торік в атмосферу області потрапило 1,4 млн т діоксиду вуглецю, що на 10,8% менш, ніж у 2021 р.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2018	129,4	37,4	92,0	3884, 3	54,3	-
2019	126,8	33,1	93,7	3806,2	53,3	-
2020	123,8	42,6	81,7	3716,2	52,3	-
2021	130,4	35,9	94,5	3914,3	55,5	
2022*						

*Інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-1X «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язки надати документи

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис.т

Таблиця 2.1.1.2.

	2018	2019	2020	2021	2022*
Всього,	37,412	33,106	42,639	35,905	
Назва населених пунктів :					
м. Одеса	18,314	20,121	25,382	21,719	
м. Ізмаїл	1,986	0,831	2,209	1,927	
м. Чорноморськ	1,619	1,605	1,519	1,393	
м. Южне	1,575	1,9	2,238	1,521	

*Інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-1X «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язки надати документи

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області у 2022 р. (тонн)

Таблиця 2.1.1.4.

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2022 р.* проти 2021 р., тонн	Обсяги викидів у 2022 р.* до 2021 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн*
	у 2021 р.	у 2022 р.*			
Одеська область	35 905,9				
м. Одеса	21 719,947				
м. Балта					
м. Білгород-Дністровський	230,718				
м. Біляївка	0,254				
м. Ізмаїл	1 927,451				
м. Чорноморськ	1 393,095				
м. Подільськ	1 903,078				
м. Теплодар	53,105				
м. Южне	1 521,264				
райони:					
Одеський	26 997,707				
Білгород-Дністровський	571,873				
Березівський	224,504				
Болградський	1 327,268				
Ізмаїльський	2 373,199				
Подільський	2 501,902				
Роздільнянський	1 909,505				

*Інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язки надати документи

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основні забруднювачі атмосферного повітря

Таблиця 2.1.2.1.

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/- збільшення/+	Причина зменшення/ збільшення
			2022 р.*	2021 р.		
1.	ПАТ «Одеський припортовий завод»	Мінпромполітики		965,573		Зменшення обсягів виробництва
2.	ТОВ «ІНФОКС»	-		842,799		-
3.	КП «Теплопостачання міста Одеси»	-		746,042		-
3.	АТ «Одесагаз»	-		18 201,859		Зменшення ремонтних робіт на технологічному обладнанні.
4.	ТОВ «Шляховик-97»	-		1 536,314		Збільшення обсягів виробництва

*Інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язки надати документи

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.2.2.

	Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т. *
			у 2022 р. * тонн	у % до 2021 р. тонн	
	Усі види економічної діяльності				
	у тому числі:				
1	Сільське, лісове та рибне господарство				
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів				
3	Переробна промисловість				
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря				
5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами				
6	Будівництво				
7	Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт				
8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність				
9	Тимчасове розміщування й організація харчування				
10	Інформація та телекомунікації				
11	Фінансова та страхова діяльність				
12	Операції з нерухомим майном				
13	Професійна, наукова та технічна діяльність				
14	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування				
15	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування				
16	Освіта				
17	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги				
18	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок				
19	Надання інших індивідуальних послуг				

*Інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язки надати документи

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.

Моніторинг за станом атмосферного повітря у м. Одеса здійснювався пересувною екологічною лабораторією КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» Одеської міської ради в затверджених точках контролю, розміщених на перехрестях транспортних магістралей міста, на кордонах санітарно-захисних зон

потенційно-небезпечних об'єктах м. Одеси, в прибережній зоні, а також в парках і скверах, відповідно до затвердженого плану графіку.

Спостереження проводилися з автоматичним відбором проб та вимірами концентрацій газоаналізаторами за 6 забруднюючими речовинами (оксид вуглецю, озон, сірководень, діоксиду сірки, пил, діоксиду азоту).

За звітний період виконано 116 виїздів та 1 000 спостережень з автоматичним відбором проб та 5 015 визначення концентрацій забруднюючих речовин у встановлених точках на території міст.

В прибережній зоні, а також в парковій зоні міста моніторинг показав мінімальний вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

За інформацією Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів екологічна обстановка у багатьох районах міста Одеси залишалась незадовільною, а концентрація деяких шкідливих речовин перевищувала граничнодопустимі. Однією з причин забруднення є використання багатьма підприємствами та приватними підприємцями електрогенераторних установок в наслідок тривалої відсутності електропостачання у місті.

Найбільший рівень забруднення повітря основними та специфічними речовинами спостерігався у північній та північно-західних промислових зонах міста.

Рівень забруднення повітря у м Одеса (ІЗА=14,48) вищий за середній по Україні (ІЗА по Україні дорівнює 7,1). Середній вміст формальдегіду у 5.0 разів перевищує середньодобову граничнодопустиму концентрацію, діоксиду азоту- 2.0 рази, пилу, фенолу – 1,3 рази, діоксид сірки - 1.1 рази.

В цілому по місту порівняно з 2021 роком загальний рівень забруднення майже не змінився.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Згідно постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 30 березня 1998 р. № 391 для визначення радіаційної обстановки запроваджено щоденний моніторинг експозиційної дози гамма-випромінювання на території м. Одеси та районів області.

У м. Одесі було встановлено 30 контрольних точок. В районних центрах виміри проводилися у містах проживання і відпочинку населення не менше ніж у 10 контрольних точках населеного пункту.

Всього за 2022 рік проведено 205 600 моніторингових досліджень за гамма-фоном (експозиційної дози гамма-випромінювань). Середні значення потужності експозиційної дози гамма-випромінювання коливаються від 0,07 до 0,15 мкЗв/годину, що не перевищує допустимі рівні.

Радіаційний фон на території області складає 11-14 мкР/год., що відповідає природному фону багаторічних спостережень.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

З метою оцінки можливого впливу забруднення атмосферного повітря на стан здоров'я населення в населених пунктах області ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» проводився постійний моніторинг за станом його якості.

Лабораторний контроль атмосферного повітря проводився на території житлової забудови 49 населених пунктів, у тому числі на території 18 сільських населених пунктів. Лабораторні дослідження здійснювалися на визначення 27 забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

На протязі 2022 року у рамках програми соціально-гігієнічного моніторингу була досліджена 3 971 проба атмосферного повітря, у тому числі на території житлової забудови міст Одеса, Ізмаїл, Подільськ, Білгород-Дністровський, Роздільна, Южне, Кілія, Біляївка, Балта, Березівка, Овідіополь, Рені, Болград, Любашівка було відібрано та досліджено 3 752 проби, на території сільських населених пунктів 219 проб атмосферного повітря, перевищення граничнодопустимих концентрацій відсутні.

По м. Одеса моніторинг проводився на 21 маршрутних постах, що розташовані поруч з автомагістралями з високою щільністю руху транспорту м. Одеса (до 10 000-15 000 од/год) та 10 маршрутних постах, розташованих в зонах впливу промислових виробництв. Всього у 2022 році у м. Одеса було відібрано 661 проба атмосферного повітря. Перевищення максимально-разових граничнодопустимих концентрацій було виявлено у 1 пробі на маршрутному пості, що розташовані поруч з автомагістралями з високою щільністю руху транспорту м. Одеса (перехрестя вулиць Преображенська та Велика Арнаутська) по вмісту окису вуглецю (максимальна концентрація – 1,04 Г).

Перевищень ГДК в рекреаційних зонах міста не виявлено.

Перевищень ГДК таких специфічних для промисловості міста речовин, як аміак, бензол, марганець, хлорид водню, сірководню в ході моніторингу виявлено не було.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Одеською обласною державною адміністрацією вживаються необхідні заходи для розробки програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря в Одеській області, а саме: виконання заходів з розроблення відповідної програми, запровадження та функціонування державної системи моніторингу атмосферного повітря (у тому числі придбання, обслуговування обладнання стаціонарних пунктів спостереження тощо), утримання пересувної мобільної лабораторії тощо.

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації встановлено програмно-апаратний комплекс системи моніторингу атмосферного повітря, у тому числі 2 пункти спостережень (вимірювання вмісту діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, озону, аерозольних часток, аміак, сірководню: на пунктах с. Нові Біляри, с. Олександрівка). Пункти працюють у тестовому режимі. Громадськості відкрито онлайн доступ до результатів вимірювань на офіційному веб-сайті: <http://ecology.odessa.gov.ua/> у розділі «Моніторинг довкілля».

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонного шару

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси області складаються з запасів підземних та поверхневих вод. Запаси поверхневих вод на території області розподіляються нерівномірно. Північна та центральна частини території характеризуються обмеженими запасами води, а південь та захід, які тяжіють до річок Дністер та Дунай, мають великий запас води.

Станом на 01.01.2022 на території Одеської області нараховується 3 147 водозаборів, які належать 2 236 водокористувачам. Загальна кількість водопунктів складає 5 951 у тому числі артезіанських свердловин – 5 748, шахтних колодязів – 193, джерельних каптажів – 9.

За підсумками 2022 року загальна протяжність водопровідних мереж в Одеській області становить 10 162,1, км, з них у незадовільному стані – 3 053,3 км, що становить 30,05 % від загальної протяжності. Протяжність каналізаційних мереж складає 1 886,4 км, з них у незадовільному стані – 857,3 км, що становить 45,4 % від загальної протяжності.

Однак, забезпеченість підземними водами якісною питною водою у цілому по області становить близько 30 %. Питне водопостачання області майже на 80 % забезпечується за рахунок поверхневих джерел, тому якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Одеський водопровід одержує воду з поверхневих джерел річки Дністер, Ізмаїльський район з ріки Дунай, Болградський район з озера Ялпуг. Всі інші населені пункти користуються водою з підземних джерел.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

У 2022 році забір води з природних водних об'єктів складає 667,633 млн. м³, що на 335,158 млн. м³ менше ніж у 2021 році.

Водопостачання від загального обсягу використаної прісної води становить 175,379 млн. м³ та розподіляється наступним чином:

- питні та санітарно-гігієнічні потреби – 64,458 млн. м³;
- виробничі потреби – 32,259 млн. м³;
- зрошення – 73,013 млн. м³;
- сільськогосподарські – 1,908 млн. м³.

Загальний обсяг водовідведення у 2022 році склав 95,715 млн.м³, у тому числі у поверхневі водні об'єкти 93,461 млн. м³ (таблиця 4.1.3.2.).

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти складає 4,740 млн. м³, з них недостатньо очищених- 2,892 млн.м³, без очищення – 1,911 млн. м³ (табл. 4.1.3.1.).

У порівнянні з 2021 роком зменшився скид забруднених стічних вод на 26,757 млн.м³, що може бути наслідком поліпшення роботи деяких очисних споруд.

На території Одеського регіону за особливостями водокористування та умовами водозабезпеченості у межах існуючих річкових басейнів можна виділити п'ять водогосподарських районів, а саме:

1. Північний водогосподарський район охоплює територію Подільського району (колишні Ананьївський, Балтський, Кодимський, Подільський, Окнянський, Любашівський і Савранський адміністративних районів). На території зазначених районів налічується 1079 артсвердловин, з них 786 (73 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Підземні джерела районів є основним джерелом водопостачання і оцінюються, як придатні для питного водокористування.

2. Центральний водогосподарський район охоплює території Березівського району та Роздільняського району (колишні Великомихайлівський, Миколаївський, Захарівський та Ширяївський адміністративні райони). На території зазначених районів налічується 1155 артсвердловин, з них 796 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Мінералізація підземних вод, головним чином верхньосарматських (розвідані горизонти, на які бурять свердловини для споживання води на питні потреби) водоносних горизонтів артезіанського басейну підвищена, але вони являються єдиним джерелом водопостачання.

3. Приміський (Придністровський) водогосподарський район охоплює території міст Одеса, Чорноморськ, Южний, Теплодар, Білгород-Дністровський та Білгород-Дністровського, Одеського, Роздільняського районів (колишні Біляївський, Лиманський, Іванівський, Овідіопольський та Роздільнянський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дністер та підземних водоносних горизонтів. На території зазначених районів налічується 2 338 артсвердловин, з них 1397 артсвердловин (60 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

4. Південно-Західний водогосподарський район охоплює територію Болградського та Білгород-Дністровського району (колишні Арцизький, Саратський, Тарутинський і Татарбунарський адміністративні райони) та характеризується у цілому незадовільною водогосподарською ситуацією та відсутністю надійних джерел водопостачання – розвідані підземні води мають високу мінералізацію. На території зазначених районів налічується 796 артсвердловин, з них 470 (59 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

5. Придунайський водогосподарський район охоплює територію міста Ізмаїл та Болградського, Ізмаїльського районів (колишні Болградський, Ізмаїльський, Кілійський і Ренійський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дунай та підземних водоносних

горизонтів. На території зазначених районів налічується 296 артсвердловин, з них 204 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

За даними статзвітності № 2 ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води» у 2022 році в Одеській області забрано 667,633 млн.м³ води із природних водних об'єктів, у тому числі 23,129 млн.м³ з підземних джерел.

Забір, використання та відведення води, млн.м³

Таблиця 4.1.2.1

Показники	Одиниця виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	820,254	1 002,791	667,633
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	793,369	973,203	639,735
підземної	млн. м ³	26,885	23,609	23,129
морської	млн. м ³	-	5,962	4,637
лиманої				0,131
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	346,4	410,0	280,5
Використано свіжої води, усього	млн. м ³	310,105	223,874	175,379
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³	81,165	74,541	64,458
виробничі	млн. м ³	43,838	35,276	32,259
сільськогосподарські	млн. м ³	4,949	1,834	1,908
зрошення	млн. м ³	180,152	107,942	73,013
інші				3,744
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	130,95	120,1	
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	-	52,768	46,722
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	155,591	149,216	95,715
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	-	0,034	0,022
у накопичувачі	млн. м ³	-	-	-
на поля фільтрації	млн. м ³	-	-	-
не віднесених до водних об'єктів	млн. м ³	6,21	3,915	2,227
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	149,381	145,262	93,461
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м ³	149,381	145,262	93,461
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	119,823	85,230	72,372
у тому числі нормативно очищених на очисних спорудах:		77,601	-	-
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	-	84,538	72,260
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	-	0,379	0,014

на спорудах механічного очищення	млн. м ³	-	0,313	0,098
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	47,222	28,535	16,350
забруднених, усього	млн. м ³	24,558	31,497	4,740
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	3,596	4,120	2,892
без очищення	млн. м ³	20,962	27,377	1,911
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	63,08	61,0	39,3

Забір, використання та відведення води в поверхневій водній об'єкти, млн. м³
Таблиця 4.1.2.2

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів (всього)	Використано води	Водовідведення у поверхневій водній об'єкти	
			Всього	З них забруднених зворотних вод
Басейн річки Дунай				
р. Дунай	*	*	48,790	19,037
Грабовський лиман	*	*	0,868	-
Стенківсько-Жебріянівські плавні	*	*	3,832	1,649
Басейн річок Причорномор'я				
р. Аккаржанка	*	*	0,005	0,005
р. Алкалія	*	*	0,006	0,006
р. Анчокрак	*	*	0,016	0,016
р. В.Куяльник	*	*	0,489	0,489
Карналіївське водосховище	*	*	0,032	-
р. Когильник	*	*	0,238	0,048
р. Тилігул	*	*	0,197	0,197
Хаджибейський лиман	*	*	45,627	1,001
р. Хаджидер	*	*	0,002	-
Басейн Чорного моря				
Чорне море	*	*	35,676	0,361
Сухий лиман	*	*	0,607	0,003
Шаболатський лиман	*	*	0,005	0,004
Басейн річки Дністер				
р. Дністер	*	*	11,460	0,414
Дністровський лиман	*	*	1,311	1,308
р. Кучурган	*	*	0,282	-
р. Ягорлик	*	*	0,022	0,022

* Обсяги забору, використання та відведення води в поверхневій водній об'єкти зазначаються відповідно до обробленої інформації статистичної звітності № 2 ТП-водгосп (річна), яка подається водокористувачами до територіальних органів Державного агентства водних ресурсів, які є виконавцями робіт зі складання державного водного кадастру за місцем здійснення водокористування, відповідно до вимог Наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування».

За інформацією Басейнового управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю у 2021 році Держводагентством України розпочато прийом звітів за формою № 2 ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води» за 2020 рік через Портал електронних послуг Держводагентства України. Портал працює у тестовому режимі та продовжуються роботи з його удосконалення, на даний час немає можливості отримати узагальнену інформацію щодо обсягів водокористування у розрізі річкових басейнів.

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території Одеської області налічується 132 підприємства, які скидають стічні води в поверхневі водойми, у тому числі 24 господарства, які здійснюють скид в канали зрошувальних систем. Основними забруднювачами являються: ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал», КП «Чорноморськводоканал», КП «Водоканал» м. Арциз, КВЕП «Подільськводоканал», КП «Білгород-Дністровськводоканал», Затоківське ВУЖКГ, КП «Балтаводоканал», ПАТ «Целюлозно-картоний комбінат», МКП «Теплодарводоканал» та інші.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства. Скид стічних вод від яких у 2022 році складає 93,461 млн.м³.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

За інформацією Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) випадків транскордонного забруднення поверхневих вод в Одеській області у 2022 році не було виявлено.

4.3 Стан поверхневих вод

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

У 2022 році БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснював державний моніторинг довкілля за двома основними блоками:

- моніторинг масивів поверхневих вод;
- моніторинг зрошуваних та осушуваних земель.

Моніторинг поверхневих вод у 2022 році проводився згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 «Про порядок здійснення державного моніторингу вод», наказом Міндовкілля від 31.12.2020 № 410 «Про затвердження програм державного моніторингу вод» та наказом Держводагентства від 31.03.2021 № 233 «Про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод».

Наказом Міндовкілля від 31.12.2020 № 410 «Про затвердження програм державного моніторингу вод» затверджена Програма державного моніторингу вод (в частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод).

Територіальні органи Державної служби надзвичайних ситуацій (ДСНС) проводять моніторинг за біологічними і гідроморфологічними показниками, а також за фізико-хімічними показниками на всіх пунктах, крім масивів поверхневих вод (МПВ), які є питними водозаборами або є прикордонними водними об'єктами.

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснював моніторинг за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин і фізико-хімічними показниками на питних водозаборах і прикордонних водних об'єктах (на кордоні України з Республікою Молдова і Румунією).

У пунктах басейнів р. Дністер та р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю) здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту

забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин. У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб. Після екстрагування зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (Дністровське БУВР, м. Івано-Франківськ), де визначався вміст забруднюючих речовин.

Також проводився моніторинг поверхневих вод, де здійснювався забір води для питних потреб та на транскордонних ділянках відповідно до міжурядової угоди з Республікою Молдова.

Лабораторні вимірювання фізико-хімічних показників у пробах води, а також ґрунту здійснювалися у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. Свідоцтво № LB/10/21 засвідчує технічну компетентність лабораторії щодо процесів вимірювань показників якості води та властивостей ґрунту (видано 12.04.2021, чинне до 12.04.2024).

Матеріали польових, лабораторних і камеральних досліджень, які проводилися у 2022 році, оформлялися у вигляді остаточної документації, що характеризувала гідрогеолого-меліоративні умови зрошуваних масивів та стан водних об'єктів.

У 2022 році також здійснювався моніторинг зрошуваних земель за гідрогеологічними і гідрохімічними показниками ґрунтових вод, показниками стану ґрунтів.

Моніторинг зрошуваних і осушуваних земель виконувався на підставі Закону України «Про меліорацію» та Положення про державну систему моніторингу довкілля, затвердженого Постановою КМУ від 30.03.1998 № 391. Спостереження у 2022 році проводилися згідно з вимогами ВНД 33-5.5-15-2004 «Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель».

Об'єктами моніторингу зрошуваних та осушуваних земель були:

- землі в межах зрошувальних систем Одеської області;
- землі в межах осушуваних систем Одеської області;
- землі, прилеглі до зрошувальних систем Одеської області у зоні впливу останніх;
- ґрунтові води на території зрошуваних систем Одеської області;
- води, що використовуються для зрошення;
- дренажні й скидні води зрошувальних систем Одеської області.

Кількість відібраних проб у рамках затверджених програм моніторингу, у кризових і надзвичайних ситуаціях, на виконання платних послуг, обсяги інструментально-лабораторних вимірювань

Басейн р. Дністер

У 2022 році на території району басейну річки Дністер було відібрано 163 проб води. При цьому було проведено 1 976 лабораторних вимірювань показників якості води. Зокрема, для визначення фізико-хімічних показників була відібрана 76 проба води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 87 проб (при цьому у лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб, після чого проби направлялися у лабораторію

моніторингу вод Західного регіону, де визначався вміст забруднюючих речовин).

При виконанні моніторингу зрошуваних земель було відібрано всього 13 проб води, а саме 4 проб ґрунтової, 7 проб зрошувальної та 2 проби дренажної води. При цьому було виконано 198 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією було виконано 6 800 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 292 пробах.

Таким чином, всього за 2022 рік було відібрано 176 проби води, лабораторією виконано 8 974 вимірювань показників в 468 пробах води.

Крім того, у 2022 році було під час проведення моніторингу зрошуваних земель (ґрунтово-сольова зйомка, дослідження на ґрунтово-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 514 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (всього 752 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річки Дністер склав 982 проба, 9 726 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю)

При виконанні моніторингу масивів поверхневих вод всього у 2022 році на території району басейну річки Дунай було відібрано 253 проб води. При цьому було проведено 1 504 лабораторних вимірювань показників якості води. Для визначення фізико-хімічних показників було відібрано 57 проб води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 196 проб (лабораторія моніторингу вод Південного регіону виконувала екстрагування проб).

При виконанні моніторингу зрошуваних земель у 2022 році всього відібрано 148 проб води (зрошувальна – 120 проб, ґрунтова – 3 проб, дренажна вода – 25); виконано 1 537 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією виконано 1195 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 54 пробах.

Всього за 2022 рік було відібрано 401 пробу води, виконано 4 236 вимірювань показників в 455 пробах води.

Крім того, у 2022 році було під час проведення моніторингу зрошуваних земель (контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 462 пробах ґрунту визначалася вологість ґрунту (всього 462 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річки Дунай склав 917 проб, 4 698 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн річок Причорномор'я

У 2022 році на території району басейну річок Причорномор'я було відібрано 123 проб води. При цьому було проведено 1 081 лабораторних вимірювань показників якості води. Зокрема, для визначення фізико-хімічних показників було відібрано 41 проба води, для визначення хімічних забруднюючих речовин - 82 проби (при цьому у лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб, після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону, де визначався

вміст забруднюючих речовин).

При виконанні моніторингу зрошуваних та осушуваних земель було відібрано всього 17 проб води, а саме 7 проб ґрунтової, 7 проб зрошувальної та 3 проби дренажної води. При цьому було виконано 187 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією було виконано 1 234 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 56 пробах.

Таким чином, всього за 2022 рік було відібрано 140 проб води, лабораторією виконано 2 502 вимірювань показників в 196 пробах води.

Крім того, у 2022 було під час проведення моніторингу зрошуваних і осушуваних земель (сольова зйомка, дослідження на ґрунтово-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 452 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (всього 703 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річок Причорномор'я склав 648 проб, 3 205 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн р. Південний Буг

При виконанні моніторингу поверхневих вод всього у 2022 році на території району басейну річки Південний Буг було відібрано 8 проб води для визначення хімічних забруднюючих речовин.

Також лабораторією виконувалися вимірювання показників якості води (3 проби, 80 вимірювань) при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам.

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у районі басейну річки Південний Буг у 2022 році склав 11 проб, 80 вимірювань показників якості води.

Басейн р. Дністер

У 2022 році моніторинг масивів поверхневих вод здійснювався відповідно до «Порядку здійснення державного моніторингу вод», затвердженого постановою КМУ № 758 від 19.09.2018. Цей порядок передбачає визначення хімічного і екологічного стану масивів поверхневих вод та екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масиву поверхневих вод. При цьому у масивах поверхневих вод у Одеській області вимірювався вміст забруднюючих (пріоритетних і специфічних) речовин. Перелік пріоритетних забруднюючих речовин затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 06.02.2017 № 45. Специфічні забруднюючі речовини уточнюються за результатами скринінгу.

У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування відібраних проб. Після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (м. Івано-Франківськ), де визначалися забруднюючі речовини. Загалом визначалося 50 пріоритетних забруднюючих речовин. У масивах поверхневих вод (МПВ) Одеської області виявлені 33 речовин, а вміст 17 речовин у всіх пробах був нижчим за межу визначення (менше LOQ). Також визначалися 11 специфічних забруднюючих речовин.

Вимірювання фізико-хімічних показників якості поверхневих вод

здійснювалося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. При цьому у відібраних пробах визначалися наступні показники: рН, температура, завислі речовини, розчинений кисень, біохімічне споживання кисню (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), загальна мінералізація, основні катіони (СО₃, НСО₃, SO₄, Cl), основні аніони (Na, Ca, Mg), загальний азот, амоній (NH₄), нітрити (NO₂), нітрати (NO₃), загальний фосфор, фосфати (PO₄), синтетичні поверхнево-активні речовини (СПАР), нафтопродукти, залізо (Fe).

Операційний моніторинг поверхневих вод у районі басейну річки Дністер у 2022 році здійснювався на 6 масивах поверхневих вод, у 8 пунктах спостереження. А саме: на річках Дністер (2 пункти), Турунчук, Білоч і Ягорлик, у Кучурганському водосховищі (2 пункти) та у Дністровському лимані.

За фізико-хімічними показниками моніторинг проводився у 7 пунктах: р. Дністер (м. Біляївка, питний в/з м. Одеса, кордон з Республікою Молдова), р. Дністер (с. Маяки, кордон з Республікою Молдова), р. Турунчук (с. Троїцьке, кордон з Республікою Молдова), р. Білоч (с. Шершенці, кордон з Республікою Молдова), р. Ягорлик (с. Артирівка, кордон з Республікою Молдова), Кучурганське в-ще (с. Кучурган, кордон з Республікою Молдова), Кучурганське в-ще (с. Граданиці, кордон з Республікою Молдова).

Річка **Дністер** - одна з найбільших річок України, має протяжність 1 362 км, площа басейну - 72,1 тис. км² (з них 73% в межах України) бере початок в українських Карпатах, у середній частині протікає територією Молдови, знову повертається на територію України, де впадає в Дністровський лиман. Спостереження за якістю води в р. Дністер проводилися в 2 пунктах м. Біляївка, питний водозабір м. Одеси та с. Маяки.

20 км, м. Біляївка, питний в/з м. Одеса, кордон з Республікою Молдова

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 пестициду (алахлор) і 1 ПАВ (антрацен) у грудні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода, переважно, слаболужна при варіюванні показника 7,4-8,2. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 5-18, при середньому значенні 9 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,9-12,0 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,5-3,3 мгО₂/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 10,4-36,0 мгО₂/дм³. Всі показники протягом року були в межах норми. Лише значення ХСК у травні перевищило ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,35 до 0,51 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

16 км, с. Маяки, кордон з Республікою Молдова

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 пестициду (цибутрин) у лютому перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали (цинк і хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода, переважно, слаболужна при варіюванні показника 7,4-8,2. Кількість завислих речовин знаходилась в межах 5-22, при середньому значенні 9 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилась в межах 8,8-12,6 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,7-3,3 мгО₂/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 12,4-34,0 мгО₂/дм³. Всі показники протягом року були в межах норми. Лише значення ХСК у травні перевищило ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,33 до 0,52 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

Річка **Турунчук** - рукав Дністра (довжина 60 км). Відбір проб у 2022 році проводився в селі Троїцьке (кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 16 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст пестициду (циперметрин) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали (цинк і хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода, переважно, слаболужна при варіюванні показника 7,4-8,3. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 5-36, при середньому значенні 15 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,5-12,8 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 1,0-11,1 мгО₂/дм³ (у лютому був вищим за норму). Значення ХСК варіювали в межах 10,8-85,8 мгО₂/дм³ (у більшості про перевищував ГДК).

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,3 до 0,6 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

Річка **Білоч** є лівою притокою Дністра. Відбір проб води у 2022 році проводився в селі Шершенці (за 15 км від впадіння в Дністер, кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 16 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 1 пестициду (циперметрин) та 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 ПАВ (бензо(б)флуорантен) у жовтні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода нейтральна і слаболужна, при варіюванні показника 7,3-8,3. Кількість завислих речовин - 5-28 мг/дм³ (максимальне значення – у лютому).

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 9,6-12,0 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,1-3,9 мгО₂/дм³, при середньому значенні 2,3 мгО₂/дм³ (в межах норми). Значення ХСК варіювали в межах 12,4-44,4 мгО₂/дм³. Показник ХСК був вищим за норму у квітні-жовтні.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,6 до 0,8 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК.

Річка **Ягорлик** - ліва притока Дністра. Моніторинг у 2022 році проводився в с. Артирівка (20,2 км від впадіння в Дністер, кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), а також триклозан і карбамазепін. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна і змінюється в межах 7,3-8,1 одиниць. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 5-21 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 4,1-8,6 мгО₂/дм³. У всіх пробах вміст розчиненого кисню був у межах норми. Показник БСК₅ складав 1,5-4,0 мгО₂/дм³. У всіх пробах його значення не перевищувало ГДК. Показник ХСК варіював в межах 15,0-41,5 мгО₂/дм³. В травні-червні і жовтні-листопаді його значення було вищим за ГДК. У всіх інших пробах – в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року складала 0,3-1,0 г/дм³. Перевищень ГДК не зафіксовано. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Жоден з компонентів протягом року не перевищував встановлені ГДК.

Кучурганське водосховище споруджено у нижній частині річки Кучурган, має довжину близько 17 км, ширину в північній частині близько 1,5 км, в південній - 3 км. Розташоване на кордоні України і Республіки Молдова. Моніторинг у 2022 році проводився у 2 пунктах, с. Кучурган та с. Граданиці.

с. Кучурган, кордон з Республікою Молдова

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 16 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (дикофол) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали (цинк і хром), пестициди (карбарил, метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН води переважно слаболужні з водневим показником рН 7,6-8,6. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 8-42 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в інтервалі 7,3-12,6 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 2,6-8,7 мгО₂/дм³. У більшості пробах його значення перевищувало ГДК. Показник ХСК варіював в межах 43,0-116,1 мгО₂/дм³ і в усіх пробах був вищим за ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 1,6 до 3,1 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах. Вода у водосховищі була слабосолона.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року майже у всіх пробах не перевищував встановлені ГДК. Лише вміст СПАВ у вересні був вищим за норму.

с. Граданиці, кордон з Республікою Молдова

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 17 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 7. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (карбарил, метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН води слаболужні з водневим показником рН 7,6-8,5. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 8-40 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в інтервалі 7,5-12,4 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 2,7-9,2 мгО₂/дм³. У більшості проб його значення перевищувало ГДК. Показник ХСК варіював в межах 54-59 мгО₂/дм³ в усіх пробах був вище ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 1,7 до 2,9 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах. Вода у водосховищі була слабосолона.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК.

Дністровський лиман розташований в Одеській області на північнозахідному узбережжі Чорного моря, відокремлений від моря піщаним пересипом (косою). В лиман впадає річка Дністер. Має площу водного дзеркала 360 км², об'єм – 387,4 млн. м³, довжину – 42,5 км, ширину – 12 км. Середня глибина – 1,8 м, найбільша – 2,7 м. Моніторинг у 2022 році проводився у смт Овідіополь.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 16 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик

(LOQ)). Вміст 12 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 пестициду (цибутрин у лютому) та важкого металу (ртуть у липні-серпні) перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Висновки по басейну р. Дністер

З 50 пріоритетних забруднюючих речовин у масивах поверхневих вод району басейну річки Дністер у 2022 році виявлялися 33, а вміст решти 17 речовини у всіх пробах і у всіх пунктах був нижчим за межу визначення (менше LOQ).

Вміст 8 виявлених пріоритетних забруднюючих речовин не перевищував середньорічні допустимі концентрації (СРДК) або максимальні допустимі концентрації (МДК), які встановлені екологічними нормативи якості (ЕНЯ).

Вміст 9 пріоритетних забруднюючих речовин перевищував СРДК або МДК. А саме:

- циперметрин (пестицид) - у 6 пунктах моніторингу;
- дикофол (пестицид) - у 5 пунктах моніторингу; -
- бензо(а)пірен -поліароматичний вуглеводень (далі-ПАВ) - у 4 пунктах моніторингу;
- цибутрин (пестицид) - у 2 пунктах моніторингу;
- флуорантен (ПАВ) - у 1 пункті моніторингу (р. Білоч);
- ртуть (важкий метал) - у 1 пункті моніторингу (Дністровський лиман);
- бензо(в)флуорантен (ПАВ) - у 1 пункті моніторингу (р. Білоч);
- антрацен (ПАВ) - у 1 пункті моніторингу (р. Дністер, м. Біляївка);
- алахлор (пестицид) - у 1 пункті моніторингу (р. Дністер, м. Біляївка).

У всіх пунктах моніторингу виявлено пріоритетні забруднюючі речовини), які перевищують СРДК або МДК. Найбільше таких показників у річці Білоч (4), річці Дністер, м. Біляївка (4) та у Дністровському лимані (4); найменше (1) - у річках Турунчук і Ягорлик. У решти пунктах таких показників 2-3.

За результатами спостережень у 2022 році за показниками пріоритетних забруднюючих речовин клас хімічного стану води у всіх пунктах - II (недосягнення доброго).

У поверхневих водах басейну річки Дністер у 2022 році із 11 специфічних забруднюючих речовин виявлялися 9. З них у більшості пунктах - триклозан (ГДК не встановлено), пестициди (метолахлор і тербутилазин, ГДК не встановлені) та важкі метали (мідь, цинк і хром, вміст яких завжди був нижчим за ГДК). Інші речовин виявлялися лише в деяких пунктах або взагалі не виявлялися.

Річки Дністер і Турунчук як і в минулі роки мали постійно кондиційну воду за показниками мінералізації (сума солей, вміст хлоридів, сульфатів,

магнію і натрію). Вода придатна для зрошення без обмежень. Середньорічні значення показників режиму кисню, концентрації сполук азоту і фосфору, СПАВ, нафтопродуктів, заліза були нижчі за ГДК майже у всіх пунктах, лише значення ХСК у річці Турунчук перевищувало ГДК.

В річках Білоч і Ягорлик мінералізація води менше 1,0 г/дм³. Середньорічні значення показників режиму кисню, концентрації сполук азоту і фосфору, СПАР, нафтопродуктів, заліза були нижчі за ГДК.

У Кучурганському водосховищі у 2022 році мінералізація була вищою за 1,0 г/дм³ (вода слабосолонна). Середньорічні показники БСК₅ і ХСК були вищими за ГДК. Інші показники (концентрація розчиненого кисню, сполук азоту і фосфору, СПАР, нафтопродуктів та заліза) були в межах норми.

Стан поверхневих вод суббасейну нижнього Дунаю

У 2022 році у пробах води суббасейну нижнього Дунаю визначалося 50 пріоритетних забруднюючих речовин. У масивах поверхневих вод (МПВ) були виявлені 30 речовин, а вміст 20 речовини у всіх пробах був нижчим за межу визначення (менше LOQ). Також визначалися 11 специфічних забруднюючих речовин.

Вимірювання фізико-хімічних показників якості поверхневих вод здійснювалося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. При цьому у відібраних пробах визначалися наступні показники: рН, температура, завислі речовини, розчинений кисень, біохімічне споживання кисню (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), загальна мінералізація, основні катіони (СО₃, НСО₃, SO₄, Cl), основні аніони (Na, Ca, Mg), загальний азот, амоній (NH₄), нітрити (NO₂), нітрати (NO₃), загальний фосфор, фосфати (PO₄), синтетичні поверхнево-активні речовини (СПАР), нафтопродукти, залізо (Fe).

У всіх пунктах здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту 50 пріоритетних забруднюючих речовин, а також за показниками вмісту 11 специфічних забруднюючих речовин.

У лабораторії моніторингу вод Південного регіону здійснювався моніторинг вод по фізико-хімічних показниках у 6 пунктах: р. Дунай (м. Рені, кордон з Румунією), р. Дунай (м. Вилкове, кордон з Румунією, питний в/з), р. Дунай (м. Кілія, питний в/з), водосховище Ялпуг (м. Болград, питний в/з), р. В. Ялпуг (с. Табаки, кордон з Республікою Молдова), р. Киргиз-Китай (с. М. Ярославець, кордон з Республікою Молдова).

Річка Дунай одна з найбільших річок Європи (в межах 10 країн), впадає в Чорне море. Спостереження за якістю води в р. Дунай проводилися у 8 пунктах (діагностичний і операційний моніторинг).

163 км, м. Рені, кордон з Румунією (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 22 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 20 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин

у 2022 році були виявлені 6: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода у 2022 році була переважно слаболужна, при варіюванні показника 7,7-8,7. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 5-27 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,8-11,5 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 2,0-3,0 мгО₂/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 4,0-36,9 мгО₂/дм³. Всі показники були в межах норми. Лише значення ХСК у травні перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,31 до 0,45 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода прісна.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом не перевищував встановлені ГДК.

94 км, м. Ізмаїл (діагностичний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 23 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 20 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (цинк і мідь), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

89,9 км, нижче м. Ізмаїл (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 17 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 7: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Кислицький рукав (діагностичний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році були виявлені 18 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 3 пестицидів (дикофол, цибутрин і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6: важкі метали (цинк і мідь), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

48 км, м. Кілія, питний в/з (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 7: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода у 2022 році була переважно слаболужна, при варіюванні показника 7,7-8,6. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 6-33 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,9-12,3 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,3-3,0 мгО₂/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 4,2-36,9 мгО₂/дм³. Всі показники були в межах норми. Лише значення ХСК у травні перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,25 до 0,50 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року майже у всіх пробах не перевищував встановлені ГДК. Лише вміст заліза у червні був вищим за норму.

32,0 км нижче м. Кілія (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 1 пестициду (циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 8: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор і тербутилазин), а також карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Соломонів рукав, с. Ліски (діагностичний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 16 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які

встановлені ЕНЯ. Вміст 2 пестициду (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 ПАВ (бензо(g,h,i,)перілен) у серпні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (цинк і хлор), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

20 км, м. Вилкове, питний в/з, кордон з Румунією (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода у 2022 році була слаболужна, при варіюванні показника 7,7-8,5. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 8-38 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 9,0-12,2 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,4-3,0 мгО₂/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 5,1-26,1 мгО₂/дм³. Всі показники були в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,25 до 0,43 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року майже у всіх пробах не перевищував встановлені ГДК. Лише вміст заліза у вересні був вищим за норму.

Водосховище **Кагул** розташовано в пониззі Дунаю, в Ізмаїльському районі, на схід від м. Рені. Протоками сполучається з Дунаєм і озером Картал. Відбір проб води у 2022 році проводився біля с. Нагірне.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У водосховищі із 50 речовин у 2022 році було виявлено 24 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (мідь, цинк і хром), а також

карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка **Великий Ялпуг** тече з території Республіки Молдова на територію України, впадає в водосховище Ялпуг. Відбір проб у 2022 році проводився в селі Табаки (кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 16 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 13 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст 3 пестицидів (дікофол, цибутрин і циперметрин) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 8: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (карбарил, метолахлор і тербутилазин), а також карбамазепін і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН (8,2-8,5) вода слаболужна. Кількість завислих речовин - 8-22 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 9-10 мгО₂/дм³ і не опускалася нижче ГДК. Показник БСК5 складав 1,0-6,7 мгО₂/дм³, у травні був вищим за ГДК. ХСК варіювало в межах 17,2-74,7 мгО₂/дм³. Майже у всіх пробах (крім травня) його значення не перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води у річці знаходилася в межах від 1,8-2,8 г/дм³, вода слабосолона. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). У всіх пробах їх вміст не перевищував встановлені норми. Водосховище Ялпуг розміщене у Болградському та Ізмаїльському районах Одеської області. Ялпуг сполучається з Дунаєм через Кугурлуй (система озер Ялпуг-Кугурлуй є найбільшою природною прісноводною водоймою України). Відбір проб води у 2022 році проводився у двох пунктах м. Болград (питний в/з) і с. Коса.

Питний водозабір м. Болград

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 22 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 3 пестицидів (циперметрин, цибутрин і дікофол) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 поліароматичного вуглеводню (антрацен) у березні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (цинк, хром і миш'як), пестицид (тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно

слаболужна, рідше лужна, при варіюванні показника 8,2-8,8. Кількість завислих речовин - 5,0-84,0 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми і складала 9,0-12,5 мгО₂/дм³. Показник БСК5 мав значення 1,2-7,0 мгО₂/дм³ і в усіх пробах (крім червня) знаходився в межах норми. ХСК варіювало в межах 14,5-138,5 мгО₂/дм³ та у більшості проб перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація варіювала в межах 0,8-1,4 г/дм³, вода прісна у теплий період і слабосолона - у холодний. Незначне перевищення ГДК за вмістом солей у 5 (з 12) пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАР, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року майже у всіх пробах не перевищував встановлені ГДК. Лише вміст СПАР у серпні був вищим за норму.

біля с. Коса

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 16 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 2 пестицидів (циперметрин і цибутрин), 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Водосховище Кугурлуй розміщене у Ізмаїльському районі Одеської області. На півночі протокою сполучається з водосховищем Ялпуг. На сході протоками Велика та Мала Репіда, а на півдні протокою Скунда сполучається з річкою Дунай. Відбір проб води у 2022 році проводився біля с. Нова Некрасівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 2 пестицидів (циперметрин і цибутрин), 1 та вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестицид (тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка **Карасулак** (впадає в водосховище Ялпуг). Відбір проб у 2022 році проводився біля села Криничне. Річка у жовтні-листопаді пересохла.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 11 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 1 пестициду (циперметрин), 2 вуглеводнів

(бензо(а)пірен і флуорантен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 3 поліароматичних вуглеводнів (бензо(б)флуорантен (січень), бензо(к)флуорантен (січень), бензо(г,х,і)перілен (січень-березень)) і 1 пестициду (цибутрин (травень)) перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3: важкі метали (цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Озеро Саф'яни розташоване у низов'ях Дунаю. Відноситься до групи Придунайських озер. Відбір проб води у 2022 році проводився у селі Саф'яни. У 2022 році було відібрано 1 пробу води (не можливість відбору).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 13 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 8 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 3 пестицидів (циперметрин, цибутрин і дикофол) та 2 вуглеводню (бензо(а)пірен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4: важкі метали (мідь, цинк і хлор) і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Водосховище Катлабух заплавна водойма лиманного типу у низов'ях Дунаю. Відноситься до групи Придунайських озер. Відбір проб води у 2022 році проводився у 2 пунктах с. Кислиця і смт Суворове.

с. Кислиця (діагностичний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин), 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6: важкі метали (мідь, цинк і хлор), пестициди (метолахлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

сmt Суворове (операційний моніторинг)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 3 пестицидів (дикофол, цибутрин і циперметрин), 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (ацетохлор і тербутилазин), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Водосховище Китай. Відбір проб води у 2022 році проводився у с. Червоний Яр.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У водосховищі із 50 речовин у 2022 році було виявлено 21 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин), 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5. А саме - важкі метали (мідь, цинк, хром і миш'як), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Киргиз-Китай тече з території Республіки Молдова на територію України, впадає в водосховище Китай. Відбір проб у 2022 році проводився в с. Малоярославець I (кордон з Республікою Молдова). Річка з серпня знаходилась у пересохлому стані у пункті спостереження.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 11 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 3 пестицидів (дикофол, цибуترین і циперметрин) та 3 вуглеводнів (бензо(а)пірен, бензо(б)флуорантен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 2 поліароматичні вуглеводні (бензо(к)флуорантен і бензо(г,х,і)перілен) у травні і липні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5. А саме - важкі метали (мідь, цинк і хром), пестицид (метолахлор), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода слаболужна при варіюванні показника 8,1-8,3. Кількість завислих речовин - 10,0-121,0 мг/дм³ (максимальне значення – у липні).

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилась в межах 6,0-12,8 мгО₂/дм³ і не опускалася нижче ГДК. Показник БСК₅ становив 3,6-50,0 мгО₂/дм³ і в більшості пробах був вищий за норму. ХСК варіювало в межах 11,0-90,7 мгО₂/дм³. У холодний період його значення не перевищувало ГДК, з настанням тепла стало вищим за норму.

Показники мінералізації. Мінералізація води знаходилась в межах від 2,6 до 3,9 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах. Вода у річці була переважно слабосолона.

Біогенні речовини. Вміст сполук фосфору і азоту майже у всіх пробах знаходився в межах ГДК. Лише у червні концентрація амонію перевищувала ГДК. Також у більшості пробах спостерігався підвищений вміст загального фосфору.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти не перевищували встановлені ГДК, крім заліза - у липні був вищим за норму.

Річка Ташбунар впадає в водосховище Катлабух. Відбір проб води у 2022 році проводився поблизу з/д станції Ізмаїл. Річка більшу частину року знаходилася у пересохлому стані у пункті спостереження.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 17 (вміст решти був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 16 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Лише вміст вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестицид (метолахлор), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Нерушай впадає у дунайське гирло Мурза. Відбір проб води у 2021 році проводився у с. Нерушай.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував МДК та СРДК, які встановлені ЕНЯ. Вміст 1 пестициду (циперметрин) та 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3: важкі метали (цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Висновки:

У жарку літню пору відбувається зменшення водності малих річок та інших водойм району басейну річки Дунай. Малі річки міліють і можуть взагалі пересохнути. Протягом 2022 року річки Карасулак, Ташбунар і Киргиз-Китай знаходились у пересохлому стані в пунктах спостереження.

У 2022 році з 50 пріоритетних забруднюючих речовин у масивах поверхневих вод суббасейну нижнього Дунаю виявлено 30, а вміст 20 речовин у всіх пунктах був нижчим за межу визначення (менше LOQ).

Вміст 20 виявлених пріоритетних забруднюючих речовин не перевищував середньорічні (СРДК) або максимальні допустимі концентрації (МДК), які встановлені екологічними нормативи якості.

Вміст 10 пріоритетних забруднюючих речовин перевищував СРДК або МДК. А саме:

- бензо(а)пірен - поліароматичні вуглеводні (далі ПАВ) - у 20 пунктах моніторингу;
- циперметрин (пестицид) - у 20 пунктах моніторингу;
- дикофол (пестицид) - у 14 пунктах моніторингу;
- цибутрин (пестицид) - у 9 пунктах моніторингу;
- флуорантен (ПАВ) - у 6 пунктах моніторингу;
- нікель (важкий метал) - у 5 пунктах моніторингу;
- бензо(g,h,i)перілен (ПАВ) - у 3 пунктах моніторингу;
- бензо(b)флуорантен (ПАВ) - у 2 пунктах моніторингу;
- бензо(k)флуорантен (поліароматичні вуглеводні) - у 2 пунктах

моніторингу;

- антрацен (поліароматичні вуглеводні) - у 1 пункті моніторингу (в-ще Ялпуг, м. Болгад).

У всіх пунктах моніторингу виявлені показники (пріоритетні забруднюючі речовини), які перевищують СРДК або МДК. Найбільше таких показників у річках Карасулак (8), Киргиж-Китай (8); у водосховищах Катлабух (6), Сафяни (5), Ялпуг (5); найменше (1) - у річці Ташбунар У решти водойм таких показників від 2 до 4.

У 2022 році за результатами спостережень за показниками пріоритетних забруднюючих речовин клас хімічного стану води у всіх пунктах - II (недосягнення доброго).

У масивах поверхневих вод району басейну річки Дунай у 2022 році із 11 специфічних забруднюючих речовин виявлялися 10. З них у більшості пунктах - триклозан (ГДК не встановлено), пестициди (метолахлор і тербутилазин, ГДК не встановлені) та важкі метали (мідь, цинк і хром, вміст яких завжди був нижчим за ГДК). Інші речовин виявлялися лише в деяких пунктах або взагалі не виявлялися.

Лабораторія моніторингу вод Південного регіону за фізико-хімічними показниками здійснювала моніторинг у 6 пунктах: р. Дунай (м. Рені, кордон з Румунією), р. Дунай (м. Вилкове, кордон з Румунією, питний в/з), р. Дунай (м. Кілія, питний в/з), в-ще Ялпуг (м. Болград, питний в/з), р. Великий Ялпуг (с. Табаки, кордон з Республікою Молдова), р. Киргиж-Китай (с. М. Ярославець, кордон з Республікою Молдова).

У річці Дунай вода прісна і придатна для зрошення без обмежень. За реакцією середовища - слаболужна. Середньорічні концентрації фізикохімічних показників були нижчими за ГДК.

Річки В. Ялпуг і Киргиж-Китай мають природний підвищений вміст солей загалом та катіонів і аніонів зокрема. Тому говорити про їх забруднення цими компонентами, незважаючи на перевищення ГДК, некоректно. Середньорічні концентрації біогенних речовин, розчиненого кисню, БСК₅ (у річці В. Ялпуг), заліза, СПАР та нафтопродуктів не перевищували ГДК. Лише значення ХСК (в обох річках) та БСК₅ (у р. Киргиж-Китай) були вищими за норму.

Вода у водосховищі Ялпуг має середньорічну мінералізацію дещо вищу за 1 г/дм³ (слабосолона). Середньорічні концентрації біогенних речовин, розчиненого кисню, заліза, СПАР та нафтопродуктів не перевищували ГДК. Лише значення ХСК та БСК₅ були вищими за норму.

Басейн річок Причорномор'я

Моніторинг поверхневих вод у басейні річок Причорномор'я здійснювався у 2022 по 12 пунктах спостереження.

У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування відібраних проб. Після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (м. Івано-Франківськ), де визначалися забруднюючі речовини. Загалом визначалося 50 пріоритетних забруднюючих речовин. У масивах поверхневих вод (МПВ) Одеської області виявлені 34 речовин, а вміст 16 речовини у всіх пробах був нижчим за межу визначення

(менше LOQ). Також визначалися 11 специфічних забруднюючих речовин.

Вимірювання фізико-хімічних показників якості поверхневих вод здійснювалося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. При цьому у відібраних пробах визначалися наступні показники: рН, температура, завислі речовини, розчинений кисень, біохімічне споживання кисню (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), загальна мінералізація, основні катіони (СО₃, НСО₃, SO₄, Cl), основні аніони (Na, Ca, Mg), загальний азот, амоній (NH₄), нітрити (NO₂), нітрати (NO₃), загальний фосфор, фосфати (PO₄), синтетичні поверхнево-активні речовини (СПАР), нафтопродукти, залізо (Fe).

Діагностичний моніторинг поверхневих вод у районі басейну річок Причорномор'я у 2022 році здійснювався на 12 масивах поверхневих вод, у 12 пунктах спостереження. А саме: на річках Когильник, Чага, Сарата, Хаджидер (2 пункти), Каплань, Алкалія, Великий Куяльник і Тилігул, а також у водосховищі Сасик, Хаджибейському і Тилігульському лиманах.

За фізико-хімічними показниками моніторинг здійснювався у 5 пунктах: р. Когильник (с. Серпневе, кордон з Республікою Молдова), р. Чага (с. Петрівка, кордон з Республікою Молдова), р. Сарата (с. Міняйлівка, кордон з Республікою Молдова), р. Хаджидер (с. Чистоводне, кордон з Республікою Молдова), р. Каплань (с. Крутоярівка, кордон з Республікою Молдова).

Річка **Когильник** тече з території Республіки Молдова в Україну, впадає в Сасикське водосховище, протяжність – 243 км, площа басейну - 3910 км². Відбір проб води у 2022 році проводився у пункті відбору с. Серпневе (кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (дикофол), 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) та 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 ПАВ (бензо(б)флуорантен) у липні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (мідь, цинк і миш'як), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН (8,0-8,5) вода в річці слаболужна. Вміст завислих речовин - 17-85 мг/дм³, при середньому значенні 37 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 7,1-12,1 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 2,1-7,5 мгО₂/дм³, при середньому значенні 4,9 мгО₂/дм³. З липня по вересень перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 9,0-133,1 мгО₂/дм³. У більшості проб його значення перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей (мінералізація) варіювала в межах 1,7-3,1 г/дм³, вода слабосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах протягом року.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми. Лише концентрація амонію у липні-серпні перевищувала ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАВ у серпні був вищий за норму.

Річка Чага є лівою притокою Когильника, тече з території Республіки Молдова в Україну, протяжність – 120 км, площа басейну - 1270 км². Відбір проб води у 2022 році проводився в селі Петрівка (кордон з Республікою Молдова). З вересня до кінця року річка пересохла.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 11 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 3 пестицидів (дікофол, цибутрин і циперметрин), 5 вуглеводнів (бензо(а)пірен, бензо(б)флуорантен, бензо(б)флуорантен, бензо(г,н,і)перілен і флуорантен) і 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (цинк і миш'як), а також тербутилазин (пестицид) і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода відноситься до слаболужної при варіюванні показника 7,5-8,6. Кількість завислих речовин – 16-68, при середньому значенні 31 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 5,0-12,3 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 1,5-24,0 мгО₂/дм³, при середньому значенні 6,7 мгО₂/дм³. У серпні перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 13,7-120,3 мгО₂/дм³. У більшості проб його значення перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води у річці знаходилася в межах від 1,9-3,6 г/дм³, вода переважно слабосолонна, у січні-лютому середньосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми. Лише концентрація амонію у липні-серпні перевищувала ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Майже у всіх пробах компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАВ у серпні і заліза у червні були вищими за норму.

Річка Сарата тече з території Республіки Молдова в Україну, впадає в Сасикське водосховище, протяжність – 119 км, площа басейну - 1250 км². Відбір проб води у 2022 році проводився в створі спостереження с. Міняйлівка (кордон з Республікою Молдова). З вересня до кінця року річка пересохла.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 15 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 8 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними

нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (цибутрин і дикофол) та 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 3 ПАВ (бензо(б)флуорантен, бензо(б)флуорантен, бензо(г,х,і),перілен) у липні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3. А саме - важкі метали (цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН (7,6-8,3) вода слаболужна. Кількість завислих речовин складала 8-45 при середньому значенні 26 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 5,0-12,4 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 2,3-9,0 мгО₂/дм³, при середньому значенні 4,8 мгО₂/дм³. У березні перевищував ГДК. Показник ХСК змінювався в межах 15,8-96,2 мгО₂/дм³. У більшості проб його значення перевищували ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей становила 2,0-3,2 г/дм³, вода, переважно, слабкосолона. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Перевищення ГДК вмісту даних речовин зафіксовано не було.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАВ у серпні був вищий за норму.

Річка Хаджидер тече з території Республіки Молдова в Україну, впадає озеро-лиман Хаджидер, протяжність – 93 км, площа басейну - 894 км². Відбір проб води у 2022 році проводився в 2 пунктах спостереження: село Чистоводне (кордон з Республікою Молдова) та с. Сергіївка.

68 км; с. Чистоводне.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження із 50 речовин у 2022 році було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 2 пестицидів (дикофол і циперметрин), 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) і 1 важкого металу (нікель) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго)

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3. А саме - важкі метали (цинк і миш'як), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН (7,9-8,6) вода у більшості пробах була слаболужна. Кількість завислих речовин - 11-83, при середньому значенні 44 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася

в межах 1,1-12,5 мгО₂/дм³. У березні, травні і вересні її значення було нижчим за норму. Показник БСК₅ складав 4,4-56,0 мгО₂/дм³ і перевищував ГДК лише у більшості проб. Значення ХСК змінювалося в межах 36,0-173,6 мгО₂/дм³ і в усіх пробах було вищим за ГДК.

Показники мінералізації. Сума солей варіювала в межах 1,6-3,9 г/дм³, вода, переважно, слабосолона. Перевищення ГДК спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору майже у всіх пробах був у межах норми. Лише концентрація амонію у червні і вересні перевищувала ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). У більшості проб компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАВ у липні і заліза у червні і вересні були вищими за норму.

с. Сергіївка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3. А саме - важкі метали (цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Каплян – є лівою притокою Хаджидера, тече з території Республіки Молдова в Україну, протяжність - 42 км, площа басейну - 276 км². Відбір проб води у 2022 році проводився в селі Крутоярівка (кордон з Республікою Молдова). У II півріччі річка знаходилася у пересохлому стані.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 14 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 12 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (циперметрин) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго)

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 2. А саме - цинк (важкий метал) і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Загальні показники. За величиною рН вода слаболужна при варіюванні показника 7,6-8,3. Кількість завислих речовин – 18-58, при середньому значенні 31 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 5,0-8,9 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 1,0-4,8 мгО₂/дм³ і не перевищував ГДК. Значення ХСК змінювалося в межах 18,8-54,2 мгО₂/дм³ і в більшості проб було вищим за ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в

межах від 2,0-3,6 г/дм³ і перевищувала встановлені ГДК. Вода у річці переважно слабосолона.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту і фосфору у всіх пробах не перевищував ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти не перевищували встановлені ГДК.

Водосховище Сасик. Має площу водного дзеркала 205 км², об'єм – 500 млн м³, довжину – 29 км, середню ширину – 7,2 км, максимальну (у південній частині) – 12 км. Середня глибина – 2,4 м, найбільша – 3,3 м. Від моря водосховище відділене штучною греблею довжиною 14,5 км і висотою 6 м. З річкою Дунай водосховище сполучається самопливним каналом довжиною 13,5 км. До створення прісного водосховища Сасик мав постійний природний водообмін з морем. У Сасик впадають річки Когильник і Сарата та ряд балок. Відбір проб води у 2022 році проводився в селі Борисівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У водосховищі із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 14 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (циперметрин і дикофол) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 1 ПАВ (бензо(g,h,i,)перілен) у серпні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго)

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (цинк і хром), а також тербутилазин (пестицид) і триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Алкалія тече з території Республіки Молдова в Україну, протяжність - 67 км, площа басейну - 663 км². Відбір проб води у 2022 році проводився біля села Монаші.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (циперметрин і дикофол) та 1 вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго)

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 3. А саме - важкі метали (цинк і хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Великий Куяльник (протяжність - 155 км, площа басейну – 1 860 км²) протікає по Причорноморській низовині, впадає у Куяльницький лиман. Відбір проб води у 2022 році проводився біля села Петровірівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 11 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 9 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та

середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст 1 пестициду (дикофол) та 1 вуглеводню (чотирихлористий вуглець) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 4. А саме - важкі метали (мідь, цинк, хром), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Тилігул (протяжність - 169 км, площа басейну - 3550 км²) протікає по Причорноморській низовині, впадає у Тилігульський лиман. Відбір проб води у 2022 році проводився біля села Вікторівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 18 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 11 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (циперметрин і дикофол) та 3 вуглеводнів (бензо(а)пірен, бензо(г,х,і)перілен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Також вміст ще 2 ПАВ (бензо(б)флуорантен і бензо(б)флуорантен) у грудні перевищував МДК. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6. А саме - важкі метали і напівметал (мідь, цинк, хром, миш'як), а також триклозан і карбамазепін. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Хаджибейський лиман має довжину 33 км, ширину - до 3,5 км, площу дзеркала - 109 км², об'єм - 400 млн. м³, середню глибину - 5,7 м (максимальна - 18,3 м). Лиман закритого типу відділений від Чорного моря Куяльницько Хаджибейським пересипом завширшки близько 4,5 км. До лиману впадає річка Малий Куяльник. Відбір проб води у 2022 році проводився біля села Алтестове.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У лимані із 50 речовин у 2022 році було виявлено 24 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Вміст 2 пестицидів (циперметрин і дикофол) та 5 вуглеводнів (бензо(а)пірен, бензо(б)флуорантен, бензо(б) флуорантен, бензо(г,х,і)перілен і флуорантен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 7. А саме - важкі метали (мідь, цинк, хром, миш'як), а також триклозан, тербутилазин і 1 пестицид (метолахлор). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Тилігульський лиман має довжину - 60 км, ширину (максимальна) - 5 км, середня глибина - 7,5 м, максимальна глибина близько 21 м. Площа водного дзеркала - 140 км², об'єм - 600 млн м³. Від моря лиман відокремлений піщаними пересипом завширшки близько 7 км, довжиною - 4 км. Пересип покритий солончаками і дрібними солоними озерами. У 2017 році Тилігульський лиман

був з'єднаний з Чорним морем каналом. У лиман впадає річка Тилигул. Відбір проб води у 2022 році проводився в селі Мар'янівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У лимані із 50 речовин у 2022 році було виявлено 26 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 22 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості (ЕНЯ). Лише вміст пестицидів (цибутрин і циперметрин) та 2 вуглеводнів (бензо(а)пірен і чотирихлористий вуглець) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 5. А саме - важкі метали і напівметал (мідь, цинк, хром, миш'як), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Висновки:

У жарку літню пору відбувається зменшення водності водних об'єктів району басейну річок Причорномор'я. Річки міліють і можуть взагалі пересохнути. Протягом 2022 року пересихали річки Сарата, Каплань і Чага.

Із 50 пріоритетних забруднюючих речовин у масивах поверхневих вод району басейну річок Причорномор'я у 2022 році виявлялися 34, а вміст решти 16 речовини у всіх пробах і у всіх пунктах був нижчим за межу визначення (менше LOQ).

Вміст 24 виявлених пріоритетних забруднюючих речовин не перевищував середньорічні допустимі концентрації (СРДК) або максимальні допустимі концентрації (МДК), які встановлені екологічними нормативи якості (ЕНЯ).

Вміст 10 пріоритетних забруднюючих речовин перевищував СРДК або МДК. А саме:

- бензо(а)пірен (поліроматичні вуглеводні (далі-ПАВ) - у 11 пунктах моніторингу;
- циперметрин (пестицид) - у 10 пунктах моніторингу;
- дикофол (пестицид) - у 9 пунктах моніторингу;
- флуорантен (ПАВ) - у 5 пунктах моніторингу;
- бензо(b)флуорантен (ПАВ) - у 5 пунктах моніторингу;
- бензо(g,h,i,)перілен (ПАВ) - у 5 пунктах моніторингу;
- бензо(k)флуорантен (ПАВ) - у 4 пунктах моніторингу;
- нікель (важкий метал) - у 3 пунктах моніторингу;
- цибутрин (пестицид) - у 2 пунктах моніторингу;
- тетрахлор-метан (чотирихлористий вуглець) (галогенований вуглеводень) - у 2 пунктах моніторингу.

У всіх пунктах моніторингу виявлені показники (пріоритетні забруднюючі речовини), які перевищують СРДК або МДК. Найбільше таких показників у річках Чага (9), Сарата (7), Тилигул (7) та у Хаджибейському лимані (7); найменше (по 2) - у річках Каплань, Хаджидер (с. Сергіївка), Великий Куяльник. У решти пунктах моніторингу таких показників від 3-5.

За результатами спостережень у 2022 році за показниками пріоритетних забруднюючих речовин клас хімічного стану води у всіх пунктах - II (недосягнення доброго).

У масивах поверхневих вод району басейну річок Причорномор'я у 2022 році із 11 специфічних забруднюючих речовин виявлялися 8. З них у більшості пунктах моніторингу - триклозан (ГДК не встановлено) та важкі метали (мідь, цинк, хром і миш'як), вміст яких завжди був нижчим за ГДК. Інші речовини виявлялися лише в деяких пунктах або взагалі не виявлялися.

Вимірювання фізико-хімічних показників здійснювалися лише на кордоні України і Республіки Молдова у 5 пунктах моніторингу (р. Когильник, р. Чага, р. Сарата, р. Хаджидер (с. Чистоводне), р. Каплань).

У всіх цих пунктах моніторингу середньорічні значення біогенних речовин, СПАР, заліза та нафтопродуктів не перевищували ГДК.

Показники режиму кисню (БСК₅ і ХСК) у більшості пробах як і в минулі роки були вищими за ГДК. Концентрація розчиненого кисню - в нормі.

Дані водні об'єкти мають природний підвищений вміст солей загалом та катіонів і аніонів зокрема.

Басейн р. Південний Буг

У лабораторії моніторингу вод Західного регіону визначалось 50 пріоритетних забруднюючих речовин. У масивах поверхневих вод (МПВ) Одеської області виявлено 39 речовин, а вміст 11 речовини у всіх пробах був нижчим за межу визначення (менше LOQ). Також визначалися 11 специфічних забруднюючих речовин.

Діагностичний моніторинг поверхневих вод у районі басейну річки Південний Буг у 2022 році здійснювався на 1 масиві поверхневих вод, у 1 пункті спостереження – р. Кодима (м.Балта, 103 км від впадіння у Південний БУГ).

Пріоритетні забруднюючі речовини У річці із 50 речовин у 2022 році було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував максимальні (МДК) та середньорічні (СРДК) допустимі концентрації, які встановлені екологічними нормативами якості. Вміст 2 пестицидів (цибутрин і циперметрин) та вуглеводню (бензо(а)пірен) був вищим за середньорічні норми. Клас хімічного стану води - II (недосягнення доброго).

Специфічні забруднюючі речовини У пункті спостереження з 11 речовин у 2022 році були виявлені 6: важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), пестицид (карбарил), а також триклозан. Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Здійснення спостережень за переформуванням берегів та гідрогеологічним режимом прибережних та інших територій

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснює моніторинг стану зрошуваних та осушуваних земель у районі басейну річки Дністер в межах Одеської області, який включає спостереження за гідрогеологічним режимом підконтрольних територій. Моніторинг здійснювався згідно Закону України "Про меліорацію" та Положення про державну систему моніторингу довкілля, затвердженого Постановою КМУ від 30.03.1998 № 391.

У 2022 році спостереження проводилися згідно з вимогами ВНД 33-5,5-15-2004 "Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та

осушуваних земель".

Моніторинг здійснюється шляхом виконання гідрогеологомеліоративних обстежень меліорованих земель, спостережень за рівнями ґрунтових вод, проведення ґрунтових досліджень та інших робіт.

Гідрогеологічний стан зрошуваних земель у 2022 році Басейн р. Дністер

Спостереження у 2022 році проводилися згідно з вимогами "Порядку організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель", який був затверджений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України 16 квітня 2021 року.

Меліоративний стан зрошуваних земель у 2022 році

Під контролем в зоні зрошення в басейні річки Дністер, в межах Одеської області знаходиться 28 964 га сільськогосподарських угідь, а саме 23 403 га зрошуваних і 5 561 га прилеглих до них земель. Всього налічується 5 державних зрошувальних систем (21 840 га). Ділянки "малого" зрошення займають площу – 1 563 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 4 702 га.

На більшій частині земель зони зрошення у районі басейну річки Дністер середні за поливний період 2022 року позначки ґрунтових вод (ГВ) залягали в інтервалі глибин більше 5,0 м – 20 683 га. В тому числі площа власне зрошуваних земель склала 16915 га. Це 72,3 % всіх зрошуваних земель. На площі 6234 га (на зрошенні 4941 га) ґрунтові води залягають на глибинах 3-5 м. На площі 1048 га (на зрошенні 560 га) ГВ залягають на глибинах 2,0-3,0 м. Площа земель, де ГВ залягають на глибинах менше 2 м склала всього 999 га. В тому числі на зрошенні 987 га або 4,2 % від усіх зрошуваних земель.

На кінець поливного періоду 2022 року у районі басейну річки Дунай меліоративний стан 21 856 га або 93,4 % зрошуваних земель оцінено як сприятливий; 1547 га (6,6 %) – як задовільний. Земель з незадовільним станом не виявлено.

Басейн р. Дунай

Відокремлений підрозділ БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю «Причорноморський ЦВРГ» у 2022 році здійснював моніторинг стану зрошуваних земель, який включав спостереження за гідрогеологічним режимом підконтрольних територій. Моніторинг виконується на підставі Закону України «Про меліорацію» та Положення про державну систему моніторингу довкілля (затверджено постановою КМУ від 30.03.1998 № 391).

Спостереження у 2022 році проводилися згідно з вимогами «Порядку організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель», який був затверджений Міндовкілля України 16.04.2021 року.

Меліоративний стан зрошуваних земель у 2022 році

Під контролем в зоні зрошення у районі басейну річки Дунай в межах Одеської області знаходиться 116 865 га сільськогосподарських угідь, а саме 115 973 га зрошуваних і 892 га прилеглих до них земель. Всього налічується 42 державних зрошувальних систем (111 112 га). В тому числі рисові системи (5 систем і 1 ділянка) займають площу 13 678 га, Ділянки «малого» зрошення в басейні займають площу – 4 861 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 28 004 га.

На більшій частині земель зони зрошення у районі басейну річки Дунай середні за поливний період 2022 року позначки ґрунтових вод (ГВ) залягали в інтервалі глибин більше 5,0 м – 88 238 га. В тому числі площа власне зрошуваних земель склала 87 860 га. Це 75,8 % всіх зрошуваних земель.

На площі 8863 га (на зрошенні 8466 га) ґрунтові води залягають на глибинах 3-5 м. На площі 6 982 га (на зрошенні 6943 га) ГВ залягають на глибинах 2,0-3,0 м.

Площа земель, де ГВ залягають на глибинах менше 2 м склала всього 12 782 га. В тому числі на зрошенні 12 704 га або 11,0 % від усіх зрошуваних земель.

Всі землі з високим РГВ розташовані у долині річки Дунай, в основному, на рисових зрошувальних системах. Технологія вирощування рису передбачає затоплення чеків водою, що сприяє значному підйому РГВ на цих площах і прилеглих масивах. Це є нормальним явищем для цих земель. Меліоративний стан на таких ділянках визначається за заляганням РГВ у міжвегетаційний період.

На кінець поливного періоду 2022 року у районі басейну річки Дунай меліоративний стан 95839 га або 82,6 % зрошуваних земель оцінено як сприятливий; 16716 га (14,4 %) – як задовільний і 3418 га (3,0 %) – як незадовільний.

Найбільша частина незадовільного стану виникла через високе залягання середніх у поливний період (у міжвегетаційний період для рисових систем) рівнів ґрунтових вод. До земель з незадовільним станом за цим показником віднесено 1945 га.

Через засолення ґрунтів у середньому та сильному ступені до незадовільних віднесено землі на площі 950 га.

За ступенем солонцюватості (в середньому ступені) до земель з незадовільним станом віднесено 426 га зрошуваних земель.

Особливо небезпечно, якщо незадовільний меліоративний стан виникає, коли вище зазначені показники накладаються один на один. У 2022 році такі зрошувані землі (97 га) виявлені на Кілійській РЗС (40 га) і Лісківській РЗС (57 га) Ізмаїльського району.

Басейн річок Причорномор'я

Меліоративний стан зрошуваних земель у 2022 році

Під контролем в зоні зрошення у басейні річок Причорномор'я, в межах Одеської області знаходиться 96 425 га сільськогосподарських угідь, а саме 87 485 га зрошуваних і 8 940 га прилеглих до них земель. Всього налічується 8 державних зрошувальних систем (87 003 га). Ділянки "малого" зрошення займають площу – 482 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 9 281 га.

На більшій частині земель зони зрошення у басейні річок Причорномор'я середні за поливний період 2022 року позначки ґрунтових вод (ГВ) залягали в інтервалі глибин більше 5,0 м – 88 650 га. В тому числі площа власне зрошуваних земель склала 82752 га. Це 94,6 % всіх зрошуваних земель. На площі 6 651 га (на зрошенні 4 308 га) ґрунтові води залягають на глибинах 3-5 м. На площі 990 га (на зрошенні 425 га) ГВ залягають на глибинах 2,0-3,0 м. Площа земель, де ГВ залягають на глибинах менше 2 м склала всього 134 га (всі

на прилеглих територіях).

На кінець поливного періоду 2022 року в басейні річок Причорномор'я меліоративний стан 86 609 га або 99,0 % зрошуваних земель оцінено як сприятливий; 425 га (0,49 %) – як задовільний і 451 га (0,51 %) – як незадовільний. Найбільша частина незадовільного стану виникла через солонцюватість ґрунтів у середньому ступені. До земель з незадовільним станом за цим показником віднесено 417 га. Через засолення ґрунтів у середньому та сильному ступені до незадовільних віднесено землі на площі 34 га.

Меліоративний стан осушуваних земель у 2022 році

Осушені землі займають площу 4 295 га і розташовані в долинах річок Когильник (1 ділянка, 1 275 га) і Великий Куяльник (3 ділянки, 3 020 га).

На осушених землях заплави ріки Великий Куяльник (3 020 га) площа земель з РГВ менше 1,5 м склала 243 га (в 2021 році – 309 га), в тому числі менше 1,0 м - 11 га. На площі 2 407 га ґрунтові води залягають на глибинах від 1,5 до 3,0 м від поверхні землі, на площі 370 га - глибше 3,0 м.

На осушуваних землях заплави р. Когильник (1 275 га) площа ділянок, де РГВ мають значення менше 1,5 м, склала 515 га, в тому числі менше 1,0 м - 72 га. На площі 760 га ґрунтові води залягають на глибинах від 1,5 до 3,0 м від поверхні землі, на площі 119 га - глибше 3,0 м.

На більшій частині осушуваних земель (2 229 га, 51,9%) на середину вегетаційного періоду 2022 року склалася задовільна меліоративна обстановка. Сприятливий ГГМ стан зафіксований на площі 1 983 га, що становить 46,2 % від загальної площі осушених земель Одеської області. Землі з незадовільним станом виявлені на площі 83 га (1,9 %).

Басейн р. Південний Буг

Спостереження у 2022 році проводилися згідно з вимогами «Порядку організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель», затвердженого Міндовкілля України 16.04.2021р.

Меліоративний стан осушуваних земель у 2022 році

Ділянка осушуваних земель займає площу 95 га і розташована на межиріччі річок Савранка і Кодима. Ґрунтові води залягають на глибинах від 2,0 до 3,0 м – 68 га і від 3,0 м до 3,5 м - 27 га. Меліоративний стан - сприятливий.

4.3.2 Хімічний стан масивів поверхневих вод

Фітопланктон. У 2022 році було у прибережних водах Одеської затоки ідентифіковано 109 таксонів планктонних мікроводоростей. Ідентифіковані таксони належали до 12 класів: Bacillariophyceae – 54 (49,5%), Dinophyceae – 25 (22,9%), Cyanophyceae – 14 (12,8%), Chlorophyceae – 6 (5,5%) та інші – 12 (11%).

Взимку здебільшого домінували діатомові водорості (74%), у лютому була помітна частка зелених (23,5%) та дінофітових (11,7%) водоростей. У червні при зниженні солоності води частка ціанобактерій, зелених, золотистих, евгленових та інших прісноводних водоростей сягала майже 40%. В липні та

серпні спостерігалось «цвітіння» діатомових водоростей. По видовому різноманіттю вони також домінували – майже 96% видів у пробах. Восени почалися шторми і, ймовірно, значні надходження прісної води, в пробах поперемінно або одночасно спостерігалися прісноводні види, здебільшого ціанобактерії (від 16 до 37,6%).

Індекс видового різноманіття Шеннону змінювався від 0,24 біт • екз⁻¹ до 3,8 біт • екз⁻¹, із середнім значенням 2,16 біт • екз⁻¹, що трохи вище минулорічних значень. Найвищі значення спостерігались у вересні. Найнижчі показники індексу видового різноманіття були у серпні під час цвітіння діатомової водорості *S. costatum*.

Чисельність мікрowodоростей змінювалась від 4,42 до 3 001,07 тис. кл. • л⁻¹, біомаса від 41,05 до 4 529,37 мг • м⁻³, при середній чисельності 248,35 тис. кл. • л⁻¹ та біомасі 1 092,06 мг • м⁻³. Таким чином чисельність майже не змінилася в порівнянні з 2021 роком. Відмічалось декілька максимумів кількісних показників. Найбільші максимуми були влітку завдяки «цвітінню» діатомових водоростей *Cerataulina pelagica* у липні та *Skeletonema costatum* у серпні.

Оцінку якості води проводили за шкалою, розробленою НДУ «Український науковий центр екології моря» (далі – НДУ «УкрНЦЕМ») в рамках державної науково-дослідної роботи «Базова оцінка та визначення «доброго» екологічного стану біоценозів і біорізноманіття Чорного моря в межах виключної морської економічної зони України», згідно з якою основним параметром для оцінки якості води за показниками фітопланктону є його біомаса.

В цілому за рік за критерієм загальної біомаси фітопланктону в прибережних водах можна оцінити як «добрий». Показникам «відмінного» стану відповідали всі місяці року окрім літніх, які відповідали «доброму» (червень) та «поганому» (липень-серпень) екологічному стану

Зоопланктон. Впродовж 2022 року було ідентифіковано 47 таксонів морського та солонуватоводного комплексів. Основу розмаїття склали копеподи (21 таксон) більшою частиною за рахунок бенто-пелагічних видів рядів *Harpacticoida* та *Canueloidea*. Ряди *Calanoidea* і *Cyclopoidea* були представлені 7 таксонами. Різноманітним був меропланктон – 9 таксонів. Кладоцери були представлені 3 таксонами, желетілі – 4 таксонами.

У 2022 році спостерігався випадок масового розвитку гетеротрофної динофлагелляти *Noctiluca scintillans*, що може говорити про підвищення рівня евтрофування. Перший максимум розвитку зоопланктону, традиційно припадаючий на весну, змістився на другу половину літа, через що практично злився з осіннім. Це може бути пов'язано зі змінами клімату та більш пізньою гідрологічною весною. Оцінка екологічного стану акваторії за показниками зоопланктону показала низькі показники.

Макрозообентос. В кількісних пробах макрозообентосу узбережжя у 2022 р. зареєстровано 31 таксон донних макробезхребетних. Найбільш вагому роль у формуванні якісного складу макрозообентосу відіграють Annelida – 11 таксонів, Arthropoda – 10 та Mollusca – 7 таксонів.

У досліджуваних пробах макрозообентосу 43% відповідали критеріям ДЕС, що вище за показники минулого року.

Макрофітобентос. У складі макрофітобентосу було визначено 23 види макрофітів, що входили до трьох відділів: Chlorophyta, Rhodophyta та Tracheophyta. За відсотковим співвідношенням та біомасою домінували зелені водорості. Також численими були морські трави влітку та червоні водорості восени. В цілому, досліджувана акваторія знаходиться в пригніченому стані. Спостерігалася низька різноманітність. За кількістю видів переважають мезосапоби, що свідчить про помірну забрудненість акваторії. За морфофункціональними показниками макрофітобентосу акваторія відповідає «середньому» екологічному стану.

Мікрофітобентос. В мікрофітобентосі прибережних вод було виявлено 174 види мікроводоростей. Серед них переважали діатомеї – 124 видів, або 71,3% від загальної кількості. Видовий склад формували, здебільшого, полі- та мезогалобні і β -мезосапобні діатомеї. Рідше зустрічалися ціанопрокаріоти, зелені та дінофітові водорості. Чисельність мікрофітів формували, в основному, дрібноклітинні синьо-зелені водорості, біомасу – крупноклітинні діатомові, переважно полі- та мезогалоби і β -мезосапоби. В цілому, акваторія демонструвала помірне забруднення.

4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Одеська область належить до найменш забезпечених власними водними ресурсами регіонів України зі значними антропогенним навантаженням на водні джерела та нестачею достатньої кількості прісної води, особливо в південних районах.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 182 «Про затвердження порядку проведення соціально-гігієнічного моніторингу довкілля» з метою оцінки можливого впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення та у відповідності із «Планом моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища, лікувально-профілактичних закладів, загальноосвітніх та дитячих навчальних закладів, закладів соціального забезпечення на 2022 рік» ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» було проведено ряд лабораторних досліджень щодо стану якості питної води та

води із поверхневих водних об'єктів, які використовуються, як джерела питного водопостачання населення області.

4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод

На території Одеської області відсутні державні установи, які в рамках програм державного моніторингу здійснюють радіаційний контроль поверхневих вод Одеської області.

4.5 Екологічний стан Чорного моря в межах Одеської області у 2022 році

Науково-дослідна установа «Український науковий центр екології моря» є суб'єктом державної і регіональної, в межах довілля Одеської області, системи моніторингу морських вод за комплексом фізичних, хімічних та біологічних показників, що характеризують стан морської екосистеми.

Регулярні екологічні спостереження (раз у тиждень) на протязі всього року проводилися на двох станціях розташованих біля мису Малий Фонтан і в районі пляжу «Аркадія». Один раз у сезон влітку і восени 2022 року комплексні екологічні спостереження виконувались на станціях: пляж «Затока»; в районі дачі Ковалевського; пляж «Аркадія»; в районі мису Малий Фонтан; пляж санаторію ім. «Чкалова»; пляж «Дельфін»; порт «Одеса»; пляж «Лузанівка» дві станції 8 і 9; порт «Південний»; пляж «Коблево».

Основні екологічні проблеми Чорного моря, у тому числі і прибережних акваторій Одеської області, пов'язані з евтрофуванням шельфових вод, біологічним забрудненням чужорідними вселенцями та забрудненням морського середовища токсичними речовинами. Одеський регіон характеризується найбільшою скупченістю прибережних антропогенних джерел, пов'язаних з діяльністю портів, промислових підприємств, комунально-побутових та сільських господарств.

Найбільш потужними джерелами антропогенного забруднення є річковий стік та берегові точкові джерела, до яких у першу чергу відносяться випуски стічних вод різних суб'єктів господарювання, що розташовані у береговій зоні, а також морські порти. На долю річок північно-західної частини Чорного моря (ПЗЧМ) припадає біля 79% загального стоку всіх чорноморських річок. На ПЗЧМ річковий стік надходить з території 18 країн розташованих, цілком чи частково, у басейнах Дунаю, Дніпра, Південного Бугу та Дністра. Всі ці антропогенні джерела та природні фактори (режим температури, солоності, атмосферних опадів, вітру, течій та інше) обумовлюють формування гідрохімічного режиму вод і впливають на стан морської екосистеми.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 182 «Про затвердження порядку проведення соціально-гігієнічного моніторингу довкілля» з метою оцінки можливого впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення та у відповідності із «Планом моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища, лікувально-профілактичних закладів, загальноосвітніх та дитячих навчальних закладів, закладів соціального забезпечення на 2022 рік», в м. Одесі досліджено 398 проб питної води на санітарно-мікробіологічні і 356 проб на санітарно-хімічні

показники. Усі проби відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4- 171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Відбір проб води проводився на території м. Одеси у визначених 50 стаціонарних точках із водопровідних мереж ТОВ «Інфоксводоканал» та із бюветних комплексів КП «Сервісний центр».

У населених пунктах області відбір проб питної води для лабораторних досліджень проводиться на 1 215 об'єктах з централізованим водопостачанням (з джерел питного водопостачання, відомчих, сільських, комунальних і локальних водопроводів) і на 535 об'єктах з нецентралізованим водопостачанням (з шахтних колодязів, громадських каптажів, артезіанських свердловин, бюветів, пунктів розливу води).

Всього по Одеській області досліджено 8386 проб на санітарно-мікробіологічні показники і 6 481 пробу на санітарно-хімічні показники. Із них виявлено 114 нестандартних проб по санітарно-мікробіологічним показникам (1.4%) і 253 проби по санітарно-хімічним показникам (3.9%).

Із усіх досліджених проб питної води на мікробіологічні показники найбільший відсоток нестандартних проб було зафіксовано в Подільському та Білгород-Дністровському районах.

Найбільший відсоток нестандартних проб питної води по санітарно-хімічним показникам зафіксовано в Болградському районі за вмістом хлоридів, сульфатів, сухого залишку та показниками загальної жорсткості, каламутності і кольоровості, Білгород-Дністровському районі за вмістом хлоридів, сульфатів і сухого залишку, Березовському районі за вмістом хлоридів, сухого залишку, заліза і показником загальної жорсткості, Подільському районі за вмістом нітратів у воді із колодязів.

З метою запобігання захворювання метгемоглобінемією серед дітей до 3-х років проводились лабораторні дослідження питної води із шахтних колодязів і каптажів.

Досліджено 81 пробу питної води, із них виявлено 46 проб із перевищенням допустимої норми - 56,8%. Усі нестандартні проби за вмістом нітратів виявлені в Подільському та Болградському районах.

Значна кількість проб води із шахтних колодязів з надмірним вмістом нітратів є свідченням значного ризику виникнення захворювання метгемоглобінемією у дітей до 3-х років. Проведення лабораторних досліджень питної води та своєчасне інформування населення дає можливість запобігти цьому.

Досліджені 253 проби питної води на паразитологічні показники з інфекційних та соматичних захворювань, пов'язаних із вживанням питної води та своєчасного вжиття відповідних заходів, щодо забезпечення населення 17 проб на радіологічні показники, відповідали санітарним вимогам.

У ході здійснення державного соціально-гігієнічного моніторингу, лабораторний контроль стану якості води поверхневих водойм проводився у визначених 48 створах постійного спостереження: на 32 точках водойм 1-ї категорії, які використовуються, як джерела питного водопостачання населення (р. Дністер, р. Дунай, оз. Ялпуг).

Відібрано та досліджено води з оз. Ялпуг на мікробіологічні показники - 16 проб та 29 проб води на санітарно-хімічні показники. Усі досліджені проби відповідали гігієнічним вимогам.

Із річки Дністер було досліджено 85 проб води на мікробіологічні показники та 125 проб - на санітарно-хімічні показники, в т.ч на вміст солей важких металів (мідь, свинець, цинк, кадмій, ртуть) та залишків хлорорганічних пестицидів. Усі досліджені проби відповідали гігієнічним вимогам.

З р. Дунай було досліджено 105 проб на мікробіологічні показники, з них не відповідало 2 (м. Ізмаїл) та 139 проби на санітарно-хімічні показники, з них не відповідало 2 по залізу (м. Вилкове).

Гідрохімічний стан вод Одеського регіону у 2022 році

За показником середнього вмісту фосфору загального екологічний статус прибережних водних масивів характеризувався як «задовільний». В районі впливу скидів вод з СБО «Південна» водний масив CW5 відповідав «поганому» і «посередньому» 7 екологічному статусу якості. В жовтні вміст як фосфору фосфатного, так і фосфору загального відносно червня був більшим у багатьох районах Одеського узбережжя.

Статус прибережних водних масивів Одеського регіону за середніми значеннями вмісту азоту нітритного характеризується як «добрий» в червні (3,6 мкг/дм³) і «посередній» в жовтні (6,1 мкг/дм³). Максимальні концентрації азоту нітритного спостерігались в районі впливу вод скидів з СБО «Південна» (14,1 мкг/дм³) водного масиву CW5 в червні, та жовтні в районі акваторії порту «Південний» (13,3 мкг/дм³) водного масиву CW7, що знаходиться під впливом вод Дніпро-Бузького лиману.

Підвищені максимальні концентрації вмісту азоту нітратного спостерігались в районі впливу стоку вод з СБО «Південна». Середні концентрації нітратного азоту в регіоні досліджень відповідали «поганому» екологічному статусу якості при значеннях в червні – 159,7 мкг/дм³, в жовтні – 189,7 мкг/дм³.

За показником середнього значення азоту амонійного прибережні водні масиви Одеського регіону відповідали в червні «відмінному» та в жовтні «задовільному» екологічному статусу якості. Максимальна його концентрація спостерігалась в водному масиві CW7 в зоні впливу вод Дніпро-Бузького лиману в районі порту «Південний».

В цілому, середні значення вмісту мінеральних сполук азоту прибережних водних масивів CW4 - CW7 відповідали «поганому» екологічному статусу якості.

В прибережних водах Одеського регіону переважає вміст органічних форм азоту над сумою його мінеральних форм. В середньому органічні форми азоту перевищують суму мінеральних форм в 10–40 разів.

Середні значення вмісту азоту загального (суми мінеральних і органічних форм) складала 834 мкг/дм³ і 1 002 мкг/дм³ в червні і жовтні, відповідно, без урахування проб відібраних безпосередньо в зоні скидів дренажних вод в районі пляжу санаторію «Чкалова».

За середніми значеннями вмісту загального азоту прибережні водні масиви відповідали переважно «поганому» екологічному статусу якості. За середніми значеннями вмісту кремнію (в червні 235 мкг/дм³ і в жовтні 656 мкг/дм³) водні масиви Одеського регіону переважно відповідали «доброму» екологічному статусу. Максимальні концентрації кремнію спостерігались в районі пляжу санаторію «Чкалова», що знаходиться під впливом стоку дренажних вод.

Мінливість гідрохімічного стану вод Дунайського узмор'я у 2022 році

Дунайське узмор'я знаходиться під постійним пресом найбільшого джерела біогенного навантаження, стоку р. Дунай, що обумовлює формування високих концентрацій біогенних речовин і високого рівня трофності вод прилеглих акваторій до 10 гирла Дунаю і в цілому західної частини шельфу Чорного моря. Екологічний моніторинг району узмор'я Дунаю у 2022 р. виконувався в травні та жовтні.

В поверхневих водах Дунайського узмор'я середні значення концентрації кисню складали в травні 8,8 мг/дм³ (92 % насичення), в жовтні 8,3 мг/дм³ (85,6 % насичення). Несприятливі умови кисневого режиму спостерігались в північній частині зони дампінгу.

В придонному шарі вод Дунайського узмор'я в травні 2021 р. максимальні концентрації кисню 10,6 мг/дм³ (113 % насичення) спостерігались в прибережній ділянці гирла Бистре, а мінімальні – 3,6 мг/дм³ (35 % насичення), що менше за рівень ГДК (6,0 мг/дм³) – в південній зоні досліджень, де умови кисневого режиму були не сприятливими. В жовтні 2022 р. середнє значення концентрації кисню складало 7,5 мг/дм³ (81 % насичення). Мінімальні значення, де вміст кисню був нижчим за рівень ГДК, спостерігались в північній зоні дампінгу.

Середнє значення вмісту фосфору фосфатного в поверхневому шарі на узмор'ї Дунаю в травні 2022 р. складало 18,0 мкг/дм³, а в придонному шарі – 14,5 мкг/дм³. В жовтні середнє значення вмісту фосфору фосфатного в поверхневому шарі було 35,9 мкг/дм³, а в придонному шарі – 16,3 мкг/дм³. В просторовому розподілі фосфору фосфатного на узмор'ї Дунаю в 2021 р. максимальні значення як в поверхневому, так і в придонному шарах спостерігались в зоні гирла Бистре і з віддаленням від гирла вміст його значно зменшувався.

Підвищені концентрації фосфору загального спостерігались в прибережній зоні під впливом річкового стоку. При цьому в зоні впливу річкового стоку в загальному складі фосфору переважав вміст його мінеральної форми, а подальше від гирла – вміст органічної.

Концентрації азоту нітритного в поверхневих водах на Дунайському узмор'ї в травні в середньому складало 8,7 мкг/дм³, а в жовтні – 7,9 мкг/дм³. В придонному шарі вод концентрації азоту нітритного відносно поверхневого шару зменшувались і в середньому були на рівні 5,8 мкг/дм³, а в жовтні – 4,5 мкг/дм³.

Біогенне навантаження стоку Дунаю в більшій мірі визначається за вмістом азоту нітратного, середні значення концентрації якого в поверхневих водах складали 644 мкг/дм³ в травні і 404 мкг/дм³ в жовтні. З глибиною вміст

нітратного азоту значно зменшувався. В просторовому розподілі азоту нітратного спостерігається зменшення концентрацій з віддаленням від гирла виносу річкових вод.

В просторовому розподілі азоту амонійного як на поверхні, так і в придонному шарі максимальні концентрації в травні і в жовтні спостерігались в районі гирла Бистре.

Максимальні значення вмісту азоту загального в придонному шарі в травні та жовтні були меншими, ніж на поверхні. В просторовому розподілі азоту загального на поверхні явно відмічається його підвищений вміст безпосередньо в зоні гирла Бистре і в районі дампінгу, і зменшується з віддаленням від впливу річкового стоку.

В придонному шарі вміст кремнію був нижче, ніж на поверхні моря і в травні середнє значення його було на рівні 645 мкг/дм^3 , а в жовтні знизилось до 561 мкг/дм^3 . Як і в більшості гідрохімічних показників, в просторовому розподілі вміст кремнію зменшується з віддаленням від гирл дельти Дунаю.

4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Рішенням Одеської обласної ради № 1095-VII від 25.10.2019 (зі змінами) затверджена Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2019-2023 роки. У 2022 році передбачалось бюджетне фінансування у сумі 18 200,0 тис. грн, але у зв'язку з введенням воєнного стану на території України кошти на проведення природоохоронних заходів Регіональної програми не виділялись.

Рішенням Одеської обласної ради № 202-VIII від 18.06.2021 затверджена Регіональна програма «Ліси Одещини на 2021-2025 роки». У 2022 році передбачалось бюджетне фінансування у сумі 13 988,752 тис. грн, але у зв'язку з введенням воєнного стану на території України кошти на проведення природоохоронних заходів Регіональної програми не виділялись.

Розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 25.07.2022 № 433/А-2022 затверджена Регіональна програма з охорони довкілля на 2022 рік. У 2022 році передбачалось, виділено і освоєно 12 000,0 тис. грн. Протягом 2022 року виконано наступні заходи:

- наповнення водойми Китай та водойми Катлабуг водою з р. Дунай;
- утворення робочої групи з вивчення питання щодо можливості переносу питного водозабору м. Ізмаїл та розробка пропозицій нового будівництва протипаводкового захисту.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману (довжина морської берегової лінії в межах області перевищує 300 км) і тягнеться від моря на північ, в глиб суші на 200-250 км. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Територією Одещини протікають 1143 річки (з них 3 великих – Дунай, Дністер, Південний Буг), всі вони належать до басейну Чорного моря. Живлення річок переважно дощове та снігове з весняною повінню. Інший характер живлення має Дністер, який бере свій початок у Карпатах.

В заплавах Дунаю та Дністра розташовані великі прісноводні озера: Кагул, Ялпуг, Катлабуг, Китай, Кучурган, Саф'яни. Всього нараховується 30 озер, 68 водосховищ та 997 ставків. В межах області розміщені 15 лиманів, що займають пониззя великих річкових долин. Найбільшими серед них є Дністровський, Тилігульський, Аджалицький (Григорівський), Великий Аджалицький, Дофінівський, Куяльницький, Хаджибейський, Сухий, Будацький, Бурнас, Алібей, Шагани, Сасик.

Навколо озер і лиманів, на ділянках лісового фонду мешкає велика кількість рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та міжнародних червоних списків (285 видів тварин, віднесених до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (м. Бонн, 1979 р.), 163 види, які знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (м. Берн, 1979 р.) та 59 видів тварин, що охороняються Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) (м. Вашингтон, 1973 р.), окремі вікові дерева та їх групи, визначні та цінні.

Ландшафтне різноманіття території представлене наступними типами ландшафтів: вододільні хвилясті низовинні дреновані розчленовані рівнини позальодовикових областей, схилів вододільні хвилясті лесові рівнини, надзаплавно-терасові вирівняні переважно на лесових породах, заплавні голоценові, складені алювіальними та дельтовими відкладами, заплавно-терасові плоскі з солонцями та солончаками з високим рівнем мінералізованих ґрунтових вод, ландшафти балково-яружної мережі.

Значна частина області знаходиться у степовій зоні, представленій степовими природними комплексами – типовими різнотравно-типчаково-ковилловими та типчаково-ковилловими степами. Разом з тим, внаслідок їх розорювання, типові степові природні комплекси зазнали найсильнішого антропогенного тиску, перетворені у ріллю, фрагментовані.

Степова рослинність, представлена лучними ковилово-різнотравними степами, збереглась на незначних фрагментах території, непридатних для сільського господарства, а також у складі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, та у складі зарезервованих для заповідання природоохоронних територій.

Лісова рослинність сконцентрована в основному у північних районах Одеської області, які територіально відносяться до лісостепової зони і представлена переважно штучними насадженнями. Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис.га, з них 203,9 га – вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки. Загальна лісистість становить близько 6 %.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Питання охорони та збереження біорізноманіття є актуальними для Одеської області. Це обумовлено низкою особливостей місцевості, насамперед таких, як незначна площа природних біотопів, швидкі темпи їх трансформації та деградації, зростаючий рівень рекреаційного навантаження, недостатня забезпеченість охороною природних територій, недосконала законодавча база, яка не враховує специфіку місцевих екологічних умов.

Лісові екосистеми. Основними причинами зменшення біорізноманіття в лісових екосистемах є надмірне природокористування (суцільні санітарні рубки, лісовідновлювальні рубки, побічне використання лісових ресурсів, випасання), рекреаційне навантаження на екосистеми, зміна меж населених пунктів, приватизація земель. Загрозами для лісової рослинності є випалювання сухої рослинності, що призводить до виникнення пожеж у лісах, та всихання ялинових лісів у гірських районах.

Степові екосистеми. Природні степові екосистеми майже зникли з території області внаслідок інтенсивного розвитку сільського господарства (в першу чергу через розорювання степів). На цих територіях зосереджено 30% усіх видів флори і фауни, занесених до Червоної книги України (переважно вздовж річок, у балках і ярах).

Водні та водно-болотні екосистеми. Збереженню водних і водно-болотних екосистем загрожує незбалансоване ведення господарської діяльності в басейнах річок, забруднення недостатньо очищеними стічними водами, недотримання режиму обмежень діяльності в прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах, порушення гідрологічного режиму, зростання евтрофікації, збільшення рекреаційного навантаження. Характерною особливістю сьогодення є виникнення загрози біорізноманіттю лучних і степових пасовищ, розташованих в долинах водних об'єктів за межами прибережних захисних смуг, внаслідок передачі земельних ділянок органами місцевої влади у власність громадянам для приватного господарювання.

Для живих організмів водно-болотного комплексу загрозу становлять

дренажні води, забруднені пестицидами, отрутохімікатами, мінеральними добривами, побутовими та промисловими стічними водами.

Агроєкосистеми. Аграрне перетворення значної частини ландшафтів спричинило масштабні порушення структури біорізноманіття на території внаслідок впливу таких факторів, як руйнування та фрагментація біогеоценозів, техногенне нівелювання ландшафтів, забруднення поверхневих і ґрунтових вод, зміна складу, структури та основних властивостей ґрунтів, умов життєдіяльності ґрунтової біоти. Загрозою біорізноманіттю є знищення невеликих ділянок природної рослинності серед полів. Це призводить до спрощення мозаїки ландшафтів, ліквідації рефугіумів, збіднення екосистем і навіть до зникнення видів, пов'язаних з певними екотонними умовами. Збереженню типових і унікальних агроєкосис тем загрожує випалювання стерні, перевипас, недотримання сівозмін, порушення сільськогосподарських технологій державними господарствами та некваліфіковане використання добрив і пестицидів приватними господарствами, техногенне забруднення ландшафтів, забур'янення частини земельних угідь, які не використовують.

Призупинити темпи втрат біотичного і ландшафтного різноманіття області можна лише шляхом створення репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Охорона і збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є одним з основних пріоритетів природоохоронної політики Одеської області.

Для підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу Одеської області протягом 2022 року проведено комплекс природоохоронних заходів, а саме:

- розширення та розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- упорядкування господарської та рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- формування екологічної мережі;
- моніторинг стану водно-болотних угідь міжнародного значення Одеської області;
- інвентаризація земель державного лісового фонду.

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду Одеської області у 2022 році проводилась реалізація ряду природоохоронних заходів та програм.

Так, на території *Дунайського біосферного заповідника* (далі - ДБЗ) для охорони та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів останні роки проводилося ряд важливих природоохоронних заходів. Через розпочату війну зі сторони російської федерації, кілька природоохоронних програм в 2022 року було призупинено. Так, була призупинена програма з інтродукції пугача в дельті Дунаю. До 2024 року планувалося випустити у дику природу загалом 20 пугачів.

В лютому 2022 року ще до початку повномасштабного вторгнення російської федерації до території України, в рамках проєкту «Шлях життя пелікана», в приморській частині ДБЗ були встановлені на штучні гніздові платформи фігури пеліканів кучерявих. Метою заходу стало приваблювання та створення умов для гніздування цього рідкісного в світовому масштабі виду. Успішність заходу є невідомою через те, що територія через воєнні дії наразі закрыта для відвідування.

В 2022 року продовжена реалізація проєкту за фінансової підтримки гранту Європейського фонду повернення диких тварин Rewilding Europe. Проєкт реалізовувався командою Rewilding Ukraine спільно з ДБЗ. Метою проєкту стало повернення природного випасу в дельту Дунаю шляхом заселення травоїдних тварин, таких як водяні буйволи, тарпановидні коники, європейські лані, лісові олені. Повернення природного випасу дасть змогу відновити цінні біотопи, в першу чергу луки. В 2022 р. виявлено, що тварини успішно адаптувалися на о. Єрмаків, але через активні воєнні дії вдалося лише частково отримати інформацію про тварин, що були заселені до початку війни в приморську частину дельти. Виявлене успішне розмноження у водяних буйволів та тарпановидних коників.

Треба зазначити, що здійснене в свій час одамбування СЖП вкрай погіршило режим водообміну на цій території, що увійшла до складу ДБЗ загальною площею 7234,56 га. Це запустило процеси поступової деградації СЖП. У 2022 році адміністрація ДБЗ разом з іншими зацікавленими сторонами було вжито ряд заходів щодо покращення обводненості СЖП шляхом збільшення подачі води в плавні з річки Дунай, зокрема, встановленням труб великого діаметру в дамбі каналу Міжколгоспний, розчисткою окремих ділянок водотоків, що заросли та забились плавунами тощо.

Спеціальною адміністрацією *Нижньодністровського національного природного парку* (далі – Парк) було виконано наступні заходи що збереження біо-та ландшафтного біорізноманіття, популяцій рослин і тварин та охорони водно-болотних угідь:

- визначено основні антропогенні фактори, які впливають на стан біорізноманіття на території дельти Дністра (водний режим, рекреаційний антропогенний тиск, скиди недостатньо очищених та неочищених стічних вод, пожежі); проведено інвентаризацію локальних джерел забруднення території та водних об'єктів на території парку;

- здійснювався моніторинг рекреаційного навантаження на території Парку, продовжено дослідження з оцінки впливу любительського рибальства на рибні запаси нижнього Дністра;

- продовжувався моніторинг абіотичних та біотичних факторів, що впливають на зміни ландшафту нижнього Дністра, задокументовано зміни, що відбулися вздовж берегової смуги річок Турунчук, Глибокий Турунчук та Дністер за останній рік в наслідок природних факторів та рекреаційної діяльності;

- проведено вимірювання безперервного розподілу по вертикалі параметрів вод у масштабах горизонтальної однорідності водних мас, та отримано нові

унікальні дані про властивості просторової структури та мінливості вод озера Біле.

- здійснювався дистанційний моніторинг території Парку та гідрографічної мережі з використанням загальнодоступних інформаційних сервісів, сучасних геоінформаційних систем та результатів дистанційного зондування Землі. Встановлено значне збільшення площ та динаміка заростання акваторії Дністровського лиману, в місцях впадіння Дністра і Турунчука та в оз. Біле водно-болотною рослинністю (зокрема рідкісними рослинними угрупованнями, занесеними до Зеленої книги України);

- проведено дослідження сезонної динаміки стану рослинності плавневих екосистем у межах території Нижньодністровського національного природного парку на основі мультиспектральних даних, отриманих за результатами космічних знімків дистанційного зондування земної поверхні. На основі даних з космічних знімків встановлені основні статистичні показники вегетаційних індексів та виявлена їх сезонна мінливість під дією природних умов та пірогенного фактора.

- проведено дослідження по Програмі науково-дослідних ловів в межах Нижньодністровського НПП в об'ємах ліміту на використання водних біологічних ресурсів (науково-дослідні лови) на 2022 рік у межах акваторії Нижньодністровського національного природного парку. Програмою передбачено експериментальну апробацію методик відбору іхтіологічних зразків, у відповідності до стандартів, затверджених в Країнах Європейського Союзу як захід уніфікації іхтіологічних досліджень на транскордонних водоймах, та уточнення видового складу іхтіофауни на акваторіях нижнього Дністра та Дністровського лиману в межах Нижньодністровського національного природного парку;

- уточнено списки видів рослин та тварин, занесених до Червоної книги України, рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, види рослин і тварин та природних оселищ, що знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі що охороняються в межах Нижньодністровського національного природного парку. По окремих розділах (інвентаризація видового складу рослин та тварин) узагальнено дані до форми 1 ДКПЗФ. Оновлено карто-схеми місць реєстрації рослин та тварин, занесених до Червоної книги України, місць зростання рідкісних видів рослин на території Парку;

- до загального переліку видів у 2022 році додано 6 видів рослин. Кількість видів в флорі Парку на грудень 2022 року дорівнює 741. Одним з першочергових заходів зі збереження рідкісних видів рослин є визначення на картографічних матеріалах міст їх зростання. Відновлено картосхему розташування місць зростання раритетних видів рослин, відмічених на теренах Парку та суміжних землях у 2022 року. Велике антропогенне навантаження на екосистеми Парку спричиняє значну синантропізацію флори. До синантропної фракції флори відноситься 44.1% видів вищих рослин. Відновлено картосхему ділянок найбільшої концентрації синантропофітів;

- проведені весняний, літній та осінній обліки видового складу птахів на території Парку. Облік чисельності рідкісних видів: пелікана рожевого

(*Pelecanus onocrotalus* L.), кучерявого (*Pelecanus crispus* Bruch), орлана-білохвіста (*Haliaeetus albicilla* L.), коровайки (*Plegadis falcinellus* L.), жовтої чаплі (*Ardeola ralloides* Scopoli), косаря (*Platalea leucorodia* L.), баклана малого (*Phalacrocorax pygmaeus* Pallas), одержано дані про стан чисельності та просторовий розподіл окремих представників нагніздного орнітокомплексу відмічених на території Парку;

- здійснювався моніторинг: чисельності великого баклана *Phalacrocorax carbo* L. та вивчення його впливу на рослинність у місцях гніздування та відпочинку; стану луків, розташованих вздовж автодороги Одеса-Рені, зафіксовано продовження їх заростання інвазійними видами рослин (дурнишник звичайний *Xanthium strumarium* L., аморфа куцова *Amorpha fruticosa* L., лох вузьколистий *Elaeagnus angustifolia* L.); здійснювався моніторинг чисельності та видового складу загиблих від автотранспорту тварин на контрольній ділянці автотраси Одеса-Рені (ділянка Маяки – Паланка). Фактичні дані використані для розробки пропозицій щодо будівництва екодуків (екопереходів) у межах вищезазначеної ділянки автомобільної дороги;

Іхтіологічні дослідження проведено на умовах договору про науково-технічне співробітництво з фахівцями Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та Інституту морської біології НАН України. Гідрологічні дослідження на території проведено на умовах договору про науково-технічне співробітництво разом з фахівцями Гідрометеорологічного Центру Чорного та Азовського морів та гідроекологічної навчально-наукової лабораторії Одеського державного екологічного університету.

На виконання наказу Мінприроди від 29.12.2016 р. №557 на території Нижньодністровського НПП постійно діють 61 охоронна ділянка для 25 видів риб, 7 видів птахів, 5 видів ссавців, що занесені до Червоної книги України (кіт лісовий, горностай, видра, норка європейська, орлан-білохвіст, змішані колонії чепури великої білої, чаплі жовтої, баклана малого, місця гніздування сиворакши, коровайки).

На території Парку продовжено проведення досліджень науковими співробітниками Регіонального центру інтегрованого моніторингу та екологічних досліджень Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Роботи ведуться у відповідності з погодженою адміністрацією Нижньодністровського НПП Програмою комплексних експедиційних досліджень екосистем дельти Дністра, Дністровського і Кучурганського лиманів на 2020-2022 роки. в рамках держбюджетного науково-дослідного проекту №602 «Вивчення впливу антропогенної діяльності в басейні Дністра на стан природних ресурсів в його дельтовій частині (2020-2022). Предмет дослідження: Біогенне забруднення басейну Дністра та стан природних ресурсів його дельтової частини. Об'єкт дослідження: Басейн річки Дністер.

Фахівцями Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів, спільно з науковцями Парку в 2022 році продовжено експедиційні роботи по збору інформації про гідролого-гідрохімічні характеристики водних мас гідрографічної мережі пониззя р. Дністер.

Інститутом гідробіології НАН України проведено дослідження по визначенню впливу зимового (лютий) та весняного (березень) випалювання

травостану плавневих екосистем Нижньодністровського НПП на розвиток їх сезонної динаміки з використанням даних дистанційного зондування та спектральних індексів.

Спеціальною адміністрацією національного природного парку «Тузовські лимани» протягом звітної періоду у сфері збереження біологічного та ландшафтного різноманіття проведено ряд заходів, зокрема:

- визначено низку макроміцетів, чим доповнено список видів грибів. Знайдено нове місцезнаходження виду з Червоної книги України, який вже реєструвався у парку, а потім зник – *Glaucium flavum*. Сформовано список інвазійних видів рослин парку з вказанням найбільш численних локалітетів. Уточнено перелік офіційних лікарських рослин парку (дозволених для використання в Україні), частка з них може заготовлятися в межах загального користування.

- до загального списку фауни увійшли нові види – беркут *Aquila chrysaetosa* гриф чорний *Aegypius monachus* (становить 265 видів);

- було уточнено статус перебування птахів на території НПП: пролітних – 236 видів; кочуючих – 16 видів; інвазійних – 4 види; зимуючих – 140 видів, серед яких 8 видів є умовно зимуючими; залітних – 4 види; інтродукованих – 1 вид; гніздових – 111 видів; перелітних – 67 видів; літучих – 75 видів; осілих – 34 види. Через воєні дії кількість виїздів на територію була обмежена, дані з першої реєстрації птахів навесні більшою частиною збиралися для регіону в цілому на основі особистих повідомлень орнітологів та б'юродвотчерів півдня України.

Особлива увага також була приділена гніздуванню кібця *Falco vespertinus* – виду, чисельність якого в Європі почала знижуватися (в списках МСОП має статус VU – вид, чисельність якого скорочується). В 2022 р. було проведене картографування наявних колоній і чисельності на гніздуванні.

Масові скупчення холостуючих особин лебедя-шипуну *Cygnus olor*, чисельністю до 600 ос. відмічені на лимані Джаншейському 15.06.2022. Масові скупчення холостуючих особин галагаза *Tadorna tadorna*, чисельністю 1100 ос. були відмічені на лимані Будури 15.06.2022. 12. Нетипового забарвлення дерихвоста лучного *Glareola pratincola* було виявлено в пониззі лиману Хаджидер в колоніальному поселенні. Птах 348 відрізнявся насиченим рудим забарвленням пір'я на череві, горлі та підкрилках.

В дельті р. Хаджидер 15.06.2022 на луках відмічена одиночна самка чекана лучного *Saxicola rubetra*. Біотоп є придатним для гніздування зазначеного виду, але гніздування не було виявлене. 14. На лимані Шагани неподалік інспекторського кордону 14.05.2022 було відмічено 25-27 ос. фламінго рожевого *Phoenicopterus roseus* – рідкісного для регіону виду. 4 листопада Русевим І. було зареєстровано 245 ос. на Кордоні «Тузовська Амазонія». Цей вид також відмічався й в третій декаді грудня 2022 р. в районі лиману Магалевське. 15. Наймасовішими видами в серпні 2022 р були: мартин середземноморський *Larus melanocephalus* (12591 ос. – 29,02%); крижень *Anas platyrhynchos* (6563 ос. – 15,12% від загальної кількості); брижач *Philomachus pugnax* (4217 ос. – 9,72%); мартин звичайний *Larus ridibundus* (3921 ос. – 9,03%); лиска *Fulica atra* (2335 ос. – 5,38%). Чисельність мартина

середземноморського, мартина звичайного та лиски виявилася вищою ніж в минулому році.

Досить високою в серпні 2022 р. була чисельність лебедя-шипуна *Cygnus olor* (понад 1000 ос.); чоботаря *Recurvirostra avosetta* (645 ос.); чепури великої *Egretta alba* (317 ос.); побережника малого (249 ос.); коловодника болотяного *Tringa glareola* (178 ос.); кулика довгонога *Himantopus himantopus* (154 ос.); косаря *Platalea leucorodia* (121 ос.); побережника болотяного *Limicola falcinellus* (110 ос.). Найбільш високою за останні роки спостережень виявилася чисельність боривітра звичайного *Falco tinnunculus*, яка склала майже 100 ос. Досить низькою виявилася чисельність галагаза *Tadorna tadorna* (71 ос.) та гуски сірої *Anser anser* (36 ос.). 17. В зимовий період 2020 р. в межах НПП «Тузлівські лимани» було відмічено 2 нових зимуючих вида – беркут *Aquila chrysaetos* та гриф чорний *Aegypius monachus*.

В зимовий період 2021-2022 рр. були проведені вже фінальні обліки червоноволої казарки *Branta ruficollis* та інших зимуючих гусей в Придунайському регіоні України в рамках проекту Європейської комісії 349 «LIFE» (LIFE16/NAT/BG/000847) під назвою «Безпечний перелітний шлях». Обліки на території НПП «Тузлівські лимани» були проведені І. Т. Русевим. В безпосередній близькості від меж НПП «Тузлівські лимани» виявлене вперше масові зимові скупчення сови болотяної *Asio flammeus* – виду, який має високий природоохоронний статус. Найбільше, чисельністю до 60-70 ос. відмічене в заплаві р. Хаджидер.

Через те, що початок зими був теплий, Русевим І. Т. виявлене скупчення чоботаря *Recurvirostra avosetta* на лимані Малий Сасик чисельністю 50 ос., які майже всю зиму протрималися на цій території.

Цікавим також було масове скупчення гуски білолобої, попелюха, свища та ін. річкових качок. Але це вже мігруючі птахи, які почали з'являтися в цей час в регіоні. 21. Станом на 2022 рік загальний список птахів, що занесені до Червоної книги України змінився, і складає 57 видів, чисельність видів, які занесені до Європейського Червоного списку залишилася незмінною та становить 7 видів (рис. 6.2.1.1). Деяко збільшилась кількість видів, що занесені в інші природоохоронні списки – 256 види охороняється Бернською, 142 – Боннською конвенціями, 40 видів в додатки СИТЕС, 14 видів мають високі природоохоронні статуси в списках МСОП.

За результатами моніторингу встановлена кількість загиблих чорноморських китоподібних на окремих ділянках піщаного пересипу Парку, суміжних з парком територіях та на берегах чорноморських країн.

Проведена оцінка загальної гибелі чорноморських китоподібних на Чорному морі у воєнному 2022 році, яка становить більше 50000 особин.

За результатами інвентаризації теріофауни поряд з лиманом Малий Сасик виявлений новий вид для території НПП - кутора мала (*Neomysanomalus*), яка занесена до Червоної книги України. Також проведено обліки чисельності ящурки піщаної (*Eremia sarguta*), ящірки прудкої (*Lacerta agilis*) та дрібних ссавців. Продовжено картування та інвентаризацію нір норових хижих ссавців.

Адміністрацією *регіонального ландшафтного парку «Тилігульського ландшафтного парку»* протягом звітнього періоду проводились заходи, направлені на охорону природних водно-болотних і степових ландшафтів, біологічної різноманітності, в т.ч. і видів птахів, приурочених до сезонних скупчень (гніздування, міграції, зимівлі). Значення тих або інших сезонних скупчень птахів залежить від умови року. Найбільші зміни в чисельності птахів приходяться на періоди гніздування і зимівель, тому в окремі роки, птахи в ці періоди мають або велику чисельність, або у критичні, по біотичним, абіотичним та антропогенним факторам, практично відсутні. Стабільними є переважно міграційні скупчення на акваторії Тилігульського лиману.

Видове різноманіття птахів Тилігульського лиману динамічне і залежить від сукупності впливаючих факторів абіотичного, біотичного та антропогенного походження. Загальний список птахів, що реєструвався в районі Тилігульського лиману за останні десятиріччя включає 286 вид птахів, які можна зустрінути протягом всього року. Гніздуючі птахи формують декілька орнітокомплексів – степовий, лісовий, очеретяний, острівний (кумулятивні острови у пониззі лиману), луговий, солончаковий, синантропний. Найбільш багаті у видовому відношенні орнітокомплекси птахів очеретяних заростей, а у кількісному відношенні острівні орнітокомплекси у водних біотопах.

Головними лімітуючими факторами, що впливають на стан птахів являються антропогенні фактори: трансформація природних екосистем, знищення гніздових та кормових біотопів, зменшення кормової бази, пожежі очеретяних заростей на весні, промислова заготівля очерету, знищення кладок птахів бродячими собаками, витоптування кладок птахів великою рогатою худобою, турбування колоній птахів мешканцями сіл, дачниками, відпочиваючими з туркомплексів.

5.1.4. Формування національної екомережі

До складу екологічної мережі Одеської області включено землі природно-заповідного фонду (ядра екомережі), землі лісового і водного фонду, землі оздоровчого, рекреаційного призначення, території та землі, які є місцями мешкання і зростання об'єктів тваринного і рослинного світу, занесених в Червону і Зелену книги України, водно-болотні угіддя, малопродуктивні і деградовані сільськогосподарські землі як сполучні, буферні і відновлювальні елементи екомережі, яри та балки, пасовища і сіножаті.

Рішенням Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-IV затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Одеської області, яка була розроблена Південним науковим центром Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України під науковим керівництвом Одеського національного університету імені І.І. Мечникова в рамках науково-дослідної роботи «Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі».

З міжнародних елементів екомережі на території Одеської області проходять 2 коридори - Нижньо-Дунайський природний регіон (М1) та Азово-Чорноморський (М2). З елементів національної екомережі України - V природних коридорів: Азово - Чорноморський (I), Прибрежно – Дністровський

(II), Південно - Український (III), Галицько - Слобожанський (IV) та Прибережно - Бузький (V). З елементів регіонального рівня запропоновано виділити 14 коридорів: Кодимсько - Савранський (1), Кодимсько - Слобідсько - Байтальський (2), Слобідсько - Ягорлицький (3), Кучурганський (4), Велико-Куяльницький (5), Тилігульський (6), Нижньо-Дунайський (8), Ялпузький (9), Катлабузький (10), Киргиж - Китайський (11), Сасик - Когильницький (12), Хаджидерський (13) та Чорноморський прибережно - морський (14).

Рішенням Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-IV затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Одеської області, яка була розроблена Південним науковим центром Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України в рамках науково-дослідної роботи «Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі». У 2020 році в рамках Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 20.12.2019 №1165-VII за рахунок коштів обласного бюджету було виконано роботу «Розроблення деталізованої схеми екологічної мережі Одеської області в крупних масштабах (1:50000) для 7 районів Одеської області».

На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 №1196 «Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі» та з метою формування, збереження і раціонального використання екологічної мережі Одеської області Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації забезпечено формування Переліку територій та об'єктів екологічної мережі Одеської області.

**Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону**

Таблиця 5.1.4.1.

№ з/п	Адміністративно територіальні одиниці регіону	Загальна площа, тис.га	Загальна площа екомережі, тис.га	Складові елементи екомережі, тис.га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні Угіддя	Відкриті заболочені землі*	Водоохоронні зони	Прибережні-захисні Смуги	Ліси та інші лісокриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним*	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Березівський	539,359	177,52	12,84	4	4,074	29,42	2,340	26,936	0	0		0,419	97,491	0
2	Білгород-Дністровський	507,099	196,955	39,381	68	9,579	28,38	7,620	14,479	0,1	0,2	-	1,953	27,263	0
3	Болградський	461,634	104,253	5,929	-	2,109	7,69	1,7	22,559	0	0	-	0,152	64,114	0
4	Ізмаїльський	341,393	280,421	58,24	48,3	38,934	94,12	16,270	9,242	0	0,2	-	0,113	15,002	0
5	Одеський	230,731	147,795	23,7	84,0	13,097	3,470	2,490	10,899	0	0,3	-	0,628	9,211	0
6	Подільський	694,230	235,558	21,884	-	6,555	7,870	1,730	90,668	0	0	-	0,681	106,170	0
7	Роздільнянський	376,001	112,042	1,917	-	1,534	9,07	1,22	27,857	0	0	-	0,364	70,08	0
	Всього по області:	3 150,447	1 254,544	163,891	204,3	75,882	180,02	33,37	202,64	0,1	0,7	-	4,31	389,331	0

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Відповідно до Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в Одеській області, затвердженого наказом Держпродспоживслужби України від 24.02.2020 № 159 до повноважень Головного управління відноситься здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритих системах на підприємствах, в установах і організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Відповідно до листа Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області від 19.07.2022 № 3674/02.1/22-22 в зв'язку з дією Закону України від 17.03.2020 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», планові та позапланові заходи державного нагляду (контролю) Управлінням фітосанітарної безпеки, контролю в сфері насінництва та розсадництва Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області не здійснювалися.

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу

Одеська область знаходиться у двох природних зонах: лісостепу і степу. Переважна більшість території області розташована у степовій зоні, лише на північному заході – у лісостеповій. Природна рослинність більшої частини області – степова.

Північна частина області розташована у лісостеповій зоні України. Тут зустрічаються лісові ландшафти. Найпоширенішими видами дерев є дуб, липа, клен, ясен, акація, вишня, черешня, верба, сосна та інші. Є лісова рослинність і на півдні, в плавнях дельти Дунаю, хоч і не займає там значних площ. В її складі переважають різні види верб. Серед них найбільш поширені верба біла та верба ламка.

З просуванням на південь з'являється більше степових видів, серед яких переважають трав'янисті види, що пристосовані до умов середнього зволоження та посухи. Спектр провідних родин складають айстрові, злакові, бобові, осокові, хрестоцвітні, лободові, гвоздичні, губоцвітні, гречкові, зонтичні, жовтецеві, шорстколисті тощо.

В районі Причорноморської низовини характерна лучна рослинність, що займає рівнинні ділянки прируслових та заплавних гряд і представлена угрупованнями болотистих, засолених, справжніх та остепнених лук, трав'яних боліт та болотистих лук. Болотна рослинність (очерет, рогіз) є характерним елементом плавнів Дунаю та приозерної рослинності. Солонцева та солончакова рослинність представлена досить незначними площами.

Значне місце у флорі області належить водній рослинності. Вона представлена некоріненими вільноплаваючими, вкоріненими зануреними,

вкоріненими з плаваючими листками та повітряноводними формами. Зазвичай зустрічаються тостера (морська трава), рдест, філофора (червона водорість), харові та інші водорості. В товщі води також численні дуже дрібні одноклітинні водорості (фітопланктон). Особливо розвинені діатомові водорості та динофлагелянти. Чисельність і біомаса планктонних водоростей найбільш висока в поверхневому шарі води, досягає в літній період декількох десятків мільйонів клітин на літр води.

Область має велику кількість рослин, в тому числі рідкісні, які занесені до Червоної книги України, зокрема, сальвінія плаваюча, водяний горіх плаваючий, плавун щитолистий, меч-трава болотна, альдрованда пухирчаста, зозулинець болотний, коручка болотна і чемерицеподібна, білоцвіт літній, гвоздика бессарабська, ковила дніпровська, золотобородник цикадовий та інші.

Перелік видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, затверджений рішенням Одеської обласної ради від 18.02.2011 № 90-VI, налічує 292 види рослинного світу, з них 155 занесені до Червоної книги України.

Найбільш цінні рослинні угруповання охороняються у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Так, рослинність *Дунайського біосферного заповідника* (далі – ДБЗ) відзначається багатим різноманіттям, яке зумовлено екологічними умовами дельти Дунаю, історичними умовами дельтоутворення, кліматичними особливостями регіону та різноманіттям антропогенних впливів. Різноманітні ландшафти - від напівпустельних до перезволожених та водних, зумовлюють багатство угруповань генетично різних типів рослинності: водної, прибережно-водної, болотної, лучної, галофітної, лісової та псамофітної. Синтаксономічне багатство різних типів рослинності в заповіднику представлене 208 асоціаціями і угрупованнями. Основними факторами, що визначають їхнє розташування і територіальне співвідношення, є гідрологічний режим Дунаю і характер взаємодії водо потоків Дунаю і моря.

У цілому рослинний покрив заповідника, як і всієї Кілійської дельти Дунаю, відрізняється від такого інших річок Північного Причорномор'я великою питомою вагою водних і болотних співтовариств, які займають близько 80% площі ДБЗ.

В числі груп природних середовищ, які дають уявлення про розподіл рослинних угруповань і площ, що вони займають, слід назвати такі: вербові заплавні ліси займають площу 430,9 га (0,86% території ДБЗ), хвойні ліси 722,1 га (1,44%), чагарникова рослинність - 601 га (1,20%), луки рівнинні -133 га (0,26%), степи - 12 га (0,02%), плавнева рослинність – 30 521,08 га (60,74%) та інші.

В цілому флора ДБЗ нараховує 1561 вид рослин, в тому числі 968 видів вищих судинних рослин (біля 20% видів вищих судинних рослин України), з яких рідкісними та зникаючими є 134 види рослин (8,5% флори заповідника).

До Червоної книги України станом на 2022 року занесені 30 видів рослин, які знаходяться на території ДБЗ, в тому числі рогіз малий, білоцвіт літній, меч-трава болотна, зозулинець болотний, коручка болотна, пальчатокорінник травневий та ін.

В числі заходів, які направлені на збереження окремих видів рослин, в тому числі рідкісних, слід назвати наступні: стимулювання місцевих мешканців стосовно збільшення випасу худоби на островах дельти з метою створення і підтримання луків з їх багатим і специфічним біорізноманіттям, недопущення створення нових піщаних кар'єрів, діяльність яких призводить до зміни гідрорежиму прилеглих територій; збільшення площ степових ділянок за рахунок зменшення площ, засаджених сосною кримською; рекомендації з відбору видів рослин та територій залісення, проведення біотехнічних заходів з реконструкції штучних екосистем, розчистка водотоків та з'єднання двох частин плавнів з метою збільшення їх промивної здатності, проведення протипожежних заходів; штучне відновлення прируслених лісів; штучне відновлення популяцій окремих видів рослин шляхом розповсюдження насіння; відновлення прируслової деревинно-чагарникової рослинності шляхом заміни висаджуваних порід.

До Зеленої книги України станом на 2022 року занесені 15 рослинних угруповань, які реєструються ботаніками на території ДБЗ, а взагалі понад 40 рослинних угруповань ДБЗ є регіонально рідкісними і потребують спеціальної уваги, оскільки вони стали рідкісними в результаті діяльності людини.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* визначено 566 видів судинних рослин, що належать до 294 родів, 92 родин. Флора території дельти Дністра володіє цілим рядом ознак і властивостей, що мають господарське значення. До рослин з корисними властивостями відносяться: кормові - 256 вид, лікарські - 365, медоносні - 166, перганосні - 10, декоративні - 178, харчові - 150, пряноароматичні - 6, технічні - 82, ефіроолійні - 111, жиролійні - 120, фарбувальні - 87, сапоніноносні - 72. Бур'янові рослини налічують 199 видів, отруйні - 66 видів. До широко поширених рослин відносяться верби біла і трехтичинкова, ожина сиза, очерет звичайний, рогіз вузьколистий, війник наземний, пирій повзучий, сусак парасольковий, водяний горіх, сальвінія плаваюча, ряска мала, рдесник пронизанолистий і гребінчастий, валліснерія спіральна, кушир темно-зелений, латаття біле, сама велика в Європі плантація глечиків жовтих та інші.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* відмічено 31 рідкісний вид рослин з 28 родів та 24 родин. З них на рівні Одеської області охороняються 27 видів. До Червоної книги України занесено 10 видів рослин: сальвінія плаваюча - *Salvinia natans* (L.) All.; ситняг сосочко подібний (*Eleocharis mamillata* Lindb. F.); осока Лахеналія (*Carex lachenalii* Schkuhr); осока житня (*Carex secalina* Willd. ex Wahlenb); рогіз малий (*Typha minima* Funk.); пустельниця головчаста (*Eremogone cephalotes* (M.Bieb.) Fenzl); альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa* L); руслиця угорська (*Elatine hungarica* Moesz); плавун щитолистий (*Nymphoides peltata* (S.G.Gmel.) Kuntze); водяний горіх плаваючий (*Trapa natans* L. s.l.).

Чотири види рослин занесено до Європейського червоного списку: пустельниця головчаста, кушир донський, щавель український, кропива кийівська.

До Зеленої книги України включено п'ять формацій рідкісних водних рослин – глечика жовтого, латаття білого, плавуна щитолистого, сальвінії плаваючої та горіха плаваючого.

Національний природний парк «Тузовські лимани» знаходиться у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибрежно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань. Флора національного природного парку «Тузовські лимани», включає 507 видів вищих судинних рослин з 289 родів та 78 родин. Зараз інвентаризація флори продовжується.

Трав'янисті рослини складають більше ніж 80%, деревних видів 15,25%, напівдеревних – всього 2,5%. Серед трав переважають багаторічні рослини, це свідчить про те, що природність флори зберігається. Але значною є також частка однорічних трав. Це свідчить про антропогенну порушеність екотопів території парку.

Всі деревні рослини мають на території НПП «Тузлівські лимани» штучне походження. Виключенням є кущ *Tamarix ramosissima* та кущик *Ephedra distachya*, які відносяться до природної флори.

Серед різноманітних способів розповсюдження плодів та насіння переважає анемохорний (вітром – 45,0%). Також велике значення має зоохорія (тваринами – 40,25%). Значна частка видів розповсюджується людиною (17,75%).

На території національного природного парку «Тузовські лимани» зберігається генофонд значної кількості корисних рослин. Найбільшою є частка лікарських рослин. Також, багато кормових та медоносних видів. На четвертому місці – бур'яни.

Національний природний парк «Куяльницький». Указом Президента України від 01 січня 2022 року №3/2022 на території Одеського та Березівського районів Одеської області з метою збереження, відтворення, ефективного використання природних комплексів та об'єктів у басейні Куяльницького лиману, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, культурну та рекреаційну цінність утворено національний природний парк «Куяльницький» загальною площею 10 800,8867 га.

Флора парку представлене близько 800 видами судинних рослин. В минулому вся територія Біляївсько-Лиманського геоботанічного району, де планується створити НПП «Куяльницький», була вкрита типчаково-ковиловими степами. Зараз їх залишки збереглися лише на схилах річкових долин, ярів та балок.

Незважаючи на значний антропогенний вплив на території, пропонованій для створення НПП, збереглося багате флористичне різноманіття. Переважаючим типом рослинності є степова, яка займає схили різної крутизни і експозиції та балок, що спускаються до лиману. Найбільшу площу займають типчаково-ковилові степи з домінуванням ковили Лессінга.

Серед рослин виділяються запасами лікарські, вітаміноносні, технічні, кормові, фітомеліоративні, інсектицидні, технічні тощо.

З рідкісних видів, занесених до Червоної книги України найбільш поширеними є: сон-трава чорніюча, голонасінник одеський, півонія тонколиста, карагана скіфська, пізньоцвіт анкарський, тюльпан бугський, тюльпан Шренка, холодок коротколистий, шафран сітчастий, ковила волосиста, ковила Лессінга, ковила найкрасивіша.

У значній кількості зростають регіонально рідкісні види, такі як: горицвіт весняний, катран татарський, півники низькі, ряска Фішера, гіацинти блідий та мигдаль низький.

Всім цим видам загрожує зникнення внаслідок посилення дії антропогенних факторів (розорювання, випасання, збирання квітів та кореневищ для продажу тощо).

Лісова рослинність представлена штучними насадженнями дуба звичайного, робінії псевдоакації, скумпії, софори, в'язів, сосни кримської тощо. Ліси є рефугіумом для багатьох видів тварин, як хребетних, так і комах.

Територія *регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»* відноситься до Європейсько-Азіатської степової області, Причорноморської (Понтичної) степової провінції, Приазовсько-Чорноморської степової підпровінції. Рослинність представлена угрупованнями генетично відмінних типів організації - від напівпустельного до водного і розглядається як комплекс різних типів рослинності - водного, болотного, лучного, солонцевого і солончакового, степового і лісового.

Флора регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» нараховує 624 види судинних рослин, із яких 22 види занесено до Червоної книги України, серед яких чимало ендемічних видів: гімносперміум одеський (*Gymnospermium odessantum*), пізньоцвітанкарський (*Colchicum ancyrense*), шафран сітчастий (*Crocus reticulatus*), тюльпан Биберштейна (*Tidipabibershteiniana*), тюльпан Шренка (*T. Schrenkii*), підсніжник Елвеза (*Galantus elwesii*), астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus*), ряска ущільнений (*Coridalis solida*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон чорніючий (*Pulsatilla nigricans*), штернбергія осіння (*Sternbergia colchiciflora*), проліска дволиста (*Scilla biflora*), белевалія сарматська (*Bellevalia sarmatica*), гіацинтік блідий (*Hyacinthella leucophaea*), ряска Буше (*Ornithogalum bouscheanum*), ряска Коха (*Ornithogalum koschii*), астрагал шерстисто квітковий (*Astragalus dasyanthus*), еремогоне головчаста (*Tremogone cephalotes*), ковила Лессінга (*Stypa lessengiana*), ковила українська (*Stypa ucrainica*), півники карликові (*Iris pumica*), мигдаль степовий (*Amygdalus nana*), таволга звіробоєлиста (*Spiraea hypericifolia*), ефедра двоколоскова (*Ephedra distachia*) тощо.

Колекція *Одеського ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова* налічує у відкритому ґрунті та оранжереях 3840 видів, форм, сортів та гібридів, у тому числі занесених до Європейського Червоного списку, Червоної книги України та Зеленої книги України.

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Ліси є складним, внутрішньо урівноваженими природними комплексами, у яких об'єднані численні складові: деревна, чагарникова, трав'яниста рослинність, тваринний світ, грибна флора, ґрунт зі своїм населенням та всіма процесами, що там відбувається.

Одеська область є малолісною та лісодефіцитною. На одного мешканця області припадає лише 0,1 га лісу. Загальна лісистість становить близько 6 %.

Ліси області мають глобальне значення як ресурсний і природоохоронний фактор, їх вплив на довкілля області виявляється, зокрема, в тому, що ліси:

- безпосередньо впливають на водний режим як на зайнятих ними, так і на прилеглих територіях і регулюють баланс води;
- знижують негативний вплив посух і суховіїв, стримують рух пісків;
- сприяють підвищенню урожаїв сільгоспкультур;
- захищають ґрунти від водної та вітрової ерозії, селів, зсувів, руйнування берегів та інших несприятливих геологічних процесів.

Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис. га, з них 203,9 га – вкриті ліською рослинністю лісові ділянки. Із загальної площі лісових ділянок захисні насадження займають площу 183,1 тис. га або 83% з них полезахисні лісові смуги - 49,8 тис. га.

Загальна площа земель лісогосподарського призначення, які знаходяться в постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств становить 140 423,1 га.

Ліси, які знаходяться в постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств області віднесені до категорій:

- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- рекреаційно-оздоровчі ліси;
- захисні ліси.

Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2023)

Таблиця 5.2.2.1

№	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті ліською рослинністю		не вкриті ліською рослинністю				
			усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біоляни	лісові дороги, просіки, розриви	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>I. Землі лісогосподарського призначення</i>									
1	ДП «Ананьївське ЛГ»	15 534,5	13 167,3	8 908,5	247,2	113,6	348,7	123,5	14 215,4
2	ДП «Балтське ЛГ»	48 186,2	44 923,7	29 460,6	597,5	78,3	569,1	508	46 859
3	ДП «Ізмаїльське ЛГ»	32 450,4	12 366,4	9 381	687,9	496,5	1 480,8	659,8	15 691,4
4	ДП «Одеське ЛГ»	44 221,5	22 379	15 798,2	343	120,8	2 043,1	191,2	25 389,9

	Разом	140 392,6	92 836,4	63 548,3	1 875,6	809,2	4 441,7	1 482,5	102 155,7
<i>II. Землі природно-заповідного фонду та іншого призначення</i>									
1	ДП «Ананьївське ЛГ»	3 880	3 609	2 303,8	13,1	10,6	69,5	48,6	3 760
2	ДП «Балтське ЛГ»	18 919,7	17 827,4	11 941,3	374,3	12,8	106,1	244,2	18 629,8
3	ДП «Ізмаїльське ЛГ»	14 363,2	2 644	1 992,4	20,7	49,1	158,8	116,9	2 989,5
4	ДП «Одеське ЛГ»	11 666,8	3 798,1	2 000,1	20,6	6,7	202,7	54,3	4 180,2
	Разом	48 829,7	27 878,5	18 237,6	428,7	79,2	537,1	464	29 559,5
<i>III. Землі іншого призначення</i>									
1	ДП «Ананьївське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
2	ДП «Балтське ЛГ»	29 266,5	27 096,3	17 519,3	223,2	65,6	463	263,8	28 229,2
3	ДП «Ізмаїльське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
4	ДП «Одеське ЛГ»	32 554,7	18 580,9	13 798,1	322,4	114,1	1840,4	136,9	21209,7
	Разом	61 821,2	45 677,2	31 317,4	545,6	179,7	2 303,4	400,7	49 438,9

Примітка: за інформацією Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства.

Указом Президента України від 07 червня 2021 року № 228/2021 «Про заходи щодо збереження та відтворення лісів» започаткована реалізація екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України». Для здійснення екологічної ініціативи державними лісгосподарськими підприємствами навесні 2022 року створено нових насаджень на площі 30,5 га, всього висаджено 633 тис. дерев. Також в рамках її виконання було проведено ідентифікацію самозаліснених та придатних для створення нових лісів земельних ділянок державної та комунальної власності з метою їх подальшого використання для досягнення оптимальної лісистості України. Підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства на території територіальних громад Одеської області виявлені 4016,84 га земель, придатних для заліснення.

Лісгосподарські підприємства Одеського лісового та мисливського господарства підключені до Єдиної державної системи електронного обліку деревини та забезпечують ведення електронного обліку деревини з внесенням інформації про всю заготовлену та реалізовану деревину.

Рубки догляду, формування і оздоровлення лісів у 2022 році проведено на загальній площі 3916 га, під час яких заготовлено 20,4 тис. м³ ліквідної деревини. В рамках лісовідновлення за 2022 рік відбулася посадка лісу на площі 5 га, природне поновлення лісу - на площі 22,5 га.

За якісними показниками деревина, яка заготовлюється державними лісгосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства, не є високосортною, оскільки відбирається в результаті рубок догляду та санітарних рубок. Тому галузь лісового господарства на території Одеської області є дотаційною та потребує фінансування з державного бюджету.

5.2.3 Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона, збереження та відтворення рослин, які знаходяться під загрозою зникнення в Одеській області здійснюється відповідно міжнародних договорів, ратифікованих Україною, Червоної книги України, та відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, Положення про нього, затвердженого рішенням Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI. До зазначеного Переліку включено 292 види рослин, з яких 157 входять до Червоної книги України.

Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України, в області забезпечується шляхом:

- проведення роботи щодо виявлення місця їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення;

- створення на територіях, де вони поширені, системи заповідних та інших об'єктів, що особливо охороняються;

- врахування спеціальних вимог щодо охорони цих видів під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної, проектно-планувальної документації, екологічної експертизи;

- дотримання режиму на територіях природно-заповідного фонду відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду;

- проведення природоохоронних акцій;

- проведення еколого-освітньої роботи серед населення.

Список видів трав'янистих багаторічних та деревно-кущових рослин, занесених до Червоної книги України (2009 р.), що зберігаються у Ботанічному саду ім. І.І. Мечникова станом на 01.01.2023

Таблиця 5.2.3.1

№ п/п	Назва
1	2
1	Адiant венерин волос <i>Adiantum capillus-veneris</i> L.
2	Горицвіт весняний <i>Adonis vernalis</i> L.
3	Горицвіт волзький <i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC.
4	Кліщинець східний <i>Arum orientale</i> M.Bieb.
5	Золотень жовтий <i>Asphodeline lutea</i> (L.) Rchb.
6	Пізнюцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L.Burt
7	Берека <i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz
8	Бруслина карликова <i>Euonymus nana</i> M. Bieb.
9	Гвоздика бузька <i>Dianthus hypanicus</i> Andr.
10	Гвоздика гренобльська <i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.
11	Оставник одеський <i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht.
12	Дуб кошенільний <i>Quercus cerris</i> L.
13	Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.
14	Клокичка периста <i>Staphylaea pinnata</i> L.
15	Мачок жовтий <i>Glaucium flavum</i> Crantz
16	Яловець смердючий <i>Juniperus foetidissima</i> Willd.

17	Яловець високий <i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.
18	Головатень високий <i>Echinops exaltatus</i> Schrad.
19	Гадюча цибулька гронаподібна <i>Muscari botryoides</i> (L.) Mill.
20	Півонія кримська <i>Paeonia daurica</i> Andrews
21	Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.
22	Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i> L.
23	Підсніжник складчастий <i>Galanthus plicatus</i> M.Bieb.
24	Підсніжник Ельвеза <i>Galanthus elwesii</i> Hook.f.
25	Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.
26	Рястка гірська <i>Ornithogalum oreoides</i> Zahar.
27	Рястка відігнута <i>Ornithogalum refractum</i> Kit. ex Schltldl.
28	Рябчик руський <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.
29	Бузок угорський <i>Syringa josikaea</i> J.Jacq. ex Rchb.
30	Скополія карніолійська <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.
31	Солодка гола <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.
32	Сон лучний <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.
33	Сосна Станкевича <i>Pinus stankewiczii</i> (Sukacz.) Fomin
34	Тис ягідний <i>Taxus baccata</i> L.
35	Тюльпан бузький <i>Tulipa hypanica</i> Klokov et Zoz
36	Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz
37	Тюльпан Шренка <i>Tulipa schrenkii</i> Regel
38	Фісташка туполиста <i>Pistacia mutica</i> Fisch. Et C.A.Mey.
39	Цикламен коський <i>Cyclamen coum</i> Mill. s.l.
40	Шафран банатський <i>Crocus banaticus</i> J. Gay
41	Шафран гарний <i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.
42	Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams
43	Шафран вузьколистий <i>Crocus angustifolius</i> Weston
44	Осітник пізньоцвітовий <i>Sternbergia colchiciflora</i> Waldst. et Kit.
45	Еремур показний <i>Eremurus spectabilis</i> M.Bieb. s.l.
46	Ясен білоцвітий <i>Fraxinus ornus</i> L.
47	Роговик Біберштейна <i>Cerastium biebersteinii</i> DC.

5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Охорона та збереження природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, в області здійснюється шляхом виявлення місць їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення.

5.2.5 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Зелені насадження в області є обов'язковою складовою містобудівного каркасу. До системи зелених насаджень області належать міські ліси та міські насадження загального користування, внутрішньоквартальні насадження житлових районів, насадження вулиць, парки, газони, квітники та інші насадження, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду.

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з врахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається актуальною. Належним доглядом охоплено малий відсоток зелених насаджень. На сьогодні стан утримання зеленого господарства у

населених пунктах області майже в усіх районах не задовольняє вимогам чинного законодавства у цій галузі. Рішеннями міських та сільських виконкомів створені комісії з обстеження зелених насаджень з метою виявлення сухостійних та аварійних дерев та їх подальшого видалення, проводяться роботи щодо їх видалення.

У 2022 році у населених пунктах області проведено щорічну акцію «За чисте довкілля» та в її рамках – День Довкілля та День благоустрою територій населених пунктів, під час яких висаджуються зелені насадження, газони і квітники, а також упорядковуються території існуючих. Під час проведення щорічних акцій упорядковано 227 парка та 271 сквера, висаджено 1 239 394 дерев, 1 010 290 кущів, 540 550 м² газонів та 155 420 м² квітників.

5.2.6 Інвазійні чужорідні види рослин

У флорі Одеської області відмічено близько 200 видів чужорідних рослин, які є бур'янами. Вони розповсюджені у сільськогосподарських угіддях, лісосмугах, ростуть вздовж шляхів. Серед них рослини, які відносяться до 61 роду та 28 родин, мають високу інвазійну активність. Майже чверть складають одновидові роди, що входять до складу 10 родин. До них належать *Cenchrus* (ценхрус), *Acroptilon* (гірчак), *Grindelia* (грінделія), *Conium* (болиголів), *Conyza* (коніза) та інші бур'яни, які є карантинними або дуже розповсюдженими у регіоні.

Серед двовидових родів слід відмітити роди *Saponaria* (мильнянка), *Cannabis* (коноплі), *Galinsoga* (галінсога), *Azolla* (азола), що належать до 4 родин. Серед 3-5-видових родів відзначимо роди *Bidens* (череда), *Anisantha* (анізанта), *Phalacrolooma* (фалакролома), *Cardaria* (кардарія) та інші. Кількість родин, у склад яких входять ці роди, становить шість. Роди, що включають 7-9 видів, належать до 4 родин. Серед них слід вказати такі як *Helianthus* (соняшник), *Brassica* (капуста), *Hordeum* (ячмінь), *Setaria* (мишій) та інші. Серед 10-15-видових родів, що належать до 7 родин, звертають на себе увагу роди *Xanthium* (нетреба), *Atriplex* (лутига), *Cuscuta* (повитиця) та інші.

Два 17-видові роди, що належать до 2 родин, це *Amaranthus* (щириця) та *Carduus* (будяк). Найбільшою кількістю видів – 77 представлено рід *Centaurea* (волошка). Далі йдуть *Chenopodium* (лобода), *Vicia* (горошок), *Artemisia* (полин), *Salix* (верба), *Senecio* (жовтозілля) та *Acer* (клен).

На території Нижньодністрівського національного природного парку зареєстровано 126 чужорідних видів рослин, що складає 22,38 % флори парку. З них - 49 видів рослин з високою інвазійною активністю серед яких найбільшу потенційну загрозу для аборигенних рослинних угруповань несуть: аморфа кущова *Amorpha fruticosa* L, злинка канадська *Erigeron canadensis* L., види роду нетреба (*Xanthium*), маслинка вузьколиста *Elaeagnus angustifolia* L., лутига стріловидна *Atriplex sagittata* L, злинка канадська *Erigeron canadensis* L.

У водних об'єктах відмічена: елодея канадська *Elodea canadensis* На окремих ділянках берегів річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук, а також вздовж проток, зареєстровано заміщення очерету звичайного водняним рисом - цицанією широколистяною (*Zizania latifolia* (Griseb.).

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підготовлені списки інвазійних видів рослин, що становлять загрозу для аборигенних флористичних комплексів, та провадяться роботи щодо можливості контролювання чисельності видів з високою інвазійною активністю.

5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Фауна Одеської області різноманітна і представлена 1 500 видами безхребетних та більше 400 видами хребетних тварин.

Серед лісової фауни найчисельнішими є зайці-русаки, а степової – хом'як, ховрашок, тушканчик. Водяться також лосі, козулі, дикі кабани і кози, лисиці, борсуки, куниці, видри, єнотоподібні собаки та багато видів лісових птахів. На незамерзаючих ділянках Південного Бугу зимують лебеді, дикі гуси та качки, озерна крачка.

Найчисельнішою та найважливішою як в природоохоронному, так і екологічному плані групою хребетних тварин області є птахи. Зареєстровано більше 320 видів птахів, серед них зустрічаються рідкісні види, як то: великий та малий баклан, ковпик (косар), сіра, руда, мала та велика білі чаплі, квак, кричачки річковий та рябодзьобий, пелікан рожевий та кучерявий, орлан-білохвіст та інші.

Серед земноводних найбільш чисельними є озерна та їстівна жаби, звичайна квакша та дунайський тритон, а серед плазунів – болотна черепаха, звичайний вуж, прудка ящірка.

Із ссавців особливий інтерес викликає єдиний представник ластоногих Чорного моря – тюлень-монах, окремі особини якого траплялися в українській частині дельти Дунаю на території Дунайського біосферного заповідника. У Чорному морі розповсюджені популяції дельфінів (афаліна, білобочка, азовка). Із навколоводних звірів – мешканці прісних водойм: інтродуковані ондатра та єнотоподібний собака, а також рідкісні «червонокнижні» – горностай, річкова видра, європейська норка. В плавнях зрідка зустрічається кіт лісовий.

Іхтіофауна річок різноманітна. В річках і озерах водяться лящ, судак, сом, щука, сазан, окунь та інші види риб. Розводять товстолобика, білого амура, сазана.

В акваторії Дунаю зустрічаються види риб, занесені до Європейського Червоного списку: шип, атлантичний осетер, чорноморський та дунайський лосось, умбра, чоп великий та малий, стерлядь, вирезуб, пічкур дунайський довговусий, шемая дунайська, йорж смугастий, білуга (найбільша серед риб, що мешкають в прісних водах) і інші. З промислових видів найціннішими є осетрові та дунайський оселедець.

5.3.2 Стан і ведення мисливського господарства

Станом на 01.01.2023 використання мисливських тварин здійснювалось 47 користувачами мисливських угідь, за якими закріплено 2,5 млн га угідь, в тому числі:

- за лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства закріплено 182 тис. га мисливських угідь, що складає 7 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за районними організаціями Українського товариства мисливців та рибалок закріплено 1,8 млн га, що складає 74 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за МРП «Сокіл» ГО «Військово-мисливського Товариства «Південь» - закріплено 48,8 тис. га, що складає 2 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за іншими користувачами мисливських угідь закріплено 411,8 тис. га, що складає 17 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь.

Площа, охоплена мисливським впорядкуванням, складає 2,4 млн га або 99,9% від загальної площі мисливських угідь, що закріплені за користувачами мисливських угідь.

У мисливських угіддях Одеської області мешкає близько 5 429 голів копитних тварин, а саме: олень плямистий - 74 гол., олень благородний - 3 гол., козуля - 4 453 гол., кабан - 899 гол., а також: заєць - 75 909 шт., бабак - 2 252 шт., фазан - 56 763 шт., куріпка - 825 68 шт.

На високому рівні залишається чисельність хижих і шкідливих тварин, таких, як вовк, лисиця, бродячі собаки, які є джерелом розповсюдження сказу і наносять велику шкоду не лише мисливському, а й сільському господарству.

У зв'язку зі здійсненням повномасштабної російської агресії на території України, враховуючи можливі ризики життю та здоров'ю, які можуть виникати при переміщенні груп мисливців зі зброєю по автошляхах та мисливських угіддях, видано розпорядження голови Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 28.03.2022 № 135/А-2022 «Про заборону відвідування лісів та в'їзду до них транспортних засобів». З 24 лютого 2022 року, від початку військового вторгнення країни-агресора Одеським обласним управлінням лісового та мисливського господарства щорічні контрольні картки обліку добутої дичини та порушень правил полювання не видавались.

5.3.3 Стан і ведення рибного господарства

Рибне господарство - галузь економіки, завданнями якої є вивчення, охорона, відтворення, вирощування, використання водних біоресурсів, їх вилучення (добування, вилов, збирання), реалізація та переробка з метою одержання харчової, технічної, кормової, медичної та іншої продукції, а також забезпечення безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості.

Фонд рибогосподарських водних об'єктів, які входять до району контролю Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області, відповідно до наказів Держрибагентства від 07.08.2022 № 274 та від 31.10.2022 «Про внесення змін до наказу Державного

агентства меліорації та рибного господарства України від 21 червня 2022 № 186» складає: 1. Акваторія Чорного моря від державного кордону з Румунією відповідно рішення Міжнародного Суду ООН у справі про делімітацію континентального шельфу та виключних економічних зон України та Румунії у Чорному морі, а саме в координатах точок: 45.0 05' 21.0" північної широти та 30.0 02' 27.0" східної довготи, 45.0 03' 18.5" північної широти та 30.0 09' 24.6" східної довготи, 44.0 46' 38.7" північної широти та 30.0 58' 37.3" східної довготи, 44.0 44' 13.4" північної широти та 31.0 10' 27.7" східної довготи, 44.0 02' 53.0" північної широти та 31.0 24' 35.0" східної довготи і далі у південному напрямку, починаючи з геодезичного азимута 1850 23' 54.5" та на сході від точки кордону між 45.0 29.0 широти; 31.0 50.0 довготи.

Загальна площа морського району складає:

- виключна (морська) економічна зона – 12,2 тис. км²;
- територіальні води -7,4 тис. км².

Протяжність берегової смуги - біля 250 км.

2. Лимани, загальною площею 96,216 тис. га:

- Шаболатський – 3,0 тис. га
- Хаджибейський – 10,383 тис. га
- Дністровський – 42,0 тис. га
- Дофинівський – 0,6 тис. га
- Григор'євський – 1,5 тис. га
- Куяльницький – 4,0 тис. га
- Сухий – 0,116 тис. га
- Тилігульський лиман – 16,0 тис. га
- Бурнас – 2,4 тис. га
- Алібей – 9,6 тис. га
- Шагани – 7,0 тис. га

3. Ріки:

- Дністер з притокою Турунчук – 120 км
- Дунай с притоками и рукавами – 136 км
- Південний Буг – 40 км
- Кодима – 84 км
- Малі річки - загальною довжиною 792 км.

4. Озера:

- Сасик – 20 тис. га Кугурлуй – 8,2 тис. га
- Саф'яни – 0,4 тис. га Ялпуг – 14,55 тис. га
- Китай – 5 тис. га Катлабуг – 6,5 тис. га
- Кагул – Картал – 10 тис. га
- Озерно-заплавна система р. Дністер - 20 тис. га.
- Загальна площа озер з заплавною системою – 84,65 тис. га

5. Водосховища, загальною площею – 3,0358 тис. га.

Кучурганське - 2,8 тис. га

Кричунівське – 0,0588 тис. га

Бобрицьке водосховище - 0,177 тис. га

Рибогосподарська діяльність в районі контролю Одеського рибоохоронного патруля у 2022 році здійснювалася за такими напрямками:

1. Згідно затверджених квот добування (вилову) водних біоресурсів загальнодержавного значення в рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (крім Азовського моря із затоками) у 2022 році;

2. В умовах Режиму спеціального товарного рибного господарства (Режими СТРГ);

3. Аквакультура.

У 2022 році користувачами водних біоресурсів, що здійснюють промисловий вилов водних біоресурсів згідно з виділених квот в зоні контролю Управління було вилучено 1548,98 тонн риби та інших водних біоресурсів, із них в Чорному морі – 75,814 тонн, внутрішні водні об'єкти – 1473,166 тонн.

Промисловий вилов водних біоресурсів в Чорному морі в межах Одеської області здійснювався лише до 24 лютого 2022 року. Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 по всій Україні введено воєнний стан. У зв'язку з цим, Одеською військовою адміністрацією, військовими та прикордонниками введено заборону виходу плавзасобів суден флоту рибного господарства для здійснення промислового вилову водних біоресурсів у Чорному морі, Шаболатському лимані, Тузловській групі лиманів, частково в р. Дунай та на озері Сасик.

В Одеській області у I півріччі 2022 року діяло 8 спеціальних товарних рибних господарств на 6 водоймах загальною площею 12298,3 га, а саме: озеро Катлабуг (площа 6,5 тис. га); озеро Китай (площа 5 тис. га); Кричунівські ставки №1, №2 (площею 0,0588 тис. га); Заплавське (Бобрицьке) водосховище (площа 0,177 тис. га); озеро Саф'ян (площею 0,419 тис. га); ділянка сухого лиману (площею 0,143 тис. га).

Згідно наказу Держрибагенства від 07.09.2022 № 274 «Про внесення змін до наказу Державного агентства меліорації та рибного господарства України від 21.06.2022 року № 186» в зоні контролю Управління почало діяти 17 спеціальних товарних рибних господарств на 16 водоймах загальною площею 76352,7 га.

У 2022 році, в зоні контролю Управління, користувачами водних біоресурсів по водоймах, які переведені в Режими СТРГ, було вилучено 2323,384 тонни риби та інших водних біоресурсів.

Інформація про обсяги спеціального використання водних біоресурсів у районі контролю Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області з розбивкою по водоймам станом на 01.01.2023

Таблиця 5.3.3.1

№ з/п	Назва водойми	План по вилову згідно Режиму СТРГ (тонн)	Вилів станом на 01.01.2023 (тонн)
1	озеро Катлабуг	314	235,600

2	озеро Китай	226,5	0,000
3	озеро Саф'ян	48	0,000
4	Заплазьке водосховище	59,5	17,545
5	Кричунівські ставки № 1, 2	31	0,000
6	Сухий лиман (ділянка)	10,87	6,957
7	Верхів'я Малого Аджалицького лиману	45	0
8	Дофінівський лиман	33,7	0
9	Ділянка акваторії Чорного моря в районі меморіалу героїчної оборони Одеси 411-ї берегової батареї	0	0
10	Озеро Ялпуг-Кугурлуй	1 231	1 004,247
11	Хаджибейський лиман	1 489,9	430,627
12	Озеро Сасик	1 093,0	232,975
13	Озеро Кагул	868,5	267,207
14	Верхня частина Дністровського лиману	0	0
15	Верхня частина Паліївської затоки	14,1	0
16	Кучуурганське водосховище	138,7	105,687
17	Озеро Китай	238,0	22,540

За 2022 рік Управлінням виявлено 791 порушення правил рибальства (1700 у 2021 році), з яких 337 характеризуються як грубі порушення (348 у 2021 році), що становить 42,6% від їх загальної кількості. Також виявлено 98 порушень (260 у 2021 році) або 12,4% від загальної кількості, пов'язаних з недотриманням юридичними та фізичними особами порядку придбання чи реалізації водних біоресурсів.

Впродовж 2022 року інспекторським складом Управління при здійсненні рибоохоронних заходів виявлено 9 порушень рибоохоронного законодавства, вчинених працівниками рибодобувних підприємств та організацій. Із зазначеної кількості 6 порушень допущено на водоймах, які функціонують в режимі СТРГ. Увага інспекторського складу приділялась контролю за дотриманням користувачами водних біоресурсів чинних Правил промислового рибальства в басейні Чорного моря, встановленого на 2022 рік Режиму промислового рибальства, Режимів спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ), діючих інструкцій та інших нормативно-правових документів щодо дотримання порядку вилучення, обліку, транспортування та зберігання вилучених водних біоресурсів.

Вселення водних біоресурсів в зоні контролю Управління здійснювалось лише за рахунок користувачів, що здійснюють промисловий вилов водних біоресурсів в умовах Режимів СТРГ. У 2022 році передбачалося вселення 14,890 млн екз. молоді видів риб. Фактично було вселено 2,520 млн екз., що складає 17 % від планових обсягів. Загальна вага рибопосадкового матеріалу – 112,240 тонн.

На водоймах, які використовуються в умовах аквакультури (орендовані водойми), відповідно до наданої статистичної звітної інформації про рибогосподарську діяльність у 2022 році на території Одеської області вирощено 297,747 т товарної риби, вилучено 172,290 т товарної риби.

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.3.2

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2019 рік	Чорне море із затоками	*	4 702,2
	Тузовська група лиманів	*	54,2
	р. Дунай	*	254,4
	оз. Кагул-Картал	1 035,5	288,34
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 666	899
	Стенцівська заплава	0	0
	оз. Катлабух	227	138,06
	оз. Китай	238	169,37
	оз. Сасик	1 093	355,1
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	2 029,57
	Кучурганське водосховище	*	20,91
	Хаджибейський лиман	1 479,9	1 274,4
	Шаболатський лиман	*	78,76
	Григор'євський лиман	33,7	26,1
	Куяльницький лиман	*	1,95
	Дофинівський лиман	60	26,1
	Тилігульський лиман	*	327,6
	Коханівський ставок №1	0	0
	Косівське водосховище	0	0
	Перелітське водосховище	0	0
Кричунівське водосховище	31	12	
2020 рік	Чорне море із затоками	*	7723
	Тузовська група лиманів	*	0
	р. Дунай	*	561,44
	оз. Кагул	824,5	80,65
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1181	964,53
	Стенцівська заплава	0	0
	оз. Катлабух	239	179,76
	оз. Китай	238	184,32
	оз. Сасик	1 093	801,21
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	2 576,52
	Кучурганське водосховище	*	5,24
	Хаджибейський лиман	1 489,9	1 249,88
	Шаболатський лиман	*	69,26
	Григор'євський лиман	33,7	33,2
	Куяльницький лиман	*	0
	Дофинівський лиман	60	0
	Тилігульський лиман	*	0
	Коханівський ставок №1	0	0
	Косівське водосховище	0	2,73
	Перелітське водосховище	0	30
Кричунівське водосховище	31	26	
2021 рік	Чорне море із затоками	*	5 061,719
	Тузовська група лиманів	*	0
	р. Дунай	*	349,037
	оз. Кагул	768,5	586,933
	Оз. Картал	0	0
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 231	938,955
	Стенцівська заплава	0	0

	оз. Катлабух	309	240,3
	оз. Китай	238	182,77
	оз. Сасик	1 093	815,270
	Дністровський лиман	*	1 510,202
	Кучурганське водосховище	31,7	4,642
	Хаджибейський лиман	1 489,9	654,958
	Шаболатський лиман	*	62,027
	Григор'євський лиман	33,7	33,2
	Куяльницький лиман	0	0
	Дофінівський лиман	60	0
	Тилігульський лиман	*	2,125
	Коханівський ставок №1		
	Косівське водосховище		7,0
	Перелітське водосховище		8,0
	Кричунівське водосховище	31	0
	Запльазьке (Бобрицьке) водосховище	20,5	14,658
	Сухий лиман (ділянка)	6,2	4,395
2022 рік	Верхів'я Малого Аджалицького (Григорівського) лиману	45,0	0
	Дофінівський (Великий Аджалицький) лиман	33,7	0
	Ділянка акваторії Чорного моря в районі меморіалу героїчної оборони Одеси 411-ї берегової батареї	0	0
	оз Ялпуг-Кугурлуй	1 231,0	1 004,247
	Хаджибейський лиман	1 489,9	430,627
	оз. Сасик	1 093,0	232,975
	оз. Кагул	868,5	267,207
	Верхня частина Дністровського лиману	0	0
	Верхня частина Паліївської затоки	14,1	0
	Кучурганське водосховище	138,7	105,687
	Озеро Катлабух	314,0	235,600
	Озеро Китай	238,0	22,540

Примітка: за інформацією Управління Державного агентства рибного господарства у Одеській області та Чорноморського рибоохоронного патруля

5.3.4 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів в області здійснюється шляхом створення у місцях їх поширення (перебування) системи заповідних чи інших природоохоронних територій та проведення відповідних заходів щодо охорони на цих територіях.

Охорона, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин в Одеській області також здійснюється відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області затвердженого рішенням Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI.

Види тваринного світу, що охороняються

Таблиця 5.3.4.1

Види тваринного світу	2020	2021	2022
Загальна кількість видів фауни на території регіону, од.*	521	521	521
% до загальної чисельності видів України*	63	63	63
Види фауни, занесені до Червоної книги України, од.	135	135	135
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	59	59	59
Види флори, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), од.	160	160	160
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), од.	282	282	282
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (АЕВА), од.	93	93	93
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS), од.	10	10	10

* за інформацією Одеського національного університету ім І.І. Мечникова. Вказано тільки хребетні тварини. Інформація по безхребетним є тільки по видах, що охороняються. Загальна кількість видів по Україні та області не відома в зв'язку із слабкою вивченістю питання.

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

5.3.6 Інвазійні чужорідні види тварин

Державною установою «Український науково-дослідний протичумний інститут імені І.І. Мечникова» Міністерства охорони здоров'я України проводиться постійний моніторинг чисельності, видового складу та поширення епідемічно важливих видів птахів водно – болотного комплексу у місцях їх скупчення (дельти лиманів, узбережжя Одеської та Миколаївської областей).

Постійно проводився відлов ектопаразитів, а саме – іксодових кліщів та комарів родини Culicidae.

Іксодові кліщі є основними носіями таких особливо небезпечних інфекцій людини як: кліщовий енцефаліт, Ку – лихоманка, борреліозу, риккетсіозу.

Комарі роду Culicidae є носіями таких особливо – небезпечних інфекцій, як лихоманка Західного Нилу, жовта лихоманка, вірусу Денге.

Відлов кровосисних комарів родини Culicidae проводиться за допомогою спеціальних ентомологічних сачків та екстаустерів як у самому місті Одеса, так і поза містом на узбережжях лиманів та річок, як у вечірні часи, коли спостерігається пік добової активності, так і в день, у місцях скупчення Culicidae на день.

Для проведення детального аналізу стану популяцій деяких тварин, які можуть брати участь у епізоотичному процесі і є потенційними носіями та переносниками особливо небезпечних природно-вогнищевих інфекцій, а також для виявлення наявності циркуляції збудників цих інфекцій на території Одеської області та в інших регіонах України, крім візуального моніторингу, необхідно проводити їх повне дослідження, що включає:

- відлов, вилучення кровосисних ектопаразитів;
- визначення видової приналежності;
- визначення генеративного стану та статі тварин;

- проведення прижиттєвого відбору крові, клоакальних та трахеальних змивів, а також, при необхідності, проведення розтину та відбору біологічного матеріалу, а саме: мозку, часток легенів, печінки, селезінки, нирок для здійснення лабораторних вірусологічних та бактеріологічних досліджень.

5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України однією з найважливіших і актуальних є проблема збереження та відновлення біологічного й ландшафтного різноманіття її території, захисту особливо цінних природних земель, оскільки темпи втрати біорізноманіття набирають великої швидкості, а призупинити їх можна лише за допомогою створення репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

Особливості географічного розташування Одеської області наділили її унікальною та надзвичайно багатою різноманітністю природних комплексів і систем, від лісових, лісостепових і степових, до водно-болотних і приморських, які й представлені у системі природно-заповідного фонду.

Формування природно-заповідного фонду в області з метою збереження і охорони природних територій та окремих унікальних об'єктів було розпочато з 1960 року, причому найбільша кількість заповідних об'єктів створено протягом 1972-1984 років і з 1993-1997 роки.

Природно-заповідний фонд області (далі – ПЗФ) має в своєму складі 128 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 166 343,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 4,99 %.

По категоріям об'єкти ПЗФ представлені наступним чином:

- 1 біосферний заповідник (Дунайський біосферний заповідник);
- 3 національних природних парки («Нижньодністровський», «Тузловські лимани» «Куяльницький»);
- 1 зоопарк;
- 1 ботанічний сад;
- 2 регіональних ландшафтних парки («Ізмаїльські острови», «Тилігульський»);
- 42 заказника;
- 25 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва;
- 49 пам'яток природи;
- 4 заповідних урочища.

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

На півночі області заповідні території представляють переважно дубово-ясеневі і соснові ділянки лісу, паркові насадження колишніх панських маєтків, де ще збереглись історико-культурні об'єкти (парк «Гетьманівський» у смт. Гетьманівка, Кардамичівський). У центральній, східній і західній частинах

області окрім лісових насаджень у природно-заповідному фонді зберігаються ділянки типчакowo-ковиловo-різнотравного степу, притаманного даній місцевості в минулому.

На півдні - це гирлові ділянки найбільших рік України Дунаю і Дністра з їх своєрідним ландшафтом і унікальною острівною системою та мережа причорноморських лиманів (Тилігульський лиман, Тузловська група лиманів (Шагани-Алібей-Бурнас), водосховище Сасик, придунайські озера Кугурлуй і Картал). Ці території включені до світової мережі водно-болотних угідь міжнародного значення, первісні природні комплекси яких зберігаються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказнику місцевого значення «Лунг».

На заповідних територіях дельти Дунаю зустрічаються 63% птахів, зареєстрованих на території України та 42 види птахів, занесених до Червоної книги України і Європейського Червоного списку. Лише на Тузловських лиманах на великій відстані поки що збереглась не перетвореною унікальна піщана коса зі специфічною біотою, яка з'єднує лимани з Чорним морем.

Із загальної кількості територій та об'єктів природно-заповідного фонду Одеської області лише 6 є юридичними особами і мають відповідні адміністрації (Дунайський біосферний заповідник, Нижньодністровський національний природний парк, національний природний парк «Тузловські лимани», регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Одеський зоологічний парк та Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова), 37 територій та об'єктів знаходиться у віданні державних підприємств лісового господарства, а решта об'єктів знаходиться у віданні установ Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я та органів місцевого самоврядування. Тобто, усі території та об'єкти природно-заповідного фонду області на даний час знаходяться у державній власності.

Дунайський біосферний заповідник розташований на території Ізмаїльського та Білгород-Дністровського (колишнього Кілійського та Татарбунарського) районів Одеської області та утворений Указом Президента України від 10.08.1998 №861 на базі природного заповідного «Дністровські плавні».

Дунайський біосферний заповідник утворений з метою збереження у природному стані унікальних природних комплексів в дельті Дунаю, наукових досліджень та моніторингу довкілля, розвитку міжнародного співробітництва, організації раціонального використання природних ресурсів. 02 лютого 1999 року рішенням ЮНЕСКО Дунайський біосферний заповідник до Світової мережі біосферних заповідників у складі білатерального румунсько-українського біосферного резервату «Дельта Дунаю». Указом Президента України від 02.02.2004 № 117 територію Дунайського біосферного заповідника розширено.

Відповідно до флористичного районування територія Дунайського біосферного заповідника належить до степового Придунайського історико-географічного району. Тут зростає значна кількість видів, суцільні ареали яких

знаходяться в більш північних регіонах, не властивих флорі степової зони в цілому. Флора Дунайського біосферного заповідника нараховує 1 589 видів.

На території Дунайського біосферного заповідника гніздяться 42 види птахів, занесених до Червоної книги України та до Європейського Червоного списку, а взагалі знаходяться 63 % птахів, зареєстрованих на території України.

Управління Дунайським біосферним заповідником здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Національній академії наук України.

Режим охорони, відтворення та використання території Дунайського біосферного заповідника визначається у Проекті організації території та охорони природних комплексів Дунайського біосферного заповідника, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 04.10.2010 № 435, зі змінами внесеними наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.02.2017 № 92, та Положенням про Дунайський біосферний заповідник, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.06.2016 № 229 (у редакції наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.02.2017 № 89).

На фото: територія Дунайського біосферного заповідника

Нижньодністровський національний природний парк загальною площею 21 311,10 розташований на території Білгород-Дністровського та Одеського району (колишні Біляївський та Овідіопольський) Одеської області та утворений Указом Президента України від 13.11.2008 № 1033/2008.

Метою створення Нижньодністровського національного природного парку є збереження, відтворення та раціональне використання типових і унікальних природних комплексів пониззя річки Дністра, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

До складу Нижньодністровського національного природного парку входять водно-болотні угіддя міжнародного значення «Північна частина Дністровського лиману» та «Міжиріччя Дністра-Турунчука» відповідно до

постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Управління Нижньодністровським національним природним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим території Нижньодністровського національного природного парку визначено у Положенні про Нижньодністровський національний природний парк, яке затверджене наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 31.08.2020 № 114 (у редакції наказу Міндовкілля 07 вересня 2021 року № 578).

На фото: територія Нижньодністровського національного природного парку

Національний природний парк «Тузловські лимани» загальною площею 27 865, га розташований на території Білгород-Дністровського (колишнього Татарбунарського) району Одеської області та утворений Указом Президента України від 01.01.2010 № 1/2010.

До складу національного природного парку «Тузловські лимани» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Національний природний парк «Тузловські лимани» розташований у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибережно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» зустрічаються 277 видів птахів, що входять до 19 рядів. Частина з вказаних видів птахів гніздиться чи зимує на лиманах Тузовської групи, більшість – мігрує через вказану територію.

Управління національним природним парком «Тузовські лимани» здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим охорони та раціонального використання території національного природного парку «Тузовські лимани» визначається у Положенні про національний природний парк «Тузовські лимани», затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 31.08.2020 № 109 та Проекті організації території національного природного парку «Тузовські лимани», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.01.2022 №48.

На фото: територія національного природного парку «Тузовські лимани»

Національний природний парк «Куяльницький». З метою збереження, відтворення, ефективного використання природних комплексів та об'єктів у басейні Куяльницького лиману, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню, естетичну цінність, Указом Президента України від 01.01.2022 №3/2022 на території Березівського та Одеського районів Одеської області створено національний природний парк "Куяльницький" площею 10800,8867 га.

Куяльницький лиман відомий як важливий рекреаційний і бальнеологічний об'єкт державного та світового значення. Лиман входить в

список 14 найцінніших лиманно-гирлових комплексів чорноморського регіону України, є родовищем лікувальних грязей та мінеральних вод, з XIX століття є одним з найбільших бальнео-грязьових курортних зон України, де на даний час розташований курорт «Куяльник». Законом України від 05.12.2018 №2637-VIII природні території Куяльницького лиману Одеської області оголошено курортом державного значення - курортом Куяльник.

Біологічне різноманіття території представлене близько 800 видами судинних рослин, понад 200 видами птахів, 42 види ссавців (в тому числі 10 - рукокрилих), 17 видами амфібій, 20 видами рептилій. Перелік охоронюваних рослин включає 43 види з Європейського Червоного списку, 27 видів з Червоної книги України, 47 видів з Червоного списку Одеської області. Відзначено 7 видів ссавців, 30 видів птахів, 16 видів комах, занесених до Червоної книги України та МСОП. Територія є одним з важливих районів перебування і міграції кажанів, з них 10 видів рукокрилих, занесених до Червоної книги України та списків Бернської конвенції.

Територія має історико-культурну цінність: перші поселення в районі Куяльницького лиману датуються початком I тисячоліття до нашої ери, в околицях Куяльницького лиману виявлені скіфські кургани і залишки грецького поселення III-IV століть до н. е.

Рекреаційний потенціал території створює умови для розвитку організованого та ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності, розвитку нових форм господарювання, пов'язаних з екологічним та зеленим туризмом, формування у рекреантів та місцевих жителів екологічної культури, бережливого та гуманного ставлення до національного природного надбання.

Також НПП «Куяльницький» може стати базою для розвитку наукової, еколого-освітньої та природоохоронної діяльності. Різноманітність ландшафтів та біоти буде цікавою для організації наукових досліджень, еколого-освітніх та наукових практик, екостежок, бьордвочингу, турів для фотоанімалістів. Територію національного природного парку можна використовувати для створення літніх оздоровчо-навчальних таборів в наметових містечках для студентів природничих факультетів та в якості навчальної бази для учнівської молоді.

Управління національним природним парком «Куяльницький» здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим охорони та раціонального використання території національного природного парку «Куяльницький» визначається у Положенні про національний природний парк «Куяльницький», затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.12.2022 №169).

На фото: територія національного природного парку «Куяльницький»

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» загальною площею 13 954,00 га розташований на території Березівського та Одеського (колишнього Лиманського) районів Одеської області.

До складу регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Тилігульський лиман» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Серед птахів, що гніздуються у пониззях Тилігульського лиману, зафіксовані морський зуйок, ходуличник, кулик- сорока. У верхів'ях лиману зустрічаються малий баклан, косар, коровайка, жовта чапля.

До складу парку входять 5 заказників, в яких охороняються як представники тваринного, так і рослинного світу. Так, у ботанічному заказнику «Калинівський» збереглося понад 20 видів рідкісних та зникаючих рослин, в тому числі занесених до Червоної книги України (голонасінник одеський, ковила волосиста, ряска Буше) та Червоного списку Одеської області (гіацінтік блідий, горицвіт весняний, мигдаль степовий). Орнітологічний заказник «Тилігульський пересип» є місцем сезонних концентрацій та міграції біля 70% видів птахів України, з них до Червоної книги внесені баклан малий, дерихвіст лучний, журавель сірий, орел беркут, орлан білохвіст, пелікан рожевий тощо. Заказник «Коса Стрілка» є не лише місцем нагулу та зимівлі водоплаваючих птахів на прилиманських схилах Тилігульського лиману тут зростають такі види рослин занесених до Червоної книги, як гімносперміум одеський, шафран сітчастий, ряска ущільнений.

Управління регіональним ландшафтним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Одеській обласній раді.

Режим охорони та раціонального використання природних комплексів регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» визначається у Положенні про регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (у новій редакції), яке затверджене рішенням сесії Одеської обласної ради від 10.08.2020 № 1376-VII.

На фото: територія регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»

**Розподіл територій та об'єктів ПЗФ за їх значенням, категоріями та типами
(станом на 01.01.2022 року)**

Таблиця 5.4.1.1.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		
усього		у т.ч. надана в постійне користування	усього		у т.ч. надана в постійне користування	усього		у т.ч. надана в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51 547,9	23 380,6	-	-	-	1	51 547,9	2 3380,6	32,2
Національні природні парки	3	59 976,99	9212,6753	-	-	-	2	59 976,99	9212,6753	30,7
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	2	15 320	X	2	15 320	X	9,6
Заказники, усього:	10	15 465,2	X	32	16 712,398	X	42	32 177,598	X	19,64
у тому числі:										
ландшафтні	3	11 949,2	X	23	12 851,568	X	26	24 701,768	X	14,94
лісові	-	-	X	1	8,4	X	1	8,4	X	0,005
ботанічні	4	2 550	X	5	3 521,43	X	9	6 071,43	X	3,8
загальнозоологічні	2	572	X	-	-	X	2	572	X	0,3
орнітологічні	1	394	X	1	390	X	2	784	X	0,49
ентомологічні	-	-	X	2	40	X	2	40	X	0,02
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	2	10,17	X	47	11,1852	X	49	21,3552	X	0,01
у тому числі:										
комплексні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
ботанічні	1	5,5	X	40	10,2552	X	42	15,7552	X	0,009
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	6	0,63	X	6	0,63	X	0,0003
геологічні	1	4,67	X	1	0,3	X	2	4,97	X	0,003
Заповідні урочища	-	-	X	4	14 636	X	4	14 636	X	8,67
Ботанічні сади	1	16	X	-	-	X	1	16	X	0,01
Дендрологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	49	X	24	1625,996	X	25	1674,996	X	1,03
Зоологічні парки	1	6,5	-	-	-	X	1	6,5	X	0,006
РАЗОМ	18	127 071,7567	32 593,2753	109	48 404,5771	1366	127	164 576,4471	29102,6	100

Динаміка структури природно-заповідного фонду

Таблиця 5.4.1.1

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2022		На 01.01.2023	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
1	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51 547,9	1	51 547,9
Національні природні парки	2	49 176,1	3	59 976,9867
Регіональні ландшафтні парки	2	15 320	2	15 320
Заказники загальнодержавного значення	10	15 465,2	10	15 465,2
Заказники місцевого значення	32	16 712,398	32	16 712,398
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	10,17	2	10,17
Пам'ятки природи місцевого значення	47	11,1852	47	11,1852
Заповідні урочища	4	13 879	4	13 879
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	16	1	16
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5	1	6,5
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	49	1	49
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	24	1 625,9939	24	1 625,9939
РАЗОМ	127	163 819,4471	128	175 476,3359
Фактична площа ПЗФ *		154 686,1971		166 343,0859
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці		4,64		4,99

Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

Для збереження природних екосистем, підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу в Одеській області Одеською обласною державною адміністрацією проводяться заходи щодо охорони, збереженню і розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, водно-болотних угідь міжнародного значення та формування екологічної мережі.

Відповідно до міжнародних зобов'язань, взятих Україною в рамках участі у Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Рамсарської та Бернської конвенцій, Законів України «Про природно-заповідний фонд України», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 №443-р, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695 Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації спільно з органами місцевого самоврядування та землекористувачами у 2022 році проведено роботу щодо розробки проектів створення та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, щодо яких прийнято такі рішення:

- Указом Президента України від 01 січня 2022 року №3/2022 на території Одеського та Березівського районів Одеської області утворено національний природний парк «Куяльницький» загальною площею 10 800,8867 га.

- Указом Президента України від 02 січня 2022 року №06/2022 розширено територію ботанічного заказника загальнодержавного значення «Староманзирський» на території Болградського району Одеської області на 99 га.

- рішенням Одеської обласної ради від 02.12.2022 №488-VIII змінено межі (розширено) територію заповідного урочища місцевого значення «Дністровські плавні» на 757 га на території Білгород-Дністровського району Одеської області.

Надання статусу об'єктів природно-заповідного фонду цим цінним в природоохоронному відношенні територіям створить умови для збереження природної різноманітності ландшафтів, підвищення природоохоронної цінності регіону, підтримання загального екологічного балансу області.

Також з метою визначення режиму охорони та використання природних комплексів у межах існуючих заповідних об'єктів, упорядкування проведення господарської і рекреаційної діяльності у їх межах Департаментом проводилась робота щодо розроблення та оновлення Положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду Одеської області.

5.4.2 Водно - болотні угіддя міжнародного значення

На території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь (далі - ВБУ) міжнародного значення. На території семи з них створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний

ландшафтний парк «Тилігульський», «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» – Нижньодністровський національний природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузовські лимани», «Озеро Картал» - ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Озеро Картал». Водно-болотне угіддя «Озеро Кугурлуй» на даний час не входить до природно-заповідного фонду, але в області ведеться робота щодо надання цій території заповідного статусу.

Охорона і збереження ВБУ в області здійснюється відповідно до законодавства. Моніторинг за станом ВБУ за звітний період забезпечувався в рамках державної системи моніторингу визначеними суб'єктами, а також спеціалістами установ природно-заповідного фонду та науковими установами і організаціями. Контроль за якістю води поверхневих водойм у межах ВБУ здійснювався водогосподарськими організаціями і Державна екологічною інспекцією Південно - Західного округу (Миколаївська та Одеська області) у визначених створах постійного спостереження.

Проблемні питання щодо охорони та збереження водно-болотних угідь області разом з іншими актуальними питаннями у сфері охорони довкілля розглядаються за участю науковців, спеціальних адміністрацій установ природно-заповідного фонду та профільних спеціалістів органів влади в рамках:

- Координаційної ради з питань формування екологічної мережі Одеської області», утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 15.01.2020 № 32/од-2020;

- Науково-технічної ради з питань охорони навколишнього природного середовища, моніторингу довкілля, реалізації регіональних програм області та сталого розвитку в регіоні, утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 14.06.2017 № 478/А-2017;

- обласної науково-експертної ради, утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 26.05.2021 № 557/од-2021.

З метою збереження водно-болотних угідь Одеської області, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації направлялись відповідні звернення до районних державних адміністрацій, об'єднаних територіальних громад області та установ природно-заповідного фонду, на територіях яких розташовані водно-болотні угіддя міжнародного значення, щодо необхідності суворого дотримання природоохоронного законодавства та врахування меж водно-болотних угідь при розгляді питань господарського використання та забудови суміжних територій, здійснення заходів щодо управління водно-болотними угіддями міжнародного значення.

З метою відзначення Всесвітнього дня водно-болотних угідь Департаментом екології та природних ресурсів спільно з районними державними адміністраціями, об'єднаними територіальними громадами Одеської області, закладами освіти, спеціальними адміністраціями Дунайського біосферного заповідника НАН України, Нижньодністровського національного природного парку, національного природного парку «Тузовські лимани» та

регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» із залученням широких верств населення, неурядових громадських організацій було проведено низку заходів, зокрема: науково-практичні учнівські онлайн конференції, інтелектуальні та екологічні ігри, брейн-рінги, пізнавальні вікторини, усні журнали, години екологічної освіти, ігрові тренінги, пізнавально-розважальні програми, віртуальні подорожі, екологічні квести, заочні мандрівки, екологічні акції, екскурсії, конкурси малюнків, фотовиставки, літературні виставки, проводились роботи щодо прибирання територій водно-болотних угідь від сміття. В засобах масової інформації розміщено відповідні статті.

Особливо активну участь у проведенні Всесвітнього дня водно-болотних угідь у 2022 році взяли заклади освіти. За інформацією Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації у природоохоронній акції взяли участь понад 12000 школярів та вихованців Одещини з 152 закладів загальної середньої та позашкільної освіти. 62 педагога закладів освіти області надали авторські методичні та творчі роботи: інформаційно-просвітницькі матеріали, розробки і сценарії масових заходів з учнями, тематичні проекти, науково-практичні конференції, авторські відеоролики, спеціальні випуски шкільних газет, різноманітні тематичні квести. Відзначено кращі заходи та авторів розробок тематичних заходів, проведених в межах природоохоронної акції, присвяченої Всесвітньому Дню водно-болотних угідь.

Також Департаментом освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації відмічено, що популярність природоохоронної акції, присвяченої Всесвітньому Дню водно-болотних угідь серед учнівських та педагогічних колективів закладів позашкільної та загальної середньої освіти свідчить про актуальність тематики заходу, що пов'язано з особливостями географічного положення Одеської області, унікальним світом флори і фауни, а також усвідомлення підростаючим поколінням вразливості природних екосистем та необхідності їх охорони.

5.4.3 Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

5.4.4 Формування Смарагдової мережі

5.5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Одеський регіон займає одне з провідних місць у державі щодо наявності сприятливих природно-кліматичних умов, курортно-рекреаційних ресурсів. Особливість економіко-географічного розташування області, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявність піщаних пляжів, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в області сфери туризму і рекреації. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий

рекреаційний потенціал регіону, який має національне і міжнародне глобальне значення.

Одеською обласною державною адміністрацією туристичну галузь, в тому числі розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, визначено стратегічним вектором Одеської області.

Розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду в Одеській області полягає у:

- мінімізації негативного впливу туристів на природні екосистеми;
- гармонії відношень між людиною і природним середовищем завдяки формуванню екологічної свідомості, підвищенню екологічної культури і духовності;
- отриманні постійного джерела фінансових надходжень до бюджету районів та громад;
- гарантії довготривалого збереження природних і культурних ресурсів, що дасть змогу займатися туристичною діяльністю наступним поколінням.

Розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 28.02.2020 № 130/од-2020 створено Туристичну раду при обласній державній адміністрації у форматі фокус-груп як постійно діючого консультативно-дорадчого органу з питань туризму та туристичної інфраструктури на території області для опрацювання та пошуку шляхів вирішення проблемних питань, які стримують розвиток туризму та туристичної інфраструктури на території Одеської області за різними напрямками розвитку туризму та курортів, зокрема, за напрямком «рекреація, курорти та парки».

Природно-заповідний фонд Одеської області, який включає 128 територій та об'єкта, має природні комплекси з особливою природоохоронною, науковою, естетичною та рекреаційною цінністю. Значний рекреаційний потенціал мають природні комплекси, які охороняються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказниках та парках-пам'яток садово-паркового мистецтва. Цінними для відвідування і ознайомлення є колекційний фонд рослин Ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, екзотичні і місцеві тварини в експозиції Одеського зоологічного парку.

Метою екологічної освітньо-виховної роботи, що здійснює *Дунайський біосферний заповідник* (далі-ДБЗ), є цілеспрямований вплив на світогляд, поведінку і діяльність місцевого населення та відвідувачів ДБЗ стосовно збереження природної спадщини України та природних комплексів території заповідника, забезпечення підтримки природоохоронної діяльності ДБЗ шляхом поширення знань і підвищення обізнаності щодо цінностей біологічної та ландшафтної різноманітності, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи.

Обстріли певної території ДБЗ, близькість району активних бойових дій (о.Зміїний), режим воєнного стану і пов'язані з ним вимоги призвели фактично до повного припинення рекреаційно-туристичної діяльності у межах ДБЗ, про

що вже йшлося. Протягом 2022 року з урахуванням можливості здійснювались заходи еколого-освітнього характеру.

На базі заповідника проводилась робота з обдарованими учнями з біології - «Школа обдарованих дітей». На заняттях факультативу використовувались такі форми роботи, як лекції, екологічні ігри та конкурси тощо. Надавалась допомога учням шкіл Вилківської ОТГ в підготовці шкільних рефератів та доповідей. Члени Малої академії наук отримували консультації з написання науково-дослідних робіт.

Незважаючи на складну ситуацію в країні, до зелених дат в Інформаційно-туристичному центрі ДБЗ проводилися освітні акції.

До Всесвітнього Дня водно-болотних угідь (02 лютого): освітньо-виховні години для учнів 5-6 класів НВК-лицей під гаслом «Водно-болотні угіддя на користь людям і природі»; еколого-освітній захід «Водно-болотні угіддя ДБЗ» для учнів 10-класів ЗЗСО м. Вилкове та засідання Школи обдарованих дітей НВК-лицей.

02 лютого 2022 року співробітники ДБЗ взяли участь у засіданні Координаційної Ради з питань збереження, збалансованого використання та відновлення водно-болотних угідь України з нагоди відзначення Всесвітнього дня водно-болотних угідь, що відбулося у Департаменті природно-заповідного фонду та земельних ресурсів Міндовкілля України. Тема Дня ВБУ 2022 – «Водно-болотні угіддя на користь людям і природі».

19 серпня 2022 року заповідником була проведена онлайн-екскурсія територією ДБЗ для освітян України.

В онлайн форматі науковим співробітником було прочитано 2 лекції для аспірантів-біологів Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, в яких надана інформація щодо біологічного багатства українського Придунав'я, наукових досліджень, впровадження різноманітних проектів на території ДБЗ та інш.

Просвітницька робота з школами, міською владою, громадськістю, засобами масової інформації проводилась заповідником у 2022 році на веб-сайті ДБЗ: <https://www.dbr.org.ua>; на сторінках: Новинного порталу «Бессарабія INFORM» (<https://bessarabiainform.com/>); незалежної газети Ізмаїльського району Одеської області «Дунайська зоря» та ТОВ «Редакція газети «Наше время».

Нижньодністровським національним природним парком відповідно до основних напрямків та завдань еколого-освітньої діяльності, запланованих на 2022 рік, було проведено наступну роботу.

Проведена екологічна освітньо-виховна робота з населенням, у тому числі заходи до дат екологічного календаря частково проводилися у онлайн-форматі по причині карантину Ковід-19 і військового стану - за 2022рік охоплено більше 1000 осіб.

Масові заходи, частково онлайн для учнів Біляївських ЗОШ №1, №2, №3, Маяківського НВК, Яськівського НВК, для членів екологічних гуртків та для місцевого населення: квести до Дня ВБУ, відкриття експозиції про мешканців дністровських заплав у Музеї чистої води до Дня ВБУ; засідання «круглого столу» «На варті природи» до Всесвітнього дня довкілля; онлайн – уроки

«Пізнаємо природу Дністра»; заходи до Дня працівників ПЗФ; онлайн-вікторина до Дня екологічних знань; онлайн-семінар до Міжнародного дня біорізноманіття; заходи у рамках проєкту «Будиночки для кажанів»; урочисте відкриття інформаційного стенду «Дітям Дністра від Нижньодністровського НПП»; акція і конкурс малюнків «Збережи первоцвіти!»; вікторини до екологічних дат, «Як допомогти і не нашкодити птахам взимку?»; відкритий захід «Птахи Біляївщини», «Охорона природи під час війни».

Проведено більше 30 бесід з групами учнів і педагогів шкіл, екологічними гуртками та місцевим населенням за темами: День заповідників і національних парків, Всесвітнього дня дій у захист річок, води і життя, Всесвітній день kota, День Землі, Міжнародний день лісу, Всесвітній день води, Сезон тиші, Збереження первоцвітів, День довкілля, Всесвітній день міграцій птахів, Європейський день парків, Міжнародний день Дністра, Міжнародний день клімату, Всесвітній день боротьби із опустелюванням і засухою, Всесвітній день моря, Всесвітній день без поліетиленових пакетів, Всесвітній день заповідання природи, Міжнародний день без автомобілів, Всесвітній день водоростей, День пам'яті втрачених видів, Всесвітній день ґрунту, Міжнародний день Чорного моря, Міжнародний день з попередження експлуатації навколишнього природного середовища під час воєнних дій, Життя рукокрилих Нижньодністровського НПП.

Поширено інформацію про Парк та його діяльність з метою створення позитивного іміджу, а також інформаційно-роз'яснювальна робота щодо вимог природоохоронного законодавства на території ПЗФ здійснюється такими шляхами:

Актуальні інформаційні та новинні матеріали регулярно розміщуються на сторінці Фейсбук – 170 публікацій, Інстаграм – 130 публікацій, Телеграм – 65 публікацій, Тік-ток – 40 публікацій, опубліковано 1 статтю на сайті газети «Біляївка сіті». Взяли участь у зйомках теле-сюжету «Біляївська юшка» телеканалом Інтер.

Організація взаємодії з іншими установами у напрямку еколого-освітньої діяльності:

- проведено зустрічі з учителями районних шкіл, працівниками відділу культури та музею Біляївської ОТГ для підготовки до проведення заходів до Дня ВБУ, акції прибирання та висадка дерев на екостежках «Дністровія» та «Шепіт заплав» за участю місцевих громад с.Маяки та м.Біляївки та департаменту екології та природних ресурсів Одеської ОДА, висаджування кущів з педагогами Яськівського ЗСО, круглий стіл до Всесвітнього дня туризму, акцію до Всесвітнього дня прибирання із залученням влади Маяківської громади.

Також протягом року Парком проводилась рекреаційна діяльність. На території Парку відкритими для відвідування у 2022 році були пішохідні маршрути «Шепіт заплав», «Дністровія», а водні «Царство птахів», «Дністровська Амазонія», «Мертвий ліс» майже не відвідувалися у зв'язку з обмеженнями військового стану. Також розпочато створення нового маршруту «Карагольські скарби».

Всього протягом 2022 року у Нижньодністровському НПП було 4730 відвідувачів.

Відділом рекреації та еколого-освітньої роботи *Національного природного парку «Тузовські лимани»* були організовані та проведені заходи, або інформаційна кампанія до більш ніж 40 екологічних дат, серед них: Всесвітній День водно-болотних угідь, День довкілля, День Землі, День Чорного моря.

Під час воєнного стану, екоосвітяни Парку змушені змінювати усталені підходи до проведення екологічних дат. Упродовж звітнього року екоосвітяни не мали можливості залучати дітей і спілкуватись та працювати на території Парку через існуючі обмеження щодо відвідування у воєнний час.

Еколого-освітні заходи із залученням учнів освітніх закладів працівниками Парку проводились в установах, які мають облаштовані бомбосховища – бібліотеки, школи та ін. Упродовж звітнього періоду співробітниками проводилася екологовиховна робота шляхом інформування населення про екологічні дати та діяльність установи у соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм та на сайті Парку. До екологічних дат екоосвітянами Парку проведено 38 екологоосвітніх заходів.

До Дня ветландів екоосвітяни національного природного парку «Тузлівські лимани» підготували методичні розробки для учнів різних вікових категорій і розіслали їх двадцяти школам. Навчальні заклади провели тиждень екологічного напрямку, присвячений Всесвітньому дню водно-болотних угідь з використанням отриманих матеріалів. 26 січня у Татарбунарській центральній бібліотеці працівники Парку презентували фотовиставку Івана Русєва «Барви корони Посейдона». 02 лютого у Всесвітній день водно-болотних угідь працівники національного природного парку «Тузовські лимани» взяли участь у міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулась на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

У конференції взяло участь більше сотні учасників. Під час роботи конференції окрім тематики водно-болотних угідь та необхідності їх збереження, розглядалися питання щодо налагодження міжнародних відносин у сфері екології, активізації просвітницької діяльності серед населення і проведенні спільних екологічних акцій.

23 лютого до Дня дикої природи екоосвітяни провели екологічний урок для учнів Тузлівського навчального закладу. Учасники заходу покращили свої знання щодо екосистем Парку та їх мешканців.

22 квітня працівники еколого-освітнього відділу провели захід приурочений до Міжнародного дня Землі для переселенців, які проживали в місті Татарбунари. 04 липня екоосвітяни Парку з вихованцями Татарбунарського будинку дитячої та юнацької творчості провели захід присвячений Міжнародному дню полонених дельфінів.

До Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day» та Дня чистих берегів працівники НПП «Тузлівські лимани» провели ряд заходів:

- запросили до участі територіальні громади, які межують з Парком, навчальні заклади та організації;
- організували челендж під гаслом «Я_прибрав_а_ти?»;

- природоохоронники Парку очистили ділянки прибережно-захисних смуг із залученням до заходу місцевих мешканців;

- колектив Парку провів екотолоку, яка пройшла на базі адміністративної будівлі Парку: прибирали, фарбували, налагоджували системи водовідведення та проводили санітарне очищення споруди дорожнього водовідводу, яка знаходиться неподалік офісу Парку.

До дня Чорного моря екоосвітянами Парку було проведено квест для 20 дітлахів Татарбунарського будинку дитячої та юнацької творчості.

В жовтні місяці 260 саджанців шипшини, бирючини, скумпії та 80 саджанців тамариксу галузистого поповнили живопліт нацпарку «Смарагдовий оберіг Посейдона» в рамках проєкту Дерева для птахів. Співробітники Парку відновлювали колись існуючу лісосмугу на березі лиману «Малошаганський» та проводили ревізію стану минулорічних насаджень на березі лиману Шагани.

З метою збереження насаджень працівниками Парку було проведено бесіду зі старостою села Приморське та місцевими пастухами.

Екоосвітяни Парку відвідали навчальний заклад с. Лиман. Корисний захід присвячений необхідності мінімізації сміття методом сортування провели для учнів 5 класу. Проаедено екозахід для учнів четвертих класів Татарбунарського ліцею ім. В.З. Тура. В зустрічі взяло участь близько 40 учнів і четверо педагогів.

В кінці 2020 року працівники Парку за допомогою волонтерів створили новий сайт <https://nnationalnaturepar.wixsite.com/tuzlovskilymany>.

На сайті представлено інформацію історії Парку, загальні відомості про діяльність, природокористування, екосистеми, прес-центр, правила поведінки, постійно ведеться робота з поповнення новин. Також на сторінці нацпарку у «Фейсбук» працівниками установи постійно висвітлюється робота Парку, інформується про проведені заходи, анонсуються акції, ведеться просвітницька робота.

У період воєнного стану на сторінках Парку ведеться постійне інформування населення щодо ситуації на території Парку та суміжних територіях, рекомендації щодо поведінки у різних надзвичайних ситуаціях, правила безпеки, запущено рубрику «Життя національного природного парку «Тузловські лимани» у військовий час».

Упродовж звітного періоду під час воєнного року надано більш 120 інтерв'ю журналістам з регіональних, всеукраїнських та міжнародних засобів масової інформації.

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (далі РЛП «Тилігульський») у 2022 році проводив екологічну освіту та виховання на лимані і впливаючи на світогляд, поведінку і діяльність населення з метою формування екологічної свідомості та залучення людей до збереження природної спадщини.

Екологічне виховання населення проводять співробітники РЛП «Тилігульський». Для місцевих мешканців проводять екологічні свята: Міжнародний день ВБУ, Міжнародний день довкілля, День зустрічі птахів та інші, а також читають лекції та проводять вікторини. Також на схилах лиману

схильних до ерозійних процесів спільно із місцевими жителями було висаджено дерева.

РЛП «Тилігульський» займається видавничою діяльністю. Так, було видано фотоальбом «Дикий Тилігул», буклет «Тилігульський регіональний ландшафтний парк. 10 років» та з Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища екологічний фотоплакат «Природа Тилігульського лиману», «Вода – це життя», «Прибережні смуги», «Зелені островці півдня України, та «Український степ», які були розповсюджені серед місцевих мешканців.

РЛП «Тилігульський» співпрацює з громадськими екологічними організаціями. Так, Молодіжний центр ім. Вернадського, видав брошуру «Тилігульський птахо світ». У рамках співробітництва на лимані було проведено молодіжну екологічну експедицію, до якої залучені місцеві жителі. Громадська екологічна організація «Істрос», видала екологічні фотоплакати «Таємниці очерету» та «Очерет, раціональне природо використання».

На території РЛП «Тилігульський» існує дві екологічні стежки: екостежка «Тилігульський пересип», де маршрут проходить в низов'ях Тилігульського лиману та екостежка «Каїрська затока», де маршрут проходить по схилах лиману, який огинає затоку, розташовану між селами Каїри і Калинівка.

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підтримується колекційний фонд рослин, який постійно розвивається. Ботанічним садом розпочато екологічну просвітницько-виховну програму, в рамках якої провадяться тематичні фестивалі і працює програма екскурсійного обслуговування населення. Щорічно Ботанічний сад відвідують до 10000 екскурсантів, серед яких найбільше школярів. В рамках цих програм відвідувачі Ботанічного саду знайомляться з розмаїттям рослинного світу у тому числі і з рідкісними та зникаючими видами, які підлягають охороні, їх біологічними екологічними особливостями та навчаються дбайливому ставленню до довкілля.

Одеським зоологічним парком. До лютого 2022 року у зоопарку постійно проходили заняття гуртка юних натуралістів у форматі інтерактивних лекцій та практичних занять на секторах зоопарку. З початку військового вторгнення через відсутність на території зоопарку бомбосховища заняття проводяться в онлайн-режимі.

Весною 2022 року започатковано новий спільний із Комунальною установою «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Приморського району міста Одеси» просвітницький проєкт «Зоопенхаб». Протягом 2022 року було проведено 11 заходів у рамках спільного проєкту «Зоопенхаб».

Також протягом звітного періоду проведено 6 природоохоронних акцій, екологічні свята: Шпаківні з АВsoft, День води, свято з нагоди 100-річчя Одеського зоопарку, 25 оглядових екскурсій для відвідувачів.

За інформацією Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, в області протягом 2022 року було проведено 15 обласних заходів екологічної освіти, в яких взяли участь понад 98000 тис. здобувачів освіти та педагогів закладів освіти Одеської області.

За звітний період було проведено такі найважливіші заходи екологічної освіти з питань висвітлення екологічної інформації:

- обласні природоохоронні акції «День зустрічі птахів» та «Годівничка», взяли участь 21810 учасників;

- обласна природоохоронна акція «Всесвітній день водно-болотних угідь», взяли участь 28 508 учасників. В межах природоохоронної акції було проведено в області 762 заходи;

- обласний етап Всеукраїнської акції-змагання «День юного натураліста», учасниками стали 7869 здобувачів освіти та педагогів області;

- обласний заочний етап Всеукраїнської акції «Птах року», взяли участь 9605 здобувачів освіти та педагогів області;

- обласний захід учнівських колективів екологічної просвіти «Земля – наш спільний дім» - 140 учасників;

- було проведено обласну природоохоронну акцію «Міжнародний день Чорного моря», взяли участь 25018 представників учнівської молоді та педагогів області.

Фахівцями еколого-натуралістичного підрозділу Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання у листопаді 2022 року було проведено обласний семінар для педагогів, завідуючих відділами, методистів, керівників гуртків еколого-натуралістичного профілю. Спікери ознайомили учасників семінару з корисною та актуальною інформацією сьогодення, а саме: відновлення психоемоційного балансу учасників позашкільної освіти в умовах війни; охорона природи під час війни; вплив воєнних дій на екологічну систему Чорного моря; фото-документування злочинів проти природи під час війни; організація участі закладу освіти у Всеукраїнській еколого-патріотичній грі «Паросток»; організація науково-дослідницької діяльності гуртків еколого-натуралістичного напрямку в умовах дистанційного навчання тощо.

Серед традиційних форм та методів екологічної освіти в закладах освіти Одеської області основне місце належить гуртковій роботі, яка включає екскурсійну, дослідницьку діяльність, практичну природоохоронну роботу та участь у масових заходах екологічного змісту.

Гуртки працюють на базі еколого-натуралістичних центрів, станцій юних натуралістів, палаців і будинків дитячої та юнацької творчості, центрів позашкільної освіти, загальноосвітніх закладів освіти, ліцеїв, гімназій тощо. У 2022 році працювало 416 гуртків в яких займалися 6595 здобувачів освіти.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ГРУНТИ

6.1.Структура та стан земель

Земельні ресурси області площею 3 331,38 тис. га характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння.

За призначенням і використанням розподіляються:

- землі сільськогосподарського призначення - 2 588,18 тис. га (77,69 %), з них рілля – 2 077,042 тис. га (62,35 %);

- землі громадського призначення 30,5 тис. га;
- землі оздоровчого призначення 2,0 тис. га;
- землі рекреаційного призначення 4,5 тис. га;
- землі лісогосподарського призначення, ліси та інші лісовкриті площі 223,4 тис. га (6,7 %);
- землі водного фонду 210,73 тис. га (6,33 %), в тому числі природні водотоки (річки та струмки) - 15,3 тис. га, озера та лимани - 167,2 тис. га, ставки - 12,1 тис. га, штучні водосховища - 7,6 тис. га, штучні водостоки (канали, колектори, канами) - 8,4 тис. га;
- землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики 31,7 тис. га.
- порушені землі віднесено 2,4 тис. га, з них не використовуються 1,5 тис. га:
- землі транспорту та зв'язку 25,1 тис. га;
- землі під твердими побутовими відходами 0,5 тис. га, з яких більша частина не відповідає екологічним нормам.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд Одеської області по основних видах угідь
станом на 01.01.2023

Таблиця 6.1.1.1

Види основних земельних угідь та економічної діяльності	Площа земель	
	всього, тис. га	% до загальної площі області
Сільськогосподарські землі	2 588,18	77,69
Ліси та інші лісовкриті площі	223,4	6,70
Забудовані землі	199,0	5,98
Відкриті заболочені землі	76,96	2,30
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші.	31,0	0,93
Води (території, що покриті поверхневими водами)	210,73	6,33
Інші землі	2,1	0,07
Разом	3 331,38	100

Примітка: за інформацією Головного управління Держгеокадастру в Одеській області

6.1.2. Стан ґрунтів

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону.

Водночас, в Одеській області поступово втрачаються ресурси гумусу в ґрунтів через те, що обробіток ґрунту не відповідає сучасному моменту і сформовано на основі 4 культур (пшениця, ячмінь, соняшник, ріпак) та впроваджено неправильну структуру посівних площ. Для переходу на ґрунтозахисне і екологічнобезпечне землеробство потрібно частину орних земель вивести з обробітку під ліси, луки, пасовища, водоймища, заповідні і

рекреаційні зони. Рекомендовано у землеробстві Одеської області, в сівозмінах вводити посіви багаторічних трав, зернобобових культур, сидеральні пари. В якості органічного добрива використовувати солому і пожнивні рештки інших культур з метою покращення балансу гумусу і поживних речовин в ґрунтах області.

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації для земель сільськогосподарського призначення (раз на 5 років)

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Таблиця 6.1.2.1

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
-	1,2	31,7	32,0	29,9	5,1	3,59

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Таблиця 6.1.2.2.

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
-	-	-	-	-

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Таблиця 6.1.2.3.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
4,8	19,5	37,2	32,4	5,5	0,6	14,6

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Таблиця 6.1.2.4.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
10,1	19,5	54,9	11,0	2,1	2,3	69

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Таблиця 6.1.2.5.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
-	0,1	7,8	35,7	31,3	25,1	128

Примітка: інформація надана Одеською філією державної установи «Держґрунтохорона».

6.1.3. Деградація земель

Деградація земель – природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших

органічно пов'язаних із землею природних компонентів (Закон України «Про охорону земель»).

Відповідно до інформації структурних територіальних підрозділів Головного управління Держгеокадастру в Одеській області станом на 01.01.2023 площа деградованих земель по Одеській області складає 33,0 тис. га.

Протягом 2022 року на території Одеської області роботи щодо консервації земель не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Важливість питання ефективного використання та охорони земель сільськогосподарського призначення у Одеській області є одним з найактуальніших, адже в області понад 2,5 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі більш 2 млн. га ріллі, більше 80 тис. га виноградників.

Контроль щодо охорони земель вимагає невідкладних науково обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів харчування.

Так, з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращання природних ландшафтів за заявою землевласників або землекористувачів розробляються проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь (ст. 52 Закону України «Про землеустрій»).

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Головним управлінням Держгеокадастру в Одеській області у 2022 році не здійснювались роботи по виявленню земель, які підлягають консервації, для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру.

6.3.1. Практичні заходи

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Підземні води: ресурси, використання, якість

Водозабезпечення Одеської області здійснюється за рахунок прогнозних ресурсів та експлуатаційних запасів підземних вод Причорноморського артезіанського басейну. За результатами регіональної оцінки прогнозні ресурси підземних вод для Одеської області визначені в кількості 736,7 тис. м³/добу, у т.ч.: з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 663,90 тис. м³/добу; з мінералізацією від 1,5 до 3,0 г/дм³ – 72,8 тис. м³/добу.

Станом на 01.01.2023 розвідано та затверджено експлуатаційні запаси по 26 родовищах (42 ділянках) в кількості 487,445 тис. м³/добу (66,2 % від величини ПРПВ), у тому числі підземних вод з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 435,845 тис.м³/добу (89,5 %).

У 2022 році до промислового освоєння залучено 18 родовищ питних та технічних вод (24 ділянки), видобуток з яких склав 27,1358 тис.м³/добу – 5,6 % від загальних запасів.

За даними звітів за формою 7-ГР та 2-ТП-Водгосп у 2022 р, сумарний видобуток підземних вод на території області склав 65,4772 тис. м³/добу. Освоєння ресурсів становить 8,9 %, запасів – 5,6 %. Частка видобутку запасів до загального водовідбору становить 41,4%.

За мінералізацією загальний видобуток розподілився наступним чином: до 1,5 г/дм³ – 52,7347 тис.м³/добу; 1,5-3 г/дм³ – 12,3408 тис. м³/добу; 3-5 г/дм³ – 0,4017 тис. м³/добу.

Із загального водовідбору по області у кількості 65,4772 тис.м³/добу використано 64,8166 тис. м³/добу (99,0%). По видах використання водовідбір розподіляється таким чином: на господарсько-питні цілі використовується 56,4444 тис. м³/добу (86,2 % від загального водовідбору); на виробничо-технічні цілі – 5,1846 тис. м³/добу (7,9 % від загального водовідбору); сільськогосподарське водопостачання – 3,0867 тис. м³/добу (4,7 % від загального водовідбору); на зрошування – 0,10109 тис. м³/добу (1 % від загального водовідбору). Без використання скидаються 0,6606 тис. м³/добу (2,3 % від загального водовідбору).

Загальна кількість водопунктів станом на 01.01.2023 р. складає 6 080, у тому числі артезіанських свердловин – 5 873, шахтних колодязів – 198, джерельних каптажів – 9.

За звітний період (2022 р.) звіти за формами 7ГР «Підземні води» та 2ТП(Водгосп) отримані по 1 087 водозаборах Одеської області. Взято на облік 110 водозаборів. Виявлено 71 водозабір, по яким отримано дозвіл на спеціальне водокористування, але які не враховані державним обліком використання підземних вод та по яких звіти за встановленими формами не надійшли.

По водоносних горизонтах прогнозні ресурси підземних вод розподіляються наступним чином: алювіальних відкладів долин рік Дунай, Дністер – 245,4 тис. м³/добу (33,3 %); неогенових відкладів – 472,5 тис. м³/добу

(64,14 %); палеогенових відкладів – 5,2 тис.м³/добу 2 (0,71 %); крейдових відкладів – 10,6 тис. м³/добу (1,44 %); архей-протерозойських порід – 3,0 тис. м³/добу (0,41 %).

Основним водоносним комплексом, що експлуатується у межах області є неогеновий (водоносні горизонти у відкладах середньосарматського підрегіоюрусу та балтської світи верхнього міоцену - у північній, центральній і південно-західній частинах області; у відкладах верхньосарматського підрегіоюрусу, меотичного та понтичного регіоюрусів верхнього міоцену – у центральних і південних районах області; кіммерійського регіоюрусу – в західних районах). Загальний водовідбір з водоносного комплексу у неогенових відкладах склав 50,3813 тис. м³/добу (76,39% від величини загального видобутку та 10,7 % від ПРПВ комплексу). Уздовж рік Дунай і Дністер експлуатується водоносний комплекс в алювіальних плейстоцен-верхньопліоценових та верхньопліоценових відкладах, приурочений до заплачних і терасових ділянок долин. Кількість води, що відбирається, становить 14,4654 тис. м³/добу (22,1 % від загального водовідбору по області та 5,9% від величини ПРПВ алювіального водоносного комплексу). Водоносний горизонт у крейдових відкладах для питного водопостачання використовується лише на північному сході Подільського району області; водовідбір з нього склав 0,2503 тис. м³/добу (0,38 % від загального водовідбору по області, 2,3 % від величини ПРПВ крейдового водоносного горизонту). Прогнозні ресурси питних підземних вод палеогенового комплексу на території області для господарсько-питного водопостачання не використовуються. Оздоровчими закладами м. Одеси для бальнеолікування використовуються високо мінералізовані (мінералізація більше 10 г/дм³) води палеогену (ТОВ «Торгово-виставочний комплекс», санаторій ім. Горького, санаторій ім. Пирогова). У крайніх північних та північно-східній частині Подільського району області експлуатуються підземні води, що містяться в кристалічних породах архей-протерозою та у продуктах їхнього руйнування. Водовідбір тут не перевищував 0,2613 тис. м³/добу (0,4 % від загального водовідбору по області або 8,7 % від величини ПРПВ архей-протерозойського комплексу).

Також на території області використовуються підземні води у четвертинних відкладах, прогнозні ресурси по яких не оцінювались. Видобуток склав 0,5237 тис. м³/добу (0,8% від величини загального водовідбору).

Крім питних підземних вод на території Одеської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси по 14 родовищах (24 ділянки) мінеральних вод у кількості 7 088,1 м³/добу, у тому числі за категоріями: А – 3 419,2 м³/добу, В – 2 831,4 м³/добу, С1 – 837,5 м³/добу.

За даними звітів по формі 7-ГР та 2ТП-Водгосп за 2022 рік сумарний водовідбір з затверджених експлуатаційних запасів мінеральних підземних вод у межах області на склав 69,6 м³/добу (0,98 %).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Інформація щодо активізації екзогенних геологічних процесів в межах території Одеської області (за даними спостережень 2022 р.)

В 2022 році на території Одеської області були проведені наступні види польових робіт:

- режимні спостереження на типових ділянках (ділянки III категорії) розвитку ЕГП;
- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії морського узбережжя;
- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії лиманів та озер;
- інспекційні виїзди на ділянки можливих проявів надзвичайних ситуацій, викликаних небезпечними інженерно-геологічними процесами (НЕГП) з загрозою господарчим об'єктам.

Абразійно-зсувні процеси

Поширення та активізація абразійно-зсувних процесів у 2022 р. вивчалися на окремих частинах ділянки II категорії та на ділянках III категорії.

Протягом 2022 року обстежені такі ділянки II категорії: узбережжя Чорного моря від с. Сичавка Одеського району до с. Лебедівка Білгород-Дністровського району: схили оз. Алібей.

На ділянках Спостереження також проводилися по чотирьох абразійно-зсувних ділянках III категорії, які розташовані в межах ділянки II категорії - узбережжя Чорного моря. Спостереження полягали у візуальному обстеженні спостережної мережі та морфометричній зйомці Санжійської, Фонтанської, Григорівської та Сичавської ділянок.

За результатами морфометричної зйомки на зсувних ділянках режимних спостережень на морському узбережжі (III категорії) у 2022 р. встановлено:

Санжійська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі слабкої зсувної активності тимчасової фазової зсувної циклічності (площа відчуження від плато $60,0 \text{ м}^2$), при максимальних значеннях у попередні роки: $1\,486,0 \text{ м}^2$ (2005 р.), $2\,610,0 \text{ м}^2$ (2017 р.), $3\,500,0 \text{ м}^2$ (2018 р.).

Фонтанська зсувна ділянка (значне техногенне навантаження) перебувала у режимі слабкої зсувної активності (площа активізації склала $206,0 \text{ м}^2$) - у 2012 р.- площа відчуження від плато $78,0 \text{ м}^2$, у 2011 р. – 2400 м^2 , у 2018р. - 722 м^2 , при максимальних значеннях $2\,825 \text{ м}^2$ в 2007 р.

Григорівська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі тимчасової стабілізації (площа відчуження від плато – $0,0 \text{ м}^2$, при максимальних значеннях у попередні роки $4\,800,0 \text{ м}^2$ у 1999 р. та $10\,100,0 \text{ м}^2$ у 2018 р.).

Сичавська зсувна ділянка на (природні умови) перебувала у режимі дуже слабкої зсувної активності (площа відчуження від плато $37,0 \text{ м}^2$, при максимальних значеннях $6\,150,0 \text{ м}^2$ в 2005 р.

У 2022 р. на ділянці абразійно-зсувного берега Чорного моря в межах Одеської області загальною довжиною $86,0 \text{ км}$ обстежено 74 зсуви, з яких на 17 зсувів перебувають природному стані, на 35 зсувах виконаний комплекс протизсувних заходів, на 22 зсувах протизсувні заходи виконані частково.

Активізація в різному ступені виявлялася на 30 зсувах (41%).

Всього на узбережжі Чорного моря у межах Одеської області у 2020-2022 роках загальна площа території, що відокремилась від прибровочної частини плато у наслідок абразії та зсувних процесів, складає 10 276,0 м² (5 138,0 м² в середньому за рік).

80% площі, що відокремилась від прибровочної частини плато, припадає на ділянку морського узбережжя між Дністровським та Сухим лиманами. Площа відчуження від плато тут склала 8 217 м².

9% - припадає на ділянку морського узбережжя від с. Крижанівка до Великого Аджалицького лиману. Площа відчуження від плато тут склала 900 м²;

5,8% - припадає на ділянку морського узбережжя між Великим та Малим Аджалицьким лиманами. Площа відчуження від плато - 598 м².

5% - припадає на ділянку морського узбережжя між Малим Аджалицьким та Тилігульським лиманами. Площа відчуження від плато - 536 м².

0,2% площі припадає на ділянку морського узбережжя. від Люстдорфської балки до с. Крижанівка. Площа відчуження від плато - 25 м².

На абразійно-обвальних ділянках морського узбережжя від оз.Бурнас до Будацького лиману, та від гирла р.Барабой на північний схід до Санжійського маяка загальна площа, що відокремилась від прибровочної частини плато, у 2020-2022 р. склала 7 231,0 м² (3 615,0 м² в середньому за рік).

Інтенсивність абразійної діяльності на берегах озер Сасик, Карачаус, Алібей та Бурнас в першу чергу обумовлена зоною сучасного інтенсивного неотектонічного опускання цієї ділянки узбережжя Чорного моря. Підтвердженням важливості впливу цього чинника є переважна відсутність пляжних накопичень на берегах цих озер.

Динаміка відступання плато оз.Алібей на 2022 рік. склала 6 440 м² (за 2 роки), або в середньому 3 220 м²/рік, зі середньою швидкістю 0,45 м/рік (по лівому борту), та 139 м² (за 2 роки), або в середньому 570 м² /рік, зі середньою швидкістю 0,3 м/рік (по правому борту), у 2020 році складала 33 120 м² (за 6 років), або в середньому 5 520 м² на рік, зі середньою швидкістю - 0,69 м/рік (по лівому борту), та 6 630 м² (за 6 років), або в середньому 1 105 м² за рік, зі середньою швидкістю - 0,13 м/рік (по правому борту). Таким чином встановлено, що швидкість абразії неоднакова на різних бортах озер, дуже значна на лівому борту оз. Алібей, та помірна на правому борту оз Алібей

Ділянки можливого виникнення НС від ЕГП

Визначення можливого розвитку надзвичайних ситуацій від ЕГП на об'єктах господарчої інфраструктури проводилося шляхом інспекційних виїздів. У 2022 році були проведені інспекційні обстеження ділянок можливого виникнення НС в межах м. Одеси та Одеської областей. Обстежено 17 небезпечних ділянок з загрозою об'єктам господарювання від ЕГП, більшість об'єктів регіонального рівня, розташованих в основному на техногенно навантажених ділянках узбережжя Чорного моря (бази відпочинку, санаторії та інші)

Білгород-Дністровський район:

- ділянка на схід від с. Лебедівка активна абразія продовжує руйнування ділянки плато довжиною 2 км (захват ділянки лісу);

- ділянка в 1,9 км на захід від с. Ново-Миколаївка, узбережжя Чорного моря, б/в «Пелікан»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;
- ділянка в 1,7 км на захід від с. Курортне, б/в «Волна»: активна абразія продовжує руйнування ділянки плато (захват огорожі). У 2022 році бетонна огорожа б/в «Волна» була перенесена на 25 м вглиб плато;
- ділянка 1 км на схід від б/в «Волна», маяк «Будаки»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;

Одеський район:

- ділянка в 0,5 км на південь від с. Санжійка, гирлова частина Санжійської балки, узбережжя Чорного моря: 6 житлових будинків та 5 присадибних ділянок піддані руйнуванню в результаті активної абразії.

- ділянка в на північний схід від с. Санжійка, де продовжується активізація зсувних деформацій. В активний зсувний процес захоплений береговий схил з прибровочною частиною плато (на протязі 800 пог.м) з захватом ділянки для забудови та орних земель;

- ділянка у м. Чорноморськ, с. Бугове, 62, вул.Тіниста, Приморська № 75-77, с. Іллічівка, узбережжя Чорного моря: продовжуються зсувні деформації з руйнуванням 20 житлових будинків, 10 садових будинків, 12 опор ЛЕП, автополотна в результаті навантаження прибровочної частини та підрізки схилу. Також спостерігається утворення тріщин на огорожі, будинках та автополотні на вул. Тінистої. В нижній частині зсувного схилу, у тилівій частині пляжної зони проводяться будівельні роботи по спорудженню комплексу протиабразійно-зсувних заходів у вигляді утримуючих рядів буронабивних паль та ячеїстих бетонних стінок.

При обстеженні 2022 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву: на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язано зі значним при вантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок та спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками;

- ділянка на східній околиці с. Крижанівка продовжується спорудження комплексу протиабразійних та протизсувних споруд, які включають відсіпку пляжу та навал гранітних валунів на урізі моря, спорудження підпірних бетонних стінок, дренажних колодязів, планування схилу. На період обстеження продовжується забудова нижньої частини зсувного схилу спорудами першої черги комплексу апартаментів.

- ділянка в с. Фонтанка, вул. Молодіжна, Сонячна, Набережна, Прикордонна, узбережжя Чорного моря: продовжуються сталі зсувні деформації на тілі зсуву з обваленням ґрунту зі схилу, руйнування асфальтових доріг, 5 ЛЕП, відстань від житлових будівель – 3 м, та навал на будинки в нижній частині схилу;

- ділянка в с. Вапнярка, причальний кооператив «Сонячний», ДК «Ікар», ДК «Аматор»: продовжується розширення тріщин на автошляху та зсувні

деформації на ділянці середньої частини схилу з захватом дачних будівель (вул. Південна 13, 14), ведеться привантаження схилу техногрунтами для розширення проїзду.

- ділянка в с. Вапнярка, б/в «Одеса»: в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: спостерігається руйнування підпірної стінки, вапняку, та металевих сходів;

- ділянка в с. Вапнярка, потенційна загроза ділянки б/в «Лаванда», в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: внаслідок активної абразії на кліфі спостерігається падіння великих глиб вапняку;

м. Одеса, узбережжя Чорного моря

За даними робіт з моніторингу небезпечних екзогенних геологічних процесів, у тому числі і поширення абразійно-зсувних процесів на окремих ділянках узбережжя м. Одесі, за останній час відмічається посилення процесів зсувних деформацій як на ділянках з природними умовами формування процесу, так і на окремих локальних ділянках, де було проведене будівництво комплексу берегоукріплювальних та протизсувних заходів. Ці деформації викликані посиленням впливу на зсувний схил антропогенного фактора (техногенного навантаження на зону морського узбережжя), наслідком чого є посилення інтенсивності проявів небезпечних інженерно-геологічних процесів на схилі, який перебуває в режимі «граничної рівноваги».

Київський район:

- ділянка біля пров. Ванний, ресторан «Maristella», яхт-клуб «Посейдон»: загроза руйнування ділянки автошляху, кам'яних сходів та комплексу будівель яхт-клубу «Посейдон»; розпочате розбирання другого поверху двох котеджів в нижній частині схилу; спостерігається розширення тріщин на будинках, кам'яних заборах;

Приморський район:

- ділянка в Аркадії, вул. Ак. Курчатова, вул. Каманіна: тут в результаті будівельних робіт активізувалися зсувні деформації. Спостерігається розширення та зрушення тріщин на будинках, кам'яних заборах, сходах та асфальтному покритті (підрізка, забудова важкими спорудами, привантаження схилу, вібрація від транспорту, значна висота схилу).

- ділянка зсувного схилу та плато, вздовж брівки плато, парк ім. Т.Г. Шевченка, від провулка Нахімова (дипломатична установа КНР) до «Дача Ланжерон». Тут встановлені окремі ділянки сталого розвитку зсувних деформацій різного ступеню ризику;

- ділянка зсувного схилу та плато вздовж брівки плато «Приморського бульвару» від Літературного музею до палацу графа Воронцова: встановлені дві зони сталого розвитку 4 зсувних деформацій біля будинку міськвиконкому на Думській площі та біля верхньої станції фунікулеру (Приморський бульвар) і сходів до «Стамбульського парку»;

- ділянка зсувного схилу на брівці плато бульвару Жванецького, де проводяться будівельні роботи з реконструкції бульвару з заливкою в прибровочній частині плато бетонного шару товщиною на брівці до 0,6м, що

значно привантажує давнє зсувне тіло та становить загрозу активізації зсувних деформацій;

При обстеженні у 2022 році встановлено, що існує потенційна загроза руйнування підпірної стінки внаслідок активізації зсувних деформацій. Крім того, можливо очікувати активізацію зсувних деформацій на ділянці де проводиться будівництво багатоповерхового будинку в 25 м від брівки слабо захищеного давньозсувного схилу, нижче по схилу від бульвару.

Найбільш загрозлива ситуація відмічається в Одеській області на ділянці будівель що по вул. Морській в м. Чорноморськ, яка розташована в межах фронтального зсуву та піддана активним зсувним деформаціям. Тут на протязі 1 040 пог.м в активний зсувний процес захоплено 17 земельних ділянок, на яких розташовані приватні житлові будинки. Частина будинків повністю або частково зруйновано. Також необхідно відзначити як вкрай негативне явище інтенсивне продовження складування у верхній частині зсуву привезеного ґрунту (привантаження брівки зсуву), що є додатковим фактором активізації зсувних деформацій. В нижній частині зсувного схилу, у тилевій частині пляжної зони проводяться інтенсивні будівельні роботи по спорудженню комплексу протизсувних заходів у вигляді утримуючих рядів буронабивних паль, але вони поки що не поширюються на територію причального комплексу, де продовжуються інтенсивні деформаційні порушення господарчих та житлових будівель причального кооперативу.

При обстеженні 2022 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язане зі значним привантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок, що спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Інформація щодо обсягів утворення відходів I – IV класів небезпеки за 2022 рік відсутня, оскільки згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку надати документи.

Дані по утворенню, використанню (утилізації) та видаленню відходів за класами небезпеки наведені у табл. 8.1.1.

Відсутність роздільного збирання відходів робить у багатьох випадках тверді побутові відходи рівнозначними з промисловими за характером та наслідками впливу на довкілля та здоров'я населення. Морфологічний склад побутових відходів з кожним роком ускладнюється, включаючи в себе все більшу кількість екологічно небезпечних компонентів та речовин. Проблема екологічної небезпеки твердих побутових відходів торкається всіх стадій поводження з ними, починаючи зі збирання і транспортування та закінчуючи підготовкою до використання утильних компонентів, знищенням або похованням фракцій, які не використовуються.

Серед небезпечних відходів, що утворилися протягом року, значна кількість відходів свинцю, міді, нафтопродуктів та нафтошламів, відпрацьованих формувальних сумішей, осадків з відстійників після реагентного або коагуляційного очищення, важких металів, відпрацьованих каталізаторів тощо.

Утворення та поводження з відходами

Таблиця 8.1.1.

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Утворено відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	506,3	-
2	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	2,6	-
3	Утилізовано відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	45,6	-
4	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	0,0237	-
5	Спалено відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	48,9	-
6	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	3,4	-
7	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	732,9	-
8	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	0,4	-

Примітка: інформація наведена за даними Головного управління статистики в Одеській області за 2021 рік.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

До категорії надзвичайно небезпечних належать ртуть та ртутьвміщуючі відходи. На регіональному досвіді простежується можливість успішного вирішення проблеми ртутьвміщуючих відходів, у першу чергу, люмінесцентних

ламп. Так, для впорядкування поводження з відпрацьованими люмінесцентними лампами, що є відходами I класу небезпеки через вміст ртуті, на базі ліцензованих підприємств створюються системи централізованого збирання, зберігання і вивезення на переробку цього виду небезпечних відходів. Однак, питання про централізоване вивезення ртутьвміщуючих відходів, яке вирішене у м. Одеса, в районах вирішено лише частково.

В цілому в Одеській області створені та експлуатуються потужності з утилізації та знешкодження небезпечних відходів виробництва та споживання.

Усього в області експлуатуються 1 демеркурізаційна установка, що розташована на території ТОВ «НБК «Укрекопром», та 5 комплексів по термічному знешкодженню небезпечних відходів (інсинераторів):

- ТОВ «Грін-Порт»,
- ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт»,
- ТОВ «Науково-виробнича компанія «УКРЕКОПРОМ»,
- ПП «Центр екологічної безпеки»;
- ТОВ «УТІЛЬВТОРПРОМ».

Переробкою (утилізацією) відпрацьованих нафтопродуктів (масел) на території області займаються ПП «КОНКОРД» та ТОВ «ЕКО-СЕРВІС».

Але, існуючих потужностей недостатньо. Система збору небезпечних відходів не розвинута в сільській місцевості.

Також серйозною проблемою залишається проблема зберігання та безпечного поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин (далі - ХЗЗР), які залишились на території Одеської області з радянських часів.

Умови їхнього зберігання та тара не відповідають чинним нормам безпеки, технічний стан місць зберігання з часом погіршується. Подальше розташування таких небезпечних речовин в області призводить до забруднення довкілля, створює загрозу життю та здоров'ю людей. Ситуація вимагає вжиття невідкладних заходів щодо їх безпечного збирання, перевантаження, перевезення та видалення/утилізації

У 2021 році Одеською регіональною комплексною програмою з охорони довкілля на 2020-2021 роки передбачався захід «Забезпечення екологічно-безпечного збирання та утилізації небезпечних хімічних речовин в Одеській області та тари, у якій вони зберігаються» з загальним обсягом фінансування - 37,5 млн грн, у тому числі з державного бюджету - 33,7 млн грн, з обласного бюджету – 3,8 млн грн.

У 2021 році було прийнято рішення щодо виділення коштів у сумі 3,8 млн грн з обласного бюджету на фінансування заходу по п. 4.1 зазначеної Програми щодо збирання та утилізації небезпечних хімічних речовин в Одеській області та тари, у якій вони зберігаються.

В грудні 2021 року із залученням міжрегіонального центру швидкого реагування Державної служби України з надзвичайних ситуацій було здійснено роботи зі збирання та вивезення на утилізацію 52,0 тонн ХЗЗР з території м. Біляївка - 8,0 т, с. Майори - 27,0 т, с. Вигода - 15,0 т, с. Мирне - 2,0 т.

У 2022 році на території області залишилось 458,381 тонн ХЗЗР, зокрема у: Березівському районі – 6,87 т, Білгород-Дністровському – 10,0 т,

Болградському – 1,6 т, Ізмаїльському – 50,606 т, Подільському – 175,545 т, Роздільнянському – 16,5 т, Одеському – 197,26 т.

Одним із складних та проблемних місць накопичення ХЗЗР є бункер могильника біля села Алтестове Одеського району Одеської області, побудований у 1978 році Одеським морським торговельним портом, який на той час перебував у підвідомчому підпорядкуванні Чорноморського морського пароплавства і Міністерства морського флоту СРСР. На цьому об'єкті розміщено і обліковується 147,0 тонн отрутохімікатів (ДДТ) із затонулого в Одеській затоці 1972 року теплохода «Моздок». Сьогодні підтримання об'єкта в експлуатаційному стані залишилось за Державним підприємством «Одеський морський торговельний порт», який належить до сфери управління Міністерства інфраструктури України та залишається в державній власності.

В умовах воєнного стану заходи з ліквідації зазначеного об'єкта є терміновими. Тому розпорядженням голови облдержадміністрації від 16 лютого 2023 року № 112/А-2023 (зі змінами) затверджено Регіональну комплексну програму з охорони довкілля Одеської області на 2023 рік, якою передбачено виконання заходу «Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин біля с. Алтестове отрутомогильник, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) та тари з під них».

На території Одеської області, за даними щорічної звітності за формою № 1-ТПВ, кількість змішаних твердих побутових відходів, зібраних та перевезених підприємствами виконавцями послуг за 2022 рік складає 2,502 млн. м³/ 625,490 тис.т, кількість змішаних твердих побутових відходів захоронених на полігонах та звалищах за 2022 рік складає 2,502 млн. м³/625,490 тис. т.

Послугами з вивезення ТПВ охоплено 72,0 % населення.

За даними районних державних адміністрацій в Одеській області налічується 64 підприємств, які здійснюють вивезення ТПВ, з яких: 57 підприємств комунальної форми власності, 5 – приватної форми власності, 2- з частковою комунальною власністю.

Роздільне збирання окремих компонентів ТПВ запроваджено в області в 30 населених пунктах. Тобто більша кількість ТПВ захоронюється у змішаному (невідсортованому) вигляді на полігонах ТПВ.

За даними Департаменту житлово-комунального господарства та енергоефективності Одеської обласної державної адміністрації кількість сміттєзвалищ складає 628 од, загальною площею 1 046,32 га.

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації ведеться реєстр місць видалення відходів, всього до реєстру внесено 530 паспортів місць видалення відходів, в т.ч. 513 сміттєзвалищ.

Актуальною та гострою проблемою є питання незадовільного стану майже всіх полігонів та порушень правил їх експлуатації відповідно до норм чинного законодавства.

На території Одеської області майже всі сміттєзвалища не відповідають нормам екологічної безпеки (в т. ч. вимогам ДБН В.2.4-2-2005) та потребують реконструкції відповідно до нормативно-правових документів.

Більша частина сміттєзвалищ експлуатуються з наступними порушеннями:

- відсутні проекти полігонів, документи щодо введення в експлуатацію, інструкції з експлуатації МВВ, щорічні технологічні плани організації робіт із захоронення відходів,
- не здійснено належне приймання і контроль відходів;
- майже на всіх сміттєзвалищах відсутній дноізолюючий захисний екран, що призводить до потрапляння небезпечних шкідливих речовин у ґрунти та підземні горизонти;
- відсутні споруди щодо збирання та утилізації біогазу;
- не здійснюється збирання та знезараження фільтрату;
- не здійснюються спостереження за станом забруднення ґрунтів, підземних вод та атмосферного повітря в районі полігону;
- відсутні дані про реальні обсяги накопичених відходів;
- відсутній належний збір та вивезення ТПВ з населених пунктів, що призводить до утворення великої кількості несанкціонованих сміттєзвалищ.

Побутові відходи, які утворюються в місті Одеса та прилеглих територіях, вивозяться на Одеське міське звалище ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри».

Сміттєзвалище розташоване близько 3 км від с. Великий Дальник Одеського району та близько 2,5 км від с. Нова Долина Одеського району, загальною площею 96,2 га.

Полігон ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри» експлуатується ТОВ «СОЮЗ».

На сміттєзвалище приймаються тверді побутові та промислові відходи 3-4 класів небезпеки, що вивозяться з території м. Одеса, Іллічівського порту та прилеглих населених пунктів самовивезенням (по талонам). Полігон експлуатується з початку 1974 року.

На державному рівні не розроблено типового проекту полігону твердих побутових відходів для невеликого населеного пункту. А саме в цих місечках несанкціоновані звалища набувають не тільки досить великих розмірів, а й накопичують небезпечні речовини і матеріали.

Однією з побічних, але дуже актуальних проблем полігонів побутових відходів, є попадання і накопичення токсичних відходів за рахунок порушення підприємствами правил поводження з ними.

Згідно з Порядком ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, ведеться реєстр об'єктів оброблення та утилізації відходів. Реєстр об'єктів утворення відходів формується відповідно до зазначеної постанови Кабінету Міністрів України.

Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис. т

Таблиця 8.2.1.

№	Показники	2018	2019	2020
---	-----------	------	------	------

з/п				
1	Утворено	728,5	640,1	506,3
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-
3	Спалено	54,6	49,5	48,9
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	49,0	43,1	43,8
4	Використано (утилізовано)	9,2	2,3	45,6
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	497,0	531,8	732,9
6	Передано іншим підприємствам	-	-	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємства	-	-	-

Примітка: за 2022 рік інформація щодо показників поводження з відходами відсутня, оскільки оскільки згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку надати документи.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)

Таблиця 8.2.2.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість
1	2	3
	Сміттєзвалища (полігони)	
1	Березівський район	130
2	Білгород-Дністровський район	83
3	Болградський район	88
4	Ізмаїльський район	47
5	Одеський район	49
6	Подільський район	148
7	Роздільнянський район	83
Всього		628

Примітка: інформація наведена за даними Департаменту житлово-комунального господарства та енергоефективності Одеської обласної державної адміністрації.

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

За інформацією Одеської митниці Державної митної служби України у 2022 році транскордонне перевезення небезпечних відходів не здійснювалось.

8.4. Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

Між Україною та Європейським Союзом підписана угода про асоціацію, в рамках якої розроблена та реалізується Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (далі – Стратегія), яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р.

Згідно завдання Стратегії дорученням обласної державної адміністрації від 01.12.2017 № Д/01/01-19/62 було утворено робочу групу з підготовки пропозицій до Національного плану управління відходами.

За час роботи робочою групою обласної державної адміністрації з підготовки пропозицій до Національного плану управління відходами проведена співпраця з усіма зацікавленими державними органами та організаціями, відповідно до покладених завдань, реалізована послідовна робота по створенню умов для запровадження завдань Стратегії в повному обсязі. Робочою групою були підготовлені пропозиції та направлені до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, які були враховані при підготовці Національного плану управління відходами.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

На виконання завдання Національного плану управління відходами в Україні до 2030 року розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 22.08.2019 № 1023/А-2019 (зі змінами та доповненнями) утворено робочу групу з питань розроблення регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план).

Відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року розроблені Регіональні плани управління відходами до 2030 року погоджуються з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерством розвитку громад та територій України відповідно до їх компетенції. Затверджений регіональний план управління відходами є підставою для фінансування з державного і місцевих бюджетів.

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23.03.2021, затвердженого Указом Президента України від 23 березня 2021 року № 111/2021, місцеві органи виконавчої влади у 2021 році повинні затвердити Регіональні плани управління відходами.

З урахуванням вищезазначеного та з метою виконання зобов'язань у сфері охорони довкілля, як на міжнародному так і на регіональному рівнях обласною державною адміністрацією 11.11.2021 проведено засідання робочої групи щодо затвердження розробленого Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2030 року.

Розпорядженням Голови Одеської обласної державної адміністрації від 09.12.2021 № 1253/од-2021 Регіональний план управління відходами в Одеській області до 2030 року затверджено.

Регіональний план управління відходами в Одеській області до 2030 року направлено на розгляд та погодження до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства розвитку громад та територій України з подальшим включенням його до Національного плану управління відходами до 2030 року.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Головною метою функціонування системи екологічної безпеки України має бути вироблення концептуальних засад загальної стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального

розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язувати екологічні проблеми та зменшувати будь-які екологічні небезпеки, що становлять значну загрозу національній безпеці України.

Створення системи екобезпеки разом із вдосконаленням соціально-економічної системи безпеки є новим елементом національної безпеки. Підґрунтям цієї системи має стати адекватний організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням, що базується на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, можливості протидії антропогенній і природній деструкції біосфери.

Екологічно безпека виступає як заперечення екологічної загрози, що виявляється у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні стихії, соціальні кризи та техногенні катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки це основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує громадянам Україні розвиток і проживання в біосферосумісній формі.

Створення системи екологічної безпеки означає задоволення екологічних вимог суб'єктів екосистеми, яка повинна мати пріоритет серед інших аспектів традиційної національної безпеки. Для того, щоб фактичний екоцид в Україні, що має не тільки екологічні, а й економічні та політичні корені (у минулому), не призвів до значних соціальних конфліктів, стратегічною метою держави має бути ліквідація значного відставання від розвинених держав у результатах діяльності, спрямованої на охорону навколишнього середовища та забезпечення високої якості життя. Слід визнати, що в сучасних умовах самостійне досягнення такої мети уявляється малореальним. Необхідна допомога розвинених держав, тісне співробітництво та кооперація з усіма державами світу. Зрештою, політика екологічної безпеки України має інтегруватися в систему колективної екологічної безпеки.

Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

(за даними Державної служби України з питань праці)

Таблиця 9.1.1.

№ з/п	Найменування та юридична адреса суб'єкта господарської діяльності	Номер об'єкта підвищеної небезпеки	Клас підвищеної небезпеки	Найменування об'єкта підвищеної небезпеки і його склад	Код об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки	Реєстраційний номер (код) декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки
1	2	3	4	5	6	7
51.345	ТОВ «ГЛАН ОЙЛ» 65003, м. Одеса, вул. Чорноморського Козацтва, буд. 72	1	2	АЗС № 4	51.43290206.01.2	51.43290206.01.2 - Д
		2	2	АЗС № 10	51.43290206.02.2	51.43290206.02.2 - Д
		3	2	АЗС № 24	51.43290206.03.2	51.43290206.03.2 - Д
		4	2	АЗС № 29	51.43290206.04.2	51.43290206.04.2 - Д
		5	2	АЗС № 34	51.43290206.05.2	51.43290206.05.2 - Д
		6	2	АЗС № 35	51.43290206.06.2	51.43290206.06.2 - Д

		7	2	АЗС № 36	51.43290206.07.2	51.43290206.07.2 - Д
		8	2	АЗС № 37	51.43290206.08.2	51.43290206.08.2 - Д
		9	2	АЗС № 38	51.43290206.09.2	51.43290206.09.2 - Д
		10	2	АЗС № 39	51.43290206.10.2	51.43290206.10.2 - Д
		11	2	АЗС № 40	51.43290206.11.2	51.43290206.11.2 - Д
		12	2	АЗС № 41	51.43290206.12.2	51.43290206.12.2 - Д
		13	2	АЗС № 42	51.43290206.13.2	51.43290206.13.2 - Д
		14	2	АЗС № 43	51.43290206.14.2	51.43290206.14.2 - Д
		15	2	АЗС № 44	51.43290206.15.2	51.43290206.15.2 - Д
		16	2	АЗС № 45	51.43290206.16.2	51.43290206.16.2 - Д
		17	2	АЗС № 46	51.43290206.17.2	51.43290206.17.2 - Д
		18	2	АЗС № 47	51.43290206.18.2	51.43290206.18.2 - Д
		19	2	АЗС № 48	51.43290206.19.2	51.43290206.19.2 - Д
		20	2	АЗС № 49	51.43290206.20.2	51.43290206.20.2 - Д
		21	2	АЗС № 50	51.43290206.21.2	51.43290206.21.2 - Д
		22	2	АЗС № 51	51.43290206.22.2	51.43290206.22.2 - Д
		23	2	АЗС № 53	51.43290206.23.2	51.43290206.23.2 - Д
		24	2	АЗС № 54	51.43290206.24.2	51.43290206.24.2 - Д
		25	2	АЗС № 55	51.43290206.25.2	51.43290206.25.2 - Д
		26	2	АЗС № 52	51.43290206.26.2	51.43290206.26.2 - Д
		27	2	АЗС № 58	51.43290206.27.2	51.43290206.27.2 - Д
		28	2	АЗС № 59	51.43290206.28.2	51.43290206.28.2 - Д
		29	2	АЗС № 60	51.43290206.29.2	51.43290206.29.2 - Д
		30	2	АЗС з АГЗП № 65	51.43290206.30.2	51.43290206.30.2 - Д
		31	2	АЗС № 66	51.43290206.31.2	51.43290206.31.2 - Д
		32	2	АЗС з АГЗП № 67	51.43290206.32.2	51.43290206.32.2 - Д
		33	2	АЗС з АГЗП № 68	51.43290206.33.2	51.43290206.33.2 - Д
		34	2	АЗС з АГЗП № 69	51.43290206.34.2	51.43290206.34.2 - Д
		35	2	АЗС з АГЗП № 70	51.43290206.35.2	51.43290206.35.2 - Д
		36	2	АЗС з АГЗП № 72	51.43290206.36.2	51.43290206.36.2 - Д
		37	2	АЗС з АГЗП № 74	51.43290206.37.2	51.43290206.37.2 - Д
		38	2	АЗС з АГЗП № 76	51.43290206.38.2	51.43290206.38.2 - Д
		39	2	АЗС № 77	51.43290206.39.2	51.43290206.39.2 - Д
		40	2	АЗС № 78	51.43290206.40.2	51.43290206.40.2 - Д
		41	2	АЗС з АГЗП № 79	51.43290206.41.2	51.43290206.41.2 - Д
		42	2	АЗС № 80	51.43290206.42.2	51.43290206.42.2 - Д
		43	2	АЗС № 81	51.43290206.43.2	51.43290206.43.2 - Д
51.326	ТОВ «ГАЗ ПОЙНТ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. 1 Травня, буд. 3	9	2	АГЗП	51.39501964.09.2	51.39501964.09.2 - Д
		10	2	АГЗП	51.39501964.10.2	51.39501964.10.2 - Д
		11	2	АГЗП	51.39501964.11.2	51.39501964.11.2 - Д
		12	2	АГЗП	51.39501964.12.2	51.39501964.12.2 - Д
		13	2	АГЗП	51.39501964.13.2	51.39501964.13.2 - Д
		14	2	АГЗП	51.39501964.14.2	51.39501964.14.2 - Д

51.346	ФОП «ЧЕРЕДНІЧЕНКО В.М.» Одеська обл., Березівський р-н., с. Роздол, вул. Новоселів, буд. 17.	1	1	АГЗП	51.2495909296.01. 2	51.2495909296.01.2 - Д
51.347	ТОВ «ОПЕРАТОР ГТС УКРАЇНИ» ОДЕСЬКЕ ЛВУМГ Одеська обл., Біляївський р-н., смт. Хлібодарське, Тираспольське шосе, 42.	1	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.01.1	
		2	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.02.1	
		3	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.03.1	
		4	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.04.1	
		5	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.05.1	
51.175	АТ «ОДЕСНАФТОПРО ДУКТ» м. Одеса, 2-й Артилерійський пров., буд. 6.	5	1	Ренійський нафтоперевалоч ний комплекс	51.03482749.05.1	51.03482749.05.1 - Д
51.149	ТОВ «УКРЧЕМ» Одеська обл., Ренійський р-н., м. Рені, вул. Дунайська, буд. 188 А	2	2	комплекс перевантаження нафтопродуктів та продуктів коксхімії	51.31460973.02.2	51.31460973.02.2 - Д
51.348	ТОВ «ІСА-АВТО» Одеська обл., Біляївський р-н., м. Біляївка, вул. Чкалова, 27	1	2	АГЗП	51.32012373.01.2	51.32012373.01.2 - Д
51.349	ФО «МОРГУН А.М.» Одеська обл., Біляївський р-н., м. Біляївка, вул. Шевченко, буд. 93	1	2	АГЗП	51.2845212838.01. 2	51.2845212838.01.2 - Д
51.350	ТОВ «КОМПАНІЯ ІННОВАЦІЙ ТА РОЗВИТКУ» м. Одеса, вул. Ак. Заболотного, буд. 42, кв. 16	1	2	АГЗП	51.42007092.01.2	51.42007092.01.2 - Д
51.351	ТОВ «ТАТ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Перемоги, 17	1	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.01.2	51.42759541.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.02.2	51.42759541.02.2 - Д

51.58	ТОВ «ЕДВІН» 65123, Одеська обл., Комінтернівський р- н., с. Крижанівка, вул. Дніпропетровська дорога, буд. 141	13	2	АГЗП	51.24532948.13.2	51.24532948.13.2-Д
51.322	ТОВ «ПАНДА» м. Київ, вул. Московська, буд. 46/2, група приміщень, 211	2	2		51.21675222.02.2	51.21675222.02.2 - Д
51.174	ТОВ «АЛЬЯНС ХОЛДИНГ» м. Київ, вул. М. Грінченка, буд. 4	9	2	АЗС № 8012	51.34430873.17.2	51.34430873.17.2 - Д
51.351	ТОВ «МАЯК» Одеська обл., Окнянський р-н., с. Маяки	1	2	Виробничі потужності у складі: - склад ПММ; - склади з добривами.	51.03767191.01.2	51.03767191.01.2 - Д
51.126	ПП «РЕНІЛІС» Одеська обл., м. Рені, вул. Дунайська, 188 «Г»	4	1	комплекс перевантаження ЗВГ (фр. С3 – С4) та рідких хімічних продуктів	51.31180381.04.1	51.31180381.04.1 - Д
51.113	ТОВ «КАТРАН» Одеська обл., Біляївський р-н, с. Березань, 35 км шосе Одеса- Кишинів	16	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.16.2	51.32935905.16.2 - Д
		17	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.17.2	51.32935905.17.2 - Д
		18	2	АЗС	51.32935905.18.2	51.32935905.18.2 - Д
51.287	ФОП «ФІЦУРА О.О.» Миколаївська обл., смт. Криве Озеро, вул. Галана, 3	8	2	АЗС з АГЗП	51.1982909534.08. 2	51.1982909534.08.2 - Д
51.331	ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» Волинська обл., м. Луцьк, вул. Кременецька, 38	22	2	АЗК	51.42663493.22.2	51.42663493.22.2 - Д
51.159	ПРАТ «СИНТЕЗ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Південна, 2	5	1	Вантажна дільниця №1	51.14343703.05.1	51.14343703.05.1 - Д
		6	1	Цех №2	51.14343703.06.1	51.14343703.06.1 - Д

		7	1	Позабазові трубопроводи	51.14343703.07.1	51.14343703.07.1 - Д
51.312	Вигоднянська філія ДП «САНТРЕЙД» м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 19-21А	2	2	Виробничі потужності - склад ПММ	51.25394566.02.2	51.25394566.02.2 - Д
51.352	ПП ФІРМА «НЕКС-ГС» Одеська обл., Лиманський р-н., с. Олександрівка, (Олександрівська с/р), вул., Старокиївське шосе 23 км., буд. 1	1	2	АЗК з АГЗП	51.30480779.01.2	51.30480779.01.2 - Д
51.353	ТОВ «ВІТЛА-ПСВ» Одеська обл., м. Болград, вул. Заводська, 2, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.01.2	51.32353263.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.02.2	51.32353263.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.03.2	51.32353263.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.04.2	51.32353263.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.05.2	51.32353263.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.06.2	51.32353263.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.07.2	51.32353263.07.2 - Д
		8	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.08.2	51.32353263.08.2 - Д
51.354	ТОВ «ІНТЕР-НАФТА» Одеська обл., Саратський р-н., с. Зоря, вул. Троїцька, буд. 284	1	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.01.2	51.32432596.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.02.2	51.32432596.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.03.2	51.32432596.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.04.2	51.32432596.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.05.2	51.32432596.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.06.2	51.32432596.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.07.2	51.32432596.07.2 - Д
51.355	ТОВ «ГАДІЙ» Одеська обл., Ізмаїльський р-н., с. Кирнички, вул. Дмитра Дойчева, 11, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.01.2	51.37801678.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.02.2	51.37801678.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.03.2	51.37801678.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.04.2	51.37801678.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.05.2	51.37801678.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.06.2	51.37801678.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.07.2	51.37801678.07.2 - Д
51.277	ДП «КТО» м. Одеса, Митна площа, 1	4	1	контейнерний термінал	51.31506059.04.1	51.31506059.04.1 - Д
51.356	ТОВ «ЛЮКС ОІЛ ТРЕЙД» м. Київ, вул. Бажова, буд. 12, офіс 10	1	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.01.2	51.43230875.01.2 - Д
		2	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.02.2	51.43230875.02.2 - Д
		3	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.03.2	51.43230875.03.2 - Д
		4	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.04.2	51.43230875.04.2 - Д

9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Одеської області

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)

Таблиця 9.3.2.1.

Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва АЕС та підприємства	Кількість ПЗРВ, од	Кількість РАВ/загальна активність, Бк	Радіаційний фон на території ПЗРВ, мкЗв/год
1	2	3	4
Одеська міжобласна філія ДСП «Об'єднання «Радон»	1	РРВ (рідкі радіоактивні відходи) 183 м ³ /1,1 Е+11Бк	Умовно «чиста» зона: 519 виміри Min -0,10 Max – 0,14
		ДВ (джерела іонізуючого випромінювання без біозахисту) 19 312 од/4,81Е+13Бк	
		ТРВ (тверді радіоактивні відходи) у тому числі ДВ у біозахисті 38 726 од/2,14Е+16Бк 345,095 т	Умовно «брудна» зона: 2695 вимірів Min -0,11 Max – 108,5

Примітка: інформація наведена за даними Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 (зі – змінами).

9.4.1. Шкода завдання земельним ресурсам:

Методика визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167.

За збитки завдані земельним ресурсам, відповідно до підпункту 9 пункту 2 вищезазначеного Порядку, обласна держадміністрація (на період воєнного стану - військова адміністрація) є відповідальною за визначення шкоди, завданої земельним ресурсам по 3-м з 5-ти показників, а саме:

- витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;

- збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- витрати на відновлення меліоративних систем.

Інформаційною базою для визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації є акти обстеження земельних ділянок, акти комісій із визначення збитків власників землі та землекористувачів, звіти про експертну грошову оцінку земельних ділянок, первинні документи, облікові реєстри, бухгалтерська та інша звітність, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку підприємств, установ та організацій, проектна - кошторисна документація, відомості Державного земельного кадастру, документація із землеустрою та інші документально підтверджені відомості. Розмір завданих збитків власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення визначається відповідно до Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 № 284.

Розміри збитків визначаються комісіями, створеними районними державними адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад. Результати роботи комісій оформляються відповідними актами, що затверджуються органами, які створили ці комісії. Власники землі та землекористувачі, підприємства, установи та організації, земельним ділянкам яких були завдані шкода та збитки внаслідок збройної агресії російської федерації, інформують обласні державні адміністрації про розмір завданої шкоди та збитків після їх визначення. Розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 05.09.2022 № 543/А-2022 створена та діє комісія з питань визначення шкоди та збитків, завданих внаслідок збройної агресії російської федерації на території Одеської області (далі - Комісія). У 2022 році до комісії не надходило звернень від власників землі та землекористувачів, підприємств, установ та організацій, земельним ділянкам яких було завдано шкоду та збитки внаслідок збройної агресії російської федерації.

Держекоінспекція є відповідальною за визначення шкоди, завданої земельним ресурсам по іншим 2- показникам:

- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;
- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

Розрахована шкода завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок їх засмічення у 2022 році складає – 3 038 761 554 грн. Відповідно до чинного порядку на територіях територіальних громад організовано прибирання відходів руйнувань на спеціальні ділянки для їх подальшого перероблення.

9.4.2. Втрати надр:

Методика визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами затверджена наказом

Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.09.2022 № 1366. Відповідальними за визначення збитків за наведеним показником є Держгеонадра. У 2022 році втрат надр спричинених зброєю проти України на території Одеської області не нараховано.

9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам:

Методика визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. У 2022 році збитки, завдані водним ресурсам в результаті зброєної агресії проти України на території Одеської області не нараховано.

9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю:

Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. Розрахована шкода завдана атмосферному повітрю у 2022 році складає – 2 336 261 грн.

9.4.5. Втрати лісовому фонду:

Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії рф затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414. Відповідальним за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держлісагентство. У 2022 році втрати лісового фонду в результаті зброєної агресії проти України на території Одеської області не нараховано.

9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду:

Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії рф затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція. Розраховані збитки, завдані природно-заповідному фонду у 2022 році складають – 8 307 677 025 грн. Через продовження бойових дій і відсутність доступу до острова Зміїний у 2022 році не обстежена територія загально зоологічного заповідника місцевого значення «Зміїний» і відповідно не нараховувались завдані збитки території і об'єктам природно-заповідного фонду.

Всі матеріали з розрахунку завданих збитків і шкоди довкіллю на території Одеської області передано до Оперативного штабу при Державній екологічній інспекції України для облікування та подальшого вирішення питання відшкодування з залученням міжнародних інституцій.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

На державному рівні у 2022 році затверджені слідуючі методики:

1. Методика визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 квітня 2022 р. за № 406/37742.

2. Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 листопада 2022 р. за № 1416/38752.

3. Методика визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09 серпня 2022 р. за № 900/38236.

4. Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 квітня 2022 р. за № 433/37769.

5. Методика визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.09.2022 № 1366. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 жовтня 2022 р. за № 1337/38673.

6. Методика визначення збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 19.08.2022 № 309. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 жовтня 2022 р. за № 1253/38589.

7. Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 24 жовтня 2022 р. за № 1308/38644.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Одеська область - високорозвинутий індустріальний регіон держави, промисловість якої грає значну роль в структурі народногосподарського комплексу України. На її території розташовані підприємства машинобудування і металообробки, хімічної і нафтохімічної, харчової і легкої промисловості та інших галузей.

Промисловий потенціал регіону визначається:

- динамікою виробництва промислової продукції;
- обсягами реалізованої продукції;
- наявністю трудових ресурсів та рівнем їх зайнятості на ринку праці

(рівень безробіття);

- рівнем розвитку наукоємних інвестиційно-спроможних галузей і підприємств, які впроваджують інновації.

Основними галузями, які формують структуру промислового виробництва області є текстильне виробництво, виробництво одягу, виробів зі шкіри (-16,9%), машинобудування (-12,8%), підприємства з виробництва виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності (-9,5%), виробництва харчових продуктів, напоїв (-4,8%), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (-1,3%), підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (-3,0%).

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Єдине в країні підприємство, що випускає шахтні лебідки для вугільної і гірничодобувної промисловості, редуктори для вежових кранів і ліфтів – ВАТ «Одеський машинобудівний завод».

10.2.2. Металургійна промисловість

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість працює здебільшого на власній сировині (ропі, солях озер і лиманів), частково використовує привізну. Найбільші підприємства - Одеський хіміко-фармацевтичний та фарбовий заводи. Підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості виробляються мінеральні добрива (м. Южне), лакофарбові вироби (м. Одеса), продукція побутової хімії та пластмасових виробів (м. Одеса), гумо-технічні вироби (м. Одеса), виробництво фармацевтичних виробів і препаратів (м. Одеса).

Одним з найбільших хімічних підприємств регіону є Одеський припортовий завод, що приймає, виробляє та зберігає аміак та карбамід. Підприємство є другим виробником аміаку в Україні. 50% експорту вітчизняного аміаку й 20% карбаміду припадає на виробництво заводу. Завод є також лідером з виробництва азотних добрив.

10.2.4. Харчова промисловість

Найбільш інвестиційно привабливою галуззю в області завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності сировинного та споживчого потенціалу є харчова промисловість. На неї припадає майже третина загального обсягу реалізованої продукції по області.

Провідне місце в структурі товарної продукції займає харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, що ґрунтується на місцевій сировині. У складі галузі переважають виробництво жирів, цукру, хлібобулочних виробів, круп та борошна, какао, шоколаду, шоколадних та цукристих кондвиробів, риби, промислова переробка овочів та фруктів, м'ясна та молочна промисловість, виробництво алкогольних напоїв, вин, пива, мінеральних вод та прохолодних напоїв. Широко розвинуті консервна,

молочна, ефіроолійна, рибна, тютюнова галузі. М'ясна галузь представлена м'ясокомбінатами в Одесі, Одеському районі та м.Ізмаїл.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Основні напрямки екологізації виробництва:

- розроблення ефективних засобів очищення промислових, комунальних стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу;
- зменшення або повна ліквідація шкідливих відходів, що забруднюють довкілля;
- утилізація, тобто повторне використання відходів;
- збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем;
- екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції;
- економія енергії, зміна її джерел на екологічно «чисті», ресурсозбереження.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Площа сільськогосподарських угідь Одеської області становить 2,6 млн га, в тому числі ріллі 2,1 млн га.

6,5 тис. сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, а також 230 тис. особистих підсобних господарств, займаються вирощуванням зернових, технічних, овочевих, кормових культур, виноградарством і садівництвом, розведенням худоби та птиці.

Пріоритетним напрямком діяльності сільгосппідприємств є виробництво зерна, перш за все пшениці та ячменю. Зернові культури займають біля 60% в структурі посівних площ, їх площа становить майже 1,2 млн га, валовий збір зерна - біля 4 млн тонн. Під технічні культури відводиться майже 600 тис. га (30% ріллі), в основному це соняшник та озимий ріпак, їх виробництво становить понад 1 млн тонн.

Біля 100 тис. га ріллі щорічно відводиться під овоче-баштанні культури та картоплю, а також під кормові культури. Область виробляє майже 300 тис. тонн овочів і 300 тис. тонн картоплі.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами

Таблиця 11.2.1.1

	2018	2019	2020	2021	2022
Загальна посівна площа в сільгоспідприємствах, тис.га	1 346,4	1 354,7	1 110,1	1 246,1	1 337,2
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис.ц	1 654,4	1 547,1	1 405,2	1 407,8	991,6
У тому числі: азотних, тис.ц	825,2	843,4	787,3	733,0	554,6
фосфорних, тис.ц.	38,9	47,1	24,3	31,2	26,5
калійних, тис.ц.	5,6	23,8	4,5	12,2	8,4
азотно-фосфорно-калійних, тис.ц.				631,4	402,1
Удобрена площа під урожай, тис.га	1 144,1	1 132,0	1 053,4	1 110,6	1 050,7
% удобреної площі	92,0	90,6	95,6	88,1	83,8
Внесено на 1 га, кг	133	138	133	127	94
У тому числі: азотних, кг	98	75	95	66	54
фосфорних, кг	21	42	20	28	20
калійних, кг	14	21	18	11	15
азотно-фосфорно-калійних, кг				22	5
Органічні добрива:					
Всього внесено органічних добрив, тис.т	111,2	85,6	111,0	122,2	70,1
Удобрена площа, тис.га	31,3	40,4	50,9	55,3	32,8
% удобреної площі	2,5	3,2	4,6	4,4	2,6
Внесено на 1 га, тонн	0,1	0,1	0,1	2,2	2,1

11.2.2. Використання пестицидів

11.2.3. Зрошення та осушення земель

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Чисельність поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств становить 148,9 тис. голів, що (на 1,8 % менше) ніж торік, поголів'я корів становить 82,7 тис. голів, що (на 1,4 % менше), свиней - 143,3 тис. голів, що (на 4,8 % більше), овець і кіз – 284,6 тис. голів, що (на 0,3 % більше), поголів'я птиці – 2371,1 тис. голів, що (на 2,5 % більше).

В сільськогосподарських підприємствах поголів'я великої рогатої худоби становить 14,8 тис. голів, що на 3,4% більше ніж торік, поголів'я корів становить 6,4 тис. голів що на 1,0 % більше ніж торік, поголів'я свиней на 3,4 % більше ніж торік і становить 73,7 тис. голів, овець та кіз на 17,7 % більше ніж торік і становить 28,6 тис. голів.

У господарствах усіх категорій року жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій становила 22,1 тис. тонн, що більше на 1,6 % ніж торік, а обсяг виробництва (валовий надій) молока від сільськогосподарських тварин усіх видів, становив 133,0 тис. тонн (зазначений показник залишився на тому самому рівні що і торік), кількість одержаних яєць від птиці свійської становить 61,6 млн. шт, що на 14,3% менше ніж торік.

У сільськогосподарських підприємствах області жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій становила 6,2 тис. тонн, що більше на 12,9 % ніж торік, а обсяг виробництва (валовий надій) молока від

сільськогосподарських тварин усіх видів, становив 12,7 тис. тонн, що на 16,4% більше ніж торік.

11.3. Органічне сільське господарство

Головне завдання органічного землеробства - збереження довкілля і підвищення родючості ґрунту. В цілому органічне землеробство дозволить вирішувати завдання на екологічному, агротехнічному, мікро - і макроекономічному рівнях.

Органічне землеробство - це один із перспективних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва на найближчі роки.

Департаментом аграрної політики, продовольства та земельних відносин Одеської обласної державної адміністрації систематично проводяться семінари та круглі столи з питань розвитку органічного землеробства та впровадження в області органічного ринку сільгосппродукції.

Виробництвом органічної продукції та сировини в регіоні займається 36 суб'єктів господарювання, площа сільськогосподарських угідь, відведених під виробництво даного виду продукції становить майже 100 тис. га.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Таблиця 12.1.1.

	2000	2019	2020	2021	2022*
Споживання паливно-енергетичних ресурсів на енергетичні цілі, тис. т у.п.	3 780	-	-	-	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	-	-	-	
Споживання електроенергії млн. кВт.г	2 295	2 585,0	2 320,0	2 395,0	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	112,6	90	90	
Споживання палива, тис.т у.п.	2 582	2 982,5	3 316,9	3 336,8	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	115,5	111,2	112,2	

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2022* році

Таблиця 12.1.2.

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої	Темп зміни, % порівняно з 2021 роком

			продукції, кг/грн	обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами					
-в тому числі за видами діяльності:					
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря					

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.1.3.

	2020 р.	2021 р.	2022р. *
Всього по Україні млн. т умовного палива /область, у %	102,3/0,003	100,5/3,3	
Вугілля кам'яне тис.т / область, у %	42 994/0,05	37 999,6/0,04	
Газ природний, млрд. м ³ / область, у %	30 593,2/5,2	29,9/6,5	
Бензин моторний / область, у %	4 940,2/7,0	1 767,7/7,3	
Газойлі (паливо дизельне) / область, у %	4 543,8/11	5 175,8/7,4	
Мазути топкові важкі / область, у %	93,8/10	98,1/7,7	

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.2.1.

	2017 р.	2018 р.	2020 р.	2021 р.	2022р.*
Всього, т умовного палива	-	3 008 600	2 982 500	3 316 900	
Первинні види палива					
Вугілля кам'яне тис.т	-	7,7	22,1	16,5	
Газ природний, тис. м ³	-	1 841 100	1 604,0	1 957,4	
Дрова для опалення, м ³ щільних	-	24 800	107 800	47 600	
Інші види первинного палива, т умовного палива	-	7700	-	-	
Продукти переробки палива					
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу тис.т	-	-	-	-	
Бензин авіаційний тис.т	-	-	-	-	
Бензин моторний тис.т	-	160,0	143,5	130,1	
Фракції легкі інші	-	-	-	-	
Паливо реактивне типу гас тис.т	-	-	0,1	0,0	
Гас для технічних цілей тис.т	-	-	-	-	
Гас освітлювальний тис.т	-	-	-	-	
Газойлі (дизельне паливо) тис.т	-	338,2	490,9	384,0	
Мазути топкові важкі тис.т	-	22,7	9,6	7,6	
Оливи та мастила нафтові тис.т	-	-	3,0	3,1	
Пропан і бутан скраплені тис.т	-	35,1	42,0	93,2	

Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски	-	-	-	-	
Бітум нафтовий і сланцевий тис.т	-	24,0	17,6	17,6	
Мастила відпрацьовані	-	-	-	-	
Присадки до мастил та палива	-	-	-	-	
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з вугілля тис.т	-	-	0,1	0,0	
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис.т	-	-	7,1	4,7	
Інші види нафтопродуктів, тон умовного палива	-	-	-	-	
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах тис.м ³	-	-	-	-	
Інші продукти переробки палива, тон умовного палива	-	-	-	-	

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2022* році

Таблиця 12.2.2.

	Витрачено тис.т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне тис.т	газ природний млн. м ³	бензин моторний тис.т	газойлі (паливо дизельне) тис.т
Всього					
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство					
Промисловість					
Добувна					
Переробна					
У тому числі металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів					
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів					
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів					
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води					
Будівництво					
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку					
Діяльність транспорту та зв'язку					
Операції з нерухомим					

майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям					
Державне управління					
Освіта					
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги					
Інші види діяльності					

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки Одеської області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва паливно-енергетичними ресурсами.

Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів.

У Одеській області було розроблено «Регіональний енергетичний план Одеської області до 2035 року».

Мета «Регіонального енергетичного плану Одеської області до 2035 року» - підвищення енергетичної, соціально-економічної та екологічної безпеки області за рахунок зменшення споживання викопних видів палива, в т.ч. через їхнє заміщення альтернативними та відновлювальними джерелами енергії, та поступове доведення якості житлово-комунальних послуг і умов життєдіяльності суспільства до європейського рівня.

В структуру промислового потенціалу області значний внесок у викиди від стаціонарних джерел вносять підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, так за даними Головного управління статистики в Одеській області обсяг викидів від зазначених підприємств складає 70%. Основні шкідливі речовини, що надходять в атмосферне повітря діоксид азоту, оксид вуглецю, сірки діоксид та тверді речовини.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Кліматичні умови та специфіка економіки Одеської області сприяють освоєнню альтернативних джерел енергії та розвитку альтернативної енергетики. В Одеській області йде поетапне освоєння сонячної енергетики.

На сьогодні в Одеській області працюють сонячні електростанції у Болградському, Ізмаїльському, Білгород-Дністровському районах.

На теперішній час 9 сонячних електростанцій - величина встановленої потужності яких перевищує 10 МВт та декілька сонячних електричних станцій

з меншою потужністю біля 100 кВт. Крім того є невеликі сонячні установки на основі фотоелектричних перетворювачів, які змонтовані на дахах АЗС.

Одеська область має потенціал використання енергії вітру. Встановлені вітряні електростанції: у Одеському районі між селами Сичавка і Любопіль, в районі с. Петродолинське, біля смт Овідіополь, с. Роксолани; у Білгород-Дністровському районі с. Старокозаче.

Загальна потужність вітрових електростанцій в Одеській області досягає 420 МВт.

На поточний стан на території Одеської області налічуються:

- 53 виробника електричної енергії з енергії сонячного випромінювання з потужністю 449,7386 МВт;

- 10 об'єктів електроенергетики, вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд та введені в експлуатацію після 30 червня 2015 року з потужністю 4,4978 МВт;

- 4 об'єкти електроенергетики, вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких не перевищує 100 кВт потужністю 0,1445 МВт;

- 3 виробника електричної енергії з енергії вітру потужністю 149,17 МВт;

- 2 виробника електричної енергії з біогазу потужністю 6,199 МВт;

- 1 виробник електричної енергії з біомаси потужністю 16,04 МВт;

- 1 виробник електричної енергії малої гідроелектростанції потужністю 0,9 МВт;

- 2 362 приватних домогосподарства, які виробляють електроенергію і забезпечують власні потреби і продають залишок в мережу на підставі договорів за «зеленим» тарифом укладених з ТОВ "Одеська обласна енергопостачальна компанія", встановленою потужністю 58,55 МВт.

За 2022 рік згенеровано 77,052 млн кВт·год електричної енергії.

Планується у перспективі встановити:

- 51 проект з будівництва (СЕС) потужністю 472,9 МВт;

- 13 проектів з будівництва (вітер) потужністю 817 МВт.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа Одеської області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень *

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів *

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-ІХ "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

13.2 Вплив транспорту на навколишнє середовище

На стан атмосферного повітря населених міст області значною мірою впливають викиди пересувних джерел, і особливо, автомобільного транспорту. Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, майже в усіх районах та містах області і складають 80 відсотків від загальної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря.

Кліматичні особливості Одеського регіону, несприятлива територіально-планувальна структура міста Одеси, значне збільшення автомобільного парку, незадовільний технічний стан автотранспорту через його значний вік, низька якість палива, відсутній дійовий контроль за якістю пального стали причиною збільшення рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

На стан атмосферного повітря населених міст області значною мірою впливають викиди пересувних джерел, і особливо, автомобільного транспорту. Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, майже в усіх районах та містах області.

Найбільше навантаження від пересувних джерел припадає на атмосферне повітря м. Одеси. Моніторинг атмосферного повітря на вулицях міста здійснює пересувна муніципальна лабораторія КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» у затверджених точках контролю, розташованих на перетині транспортних магістралей міста.

Всього за 2022 рік виконано 116 виїздів та 1000 спостережень з автоматичним відбором проб та вимірами газоаналізаторами концентрацій по 6-м забруднюючим речовинам – оксиду вуглецю, озону, сірководню, діоксину сірки, пилу, діоксину азоту і також рівень гамма випромінювання. Вироблено 5015 визначень забруднюючих речовин.

Пріоритетним напрямком поліпшення екологічної обстановки у м. Одеса є розвиток мережі міського електротранспорту, збільшення рухомого складу трамваїв та тролейбусів.

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Стале споживання та виробництво (ССВ) - наскрізна тема ідеології сталого розвитку, якій наступними роками буде приділятися все більше уваги міжнародною спільнотою.

Формування екологізованої споживчої політики в Україні повинно базуватися на основних постулатах «зелених» технологій та законодавчому підґрунті країн ЄС. Проблематика досягнення зазначених позицій спричинена наступними факторами:

- використання більшістю підприємств виробників застарілих стандартів, норм і правил;

- невідповідність метрологічного забезпечення виробництва продукції сучасним вимогам;
- недосконалість державного нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;
- недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій;
- недостатнє фінансування сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Політика України у сфері сталого споживання та виробництва має бути орієнтована на забезпечення економічного зростання і створення конкурентоспроможної ринкової економіки, поліпшення структури національної економіки на основі інноваційної моделі розвитку, істотне зниження енергоємності валового внутрішнього продукту.

На сьогодні в Україні існують об'єктивні засади для формування ідеології сталого споживання та виробництва, яка поєднує можливості як державного, так і ринкового регулювання та базується на заходах, що орієнтовані на якісне життєзабезпечення та збереження здоров'я нації.

Стратегія розвитку цього процесу в Україні полягає в синтезі трьох напрямів:

- законодавчо-нормативної підтримки та адаптації до існуючого міжнародного законодавчого поля;
- створення відповідної інституціональної інфраструктури;
- розробки спеціальної державної програми по забезпеченню сталого споживання та виробництва.

Реалізація цих напрямів може бути ефективною лише при відповідному державному патронаті і розробці Концепції державної політики в сфері управління якістю довкілля, аналогічно прийнятій раніше Концепцією державної політики в сфері управління якістю продукції.

Згідно з цим доцільно запропонувати напрями активізації розвитку управлінських та організаційних інновацій в Україні на відповідність міжнародним стандартам якості продукції та довкілля в таких сферах:

- в законодавчо-нормативній:
 - гармонізація вітчизняного законодавства з вимогами ЄС з метою стимулювання механізмів впровадження міжнародних стандартів ISO-9000, ISO-14000 в Україні;
 - застосування заходів щодо удосконалення і спрощення реєстраційних, сертифікаційних і адміністративних процедур стосовно поширення екологічних стандартів;
 - розробка відповідного законодавчо-регулюючого механізму відповідальності щодо процесу впровадження систем екологічного менеджменту в Україні.
- в сфері інституціоналізації державної політики:
 - створення більш сприятливого політичного середовища для стимулювання і підтримки цього процесу (за рахунок створення підприємницьких мереж, кластерів, тощо);
 - визначення чітких орієнтирів та цілей щодо імплементації екологічної стандартизації в планах національного розвитку, а також уточнення функцій захисту цих інтересів на урядовому, регіональному та місцевому рівнях;

- наділення місцевої та регіональної влади повноваженнями щодо підтримки системи життєзабезпечення.

- в сфері консалтингових послуг:

- створення відповідних консалтингових центрів;
- розробка програм консалтингових послуг, адаптивних до місцевих потреб бізнесу;

- налагодження координаційних дій по узгодженню системи життєзабезпечення та якості довкілля.

- в сфері фінансової підтримки впровадження систем управління якістю продукції та довкілля:

- залучення банківських та комерційних структур;
- створення і розвиток ключових компонентів інфраструктури сектора фінансових послуг (в т. ч. кредитних ліній, лізингу тощо);

- створення фінансових інструментів для підтримки ініціатив щодо впровадження стандартів управління якістю довкілля на місцевому та регіональному рівнях.

Наразі сьогодні необхідно визначити шляхи укріплення інституціональної спроможності щодо забезпечення політики сталого споживання та виробництва:

- удосконалення системи державного контролю, зокрема формування єдиної системи контролю за дотриманням законодавства про дотримання конституційних прав громадян на якісне довкілля та захист їх прав як споживачів;

- посилення відповідальності забруднювачів, зокрема підвищення ставок екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища до рівня, що стимулює суб'єктів господарювання скорочувати обсяги забруднення;

- підвищення фінансової відповідальності порушників законодавства, розширення бази оподаткування, розроблення нових правил проведення оцінки збитку на основі фактичних витрат на відновлювальні заходи;

- реформування системи видачі дозволів, зокрема перехід до видачі комплексних дозволів для забруднювачів за принципом "єдиного вікна", спрощення процедури для малих і середніх підприємств, розроблення системи технологічних нормативів на викиди, скиди, розміщення відходів;

- створення відповідних національних інституцій в напрямі забезпечення впровадження політики сталого поживання та виробництва;

- гармонізація національної політики з європейським та нормами міжнародного права.

З метою обґрунтування управлінських рішень в цьому контексті необхідно оцінити екологічну ефективність на основі загальної інформації для прийняття рішень щодо планування та проведення оцінки екологічної ефективності. При цьому застосовується інтеграційний підхід з використання результатів оцінки попередніх етапів, що забезпечує повноту і відсутність суперечливості оцінки.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Для покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та проведення заходів для упередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону довкілля.

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

Одеська область – високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє важливу роль в структурі економіки держави. Основними сферами, які формують структуру промислового виробництва області, є: підприємствами харчової промисловості (33,8% до загального обсягу), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (23,0%), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (17,6%), машинобудування (7,9%), металургії (5,7%).

Функціонує розвинена харчова промисловість. Базові виробництва зосереджені в масложировій, м'ясо-молочній, консервній та виноробній промисловості. Особливе місце належить машинобудівному комплексу, у складі якого налічується більше 80 підприємств. Легка промисловість представлена 20 підприємствами. Пріоритетним напрямком діяльності підприємств легкої промисловості є задоволення потреб внутрішнього ринку з виробництва готового одягу, трикотажних виробів, хутра, взуття, виконання замовлень з давальницької сировини.

«Зелена» модернізація промисловості передбачає прийняття зобов'язань щодо скорочення впливу виробничих процесів та продукції на навколишнє середовище шляхом постійного підвищення ефективності ресурсоспоживання. Дана стратегія концентрується на трьох головних напрямках.

По-перше, це ресурсоефективність та впровадження більш чистих виробництв.

По-друге, запобігання тотальному забрудненню біосфери невідомими їй раніше новими хімічними сполуками, стимулювання інвестицій в екологічно чисті технології.

По-третє, залучення до роботи з міжнародних і національних проектів висококваліфікованих експертів, подальший розвиток екологічної освіти та виховання молоді.

«Зелений» туризм». Наявність рекреаційних ресурсів - морський клімат, піщані береги, цілющі грязі та джерела мінеральних вод - дозволяють Одеській області входити до трійки лідерів з розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу. В даний час Одеська область пропонує 990 різноманітних об'єктів прийому та розміщення туристів і відпочиваючих. В регіоні працюють 230 готелів, найбільш відомі серед них: «Отрада», «Лондон», «Моцарт», «Лондонська», «Континенталь», «Морський». В області діють понад 300 туроператорів. На сьогоднішній день, Одеський регіон є одним з найбільш привабливих для розвитку «зеленого» туризму. Тут найбільша кількість природних плавнів - це справжній рай для любителів посидіти з вудкою.

Одеський край славиться своєю багатонаціональною культурою, вишуканою кухнею і особливою гостинністю.

Серед найбільш популярних об'єктів, де розвинуто екологічний туризм - Дунайський біосферний заповідник, на території якого ведеться екскурсійна діяльність, еколого-освітній туризм, зокрема сільський зелений, по 5 маршрутах, і діє Інформаційно-туристичний центр, де туристи отримують необхідну попередню інформацію щодо цінності та вразливості обраних для відвідування куточків заповідника.

Серед перспективних для розвитку екологічного туризму є регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Нижньодністровський національний природний парк, національний природний парк «Тузовські лимани».

Сьогодні вже випущено путівник по області для бажаючих займатися «зеленим» туризмом, і знятий презентаційний фільм про регіон.

Екологізація економіки здійснюється через систему організаційних мір, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» облаштовано 3 туристичних маршрути: а саме: «Від «0 км» до Сільпрому», «Від «Фазана» до пеліканів» та «Тузовська Амазонія». На території Парку створюються різноманітні арт-об'єкти, скульптури та фотозони. Для спостереження за зкупченням великих зграй пернатих співробітники Парку облаштовують спеціальні бунгало (скрадки), які дають можливість бердвотчерам та туристам оглядати пташине розмаїття, робити світлини та знімати відео. У Нижньодністровському національному природному парку розроблено 2 туристичних водних екологічних маршрути: «Дністровська Амазонія» та «Царство птахів»; 2 екологічні стежки: «Шепіт заплави» та «Дністровія». На берегах річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук масовим видом рекреації є любительська рибалка та короткостроковий відпочинок.

Важелями активізації процесу екологізації економіки на регіональному рівні в першу чергу слід вважати:

- динаміку інституційних та законодавчо-регуляторних реформ в Україні стосовно імплементації моделі екологізації економіки в механізмі;
- державну екологічну політику;
- розбудову державних та регіональних інститутів управління;
- розробку заходів щодо визначення пріоритетних сегментів екологізації регіонального розвитку;
- трансформацію суспільних відносин та модифікацію адміністративного управління з насиченням її екологічною домінантою.

Україна може бути красномовною ілюстрацією взаємозв'язку економіки і екології. Тут впроваджено практично весь арсенал методів економічного механізму природокористування і охорони навколишнього середовища. Але, враховуючи кризові явища в економіці в цілому, розвиток науково-технічного

прогресу певним чином гальмується, тому збереження такого балансу є дуже актуальним.

В зв'язку з вищезазначеним, можна констатувати, що сьогодні занадто повільно іде переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, нові природозахисні методи управління виробництвом. Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох країнах (як у розвинутих, так і тих, що розвиваються) є впровадження підходу або концепції екологічно чистого виробництва в промисловому та аграрному секторах економіки, а також у сфері надання послуг. З цією метою в багатьох країнах реалізуються відповідні цільові еколого-економічні програми.

Впровадження та механізми реалізації екологічно чистого виробництва в Україні є недостатньо дослідженими та висвітленими у вітчизняній науковій літературі. Цією проблемою займалися провідні фахівці ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень» під керівництвом академіка НАН України якими спільно зі спеціалістами інших академічних інститутів розроблено «Національну концепцію впровадження та реалізації екологічно чистого виробництва в Україні». Вона узагальнює принципові методологічні положення впровадження екологічно чистого виробництва в Україні. Економіка України протягом останнього десятиріччя набула ознак індустріально-аграрної зі значним ростом частки енергоємних, ресурсноємних та екологічно небезпечних виробництв. Враховуючи це, а також значну кількість застарілих технологій та фізичний знос виробничих потужностей, впровадження чистого виробництва може істотно вплинути, поряд з покращенням екологічних параметрів, на покращення економічних показників діяльності та конкурентоспроможність підприємств. Відповідно до «Національної концепції впровадження та розвитку екологічно чистого виробництва в Україні» стратегія екологічно чистого виробництва є однією з найоптимальніших як в умовах ринкової економіки, так і на перехідному періоді до неї, оскільки забезпечує подвійний вигравш: з одного боку, відбувається покращення стану довкілля шляхом удосконалення технологій, підвищення якості продукції, з іншого – зменшення рівня забруднення.

Основне завдання розвитку екологічно чистого виробництва – послідовне формування та реалізація стратегії його впровадження у виробничих процесах виготовлення продукції і послугах з метою забезпечення раціонального та бережливого використання природних ресурсів, зниження ризику для здоров'я людей і довкілля. При впровадженні екологічно чистого виробництва у промисловості, сільському господарстві та сфері надання послуг суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані дотримуватися принципу інтегрального запобігання утворенню забруднюючих речовин і джерел їх виникнення, а також системного введення комплексних технічних, технологічних, організаційних, економічних, управлінських, правових та інших заходів з метою виробництва необхідних обсягів продукції встановленої якості за мінімальних витрат матеріальних ресурсів і мінімального негативного впливу на довкілля.

Найбільш характерними ознаками екологічно чистого виробництва є:

- інноваційний підхід до розв'язання екологічних проблем протягом життєвого циклу продукції, а також усіх параметрів, що входять до системи виробництва;

- покращення екологічних параметрів, які інтегруються в базових показниках продукції, технології та послуг;

- оптимізація виробництва з метою зменшення обсягів споживання сировини, матеріалів та енергоносіїв, рециркуляції та повнішого використання матеріалів;

- зменшення обсягів утворення відходів, їх переробки та використання;

- використання відходів одного виробництва як сировини для іншого.

Таким чином впровадження моделі екологічно чистого виробництва дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити їх прибутковість, інвестиційну привабливість, ринкову вартість, сприятиме створенню передумов реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на інноваційних принципах, її модернізації та оновлення. Активізація процесу «екологізації» виробництв в умовах трансформаційної економіки вимагає розробки та впровадження економічного механізму стимулювання підприємств щодо впровадження чистих технологій, удосконалення систем екологічного менеджменту та контролю, розвитку екологічної сертифікації технологій і продукції. Вирішення перелічених завдань є необхідною передумовою забезпечення сталого розвитку держави на інноваційній основі. Впровадження моделі чистого виробництва запускає механізм постійного самовдосконалення підприємства, а отримані в результаті економічні показники сприяють закріпленню думки про те, що охорона навколишнього середовища насправді може бути прибутковою справою.

Економіко-екологічна ефективність природокористування визначає його результативність, тобто співвідношення між результатами, досягнутими у процесі виробництва і витратами природних ресурсів та забрудненням довкілля. Природні умови і ресурси в тій або іншій мірі впливають на економічний розвиток, що має конкретний вираз у реальному рівні ефективності виробництва валового регіонального продукту (ВРП) при певних витратах природного ресурсу.

Екологізація виробництва дозволяє зберегти і покращити навколишнє природне середовище. Кінцевим результатом абсолютно екологізованого виробництва є продукція маловідходного (безвідходного) виробництва, а узагальнюючим показником екологічної оцінки суспільного виробництва виступає вартісний вираз продукції маловідходного (безвідходного) виробництва.

В Одеській області першочерговою задачею є зниження енергоємності ВРП на основі оптимізації використання енергетичних ресурсів.

Для зниження енергоємності в області необхідно :

- створення умов для наближення енергоємності ВРП Одеської області до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, зниження рівня енергоємності ВРП, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення економіко-екологічної

конкурентоспроможності області;

- оптимізація структури енергетичного балансу області, у якому частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме не менш як 10 %, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними;

- удосконалити галузеву та інституціональну структуру виробничої та комунальної сфери в напрямку стимулювання енергозбереження;

- сприяти процесам реформування власності в житлово-комунальному секторі економіки, де вони є доцільними;

- на рівні облдержадміністрації сприяти розвитку програм оновлення фізично та морально зношених основних фондів енергозатратних галузей – промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства та програм впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енерговитрат та є екологічно прийнятними;

- з урахуванням причин високої ємності природних ресурсів, що витрачаються та забруднюються в процесі виробництва ВРП, а також вивчення та використання світового досвіду, визначити перспективні напрями і програми збереження природних об'єктів на основі впровадження маловідходних технологій та переробки промислових і комунальних відходів на підприємствах Одеської області чи інших областей України;

- впровадження обласної програми зниження втрат водних ресурсів при водопостачанні та водовідведенні населених пунктів через магістральні водо каналізаційні системи;

- формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки області, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

- застосування адміністративних і економічних заходів для скорочення природоємності виробництва: обов'язкова екологічна паспортизація підприємств та Одеської області; запровадження регулярної практики екологічного аудиту виробництв та реалізації відповідних програм чистого виробництва в області.

Для Південного регіону України залишається характерним і в теперішній час екстенсивний тип розвитку економіки, якому притаманні:

- висока природоємність виробничих технологій всіх галузей економіки;
- низький коефіцієнт ресурсовіддачі;
- застосування в економіку галузі все більшої кількості природних ресурсів, що призводить до дефіциту природних ресурсів;
- виснаження природно-ресурсного потенціалу;
- загострення еколого-економічних та соціально-економічних проблем регіону.

Характерними рисами протилежного інтенсивного типу розвитку економіки є:

- зниження показників природоємності виробничих технологій;

- високий коефіцієнт ресурсовіддачі виробничих технологій;
- оптимальні (науково-обґрунтовані) обсяги використання природно-ресурсного потенціалу за допомогою структурної перебудови економіки, інвестиційної політики, науково-технічного прогресу та мінімізації природоємності виробничих технологій.

Мінімізація показника природоємності базується на можливостях зменшення обсягів природних ресурсів через удосконалення технологій, запровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій і виробництв, використання вторинних ресурсів. Забезпечити цей процес можливо лише за умови сталого розвитку як необхідної передумови трансформаційних зрушень в Україні.

Сучасне промислове виробництво характеризується тим, що не має замкнутого циклу, це відкрита система до якої надходять маси природних сировинних матеріалів – вугілля, нафта, руда, будівельні матеріали, сільськогосподарська і лісова сировина, вода, повітря. Усі матеріали проходять одну або кілька стадій переробки і потім як кінцевий продукт виходять із системи і надходять у споживання. Поряд з цим на всіх стадіях їх обробки з систем викидаються відходи – пуста порода, шлаки, попіл, гази, пил, які містять різні шкідливі для живих організмів речовини.

Життєвий цикл виробництва складається з п'яти стадій.

Перша стадія - впровадження нововведення - є найбільш трудомісткою і складною. Саме тут великий обсяг видатків на освоєння виробництва і випуск дослідної партії нового товару. На першій стадії відтворюється й удосконалюється технологія, відпрацьовується регламент виробничого процесу, і саме на цій стадії спостерігається висока собівартість продукції та не завантаженість потужностей.

Друга стадія - стадія промислового освоєння виробництва - характеризується повільним і розтягнутим у часі нарощуванням випуску продукції.

Третя стадія - стадія підйому - відрізняється швидким нарощуванням виробництва, значним збільшенням завантаження виробничих потужностей, налагодженням технологічного процесу та організації виробництва.

Четверта стадія - стадія зрілості та стабілізації - характеризується стійкими темпами найбільших обсягів випуску продукції і максимально можливою завантаженням виробничих потужностей.

П'ята стадія - стадія в'янення або занепаду - пов'язана з падінням завантаження потужностей, згортанням виробництва даного товару і різким зменшенням товарних запасів аж до нуля.

Склад і структура циклів життя нової техніки і технології тісно пов'язані з параметрами розвитку виробництва. Так, наприклад, на першій стадії життєвого циклу нової техніки і технології продуктивність праці низька, собівартість продукції знижується повільно, повільно зростає прибуток підприємства або економічний прибуток навіть негативна. В період швидкого зростання випуску продукції помітно знижується собівартість, окупаються початкові витрати.

Часта зміна техніки і технології створює великі труднощі і нестабільність виробництва. У період переходу на нову техніку і освоєння нових технологічних процесів знижуються показники ефективності всіх підрозділів підприємства.

Більш чисте виробництво (БЧВ) – це постійне використання інтегральної превентивної стратегії збереження природних ресурсів у процесах, продукції та послугах з метою підвищення їх ефективності та зменшення ступеню ризику не тільки по відношенню до людини, а й по відношенню до довкілля.

У виробничих процесах стратегія БЧВ спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелі.

У продуктах та послугах стратегія БЧВ спрямована на зменшення їх впливу на довкілля в рамках всього життєвого циклу – від розробки до використання.

БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та ідентифікації причин неефективного використання ресурсів і включає:

- аналіз життєвого циклу продукції, що випускається підприємством, від її створення до завершення терміну служби;

- виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, які забезпечують кількісне співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів (продукції) та викидів, відходів і втрат тепла, тощо;

- надання рекомендацій з покращання виробничих процесів та управління матеріальними ресурсами, модифікації параметрів операційної діяльності, заміни застарілих технологій на більш енерго- та екоефективні, редизайну продукції з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Реалізацію державної екологічної політики на регіональному рівні забезпечує Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. Діяльність спрямовувалася на збереження та відновлення екосистеми на території області, що необхідна для гармонічного існування живої і неживої природи, досягнення рівноваги використання природних ресурсів, їх відновлення, а також гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності

суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Державна екологічна політика базується на таких принципах:

- конституційність та законність - реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

- забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;

- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;

- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;

- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;

- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;

- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу;

- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів а соціального забезпечення громадян;

- широкий розвиток підприємництва як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;

- зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках;

- забезпечення здатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством, самостійно та відповідально вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення їх активної участі у формуванні та проведенні державної регіональної політики;

- удосконалення фінансових міжбюджетних відносин, вироблення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів;

- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;
- подальше вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва як дійового засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Удосконалення системи управління охороною довкілля та раціональним природокористуванням здійснювалось шляхом інституціональних, організаційних змін та впровадження відповідного законодавчого і нормативного забезпечення за трьома основними напрямками: посилення міжвідомчої координації в природоохоронній діяльності; розмежування повноважень на національному, регіональному та місцевому рівнях; структурні зміни в системі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

До функцій регіонального рівня управління належить вирішення таких питань: регулювання використання природних ресурсів місцевого значення; визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування; проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля; проведення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності і стратегічної екологічної оцінки програмних документів; здійснення державного контролю (нагляду) за дотриманням природоохоронного законодавства; розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики; інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Державна екологічна інспекція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України і який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. В Одеській області Держекоінспекція здійснює свої повноваження безпосередньо і через Державну екологічну інспекцію Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області).

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (за даними Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області))

Одеська область

Таблиця 15.3.1.

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	5	6	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	556*	395	102
2	Складено актів перевірок	од.	309	452	88
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	713	1615	273
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/ грн..	613/288 371	1 535/621 248	237/130 951
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/ грн..	608/28 7606	1 467/593 827	165/105 554
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	88/8 080 783	85/33 385 787	70/7 280 899
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	41/1 635 581	55/7 773 114	30/37 465 437
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	2	1	2
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	89	83	54
9.1	на спеціальне водокористування	од.	13	21	23
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	13	21	17
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	1	9	7
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	75	53	24
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	4	1	0
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	5	9	4

Примітка: інформація надана за даними Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області).

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм.

На виконання відповідних доручень, наказів Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, рішень Одеської обласної ради та розпоряджень Одеської обласної державної адміністрації Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації здійснювався моніторинг виконання заходів регіональних програм. Всього в області у 2022 році реалізовувались 3 регіональні програми

Регіональна програма з охорони довкілля на 2022 рік затверджена розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 25.07.2022 № 433/А-2022. Для поповнення водою Придунайських озер із р. Дунай з обласного бюджету виділено 12 млн грн, у тому числі: Ізмаїльському управлінню водного господарства на водойму Катлабуг - 8 млн грн, Кілійському міжрайонному управлінню водного господарства на водойму Китай - 4 млн грн.

Ізмаїльським управлінням водного господарства для поповнення водою оз. Катлабуг у період з 22.07.2022 по 10.10.2022 було перекачано 45,9 млн м³ води, на що було використано електроенергії 1 379,409 тис. кВт*год, досягнуто мінералізацію у водоймі 1,4 г/л (на 28.09.2022), рівні води зросли з 0,86 до 1,09 м Бс.

Кілійським МУВГ для поповнення водою оз. Китай у період з 23.07.2022 по 28.08.2022 перекачано 9,4 млн м³ води, на що було використано 739,616 тис. кВт*год електроенергії, досягнуто мінералізацію у водоймі з 4,5 г/л до 3,6 г/л, рівні води зросли на 10 см.

Також розпорядженням голови (начальника) облдержадміністрації від 21.07.2022 № 425/А-2022 було утворено робочу групу з вивчення питання щодо можливості переносу питного водозабору м. Ізмаїл та розробки пропозицій нового будівництва протипаводкового захисту.

Регіональна програма збереження і відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2019-2023 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 25.10.2019 № 1095-VII (зі змінами від 16.04.2021 № 146-VIII). Метою Програми є екологічне оздоровлення басейну Куяльницького лиману включно з водотоками, які його живлять, надходження до лиману прісної води у кількості 10-15 млн м³/рік, відновлення сталого і збалансованого функціонування водної екосистеми басейну лиману, забезпечення сприятливих умов для розвитку бальнеологічної та рекреаційної справи, проживання населення і соціально-економічного розвитку прилеглих районів. Враховуючи вимоги воєнного стану щодо пріоритетності фінансування, кошти на виконання заходів зазначеної програми у 2022 році не виділялись.

Регіональна програма Ліси Одещини на 2021-2025 роки затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 18.06.2021 № 202-VIII. Програма визначає основні напрями сталого розвитку лісового господарства в регіоні, є строковою і відновлює в області поетапне степове лісорозведення. Передбачає здійснення першочергових заходів щодо створення нових лісів, підвищення продуктивності та поліпшення якості лісів, оптимізації регіональної лісової політики, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, попередження та оперативне гасіння лісових пожеж. Враховуючи вимоги воєнного стану щодо пріоритетності фінансування, кошти на виконання заходів зазначеної програми у 2022 році не виділялись.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Державний моніторинг довкілля (екологічний моніторинг) є однією з функцій державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Його сутність полягає в організації системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Положення про державну систему моніторингу довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391. Цим документом визначені суб'єкти моніторингу (центральні органи виконавчої влади). Система моніторингу ґрунтується на використанні існуючих організаційних структур суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення, об'єднання складових частин та уніфікованих компонентів цієї системи.

Моніторингові дослідження в Одеській області виконують підвідомчі підприємства центральних органів виконавчої влади, до основних відносяться: Гідрометцентр Чорного та Азовського морів, НДУ «Український науковий центр екології моря», Басейнове управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, Одеська філія ДУ «Держґрунтохорона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України», ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України».

Проводилась робота щодо систематизації інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля області. Готувались щомісячні, щоквартальні та щорічні звіти для розміщення на веб-порталі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України для більш широкого оприлюднення екологічного стану довкілля регіону та розміщуються на веб-сторінці Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації у розділі «Моніторинг довкілля».

Інформація про кількісні показники суб'єктів моніторингу довкілля

Таблиця 15.5.1

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	ґрунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Басейнове управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього	-	-	76*	-	-	-	34**	-	4

	Дунаю									
2.	НДУ «Український науковий центр екології моря»	-	-	-	-	3	-	-	-	-
3.	Гідрометцентр Чорного та Азовського морів	8 (м.Одеса)	-	-	-	8 м.Одес а-2 Чорно- морськ -6	-	-	-	-
4.	Одеська філія ДУ «Держгрунтохор она» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України	-	-	-	-	-	-	-	-	16
5.	Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації	2	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	146	3	35	-	43	-	551	-	171
	Загалом по області	156	3	111	-	54	-	585	-	191

Примітка. * поверхневі води за програмою державного моніторингу - 42 од., поливні води - 34 одиниць. ** ґрунтові води на зрошуваних землях - 25 од., дренажні води на зрошуваних землях - 9 одиниць.

Басейнове управління водних ресурсів Причорномор'я та нижнього Дунаю (БУВР)

Об'єкти спостережень державного моніторингу довкілля

У 2022 році державного моніторингу довкілля здійснювався за двома напрямками:

- моніторинг масивів поверхневих вод;
- моніторинг осушуваних земель.

Моніторинг масивів поверхневих вод у 2022 році проводився відповідно до «Порядку здійснення державного моніторингу вод», затвердженого постановою КМУ № 758 від 19.09.2018, наказу Міндовкілля України від 05.01.2022 № 1 «Про затвердження програми державного моніторингу вод», наказу Держводагентства від 12.01.2022 № 5 «Про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод».

Територіальні органи Державної служба надзвичайних ситуацій (ДСНС) проводять моніторинг за біологічними і гідроморфологічними показниками, а також за фізико-хімічними показниками на всіх пунктах, крім масивів поверхневих вод (МПВ), які є питними водозаборами або є прикордонними водними об'єктами.

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснював моніторинг за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин і фізико-хімічними показниками на питних водозаборах і прикордонних водних об'єктах (на кордоні України з Республікою Молдова і Румунією).

Моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту (специфічних і пріоритетних) забруднюючих речовин. У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб. Після екстрагування зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (Дністровське БУВР, м. Івано-Франківськ), де визначався вміст забруднюючих речовин.

Лабораторні вимірювання фізико-хімічних показників у пробах води, а також ґрунту здійснювалися у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. Свідоцтво № LB/10/21 засвідчує технічну компетентність лабораторії щодо процесів вимірювань показників якості води та властивостей ґрунту (видано 12.04.2021, чинно до 12.04.2024).

Матеріали польових, лабораторних і камеральних досліджень, які проводилися у 2022 році, оформлялися у вигляді остаточної документації, що характеризувала гідрогеолого-меліоративні умови зрошуваних масивів та стан водних об'єктів.

У 2022 році також здійснювався моніторинг зрошуваних земель за гідрогеологічними і гідрохімічними показниками ґрунтових вод, показниками стану ґрунтів.

Моніторинг осушуваних земель у 2022 році здійснювався на підставі Закону України «Про меліорацію» та Положення про державну систему моніторингу довкілля (затверджено постановою КМУ від 30.03.1998 № 391).

Спостереження проводилися згідно з «Порядком організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель», який був затверджений Міністерством довкілля та природних ресурсів України 16 квітня 2021 року.

Спостереження у 2022 році проводилися згідно з вимогами ВНД 33-5,5-15-2004 "Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель".

Об'єктами моніторингу зрошуваних та осушуваних земель були:

- землі в межах зрошувальних систем Одеської області;
- землі в межах осушуваних систем Одеської області;
- землі, прилеглі до зрошувальних систем Одеської області у зоні впливу останніх;
- ґрунтові води на території зрошуваних систем Одеської області;
- води, що використовуються для зрошення;
- дренажні й скидні води зрошувальних систем Одеської області.

Басейн р. Дністер

На території району басейну річки Дністер спостереження проводилися на 8 масивах поверхневих вод (МПВ) у 10 пунктах (перелік у додатку).

У всіх пунктах здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин. Також проводився моніторинг поверхневих вод, де здійснювався забір води для питних потреб та на транскордонних ділянках відповідно до міжурядової угоди з Республікою Молдова. Вимірювання фізико-хімічних показників проводилося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю.

Відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод, яка була підписана 23.11.1994 (м. Кишинів) та згідно з "Регламентом українськомолдавського співробітництва з моніторингу прикордонних вод" моніторинг здійснювався у 7 пунктах спостереження на 5 водних об'єктах (р. Дністер, р. Білоч, р. Молокиш (Окни), р. Ягорлик, Кучурганське водосховище).

На масивах поверхневих вод, з яких здійснюється забір води для задоволення питних і господарсько-побутових потреб, відбір проб по басейну р. Дністер проводився щомісячно у 1 пункті: р. Дністер (20 км, питний водозабір м. Одеса).

Площа земель, де здійснювався моніторинг зрошуваних земель у районі басейну річки Дністер, склала 28 964 га, в тому числі 23 403 зрошуваних та 5 561 га прилеглих до зрошувальних систем земель.

Басейн р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю)

Об'єктами моніторингу поверхневих вод були водойми (річки, водосховища, лимани) у районі басейну річки Дунай (суббасейн нижнього Дунаю).

На території суббасейну нижнього Дунаю спостереження проводились на 15 масивах поверхневих вод (МПВ), у 21 пункті: діагностичний моніторинг – 5 пунктів; операційний моніторинг - 16 пунктів (додаток 1).

У всіх пунктах здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин. У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб. Підготовлені зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону для визначення забруднюючих речовин.

Паралельно моніторинг проводився на масивах поверхневих вод, де здійснювався забір води для питних потреб та на транскордонних ділянках, визначених відповідно до міжурядових угод з Республікою Молдова та Румунією. Вимірювання фізико-хімічних показників проводилося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону.

Відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод, яка була підписана 23 листопада 1994 року у м. Кишинів, та згідно з "Регламентом українськомолдавського співробітництва з моніторингу прикордонних вод" моніторинг здійснювався на 2 водних об'єктах, у 2 пунктах спостереження (р. Великий Ялпуг та р. Киргиз-Китай).

Відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Румунії про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах, яка підписана 30 вересня 1997 році у м. Галац, та згідно з "Регламентом українсько-румунського співробітництва з оцінки якості прикордонних вод та заходів, що вживаються при надзвичайних забрудненнях, яких не можливо уникнути на прикордонних водотоках" моніторинг проводився у 2 пунктах (р. Дунай, м. Рені та м. Вилкове).

На масивах поверхневих вод, з яких здійснюється забір води для задоволення питних і господарсько-побутових потреб, відбір проб проводився щомісячно у 3 пунктах: питний водозабір м Вилкове (р. Дунай), питний водозабір м. Кілія (р. Дунай) та питний водозабір м. Болград (водосховище Ялпуг).

У 2022 році також здійснювався моніторинг зрошуваних земель за гідрогеологічними і гідрохімічними показниками ґрунтових вод, показниками стану ґрунтів тощо.

Площа земель, де здійснювався моніторинг зрошуваних земель у районі басейну річки Дунай, склала 116 865 га, в тому числі 115 973 зрошуваних та 892 га прилеглих до зрошувальних систем земель.

Басейн річок Причорномор'я

Об'єктами моніторингу поверхневих вод були водойми (річки, водосховище, лимани) району басейну річок Причорномор'я.

На території району басейну річок Причорномор'я спостереження проводилися на 12 масивах поверхневих вод (МПВ), у 12 пунктах (дод. 1).

Зокрема, у всіх пунктах здійснювався діагностичний моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту пріоритетних забруднюючих речовин. У лабораторії моніторингу вод Південного регіону (м. Одеса) проводилося екстрагування проб. Після екстрагування зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (м. Івано-Франківськ), де визначалися забруднюючі речовини.

Відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод, яка була підписана 23 листопада 1994 року у м. Кишинів, та згідно з "Регламентом українсько-молдавського співробітництва з моніторингу прикордонних вод" моніторинг здійснювався на 5 водних об'єктах, у 5 пунктах спостереження (р. Когильник, р. Чага, р. Сарата, р. Хаджидер, р. Каплань). Вимірювання фізико-хімічних показників проводилося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону.

У 2022 році також здійснювався моніторинг зрошуваних та осушуваних земель за гідрогеологічними і гідрохімічними показниками ґрунтових вод, показниками стану ґрунтів тощо.

Площа земель, де здійснювався моніторинг зрошуваних і осушуваних земель, склала 100720 га, в тому числі зрошуваних земель - 87485 га, прилеглих до зрошувальних систем - 8940 га, осушуваних земель - 4295 га.

Басейн р. Південний Буг

У 2022 році на території району басейну річки Південний Буг діагностичний моніторинг масивів поверхневих вод проводився на річці Кодима у 1 пункті спостереження розташований у м. Балта (додаток 2).

Лабораторія моніторингу вод Південного регіону БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю проводила відбір та екстракцію проб води. Підготовлені зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (м. Івано-Франківськ) для визначення пріоритетних та специфічних забруднюючих речовин.

У 2022 році також здійснювався моніторинг осушуваних земель за гідрогеологічними рівнями ґрунтових вод.

Об'єктами моніторингу осушуваних земель були землі в межах осушуваної ділянки. Площа земель, де здійснювався моніторинг осушуваних земель, склала 95 га.

Кількість відібраних проб у рамках затверджених програм моніторингу, у кризових і надзвичайних ситуаціях, на виконання платних послуг, обсяги інструментально-лабораторних вимірювань

Басейн р. Дністер

У 2022 році на території району басейну річки Дністер було відібрано 163 проб води. При цьому було проведено 1976 лабораторних вимірювань показників якості води (додаток 2). Зокрема, для визначення фізико-хімічних показників була відібрана 76 проба води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 87 проб (при цьому у лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб, після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону, де визначався вміст забруднюючих речовин).

При виконанні моніторингу зрошуваних земель було відібрано всього 13 проб води, а саме 4 проб ґрунтової, 7 проб зрошувальної та 2 проби дренажної води. При цьому було виконано 198 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією було виконано 6 800 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 292 пробах.

Таким чином, всього за 2022 рік було відібрано 176 проби води, лабораторією виконано 8 974 вимірювань показників в 468 пробах води.

Крім того, у 2022 було під час проведення моніторингу зрошуваних земель (ґрунтово-сольова зйомка, дослідження на ґрунтово-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 514 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (всього 752 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річки Дністер склав 982 проба, 9 726 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю)

При виконанні моніторингу масивів поверхневих вод всього у 2022 році на території району басейну річки Дунай було відібрано 253 проб води. При цьому було проведено 1504 лабораторних вимірювань показників якості води (додаток 2). Для визначення фізико-хімічних показників було відібрано 57 проб води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 196 проб (лабораторія моніторингу вод Південного регіону виконувала екстрагування проб).

При виконанні моніторингу зрошуваних земель у 2022 році всього відібрано 148 проб води (зрошувальна – 120 проб, ґрунтова – 3 проб, дренажна вода – 25); виконано 1537 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією виконано 1195 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 54 пробах.

Всього за 2022 рік було відібрано 401 проб води, виконано 4236 вимірювань показників в 455 пробах води.

Крім того, у 2022 році було під час проведення моніторингу зрошуваних земель (контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 462 пробах ґрунту визначалася вологість ґрунту (всього 462 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річки Дунай склав 917 проб, 4698 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн річок Причорномор'я

У 2022 році на території району басейну річок Причорномор'я було відібрано 123 проб води. При цьому було проведено 1081 лабораторних вимірювань показників якості води (додаток 2). Зокрема, для визначення фізико-хімічних показників було відібрано 41 проба води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 82 проб (при цьому у лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб, після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону, де визначався вміст забруднюючих речовин).

При виконанні моніторингу зрошуваних та осушуваних земель було відібрано всього 17 проб води, а саме 7 проб ґрунтової, 7 проб зрошувальної та 3 проби дренажної води. При цьому було виконано 187 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією було виконано 1234 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 56 пробах.

Таким чином, всього за 2022 рік було відібрано 140 проб води, лабораторією виконано 2 502 вимірювань показників в 196 пробах води.

Крім того, у 2022 було під час проведення моніторингу зрошуваних і осушуваних земель (сольова зйомка, дослідження на ґрунтово-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 452 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (всього 703 вимірювань).

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2022 році на території району басейну річок Причорномор'я склав 648 проб, 3 205 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн р. Південний Буг

При виконанні моніторингу поверхневих вод всього у 2022 році на території району басейну річки Південний Буг було відібрано 8 проб води для визначення хімічних забруднюючих речовин.

Також лабораторією виконувалися вимірювання показників якості води (3 проби, 80 вимірювань) при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам.

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у районі басейну річки Південний Буг у 2022 році склав 11 проб, 80 вимірювань показників якості води

Гідрометеорологічний центр Чорного та Азовського морів.

Кліматичні особливості Одеського регіону, значне збільшення автомобільного парку, його старіння та поганий стан доріг, збільшення інтенсивності потоку на дорогах стали причиною високого рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

Негативний вплив на довкілля міста мали викиди шкідливих речовин у повітря, які утворювались внаслідок виробничої діяльності підприємств.

Під дією процесів, що відбуваються у пограничному шарі атмосфери (1 – 1,5 км), шкідливі речовини, які викидаються джерелами забруднення, розповсюджуються у цьому шарі атмосфери, утворюючи поле концентрацій інгредієнтів у приземному шарі.

Основними механізмами цього процесу є переніс і турбулентна дифузія домішок. Характер цих механізмів визначається, по-перше, атмосферними процесами синоптичного масштабу і, по-друге, порою року. Якщо розглядати у середньому за рік, то для Одеси більш властивим є антициклонічне поле атмосферного тиску, яке, на жаль, не сприяє очищенню атмосферного повітря, а навпаки, є дуже сприятливим для накопичення у приземному повітрі шкідливих домішок, як від більш високих стаціонарних джерел, так і від пересувних транспортних засобів.

Рівень забруднення повітря (ІЗА=14,48) вищий за середній по Україні (ІЗА по Україні дорівнює 7,1).

Високий ІЗА обумовлений значним рівнем забруднення повітря формальдегідом (ІЗА=8,10), діоксидом азоту (ІЗА=2,46), фенолом (ІЗА=1,45), пилом (ІЗА=1,33), діоксидом сірки (ІЗА=1,14).

Середній вміст формальдегіду у 5,0 рази перевищує середньодобову ГДК, діоксиду азоту – у 2,0 рази, пилу, фенолу – у 1,3 рази, діоксиду сірки – у 1,1 рази, оксиду вуглецю, фториду водню, сажі – у 1,0 рази, оксиду азоту – у 0,7 раз.

Індекс забруднення на більшості ПСЗ (ІЗА=6-18) високий, за виключенням ПСЗ № 20 (ІЗА=6,49) та ПСЗ № 15 (ІЗА=8,07). На ПСЗ № 8, не зважаючи що він розташований у курортній зоні, ІЗА дорівнює 8,31.

Найбільший рівень забруднення повітря основними та специфічними речовинами відмічається у північній та північно-західній промислових частинах міста (ПСЗ №№ 18, 17, 16, 10). Тут концентрації основних речовин вище, ніж в інших районах міста.

В північній та північно-західній частинах міста, розташованих в понижуванні рельєфу, знаходяться основні джерела забруднення міста. Тут дуже велика запиленість повітря. Аерозольні частинки сірки, пилу та інших шкідливих речовин від промислових викидів погіршують видимість та перешкоджають проникненню до приземного слою атмосфери сонячної радіації.

Екологічна обстановка у багатьох районах міста продовжує залишатися незадовільною, а концентрація деяких шкідливих речовин перевищує гранично-допустимі. Однією з багатьох причин забруднення є використання багатьма підприємствами та приватними підприємцями паливних генераторів з-за тривалої відсутності електропостачання у місті.

Максимальні з разових концентрацій сажі – 1,7 ГДК (ПСЗ № 17), пилу – 1,6 ГДК (ПСЗ № 17), фенолу – 1,5 ГДК (ПСЗ № 20), формальдегіду – 1,3 ГДК (ПСЗ № 18), оксиду вуглецю – 1,2 ГДК (ПСЗ №№ 15, 18), діоксиду азоту – 1,0 ГДК (ПСЗ № 16), сірководню – 1,0 ГДК (ПСЗ № 18), фториду водню – 0,9 ГДК (ПСЗ № 17), діоксиду сірки – 0,3 ГДК (ПСЗ №№ 17); оксиду азоту – 0,2 ГДК (ПСЗ № 16).

В річному ході максимальні концентрації спостерігались: пилу - у червні, серпні; діоксиду сірки – у квітні, серпні; оксиду вуглецю – у серпні, жовтні; діоксиду азоту – у липні; оксиду азоту – у квітні, вересні, грудні; сірководню – у вересні; фториду водню – у квітні, липні; фенолу – у квітні, серпні; сажі – у червні; формальдегіду – у червні, вересні, листопаді. Концентрація сульфатів має рівний хід.

В річному ході середніх концентрацій максимуми спостерігались: пилу – у червні; діоксиду сірки – у вересні; оксиду вуглецю – у липні, серпні; діоксиду азоту – у серпні, вересні; оксиду азоту – у грудні; фториду водню – з квітня по травень; фенолу – у березні; сажі – у вересні; формальдегіду – у червні. Концентрації сульфатів, сірководню мають рівний хід.

Розсіювальна здатність атмосфери в районі Одеси знижена.

Серед численності метеорологічних факторів найбільший вплив на ступінь забруднення повітряного басейну чинить режим вітру, вологість та температурна стратифікація. В Одеському регіоні переважними є вітри з північною складовою, повторюваність яких складає близько 46 %. У весняно-літній період збільшення повторюваності південних напрямків вітру (29 %) обумовлено бризовою циркуляцією, яка чинить значний вплив на потенціал забруднення атмосфери у Одеському регіоні.

Велику роль у формуванні рівня забруднення атмосфери протягом року грають приземні та піднесені інверсії температури. Повторюваність приземних інверсій (спостереження проводились тільки у січні та лютому 2022 року) максимальна у лютому у нічні часи (64%). У січні підвищена повторюваність піднесених інверсій (39%). Під ними накопичується забруднене повітря, і місто опиняється як “шапкою” зачинене для надходження чистого повітря. У лютому відмічено 18 % застоїв. Повторюваність туманів за рік найбільша у грудні (7 %). Кількість днів з опадами за рік склала 164.

В цілому по місту порівняно з 2021 роком загальний рівень забруднення майже не змінився. Спостерігалось незначне збільшення концентрацій діоксиду сірки, діоксиду і оксиду азоту, формальдегіду; зменшення концентрацій пилу. Концентрація оксиду вуглецю, сульфатів, сірководню, фенолу, фториду водню, сажі залишилась на тому ж рівні.

За останні 5 років спостерігається незначне зменшення концентрацій пилу, сульфатів, оксиду азоту, фториду водню, сажі, формальдегіду;

збільшення концентрацій діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, сірководню, фенолу.

Дуже повільно здійснюється перехід автотранспорту на електрифікований транспорт. Кількість підземних переходів недостатня. Нові житлові масиви проєктуються і будуються без підземних переходів.

Для поліпшення екологічного стану міста необхідно:

- забезпечити централізоване теплопостачання міста з ліквідацією маленьких котелен, які працюють на твердому паливі;
- керівникам підприємств необхідно виконати всі природоохоронні заходи, які є в узгоджених проєктах гранично-допустимих викидів;
- місцевим органам влади заборонити будівництво нових, а також реконструкцію та нарощування потужних екологічно небезпечних підприємств, не пов'язаних з реконструкцією та морською діяльністю регіону;
- розробити заходи щодо упорядкування руху автомобілів та залізничного транспорту у цілях зниження викидів шкідливих речовин;
- забезпечити автотранспорт міста малосірчистим дизельним паливом, а також, найбільшу увагу приділити громадському електротранспорту;
- регулярно проводити ремонт доріг;
- вести будівництво паркінгів, що дозволить скоротити кількість парковок;
- проводити роботу з переводу міського спеціального транспорту на газове паливо;
- заборонити обслуговування центру міста автобусами, технічний стан яких не відповідає нормативним вимогам;
- усі приватні автобуси та мікроавтобуси, які здійснюють перевезення пасажирів у центр 3 міста, забезпечити каталізаторами дожигу оксиду вуглецю;
- розробити заходи відносно обмеження руху в історичній частині міста;
- пріоритетний розвиток пасажирського транспорту загального користування - на електротязі.

Моніторинг стану забруднення морського середовища.

II. Моніторинг стану забруднення морського середовища.

II.1. Акваторія порту Одеса.

Спостереження виконуються на двох станціях в районі Одеського порту по 17 інгредієнтах:

Станція №29 (район 6 причалу п. Одеса) на поверхні, 5 м та 8 м. – 3 рази на місяць.

Станція № 33 (район 1 причалу п. Одеса) на поверхні, 5 м та 8 м. – 3 рази на місяць.

За рік відібрано 211 проб морської води та 4 проби ґрунтів.

Кількість виконаних гідрохімічних аналізів по 17 інгредієнтам

Таблиця 15.5.2

№ з/п	Інгредієнт	Кількість визначень
1	2	3

1	Солоність	136
2	Загальна лужність	46
3	Оксиген	136
4	Значення рН	136
5	Кремній	46
6	Фосфор ортофосфатів	46
7	Загальний фосфор	46
8	Нітроген нітритний	46
9	Нітроген нітратний	46
10	Нітроген амонійний	46
11	Нітроген загальний	46
12	СПАР	46
13	Феноли у морській воді	69
14	Сірководень	23
15	Нафтопродукти у морській воді	204
16	Нафтопродукти в донних ґрунтах	4
17	Феноли в донних ґрунтах	4

Загальна кількість хімічних аналізів складає 1126 визначень.

Моніторинг стану навколишнього природного середовища в районі спостереження за 2022 рік по акваторії Одеського порту становить: нафтопродукти – 0,07 мг/дм³, СПАР -110 мкг/дм³, феноли – не виявлені, нітроген амонійний – 28 мкг/дм³, нітроген загальний -76 мкг/дм³, нітроген нітритний – 8 мкг/дм³, нітроген нітратний – 12 мкг/дм³, загальний фосфор – 33 мкг/дм³, фосфор ортофосфатів – 11 мкг/дм³, кремній – 180 мкг/дм³, оксисен - 10,25 мг/дм³, значення рН -8,55 одиниць, загальна лужність – 3,090 мг-екв/дм³, солоність -15,03 опс, сірководень – не виявлено.

II.2. Акваторія порту Чорноморськ.

Спостереження виконуються:

у Сухому лимані на 5 точках по 17 інгредієнтах:

Т. 20-на поверхні, 5 м та 8 м.	1 раз у два місяці.
Т. 21-на поверхні, 5 м та 8 м.	1 раз у два місяці.
Т. 24-на поверхні, 5 м, 10 м та 11 м.	3 рази на місяць.
Т. 25-на поверхні, 5 м та 10 м.	3 рази на місяць.
Т. 29-на поверхні, 5 м та 9 м.	1 раз у два місяці.

У Чорному морі-1 точка:

Т. 26-на поверхні, 5 м,10 м та 13 м.	1 раз у два місяці.
--------------------------------------	---------------------

Також проводиться відбір проб ґрунтів у придонному горизонті у Сухому лимані т. 24 та Чорному морі т. 26 – 2 рази на рік у березні та у вересні на нафтопродукти та феноли. За рік відібрано 330 проб морської води та 4 проби ґрунтів.

Таблиця 15.5.3

№ з/п	Інгредієнт	Кількість визначень
1	2	3

1	Солоність	234
2	Загальна лужність	114
3	Оксиген	234
4	Значення рН	234
5	Кремній	114
6	Фосфор ортофосфатів	114
7	Загальний фосфор	114
8	Нітроген нітритний	114
9	Нітроген нітратний	114
10	Нітроген амонійний	114
11	Нітроген загальний	114
12	СПАР	114
13	Феноли у морській воді	114
14	Сірководень	48
15	Нафтопродукти у морській воді	330
16	Нафтопродукти в донних ґрунтах	4
17	Феноли в донних ґрунтах	4

Загальна кількість хімічних аналізів складає 2 228 визначень.

Моніторинг стану навколишнього природного середовища в районі спостереження за 2022 рік по Сухому лиману становить: нафтопродукти - 0,05 мг/дм³, СПАР - 86 мкг/дм³, феноли - не виявлені, нітроген амонійний - 29 мкг/дм³, нітроген загальний - 160 мкг/дм³, нітроген нітритний - 4 мкг/дм³, нітроген нітратний - 33 мкг/дм³, загальний фосфор - 18 мкг/дм³, фосфор ортофосфатів - 13 мкг/дм³, кремній - 35 мкг/дм³, оксисен - 8,82 мг/дм³, значення рН - 8,20 одиниць, загальна лужність - 4,004 мг-екв/дм³, солоність-13,02 опс, сірководень - не виявлено.

По району вхідного каналу: нафтопродукти - 0,05 мг/дм³, СПАР - 73 мкг/дм³, феноли - не виявлені, нітроген амонійний - 16 мкг/дм³, нітроген загальний - 90 мкг/дм³, нітроген нітритний - 2 мкг/дм³, нітроген нітратний -18 мкг/дм³, загальний фосфор - 18 мкг/дм³, фосфор ортофосфатів -15 мкг/дм³, кремній - 39 мкг/дм³, оксисен - 9,23 мг/дм³, значення рН - 8,20 одиниць, загальна лужність - 3,977 мг-екв/дм³, солоність - 13,22 опс, сірководень -не виявлено.

КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» Одеської міської ради

Службою екологічного контролю КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» Одеської міської ради за 2022 рік відподно до плану, виконані наступні роботи:

Проведено інструментальні заміри по визначенню рівнів забруднення атмосферного повітря в встановлених точках контролю по місту.

Всього за 2022 рік виконано 116 виїздів та 1000 спостережень з з автоматичним відбором проб та вимірами газоаналізаторами концентрацій по 6-ми забруднюючих речовин – оксиду вуглецю, озону, сірководню, діоксину сірки, пилу, діоксину азоту і також рівень гамма випромінювання. Вироблено 5015 визначень ЗР.

За результатами моніторингу в точках контролю по вмісту не спостерігаються перевищення ГДК. Визначено такі максимальні концентрації забруднюючих речовин:

- по оксиду вуглецю 4,1 мг/м³, що складає 0,82 ГДК на 5 Ст. Великого Фонтану (10.08.2022);
- по озону 0,057 мг/м³, що складає 0,35 ГДК на Об'їзна дорога (Два стовпа) (18.07.2022);
- по пилу 0,294 мг/м³, що складає 0,58 ГДК на Залізничний вокзал (12.09.2022);
- по сірководню 0,0023 мг/м³, що складає 0,28 ГДК Івановський шляхопровід (08.08.2022);
- по діоксину сірки 0,111 мг/м³, що складає 0,22 ГДК на Об'їзна дорога (Два стовпа) (18.05.2022);
- по діоксину азоту 0,121 мг/м³, що складає 0,55 ГДР на 5 Ст. Великого Фонтану (10.06.2022);
- по гамма випромінювання 0,16 МкЗв/год⁻¹, що складає 0,6 ГДК Івановський шляхопровід (28.12.2022).

Службою екологічного контролю було відпрацьовано 41 скарги від мешканців міст, складено 15 протоколів вимірювання, 6 з перевищеннями.

НДУ «Український науковий центр екології моря»

Інформація щодо проведення моніторингу стану довкілля в Одеській області за 2022 рік

НДУ «Український науковий центр екології моря» (УкрНЦЕМ) є суб'єктом регіональної системи моніторингу довкілля Одеської області і відповідає, в межах повноважень, за здійснення моніторингу екологічного стану морського середовища

Одним з важливих і актуальних екологічних завдань УкрНЦЕМ є виконання Програми державного моніторингу вод (в частині діагностичного моніторингу прибережних та морських вод Чорного та Азовського морів) і забезпечення Морської природоохоронної стратегії України, що розроблена згідно Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема в частині імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/56/ЄС від 17 червня 2008 р. про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища (Рамкова директива про морську стратегію).

Програма екологічного моніторингу УкрНЦЕМ включає виміри щодо комплексної оцінки стану забруднення та евтрофікації (кисень, концентрація біогенних речовин (БР), хлорофіл-а, фітопланктон) у прибережних водах відповідно до Водної Рамкової Директиви (WFD) і у морських водах, що визначено Рамковою Директивою про морську стратегію (MSFD). Остання є предметом загальної оцінки доброго екологічного стану (ДЕС).

Регулярні (раз на тиждень) екологічні спостереження стану прибережних вод впродовж 2022 року проводилися на станціях, розташованих біля мису «Малий Фонтан», в районі пляжу «Аркадія» та в районі Чорноморського яхт-клубу.

На екологічний стан Одеського регіону впливає стік трансформованих річних вод Дніпра і Південного Бугу, а також прибережні антропогенні

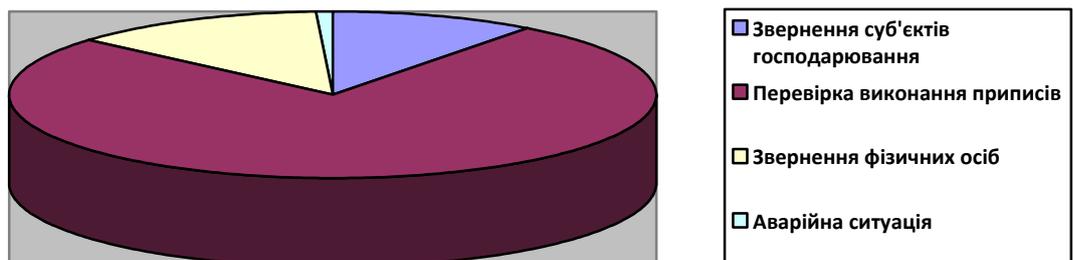
джерела, що пов'язані з діяльністю трьох портів, промислових підприємств, комунально-побутових та сільських господарств. В результаті цих факторів в морське середовище цього регіону надходить значна кількість БР, що сприяє розвитку процесу евтрофікації і, як наслідок, призведе до змін гідрохімічного режиму, зниження їх якості і погіршення екологічного стану морської екосистеми шельфу України.

Державна екологічна інспекція Південно-західного округу (Миколаївська та Одеська області)

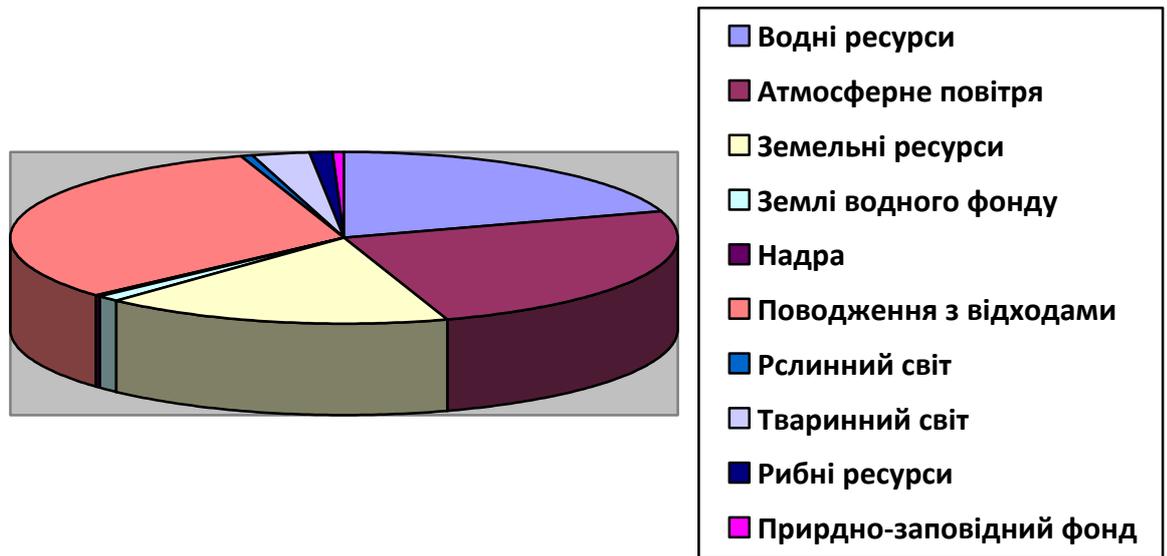
В рамках здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів у 2022 році Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) проведено 440 ресурсних перевірок, у тому числі 310 планових та 130 позапланових ресурсних перевірок об'єктів державного нагляду (контролю).

Перевірено 195 об'єктів державного нагляду (контролю), у тому числі 139 суб'єктів господарювання, 12 місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, 44 фізичних осіб при здійсненні обстежень ("Новорічна ялинка", "Первоцвіт", "Нерест" тощо).

Діаграма розподілення підстав для проведення позапланових перевірок у 2022 році

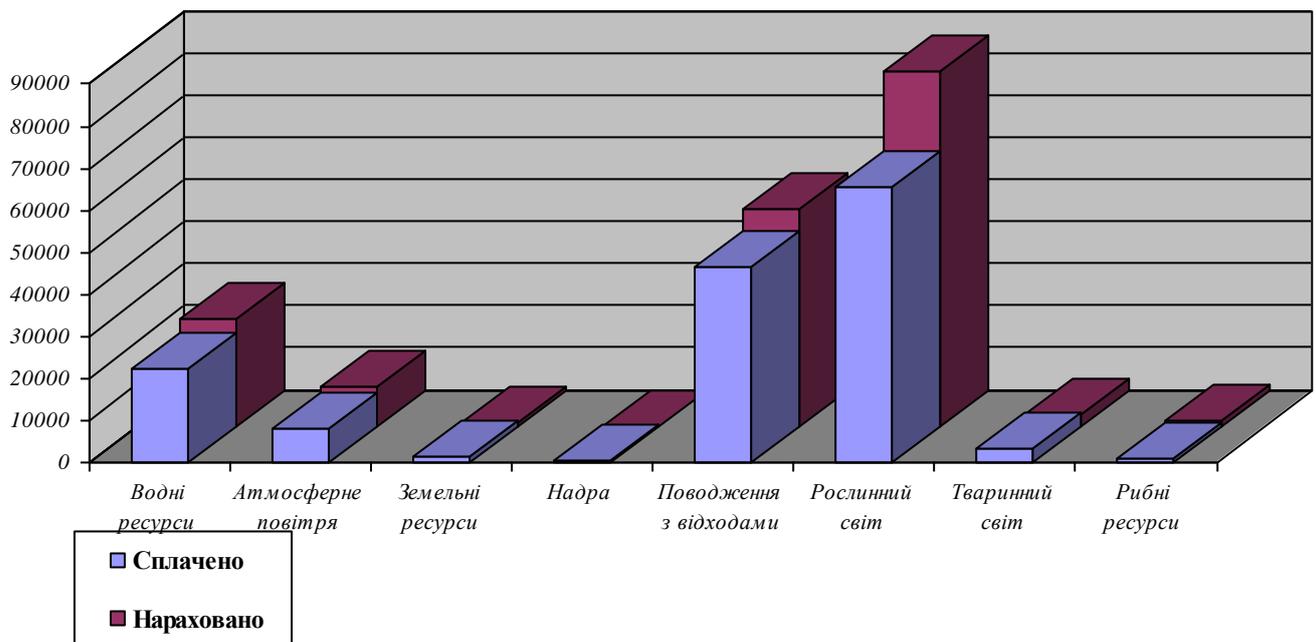

Діаграма розподілення кількості проведених у 2022 році перевірок за ресурсними напрямками

За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 464 протоколи. До адміністративної відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 406 громадян на суму 176,069 тис грн, 46 протоколів передано для розгляду до судових органів. У звітному періоді порушниками сплачено штрафів на суму 147,986 тис грн.

Діаграма розподілення сум нарахованих та сплачених штрафів за 12 місяців 2022 року за ресурсними напрямками (грн)

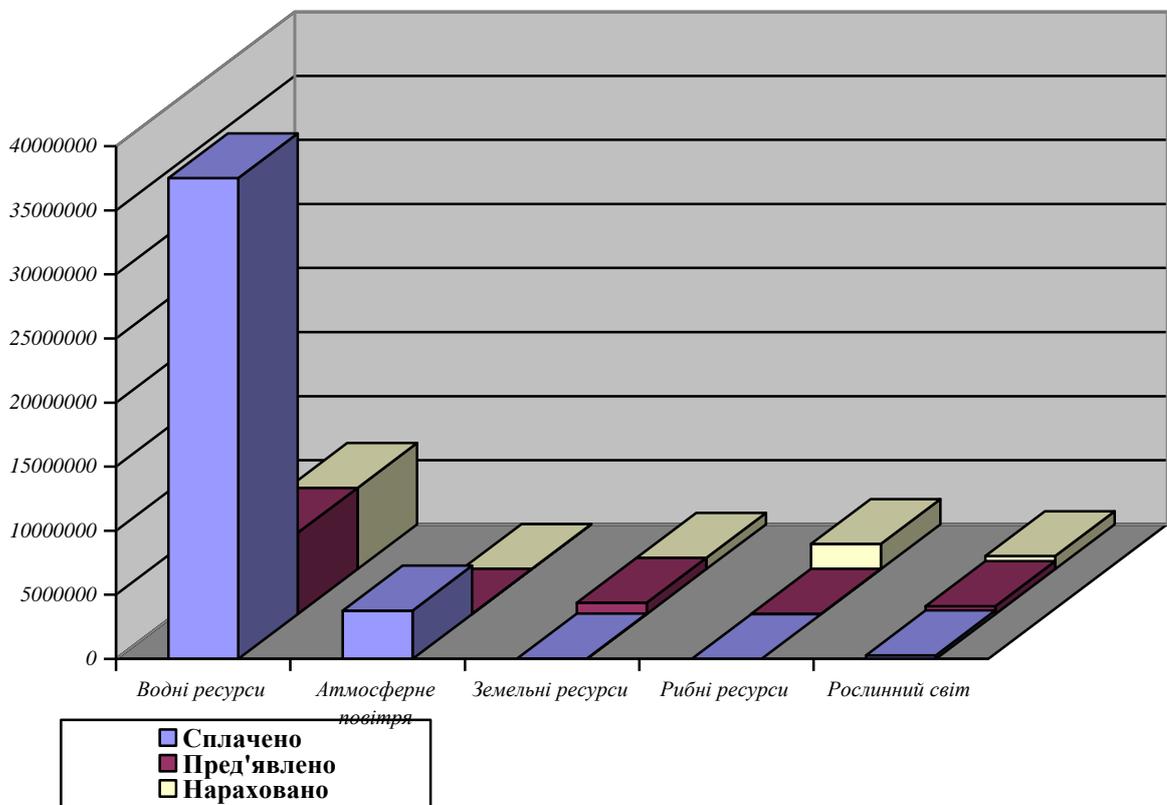
За результатами проведення перевірок з питань дотримання вимог природоохоронного законодавства, а також за наслідками заходів державного

контролю на території Миколаївської та Одеської областей на відшкодування збитків, заподіяних державі, пред'явлено претензій підприємствам та скеровано громадянам листів про відшкодування збитків на суму 7928,971 тис грн. Загальна сума нарахованих у звітному періоді збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, становить 10279,343 тис грн, з них 483,570 тис грн – заподіяні невстановленими особами (матеріали перевірок скеровано у правоохоронні органи). Сплачено у звітному періоді збитків на загальну суму 41 606,425 тис грн.

До правоохоронних органів скеровано матеріали 13 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства, відкрито 3 кримінальних провадження.

До судових органів передано 3 позови для прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності підприємств, прийнято 2 відповідних рішення.

Діаграма розподілення сум розрахованих збитків, пред'явлених до відшкодування та стягнутих у 2022 році за ресурсними напрямками (грн)

Протягом 2022 року сталося 2 аварійних забруднення водних ресурсів. Загальна сума збитків, заподіяних внаслідок аварійних ситуацій, становить 98,91786 тис грн., станом на 01.01.2023 сума відшкодованих збитків складає 12,28706 грн.

Державна Установа «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охороною здоров'я України»

У 2022р. діяльність Державної Установи «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охороною здоров'я України» (надалі - Центр) здійснювалась за основними напрямками діяльності та мети, направленими на реалізацію державної політики у сфері санітарного та епідеміологічного благополуччя населення.

Предметом діяльності Центру є забезпечення проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, здійснення заходів, спрямованих на санітарну охорону державного кордону України, проведення розслідувань причин і умов виникнення інфекційних захворювань, отруень, радіаційних аварій.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 182 «Про затвердження порядку проведення соціально-гігієнічного моніторингу довкілля», з метою оцінки можливого впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення, Центром впроваджено проведення постійного моніторингу за станом якості питної води, води відкритих водойм, морської води в зонах рекреації, атмосферного повітря, ґрунту та фізичних факторів впливу (шум, вібрація, електромагнітне випромінювання).

Для проведення лабораторно-інструментальних досліджень визначені контрольні точки на території населених пунктів області, а саме: за станом забруднення атмосферного повітря – 79 постійних точок спостереження; за станом поверхневих водойм – 96 точок, 304 – за станом питної води; шуму – 60; ґрунту – 199 (на території житлової забудови, дитячих майданчиків, пляжів, на території санітарно – захисних зон полігонів твердих побутових відходів); спостереження за станом електромагнітного фону проводився в 351 точці на території житлової забудови в місцях, прилеглих до базових станцій мобільного зв'язку.

Забезпечення м. Одеса та області доброякісною питною водою є найважливішим питанням санітарного та епідемічного благополуччя області. Недоброякісна питна вода є загрозою виникнення інфекційних захворювань на гострі кишкові інфекції, вірусні гепатити, сальмонелез тощо. За останні 2 роки в області не реєструвались спалахи з водним фактором передачі.

В 2022 році в м. Одеса було відібрано та досліджено 1073 проби питної води на санітарно-мікробіологічні і 1021 пробу на санітарно-хімічні показники. Відбір проб води проводився на території міста Одеса у визначених 50 стаціонарних точках. Всі досліджені проби відповідали вимогам ДсанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

По області питна вода була відібрана на 1750 діючих об'єктах.

В 2022 р. відбір проб питної води проводився на 1215 об'єктах з централізованим водопостачанням (з джерел питного водопостачання, відомчих, сільських, комунальних і локальних водопроводів) і на 535 об'єктах

з нецентралізованим водопостачанням (з шахтних колодязів, громадських каптажів, артезіанських свердловин, бюветів, пунктів розливу води).

Результати лабораторного контролю не відповідали санітарним нормам на 323 об'єктах з централізованим водопостачанням (26,6%) і 246 об'єктах - з нецентралізованим водопостачанням (46,0%).

З централізованих мереж водопостачання на санітарно-мікробіологічні показники було досліджено 19122 проби питної води, з них не відповідало нормативним вимогам 724 проби (3,8%).

Із 741 проби питної води, відібраної на об'єктах з нецентралізованим водопостачанням, виявлено 115 нестандартних проб (15,5%).

Із усіх досліджених проб питної води на мікробіологічні показники найбільший відсоток нестандартних проб було зафіксовано в Білгород-Дністровському, Подільському і Роздільнянському районах.

На санітарно-хімічні показники з централізованих мереж водопостачання було досліджено 14918 проб питної води, не відповідали нормативним вимогам 919 проб (6,2%). Із 774 проб питної води, відібраної на об'єктах з нецентралізованим водопостачанням, виявлено 353 нестандартні проби (45,6%).

Найбільший відсоток нестандартних проб питної води по санітарно-хімічним показникам зафіксовано в Болградському районі за вмістом хлоридів, сульфатів, сухого залишку, загальною жорсткістю, каламутністю і кольоровістю, Білгород-Дністровському районі за вмістом хлоридів, сульфатів і сухого залишку, Березівському районі за вмістом хлоридів, сухого залишку, заліза і загальною жорсткістю.

На об'єктах нецентралізованого водопостачання виявлено 60,5% нестандартних проб в Подільському районі, 68,5% в Болградському районі і 22% в Ізмаїльському районі.

У 2022р. було досліджено 1252 проби питної води на паразитологічні показники і 68 проб на радіологічні показники, Усі досліджені проби відповідали гігієнічним вимогам.

У ході здійснення державного соціально-гігієнічного моніторингу, лабораторний контроль стану води поверхневих водойм проводився у визначених 32 точках водойм 1-ї категорії, які використовуються, як джерела питного водопостачання населення (р. Дністер, р. Дунай, оз. Ялпуг) та 16 точках водойм 2-ї категорії, які знаходяться в межах населених пунктів і можуть бути використані для занять спортом та відпочинку населення (Дністровський лиман, Хаджибейський лиман, Тилігульський лиман).

За даними результатів лабораторного контролю води поверхневих водойм 1-ї категорії встановлено, що в 2022р. відсоток нестандартних проб води на санітарно-хімічні показники (о. Ялпуг, р. Дунай) знизився та склав 4,2% проти 7,5% в 2021 р; відсоток нестандартних проб води досліджених на санітарно-мікробіологічні показники (р. Дунай) склав 2,3% проти 7,7% в 2021р.

Дані лабораторного контролю води поверхневих водойм 2-ї категорії, свідчать про незадовільний стан якості води, на санітарно-хімічні показники, а саме: відсоток нестандартних проб води (Дністровський лиман, Хаджибейський

лиман) склав 19,5%.; на санітарно-мікробіологічні показники відсоток нестандартних проб (Дністровський і Хаджибейський лимани) склав 44%.

На вміст залишків хлороорганічних пестицидів (ДДТ, ДДД, ДДЕ, гексахлорциклогексан, альдрин, дельдрин, гептахлор, гексахлорбензол, хорус) було досліджено у водоймах 1-ї та 2-ї категорії 196 і 98 проб (відповідно). Усі досліджені проби відповідали гігієнічним вимогам, перевищення гранично допустимих концентрацій не встановлено.

Аналіз результатів лабораторних досліджень води з поверхневих водойм 1-ї та 2-ї категорії дозволяє визначити, що основними причинами їх забруднення можуть бути: природні фактори (різке підвищення температури повітря та води), а також забруднення води водойм недостатньо очищеними стічними водами каналізаційних очисних споруд та неочищених стічних вод очисних споруд сільських населених пунктів, надходження дощових вод, порушеннями обмежень господарської діяльності в прибережних захисних смугах.

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні, в 2022р. державний соціально-гігієнічний моніторинг за станом якості морської води проводився на території тільки 8 громадських пляжів по обмеженому графіку відбору морської води (в 5 м від урізу води), а саме: рекреаційні зони Білгород-Дністровського району - смт. Затока, Одеського району – с. Грибівка та в м. Одесі – 10, 16 ст. В. Фонтану, «Аркадія». «Ланжерон», «Лузанівка».

У 2022р. усі 322 проби морської води відібрані на санітарно-хімічні показники відповідали гігієнічним вимогам. На санітарно-мікробіологічні показники, з відібраних 655 проб морської води не відповідало гігієнічним вимогам 72 проби (11%).

У 2022р. проводився щоденний моніторинг за станом забруднення атмосферного повітря на території житлової забудови 47 населених пунктів, у тому числі на території 17 сільських населених пунктів. Лабораторні дослідження здійснювалися на визначення 27 забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

У ході державного соціально-гігієнічного моніторингу було проведено 3752 лабораторних досліджень атмосферного повітря на території житлової забудови в містах Одеса, Ізмаїл, Подільськ, Білгород-Дністровський, Роздільна, Южне, Кілія, Біляївка, Балта, Березівка, Овідіополь, Рені, Болград та Любашівка.

Перевищення гранично допустимих концентрацій встановлено в м.Одеса по вмісту пилу та окису вуглецю у 12 пробах на території житлової забудови, яка знаходиться в зоні впливу автотранспорту на автомагістралях з високою щільністю руху.

На території сільських населених пунктів було відібрано та досліджено 219 проб атмосферного повітря, Перевищення гранично допустимих концентрацій не визначено.

Таким чином, на сьогодні основним забруднювачем атмосферного повітря є значне збільшення автопарку і як наслідок, велика інтенсивність потоку автотранспорту на автомагістралях міст, несвоєчасна заміна застарілого транспорту, повільний перехід на електрифікований транспорт.

Моніторингові дослідження ґрунту проводились в контрольних точках на території житлової забудови, зонах відпочинку (сквери, парки), дитячих майданчиках, санітарно-захисних зонах підприємств, полігонів твердих побутових відходів тощо.

Так, на території житлової забудови населених пунктів області на санітарно-хімічні показники було відібрано та досліджено 173 проби ґрунту, в т.ч. 88 проб на наявність залишків солей важких металів. З них не відповідало гігієнічним вимогам 31 проба (35%) по вмісту цинку, марганцю, міді. По вмісту залишків хлорорганічних пестицидів усі досліджені проби відповідали гігієнічним вимогам.

На санітарно-мікробіологічні показники на території житлової забудови було досліджено 294 проби, з них не відповідало гігієнічним вимогам – 5,4% проб.

На території дитячих майданчиків на санітарно-хімічні і санітарно-мікробіологічні показники в 2022р. було досліджено відповідно по 27 проб. Перевищення гранично допустимих концентрацій на мікробіологічними показниками не встановлено.

На території житлової забудови було відібрано та досліджено 587 проб ґрунту на наявність геогельмінтів, з них у 7 пробах (1,2%) було виявлено життєздатні яйця геогельмінтів. Відсоток виявлених нестандартних проб ґрунту на території дитячих майданчиків та дитячих закладів не перевищував 0,5%.

На території санітарно-захисних зон 26 сільських полігонів твердих побутових відходів в 4 випадках (15,3%) встановлено перевищення гранично допустимих концентрацій по вмісту солей важких металів (мідь, марганець, цинк, кадмій). На вміст залишків хлорорганічних пестицидів було досліджено 14 проб, перевищення гранично допустимих концентрацій не встановлено.

У 2022 р. на території житлової забудови було здійснено 1241 вимірювання рівнів електромагнітного випромінювання. Рівні щільності потоку енергії на території житлової забудови населених пунктів біля передавальних радіотехнічних об'єктів коливались в межах 0,1-0,4-1,3-2,8-3,8 мкВт/см² при гранично допустимому рівні – 100 мкВт/см².

За даними результатів акустичного моніторингу, який проводився у 60 контрольних точках спостереження на території житлової забудови населених пунктів області було проведено 605 вимірювань рівнів шуму, з них з перевищенням гранично допустимих рівнів – 34 вимірювання (м.Одеса).

По усім випадкам нестандартних проб питної води, води поверхневих водойм та морської води, інформації для прийняття відповідних заходів направляються до органів міської влади, Головному управлінню Держпродспоживслужби в Одеській області, департаменту екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради. Департаменту транспорту зв'язку та дорожнього руху Одеської міської ради тощо.

Поширення процесів деградації земель

Таблиця 15.5.4

Види леградованих земель	За роками			
	2021		2022	
	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)				
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії				
Землі (с/г угіддя), піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії				
Землі (с/г угіддя) з кислими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із засоленими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із солонцюватими ґрунтами	98,6	4,76	-	-
Землі (с/г угіддя) із солонцевими комплексами				
Землі (с/г угіддя) осолоділі				
Землі (с/г угіддя) перезволожені				
Землі (с/г угіддя) заболочені				
Землі, що піддані зсувам				
Землі над породами, що здатні до карстування, у тому числі під _____ од. карстопроявів				
Забруднені землі (с/г угіддя), які не використовуються у с/г виробництві				
Землі, що перебувають у стані консервації				
Підтоплені землі				
Порушені землі				

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Європейський підхід до оцінки впливу на довкілля, окреслений у Директиві ЄС 2011/92/ЄС, покладено в основу Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Прийняття та введення в дію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та відповідних підзаконних актів Кабінету Міністрів України, спрямованих на його впровадження є значним кроком України у переході до

європейських вимог та стандартів у галузі охорони довкілля і забезпеченні прозорості процесу надання дозвільних документів для об'єктів господарської діяльності та врахування інтересів усіх заінтересованих сторін.

Оцінка впливу на довкілля призначена для виявлення характеру, інтенсивності і ступеня небезпеки впливу будь-якого виду планованої господарської діяльності на стан довкілля і здоров'я населення. Планована господарська діяльність включає в себе будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище.

Департамент екології та природних ресурсів є структурним підрозділом Одеської обласної державної адміністрації з питань екології та природних ресурсів, який забезпечує реалізацію повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля, у тому числі видає висновки з оцінки впливу на довкілля.

Правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля встановлено Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» та прийнятими відповідно до нього підзаконними нормативно-правовими актами.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Згідно з частиною першою статті 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:

- 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля відповідно до статей 5, 6 та 14 цього Закону;
- 2) проведення громадського обговорення відповідно до статей 7, 8 та 14 цього Закону;
- 3) аналіз уповноваженим органом відповідно до статті 9 цього Закону інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
- 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого пунктом 3 цієї частини;
- 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності відповідно до статті 11 цього Закону.

Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1026.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» суб'єкт господарювання інформує уповноважений територіальний орган про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля шляхом подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на

довкілля. Суб'єкт господарювання має право самостійно (з дотриманням вимог частини другої цієї статті) подати повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, безпосередньо до уповноваженого центрального органу з метою отримання його висновку з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 2022 року Департаментом внесено до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля 14 повідомлень про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, отриманих від суб'єктів господарювання.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» громадське обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля проводиться з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності.

Уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених частинами третьою і четвертою статті 5 цього Закону, - уповноважений центральний орган зобов'язаний забезпечити громадське обговорення у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Громадське обговорення планованої діяльності після подання звіту з оцінки впливу на довкілля проводиться у формі громадських слухань та у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді).

Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 №989.

У зв'язку з набранням чинності Закону України «Про внесення зміни до статті 17 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 18 червня 2020 року № 733-IX тимчасово, на період дії та в межах території карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), до повного його скасування та протягом 30 днів з дня скасування карантину, громадське обговорення планованої діяльності проводиться у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді). У цей період громадські слухання, передбачені статтею 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», не проводяться.

У зв'язку з цим, протягом 2022 року Департаментом не проводились громадські слухання в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Згідно з частиною 6 статті 9 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» висновок з оцінки впливу на довкілля надається суб'єкту господарювання безоплатно протягом 25 робочих днів з дня завершення громадського обговорення. До висновку з оцінки впливу на довкілля додається звіт про громадське обговорення.

Протягом 2022 року Департаментом підготовлено 20 звітів про громадське обговорення, видано 12 висновків з оцінки впливу на довкілля та прийнято 8 рішень про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля.

У 2022 році на території Одеської області до основних видів планованої діяльності та об'єктів по яким видано висновки з оцінки впливу на довкілля

належать: вітроелектростанції, лінії електропередачі, залізничні колії та споруди, перевантажувальні термінали, поводження у сфері з відходами, автозаправні стації тощо.

Департаментом забезпечено опублікування на офіційній веб-сторінці Департаменту <http://ecology.odessa.gov.ua/> інформації на різних стадіях процесу проведення оцінки впливу на довкілля, а саме: повідомлень про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошень про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, висновків з оцінки впливу на довкілля.

15.7. Економічні засади природокористування

Раціональне використання і відтворення природних ресурсів є однією з найбільш актуальних проблем людства. Поряд з глобальним, проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів має яскраво виражений регіональний характер і відіграє особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу.

Головною складовою економічного механізму природоохоронної діяльності є платність за спеціальне використання природних ресурсів та за шкідливий вплив на довкілля, яка стимулює природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго і ресурсомісткості одиниці продукції шляхом впровадження еколого-економічних інструментів.

За рахунок коштів екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища і грошових стягнень за збитки, завдані державі понаднормативними та аварійними забрудненнями довкілля формуються фонди охорони навколишнього природного середовища, які мають важливе значення в загальній структурі джерел фінансування загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм.

Одним з дієвих засобів впливу на політику природокористування є плата за природні ресурси. Розміри такої плати визначають за допомогою економічної оцінки, в основу якої покладено диференційну ренту. Розрізняють п'ять видів платежів за ресурси:

- платежі за право користування природними ресурсами;
- плата за відтворення та охорону природних ресурсів;
- рентні платежі за експлуатацію природних ресурсів, що мають певні переваги на ринку;
- штрафні платежі за понаднормативне використання природних ресурсів;
- компенсаційні платежі за виведення природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, спричинені їх використанням.

Податковий кодекс України спрямований на реалізацію важливого природоохоронного принципу «забруднювач – платить»!, тобто забруднювач має відшкодувати витрати, пов'язані з попередженням забруднення навколишнього природного середовища і проведенням заходів ліквідації

забруднення. Екологічний податок належить до загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів).

Податок є одним з найбільш важливих еколого-економічних інструментів природоохоронної діяльності і справляється за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів.

Величина податку залежить від кількості, виду забруднюючої речовини, що надходить у навколишнє природне середовище, її шкідливості, класу небезпеки відходів та їх кількості, а також окремих коригувальних коефіцієнтів в залежності від чисельності жителів населеного пункту та його народногосподарського значення, басейнів рік, у які скидаються забруднюючі речовини, місця (зони) розміщення відходів.

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Одним з найбільш важливих джерел фінансування природоохоронної діяльності є бюджетні природоохоронні фонди. Саме завдяки існуванню таких екофондів як на державному так і регіональному й місцевих рівнях є реальна можливість спрямовувати відповідні кошти на реалізацію природоохоронних програм і проектів. Формування цих фондів відбувається переважно за рахунок сплати екологічного податку (збору за забруднення навколишнього природного середовища) суб'єктами господарської діяльності, з частини грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну довкіллю порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності згідно з чинним законодавством, цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.

На сьогодні в Україні існує трьохрівнева система екологічних фондів, яка складається з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, обласного та місцевих (міські, селищні, сільські та територіальних громад) фондів охорони навколишнього природного середовища.

На регіональному рівні вагомим джерелом фінансування природоохоронних заходів є обласний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища. Кошти екологічних фондів використовуються для цільового фінансування природоохоронних заходів відповідно до Переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147.

15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних

державних і місцевих природоохоронних програм, які повинні мати чіткі механізми та джерела як бюджетного, так і позабюджетного фінансування їх реалізації, в тому числі за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, як Державного так і місцевих.

Підставою для виконання природоохоронних заходів на регіональному рівні є наступні регіональні програми:

1. Регіональна програма збереження і відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2019-2023 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 25.10.2019 № 1095-VII (зі змінами від 16.04.2021 № 146-VIII).

2. Регіональна програма «Ліси Одещини на 2021- 2025 роки», яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 18.06.2021 № 202-VIII.

3. Регіональна програма з охорони довкілля на 2022 рік затверджена розпорядженням голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації від 25.07.2022 № 433/А-2022.

Фінансування вищезазначених програм відбувається більшою мірою з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Питання будівництва природоохоронних об'єктів та реалізація заходів, спрямованих на зниження рівня забруднення довкілля, залишаються для Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації пріоритетними та актуальними. Вагомим джерелом фінансування цих заходів є Державний та обласний фонди охорони навколишнього природного середовища.

На вирішення екологічних проблем області у 2022 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачалось виділення 12 000,0 тис. грн за наступними напрямками:

- наповнення водойми Китай та водойми Катлабуг водою з р. Дунай;
- утворення робочої групи з вивчення питання щодо можливості переносу питного водозабору м. Ізмаїл та розробки пропозицій нового будівництва протишкідливого захисту. Заходи виконані.

Протягом 2022 року у зв'язку з веденням режиму воєнного стану на території України кошти на проведення інших природоохоронних заходів зазначених програм не виділялись.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 1 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду. Процедура оцінки відповідності – будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних

регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання. Державна політика у сфері охорони довкілля реалізується шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань при здійсненні державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання екологічних правил, нормативів та стандартів, а також умов, встановлених документами дозвільного характеру. Об'єктами стандартизації та технічного регулювання є продукція, процеси та послуги, зокрема матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування, системи управління якістю і системи екологічного управління. Стандарти та технічні регламенти мають бути точними, чіткими та структурно уніфікованими, а вимоги, по можливості, мають стосуватися характеристик продукції, а не вимог до її конструкції чи опису. Важливим фактором ефективного функціонування державної системи охорони навколишнього природного середовища важливим є точність, єдність, уніфікованість та достовірність вимірювань. Відповідно статті 20 Закону України "Про метрологію і метрологічну діяльність» контроль за станом навколишнього природного середовища відноситься до сфери державного метрологічного нагляду.

У Одеській області установою, уповноваженою на проведення сертифікації систем управління навколишнім середовищем в системі УкрСЕПРО та згідно із вимогами ISO (системи екологічного керування) 14001:2015 є Державне підприємство «Одесастандартметрологія» та інші уповноважені підприємства.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує роботи і надає послуги зі стандартизації, метрології, сертифікації продукції, послуг та систем екологічного керування та управління якістю.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує комплекс послуг для отримання дозвільних документів для підтвердження відповідності продукції (послуг) вимогам безпеки і критеріям якості:

- Сертифікація систем управління ДСТУ ISO 9001:2015, (НАССР) ISO 22000 або ДСТУ 4161, ISO 14001, OHSAS 18001
- Сертифікація харчової продукції та промислової сировини
- Сертифікація промислової продукції
- Сертифікація колісно-транспортних засобів та їх складових частин, підйомно-транспортного обладнання, сільгосптехніки і станцій технічного обслуговування (СТО);
- Сертифікація послуг з розміщення та харчування;
- Рішення про те, що продукція не підлягає обов'язковій сертифікації
- Послуги з оцінки відповідності продукції технічним регламентам, визнання сертифікатів відповідності
- Сертифікація з обстеженням виробництва, атестація виробництва
- Широкий спектр метрологічних випробувань

- Проведення випробувань в акредитованих випробувальних лабораторіях харчової продукції, а також радіометрії і спектрометрії
- Забезпечення нормативною документацією
- Споживча експертиза
- Паспорт безпеки на хімічну речовину
- Навчально-практичні семінари.

15.9. Державне регулювання природокористування

Пунктом «с» статті 17 Закону України «Про відходи» визначено, що суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов'язані мати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, крім суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких $P_{зув}$ не перевищує 1000.

У разі, якщо їх діяльність призводить до утворення відходів, для яких $P_{зув}$ у межах від 50 до 1000, суб'єкти господарської діяльності подають на реєстрацію декларацію про відходи. Порядок подання та затвердження декларації про відходи регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118.

Відповідно до статті 20 Закону України «Про відходи» видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами віднесена до повноважень місцевих державних адміністрацій, а затвердження порядку надання таких дозволів згідно зі статтею цього Закону є компетенцією Кабінету Міністрів України.

Крім того, згідно з абзацом десятим частини першої статті 4 Закону України «Про дозвільну систему» перелік та вимоги до документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання документа дозвільного характеру, встановлюються виключно законами.

У даний час порядок надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами Кабінетом Міністрів України не затверджено та законодавчо не визначено вичерпного переліку документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання зазначеного дозволу.

У зв'язку з цим прийняття компетентного рішення з питань видачі дозволу/відмови у видачі дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами не можливо.

Протягом 2022 року Департаментом забезпечено підготовку документів щодо:

- видано 20 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- затверджено 5 лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- погоджено 7 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- підготовлено 15 висновків з оцінки впливу на довкілля;
- погоджено 48 проектів документів державного планування зі звітами про стратегічну екологічну оцінку;

- розглянуто та погоджено 10 документацій із землеустрою;
- погоджено переліки заходів з поліпшення санітарного стану лісів для 2-х територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- надано 126 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання, об'єкти яких належать до другої та третьої групи;
- розглянуто та опрацьовано 683 пакетів документів щодо реєстрації декларації про відходи;
- розглянуто та опрацьовано 75 пакетів документів інвентаризації та паспортизації відходів;
- розглянуто та опрацьовано 37 паспортів місць видалення відходів;
- розглянуто та опрацьовано 23 реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів;
- розглянуто та опрацьовано 35 поточних, індивідуальних нормативів використання питної води.

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища

Впродовж 2022 року Державною установою «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» проводились дослідження в сфері охорони навколишнього природного середовища за 3 науково-дослідними роботами та 2 міжнародними грантовими проєктами, зокрема:

- прикладна НДР на тему «Організаційно-економічні механізми формування ринку аквакультури (на прикладі Українського Причорномор'я)» (реєстраційний № 0122U002395, строк виконання 01.2022–06.2024). В рамках дослідження розроблено науково-прикладні засади екологобезпечного ринковоорієнтованого розвитку сектору аквакультури. В межах виконання НДР науковцями отримано міжнародну відзнаку - Awardforthebestpresentation «Factors of ecologicalinteractions of theaquaculturesector and theenvironment» during 3rd InternationalConference - StrategiestowardGreenDealImplementation: Water, RawMaterials&Energy (ICGreenDeal2022).

- прикладна НДР на тему «Імперативи соціально відповідального бізнесу на засадах екологізації економіки» (реєстраційний № 0122U000748, строк виконання 01.2022–12.2022 рр.). В рамках дослідження розвинуто методичне обґрунтування головних напрямів стійкого розвитку соціально відповідального виробництва й споживання в умовах повоєнного відновлення економіки України, зокрема на формування сприятливого інституціонального середовища для стійкості систем продовольства, водо- та енергоспоживання; впровадження циркулярної моделі поводження з відходами на засадах Європейського Зеленого Курсу.

- фундаментальна НДР на тему «Управління природними активами на засадах блакитного зростання» (реєстраційний № 0122U000738, строк виконання 01.2022–12.2024 рр.). В рамках дослідження розроблено комплекс рекомендацій щодо управління муніципальними природними активами на

засадах блакитного зростання, який включає: необхідність розробки стратегії управління природними активами, амортизацію природних активів та включення їх у фінансову звітність; обґрунтовано формування системи управління зеленою інфраструктурою приморських урбоекосистем.

За результатами досліджень науковцями ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» було сформовано та підготовлено низку методичних матеріалів, якими обґрунтовано порядок визначення збитків, а також алгоритм розрахунків (згідно чинної нормативно-правової бази України), що можуть бути використані для обґрунтування позовних вимог щодо їх відшкодування рф унаслідок її вторгнення в Україну:

- «Методичне забезпечення визначення економічних та екологічних збитків туризму та рекреації внаслідок російського вторгнення в Україну», яке враховує складові, пов'язані зі зниженням обсягу туристського споживання, впливом надзвичайних ситуацій військового характеру, недоотриманням ефекту від оздоровлення рекреантів, погіршенням стану довкілля.

- «Методичні підходи та методика до оцінки шкоди та збитків від втрат чи пошкодження лісових екосистем та об'єктів в їх межах, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації» а саме методичні підходи до формування діагностичного аудиту здатності підприємств щодо впровадження інтегрованої системи менеджменту на основі міжнародних стандартів FSC та SA 8000.

- «Методичне забезпечення визначення розмірів збитків землям сільськогосподарського призначення, заподіяних внаслідок збройної агресії російської федерації» з пропозицією щодо використання та подальшого опрацювання представленої роботи під час розробки Методики оцінки шкоди та збитків за відповідними напрямками.

- «Методичні положення визначення розмірів збитків, заподіяних паркам внаслідок збройної агресії російської федерації», а саме порядок визначення шкоди, завданої паркам та зеленим зонам, завданої об'єктам зеленої інфраструктури, та проведено ідентифікацію видів ушкоджень, які підлягають економіко-екологічній оцінці.

Спільно з ДУ «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України» обґрунтовано необхідність перегляду наявних методик економічної оцінки природних лікувальних ресурсів курортних територій. **Відгук:** Міністерство економіки України (вих. № 3802-06/78267-07 від 06.12.2022р.).

В Інституті також реалізовувались 2 міжнародні грантові проєкти:

1. «ZeroWasteStrategy: Methods and Implementation in Black Sea Basin-ZeroWasteBSB» («Стратегія нульових відходів: методи та імплементація у басейні Чорного моря – ZeroWasteBSB») (№ MLPDA 58188/16.04.2020 eMS BSB 788) Реєстраційний номер №4563-01 від 28.07.2022: В рамках проєкту утворено «ZeroWaste Центр», що призначений для поширення і передачі отриманих знань, досвіду та просування результатів проєкту в інші цільові райони Чорноморського басейну; проведено 2 семінари на тему «Що таке органічні відходи та корисне використання компостних ящиків (компостерів)»;

25 навчальних семінарів-тренінгів щодо виготовлення компостних ящиків в рамках даного Проєкту, до яких було залучено навчальні заклади Одеської області та м. Одеси.

2. «Let's cycle at the Black Sea - Lets CYCLE» («Давайте їздити на велосипеді у басейні Чорного моря) - (№MLPDA 88703/26.06.2020). Реєстраційний номер №4580-02 від 02.02.2023. Проєкт у 2022 році був спрямований на міське планування, зокрема створення велодоріжок і сталої супутньої інфраструктури.

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» в березні 2022 року набула членство в глобальній організації - Мережі рішень зі сталого розвитку ООН (The UN Sustainable Development Solutions Network – SDSN). Мережа об'єднує більше 1600 установ зі 137 країн: університетів, науково-дослідних центрів та інститутів, громадських організацій, діяльність яких присвячена реалізації Цілей сталого розвитку на локальному, національному та міжнародному рівнях.

Загалом за 2022 рік у галузі охорони довкілля видано 4 монографії, 1 брошуру, 4 розділи у колективних монографіях, 41 стаття у наукових журналах і збірниках, в т.ч. 7 статей у наукових журналах і збірниках, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 4 статті у періодичних наукових виданнях держав, які входять до ОЕСР та ЄС.

Перспективи подальших досліджень. В умовах воєнного стану та в контексті повоєнних викликів державі, академічній науці та суспільству перспективи подальших досліджень Інституту у 2023 році полягають у проведенні прикладних досліджень щодо розробки організаційно-економічних механізмів та інструментарію підвищення результативності розвитку ринку аквакультури та впровадження екологічних інновацій, розвинення теоретико-методологічних положень та визначення стратегічних напрямів у сфері управління природними активами та зеленою інфраструктурою приморської урбоекосистеми на засадах сталого розвитку та блакитної економіки.

15.11. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища

Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень, що стосується охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища, має не абияке значення на сьогодні. У наші дні громадськість повинна не тільки брати участь у конкретних акціях з охорони довкілля, що вона робила до цього часу, а й повинна мати можливість здійснювати громадський контроль за рішеннями влади щодо її діяльності та бути причетною до державних справ з охорони і покращення навколишнього природного середовища.

З метою забезпечення сприятливих умов для вирішення екологічних проблем на регіональному рівні, ширшого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації постійно ініціюються громадські обговорення, проводилися екологічні форуми, круглі

столи, робочі зустрічі за участю представників громадських організацій та мас-медіа.

Дієва взаємодія та участь громадськості в процесі прийняття рішень для Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації є одним з пріоритетних напрямків діяльності. Тому робота в цій сфері спрямовується на постійну участь представників екологічних неурядових організацій в проведенні стратегічної екологічної оцінки, перевірок природокористувачів, на організацію і проведення різних акцій, що сприяють екологічній освіті населення і залученню його до природоохоронної діяльності. Особливої уваги заслуговує питання про урахування громадської думки про розробку екологічної політики, планів, програм і господарських проектів по самоврядування. Інформація і участь, що гарантуються законом, дуже важливі для громадян під час організації захисту в разі завдання шкоди довкіллю, під час прийняття рішень щодо заходів, які необхідно вжити.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається право громадян на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень встановлених законом. Відповідно до Закону України «Про інформацію» право на одержання інформації мають не тільки окремі громадяни, але й громадські об'єднання.

Організація та порядок здійснення екологічного інформаційного забезпечення, його форми та методи, вимоги та інші питання екологічного інформування регулюються Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», Положенням про державну систему моніторингу довкілля.

Природоохоронні органи Одеського регіону тісно співпрацюють з громадськими організаціями області та міста з метою реалізації екологічної політики регіону, рішення екологічних проблем регіону.

15.12. Екологічна освіта та інформування

Одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої галузі особливого значення набуває підвищення ефективності заходів екологічної освіти. Представники учнівської молоді та педагоги Одеської області щорічно стають активними учасниками екоосвітнього простору, організованого на районному, обласному, всеукраїнському та міжнародному рівнях, але через повномасштабне вторгнення РФ на територію України більшість заходів було проведено у заочному та онлайн форматах.

Еколого-натуралістичним підрозділом Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання протягом 2022 року було проведено 15 обласних заходів екологічної освіти, в яких взяли участь понад 98 000 тис. здобувачів освіти та педагогів закладів освіти Одеської області.

За звітний період було проведено щорічні обласні етапи Всеукраїнських заходів екологічної освіти:

- обласний етап Всеукраїнської виставки-акції екологічного спрямування «Ялинка», взяли участь 2405 здобувачів освіти та педагогів області;

- обласні природоохоронні акції «День зустрічі птахів» та «Годівничка», взяли участь 21810 учасників;

- обласна природоохоронна акція «Всесвітній день водно-болотних угідь», взяли участь 28 508 учасників. В межах природоохоронної акції було проведено в області 762 заходи;

- обласний захід щодо підготовки для участі у Всеукраїнському конкурсі – захисті винахідницьких і раціоналізаторських проєктів екологонатуралістичного напрямку (учнівська молодь 12-15 років), взяли участь 35 здобувачів освіти;

- обласний етап Всеукраїнського конкурсу дитячого малюнку «Зоологічна галерея», взяли участь 154 здобувача освіти;

- обласна заочна виставка досягнень юних натуралістів «Щедрість рідної землі», учасниками стали представники з 45 міських, сільських та селищних рад області;

- обласний етап Всеукраїнського екологічного конкурсу «Мала річка моєї батьківщини», взяли участь 13 здобувачів освіти;

- обласний етап Всеукраїнської акції-змагання «День юного натураліста», учасниками стали 7869 здобувачів освіти та педагогів області;

- обласний етап Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток», стали учасниками 610 здобувачів освіти та педагогів;

- обласний заочний етап Всеукраїнської акції «Птах року», взяли участь 9605 здобувачів освіти та педагогів області; - обласний збір регіонального осередку спілки «Дитячий екологічний парламент», взяли участь 68 екоактивіста;

- обласний захід учнівських колективів екологічної просвіти «Земля – наш спільний дім» - 140 учасників.

Також було розроблено та проведено наступні заходи: обласна івентестафета «90 добрих справ тобі, Одещино!» (1046 учасників) та обласна літня екологічна віртуальна експедиція «Знайомтеся – Одещина!» (183 учасника).

У жовтні 2022 року було проведено обласну природоохоронну акцію «Міжнародний день Чорного моря», взяли участь 25018 представників учнівської молоді та педагогів області.

За звітний рік 934 здобувача освіти Одеської області взяли участь в 39 всеукраїнських заходах. З них 404 – стали переможцями. Найбільше учасникам запам'яталися:

- Всеукраїнський збір юних лідерів «Дитячий екологічний парламент». На підставі висновків журі» нагороджено 2 команди за I та III місця;

- Всеукраїнська виставка досягнень юних натуралістів «Виставковий павільйон Національного еколого-натуралістичного центру». На підставі рішення журі Виставки Грамотою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді було нагороджено переможців та призерів

Всеукраїнської виставки досягнень юних натуралістів «Виставковий павільйон НЕНЦ»: команду Новотроянівського ліцею з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією Городненської сільської ради Болградського району Одеської області - I місце; команду закладу загальної середньої освіти Фонтанської сільської ради Одеського району Одеської області – III місце.

- фінальний етап Всеукраїнського біологічного форуму учнівської та студентської молоді «Дотик природи» 2022 року. За підсумками журі нагородили дипломами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України переможців за зайняте.

I місце - 6 вихованців гуртків Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання,

II місце - 3 учасники від Одеської області,

III місце - 11 учасників від Одеської області.

У листопаді 2022 року фахівцями еколого-натуралістичного підрозділу Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання було проведено обласний семінар для педагогів, завідуючих відділами, методистів, керівників гуртків еколого-натуралістичного профілю. Спікери ознайомили учасників семінару з корисною та актуальною інформацією сьогодення, а саме: відновлення психоемоційного балансу учасників позашкільної освіти в умовах війни; охорона природи під час війни; вплив воєнних дій на екологічну систему Чорного моря; фото-документування злочинів проти природи під час війни; організація участі закладу освіти у Всеукраїнській еколого-патріотичній грі «Паросток»; організація науководослідницької діяльності гуртків еколого-натуралістичного напрямку в умовах дистанційного навчання тощо.

Серед традиційних форм та методів екологічної освіти, формування в учнівської молоді екологічної культури в закладах освіти Одеської області основне місце належить гуртковій роботі, яка включає екскурсійну, дослідницьку діяльність, практичну природоохоронну роботу та участь у масових заходах екологічного змісту.

Гуртки працюють на базі еколого-натуралістичних центрів, станцій юних натуралістів, палаців і будинків дитячої та юнацької творчості, центрів позашкільної освіти, загальноосвітніх закладів освіти, ліцеїв, гімназій тощо.

У 2022 році працювало 416 гуртків в яких займалися 6595 здобувачів освіти.

15.13 Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Міжнародне та міжрегіональне співробітництво

Протягом 2022 року було організовано та проведено більше 30 заходів міжнародного характеру, серед яких візити високого рівня: міністрів закордонних справ Молдови, Греції, Ірландії, Литви, Молдови, Румунії, Віцепрезидента німецького Бундестагу Катрін Гьорінг-Екардт, віцеспікера парламенту Литви Паулюса Саударгаса, Віцемаршалека Польського Сейму Малгожати Госєвської, голови Комітету з питань оборони Парламенту Великої

Британії Тобайяса Елвуда, Послів США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Італії, Канади, Австрії, Іспанії, Швейцарії тощо.

Одним з найбільш вагомих результатів роботи за міжнародним напрямком стало започаткування співробітництва з регіоном Прованс – Альпи – Лазурний берег (Французька Республіка).

У грудні підписано декларацію про наміри щодо співробітництва між Одеською областю та регіоном Прованс – Альпи – Лазурний берег, що передбачає:

- залучення регіону Прованс – Альпи – Лазурний Берег до гуманітарної та екстреної допомоги під час військової агресії росії проти України та ліквідації її наслідків серед вразливих груп населення;

- участь представників регіональних економічних секторів та інших територій регіону Прованс-Альпи-Лазурний берег у підтримці та відновленні Одеської області;

- підписання угоди про співробітництво між Одеською областю та регіоном Прованс – Альпи – Лазурний Берег.

Також для розширення міжрегіональної співпраці та збільшення масштабів допомоги та повоєнного відновлення Одеської області впродовж 2022 року було проведено роботу щодо започаткування двостороннього співробітництва з:

- штатом Флорида (США);
- федеральною землею Баден-Вюртемберг (ФРН);
- Вільним ганзейським містом Бремен (ФРН);
- регіоном Валенсія (Королівство Іспанія).

Варто відзначити, що з існуючими регіонами-партнерами, в першу чергу велась робота щодо отримання гуманітарної допомоги для забезпечення та підтримки життєдіяльності регіону та підтримки гідних умов для жителів Одещини і ВПО.

Також з першого дня повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України було надано усіляку підтримку та сприяння дипломатичним представництвам, акредитованим в Одеській області для евакуації громадян іноземних країн, а також їх співробітників. Забезпечувався супровід до пунктів пропуску, відпрацьовувались маршрути, було оперативно акумулювано інформацію щодо виїздів. Робота проводилась спільно з правоохоронцями.

Участь у заходах

Протягом 2022 року відпрацьовувалась можливість участі та забезпечувалась участь представників Одеської області у міжнародних конференціях, асамблеях, виставках, симпозіумах, семінарах, зокрема:

- в травні 2022 року онлайн участь у конференції Baltic Business Forum «Power to Rebuild Ukraine»;

- в червні 2022 року онлайн участь в економічному форумі Three Seas Summit and Business Forum, який проходив у рамках Конгресу місцевого самоврядування Трьох морів у Любліні під почесним патронатом Президента Республіки Польщі Анджея Дуди;

- в грудні 2022 року участь у засіданні 5-ого форуму «Середземномор'я майбутнього» в Марселі, Французька Республіка та в щорічному XV Європейському економічному форумі в Лодзі, Республіка Польща.

Співробітництво з міжнародними організаціями

Протягом 2022 року було організовано та проведено більше 60 заходів з представниками міжнародних організацій та міжнародних неурядових організацій, таких як ООН та її агенції (Управління ООН з координації гуманітарних справ, Всесвітня продовольча програма, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Дитячий фонд ООН, Міжнародна організація з міграції, Управління Верховного комісара ООН із прав людини, Програма розвитку ООН, Фонд ООН у галузі народонаселення), Консультативна місія Європейського Союзу, Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні, Міжнародний медичний корпус, Community Organized Relief Effort, Geneva Call, Nonviolent Peaceforce, Global Empowerment Mission, FHI – 360 – Україна, АСТЕД тощо, серед яких й візити високого рівня: Голови Європейської Ради Шарля Мішеля, Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріша, генерального секретаря Міжнародної морської організації Кітак Ліма, кризового координатора ООН в Україні Аміна Авада, постійної координаторки системи ООН в Україні Деніз Браун.

Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

В Одеській області реалізуються проекти запроваджені в рамках наступних програм Спільна операційна програма «Басейн Чорного моря» на 2014 – 2020 роки, Спільна операційна програма «Україна – Румунія» на 2014 – 2020 роки, програми Державного Департаменту США, програма Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва Федерального департаменту закордонних справ Швейцарії та інших програм ЄС.

Протягом 2022 року взято участь в низці засідань української сторони, організованих Секретаріатом Кабінету Міністрів України щодо підготовки до нових програмних періодів Спільних операційних програм. Зокрема, забезпечено участь представників структурних підрозділів обласної державної адміністрації в тематичних засіданнях за напрямками.

Наразі очікується початок аплікаційного періоду в рамках програм «Україна – Румунія» та «Басейн Чорного моря» періоду на 2020 – 2027 роки.

Крім цього, Департаментом здійснюється постійний моніторинг проектів та взаємодія з Секретаріатом Кабінету Міністрів України, Державною аудиторською службою України та Рахунковою палатою України.

З метою реєстрації проектів міжнародної технічної допомоги у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» обласною державною (військовою) адміністрацією здійснюється опрацювання грантових контрактів, за результатами яких надсилається відповідне клопотання до Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Реєстрація проєктів в Кабінеті Міністрів України передбачає податкові пільги для партнерів проєктів за рахунок чого більший обсяг коштів може бути спрямований на розвиток регіону.

Наразі, в рамках програм Європейського Союзу («Басейн Чорного Моря» та «Україна – Румунія») відпала необхідність у співфінансуванні проєктів, оскільки частина коштів, що передбачалися на росію та білорусь в рамках інших програм Інструменту Європейського сусідства було перерозподілено для покриття співфінансування українськими партнерами.

Протягом 2022 року обласною державною (військовою) адміністрацією було проведено низку робочих нарад, зокрема в контексті підготовки до подачі 2-ох аплікаційних заявок на участь у проєкті Європейського Союзу LIFE, а саме Комплексний екологічний проєкт відновлення Куяльницького лиману (акронім – KREIPS) та «Поліпшення екологічного стану річки Великий Куяльник шляхом розчистки русла та реконструкція гідротехнічних споруд» (акронім – ІМРЕСКРЕС). За результатами відбору заявки від Одеської області було відхилено Європейською комісією.

Також обласною державною (військовою) адміністрацією було організовано роботу щодо інформування про проведення заходів спрямованих на залучення міжнародної технічної допомоги, організованих Секретаріатом Кабінету Міністрів України.

В рамках співробітництва з регіоном Прованс – Альпи – Лазурний берег (Французька Республіка) було домовлено проведення спільних зустрічей, зокрема в контексті підготовки до подачі на проєкти Європейського Союзу на наступні періоди, зокрема EU LIFE, Horizon Europe.

ВИСНОВКИ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області реалізується державна екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов’язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

Основні чинники та критерії для визначення найважливіших екологічних проблем, у тому числі, що пов'язані із: низькою забезпеченістю населення сільських районів якісною питною водою; незадовільним станом каналізаційних очисних споруд; деградацією приморських рекреаційних зон; прогресуючим підтопленням територій; розповсюдженням зсувних процесів; високим рівнем забруднення атмосферного повітря викидами від автомобільного транспорту; зберігання, утилізації та знешкодження токсичних (небезпечних) відходів; незадовільним екологічним станом басейнів річок Дністер, Дунай і Придунайських водосховищ, які є основними джерелами водопостачання регіону, а також інших водойм Одеської області, станом експлуатації нафтоналивного терміналу біля населеного пункту Джурджулешти (Республіка Молдова), скидами забруднюючих речовин у транскордонні водотоки з території Республіки Молдова, Румунії, екологічною проблемою, пов'язаною з експлуатацією ЗАТ «Молдавська ДРЕС».

Визначення найважливіших екологічних проблем:

- забруднення атмосфери викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту;
- забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;
- забруднення підземних водоносних горизонтів;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області;
- підтоплення земель та населених пунктів регіону;
- проблеми щодо поводження з відходами I-III класів небезпеки;
- утилізація відходів гірничодобувної, енергетичної та інших галузей промисловості;
- поширення екзогенних геологічних процесів.

Аналіз найважливіших екологічних проблем:

а) проблеми, що вимагають рішення на міжнародному рівні:

1. Скид забруднюючих речовин з території Республіки Молдова у транскордонні водостоки (річки В. Ялпуг, Киргиз-Китай)
2. Вирішення проблеми, які пов'язані з експлуатацією Молдавської ДРЕС.
3. Експлуатація нафтотерміналу та інших портових споруд біля населеного пункту Джурджулешти на території Республіки Молдова.

б) проблеми загальнодержавного значення:

- розробка системи поводження з пакувальними матеріалами і тарою; системи збирання, видалення, знешкодження та утилізації відпрацьованих мастил (олив); системи збирання, заготівлі та утилізації зношених шин, резинотехнічних виробів та відходів резинотехнічного виробництва; системи заготівлі та утилізації непридатних до використання транспортних засобів; системи збирання та утилізації електричного та електронного обладнання; системи збирання, видалення, знешкодження, утилізації відходів, що утворюються у процесі медичного обслуговування, ветеринарної практики, пов'язаних з ними дослідних робіт;

- розробка ефективної системи поводження з твердими побутовими відходами;
- перезатарення та вивезення залишків непридатних хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) в Одеській області;
- вирішення проблеми деградації цінного у лікувальному відношенні Куяльницького лиману;
- відновлення екосистеми морського лиману Сасик;
- встановлення пунктів спостереження за станом атмосферного повітря;
- вирішення соціально-екологічних проблем населених пунктів, розташованих навколо Придунайських озер.

Приведені в доповіді дані свідчать, що проблема охорони довкілля залишається однією з найбільш актуальних. У всьому світі зростає розуміння проблеми збереження навколишнього середовища, люди починають замислюватись над тим, що природні ресурси планети обмежені.

в) проблеми місцевого значення:

- впровадження системи поводження з пакувальними матеріалами і тарою; системи збирання, видалення, знешкодження та утилізації відпрацьованих мастил (олив); системи збирання, заготівлі та утилізації зношених шин, резинотехнічних виробів та відходів резинотехнічного виробництва; системи заготівлі та утилізації непридатних до використання транспортних засобів; системи збирання та утилізації електричного та електронного обладнання; системи збирання, видалення, знешкодження, утилізації відходів, що утворюються у процесі медичного обслуговування, ветеринарної практики, пов'язаних з ними дослідних робіт;
- створення ефективної обласної системи управління твердими побутовими відходами;
- проведення ліквідаційного тампонажу непридатних до експлуатації та безгоспних артсвердловин;
- встановлення пунктів спостереження за станом атмосферного повітря;
- виконання робіт з розчистки русел річок, захист від підтоплення та затоплення населених пунктів Одеської області;
- проведення заходів щодо будівництва та реконструкції каналізаційноочисних споруд (КНС);
- збереження цінних природних екосистем, розвиток організованих форм рекреації і туризму, екологічної освіти, збереження традиційних форм раціонального природокористування і сталого розвитку природнотериторіального комплексу;
- проведення заходів з впровадження нових технологій поводження з ТПВ.
- перезатарення та вивезення залишків непридатних хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) в Одеській області.

Державна політика у сфері екології, як і будь якій іншій сфері повинна базуватися на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, але ця система, особливо у перехідний період повинна бути еластичною, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до змін занадто складного середовища. І це є дуже ефективним засобом

подолання екологічної кризи та забезпечення природоохоронної функції держави.

ДОДАТКИ

№ з/п	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
1	2	3	4
	Вступне слово		відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
2.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території Одеської області 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
3.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
4.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату 3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонового шару	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
5.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод 4.3. Стан поверхневих вод 4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод 4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод 4.4. Екологічний стан Азовського та Чорного морів 4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
6.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі 5.1.1. Загальна характеристика 5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття 5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття 5.1.4. Формування національної екомережі 5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами 5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу 5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу 5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів 5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05

		<p>тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України</p> <p>5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.6. Чужорідні види рослин</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського господарств</p> <p>5.3.3. Стан і ведення рибного господарств</p> <p>5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.3.5. Чужорідні види тварин</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина</p> <p>5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи</p> <p>5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах території та об'єктів природо-заповідного фонду</p> <p>5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття</p>	
7.	Земельні ресурси та ґрунти	<p>6.1. Структура та стан земель</p> <p>6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь</p> <p>6.1.2. Стан ґрунтів</p> <p>6.1.3. Деградація земель</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти</p> <p>6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель</p> <p>6.3.1. Практичні заходи</p> <p>6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво</p>	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05
8.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр</p> <p>7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр</p> <p>7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
9.	Відходи	<p>8.1. Структура утворення та накопичення відходів</p> <p>8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)</p> <p>8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів</p> <p>8.4. Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
10.	Екологічна безпека	<p>9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки</p> <p>9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки</p> <p>9.3. Радіаційна безпека</p> <p>9.3. Радіаційний стан</p> <p>9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території</p> <p>9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами</p> <p>9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали вплив внаслідок збройної агресії проти України</p> <p>9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05

		<p>9.4.2. Втрати надр</p> <p>9.4.3. Збитки, завданні водним ресурсам</p> <p>9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю</p> <p>9.4.5. Втрати лісового фонду</p> <p>9.4.6. Збитки, завданні природно-заповідного фонду</p> <p>9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки</p>	
11.	Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	<p>10.1. Структура та обсяги промислового виробництва</p> <p>10.2. Вплив на навколишнє природне середовище</p> <p>10.2.1. Гірничодобувна промисловість</p> <p>10.2.2. Металургійна промисловість</p> <p>10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість</p> <p>10.2.4. Харчова промисловість</p> <p>10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва</p>	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
12.	Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище	<p>11.1. Тенденції розвитку сільського господарства</p> <p>11.2. Вплив на навколишнє природне середовище</p> <p>11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження</p> <p>11.2.2. Використання пестицидів</p> <p>11.2.3. Зрошення та осушення земель</p> <p>11.2.4 Тенденції в тваринництві</p> <p>11.3.Органічне сільське господарство</p> <p>11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства</p>	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
12.	Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище	<p>12.1. Структура виробництва та використання енергії</p> <p>12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження</p> <p>12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище</p> <p>12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики</p> <p>12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
13.	Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище	<p>13.1. Транспортна мережа Одеської області</p> <p>13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень</p> <p>13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів</p> <p>13.2. Вплив транспорту на навколишнє природне середовище</p> <p>13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє природне середовище</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05
14.	Стале споживання та виробництво	<p>14.1. Тенденції та характеристика споживання</p> <p>14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва</p>	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	<p>15.1. Національна та регіональна екологічна політика</p> <p>15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища</p> <p>15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища</p> <p>15.4. Виконання державних цільових екологічних програм</p> <p>15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища</p> <p>15.6. Оцінка впливу на довкілля</p> <p>15.7. Економічні засади природокористування</p> <p>15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності</p> <p>15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища</p> <p>15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки</p>	<p>відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-05</p> <p>відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-35-05</p> <p>відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-05</p>

	<p>15.9. Державне регулювання природокористування</p> <p>15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля</p> <p>15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища</p> <p>15.12. Екологічна освіта та інформування</p> <p>15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища</p>	
Висновки		підрозділи Департаменту екології та природних ресурсів ОДА